DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ÖMER NACİ SOYKAN

METİN OKUMA

Platon: Sofist

(Yunanca-Türkçe)

ara yayıncılık

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ara yayıncılık

ISBN 975 - 373 - 017 - 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ara yayıncılık 63
Felsefe Dizisi: 27
Birinci Basım: 1991
© ara yayıncılık 1991
kapak: Vedat Çorlu
dizgi: Ara Ajans
montaj: Cemal Avcıol
baskı: Özen Ofset, İstanbul
Ara Yayıncılık, Ankara Cad. Konak Han
No: 43-15 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 526 96 87 - 527 87 30

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖMER NACİ SOYKAN

METİN OKUMA

Platon: Sofist
Yunanca-Türkçe

ara yayıncılık

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Babam
Mustafa Soykan'ın
derin anısına.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Okumak, kendi kafası yerine başka birinin
kafasıyla düşünmek demektir.
Schopenhauer*

Okumak adlandırmaktır, dinlemek ise
yalnızca bir dili algılamak değil
aynı zamanda onu oluşturmaktır.
Barthes**

Çeyrek yüzyılı aşkın bir zamandır **Platon** okuyorum, her defasında yeni tadlar alarak. Yeni **Platon** okumalarının tadını artırmak için, bence, iki okuma arasına öteki filozofları koymalı. Ama bunun sakıncası da yok değil: Bir de bakıyorsunuz, koca Felsefe Tarihi **Platon** olmuş. **Whitehead**'le birlikte "tüm Batı Felsefe Tarihi **Platon**'a düşürülmüş bir dipnottur" demek, olsa olsa **Platon** hayranlığının bir retorik ifadesi olarak anlaşılabilir. Ama sakınca bilinince onu savuşturmak daha kolay (mı?). Öyle de olsa, böyle de olsa **Platon** okuyoruz. **Platon** tüm felsefe değil kuşkusuz, ama **Platon**'u sevmek felsefeyi sevmekle eşdeğer. Bir platonsever olarak, hiçbir felsefe emekçisinin **Platon**'u sevemiyeceğini düşünemiyorum.

Philosophia perennis, güzel bir söz. Felsefe sorunlarının özniteliğini söylüyor. Türkçesine "**ebedi felsefe**" diyorlar; bense "**hep yeniden gelen felsefe**"yi öneriyorum. Hem Latince ***perennis*** sözünü daha iyi karşılıyor, hem de kulağa hoş geliyor. Sözümüzün anlamı da bir başka güzel: ***Felsefe sorunlarının işi bitirilmez. Çözümleri tükenmez. Onlar hep gündemdedir, her dem taze***. Bundandır felsefede '**işbitirici mühendislik**' heveslerinin boşa çıkması. Moda deyimiyle "ikibinli yıllara yaklaşırken" hâlâ **Platon**'u konuşmak, konuşturmak, onca bin yılda bir arpa boyu yol almadık anlamına gelmez. '**Felsefede yol almak**' (:"**ilerlemek**")ın resmini çizmek isteseydim, bunu uzunlamasına çizgilerle değil, tersine yolu her yönden genişletici çizgilerle yapardım. Yollar

(*) Seamtliche Werke, Bd V, **Pararga und Paralipomena II, S. 580.** Cotta-Insel Verlag, Stuttgart, 1965
(**) **Anlatıların yapısal çözümlemesine giriş, S. 39.** Çev.: Mehmet Rıfat-Sema Rıfat, Gerçek yay., İstanbul, 1988

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dolanı dolanı kavşaklarda buluşurdu. Ömür biter söz bitmez. Büyüklü küçüklü ne çok kavşak var felsefede. **Platon**, birkaç anakavşaktan biri. Yolu **Platon-kavşağı**ndan geçmemiş bir tek filozofa rastlamadım bunca yılda.

Türlü türlüsü var okumanın. Tümünü bir bir sıralamak, sıralayıp sınıflamak, tüm olasılıkları sınırlamak olası değil. Bunlardan bir ikisine değineceğim, eldeki çalışmada uyguladığım yöntem açısından.

Önsöz'ün başına aldığım epigraf'lardan birincisinde **Schopenhauer**'in tanımladığı okuma biçimini şöyle anlıyorum: Önümüzde bir yazılı metin var. Burada söylenenleri anlamak için kendimizi yazarın yerine koyacağız. Bunun için de o yazarı, onun çağını, çağının düşünce dünyasını ve yapısını daha önceden tanımış olmalıyız. Dahası, yazı eski bir metinse o zamandan bize kadar süre gelen aynı konudaki farklı düşünce oluşumlarını metinle aramızdan bir an için uzaklaştırmaya çalışacağız. En azından onların metinle aramızı bozucu etkilerine izin vermeyeceğiz. Peki, biz kimiz, nasıl biriyiz? Zihnimizi boşaltmamız olası mı? Kuşkusuz hayır. Ancak bu bilgilerimizi, bilinç-durumlarımızı geçici bir süre için de olsa ayraç içine alabiliriz. Bunu tam olarak gerçekleştiremezsek de böyle bir çaba içinde olabiliriz. Sanıyorum **Schopenhauer**'in önermek istediği de buydu. Yaptığım çözümlemede yer yer izlediğim yolun, **Schopenhauer**'in bu sözünden çıkardığım anlama uyduğunu görüyorum. Ne yapsam yine de bana ters gelen metnin bazı pasajlarında, kendimi artık daha fazla zorlamanın anlamsızlığına dayanamıyacağımdan bir yanılsamaya düşmemek için uyarıcı notlar koydum. Eğer **Platon** gibi düşünmeye çalışmasaydım —zaman zaman bu çok zor olmasına karşın— onu anlıyamazdım. Fazladan, satır arası boşluklardan yararlanarak, onun düşüncelerinin arasına girdim. Bu araya girişlerde kendimi özgür hissetmeme karşın, bu özgürlüğün tadını fazla kaçırmadım. Aksi takdirde arasına girdiğim iki satırı tekrar birbirine bağlamak olanaksız olurdu.

Barthes'dan alıntıladığım ikinci epigraf'ın söylediğine gelince. Bu sözde bir değişiklik yapıyor ve onu şu biçime dönüştürüyorum: '**Okumak yalnızca bir dili algılamak değil, aynı zamanda onu oluşturmaktır.**' Genellikle her metinde, mantıksal bağlarla birbirine bağlanan düşüncelerin, deyimlerin ard arda sıralanışı görülür. Buna zamansal diziliş, süre-dizim ya da aritmetik dizin adını verebiliriz. İlk ikisi alışılmış adlardır, ama ben sonuncusunu tercih ediyor ve öneriyorum. Her neyse, terminoloji sorunu bir yana bırakalım şimdilik. Bir metni okuyanın ya da dinleyenin zihinsel etkenliği, bu okuma ya da dinleme sırasında, zamanın ard-ardalığı içinde cereyan eder. Okuyucu, buraya kadar metnin ardışık dizilişinin belirleyiciliği altındadır. Ancak metin ya da pasaj bitince, süre durur. Şimdi okuma bitmiş, zihin aldıklarıyla kendi başına kalmıştır. Zihnin biraz önceki gibi hızlı davranmasına da artık gerek yoktur. Biraz önce ard arda dizili olanlar, şimdi birlikte dizilecektir. Ama bu dizin, artık satır boyu süren, çizgisel, süre-li bir dizin değil, tersine bir yüzeyde konumlanacak geometrik bir yapıda oluşacaktır. Zaman etkeni yok edilmiş, metin ya da pasaj bir bakışta karşıda olabilecek bir tablo gibi duracaktır. Böyle bir tablo, bir çizelge, bir şema olabileceği gibi, bir yüzeyde farklı biçimlerde gruplandı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rılmış ifadelerle de meydana getirilebilir. "Yalnızca bir dili algılamak" diyebileceğimiz metindeki deyimlerin ard arda okunuşunun, algılanışının zamana bağımlılığından kurtulunur, bu deyimler bir bütün olarak yeniden oluşturulur. Kuşkusuz bu ikinci geometrik yapıyı oluşturmak için birinci yapıdan (asıl metinden) bazı sözler, deyimler seçime uğrar. Bu seçimde dikkat edilecek nokta, sözlerin özetlenmesi, adlandırılması ve sınıflandırılmasında isabetli davranılmasıdır. Kimilerine göre **Barthes**'ın sözüne bir hayli zorlamayla da olsa uyduğu, kimilerine göre ise aralarında hiçbir benzerlik bulunmadığı söylenebilecek bu ikinci okuma tarzımız, metinden yaptığımız çizelge ve şemalarda kendini açıkça gösteriyor kanısındayım. Böylece ***Sofist*** iki ayrı okuma biçiminin birbirini tamamladığı bir okuma tarzı ile çözümlenmiş oluyor. Bu iki ayrı okuma biçimlerinin birbirini tamamlaması, onların her birinin tek başına eksik bir tarz olduğu anlamındadır. Birincide eksik olan metnin bütünlüklü mantıksal yapısını görememe ikinci tarzla; ikincisinde eksik olan metnin akışkanlığı, canlılığı da birinci tarz okumayla gideriliyor.

Bu kitap bir "felsefe metni" olma savındadır. Bu nedenle "Sofist kimdir?", "**Platon**, neden sofistlere karşı çıkar?", Sofistlerin eski **Yunan** felsefesinde gerçek yeri neresidir?" gibi soruların yanıtlarını içeren ve doğru dürüst her felsefe el-kitabında bulunabilen bilgilerin burada yinelenmesi beklenilmemelidir. "Felsefe metni" savına gelince. Kitabın bir bölümünü oluşturan **Platon**'un ***Sofist***'i için bu konuda hiç kimsenin bir kuşkusu olamaz. "Öteki yarı" için ise de "alçakgönüllülük kuralı" uyarınca benim söyliyeceğim bir şey olamaz. Ama bu "öteki yarı" deyimi üstüne birkaç söz söylememe izin verilebilir: **Platon**'un sözünün arasına girerek söylediklerim, gerçekten de bir "öteki yarı"yı mı oluşturuyor? Hiç sanmıyorum. Bir elmayı ikiye böler gibi bu kitabı ikiye bölemez, "bu **Platon**'un payı bu da **Soykan**'ın" diyemezsiniz. Elbette **Platon**'un payı bir bütündür, bu kitaptan çıkartılıp yine kendi bütünlüğünü korur. Ama benim araya sıkıştırdıklarım, oralardan anlamlı birlikler olarak çıkartılamaz. **Platon**'un bana gereksinimi yok ama benim ona var. Demem o ki, benim sözlerim **Platon**'unkilere eklenmiş ve ortaya ne **Platon**'un ne de benim olan, ortak, yeni bir kitap çıkmıştır. Bu ortaklıktan çok kazançlı çıktığımı söyleyebilirim.

Çalışmamın içinde adı geçen kitapların dışında, **Herman Menge**'nin "**Grosswörterbuch Griechisch-Deutsch**" adlı sözlüğünü de saymazsak, herhangi bir başvuru kaynakçası verebilecek durumda olmadığımı belirtmeliyim. Yaptığım iş bakımından bunun bir eksiklik olmadığı kanısındayım. Çünkü ben kendimi bir Platon-yorumcusu olarak görmüyorum. Elimdeki metin ***Sofist*** değil de başka bir felsefe metni olabilirdi. Amacım **Platon**'u yorumlamak değil, tersine bir felsefe metninin nasıl okunduğu, nasıl çözümlendiği, içine nasıl girildiği, onun iç-bağıntılarının nasıl gösterileceği, —metnin dışına çıkmak istemediğim halde zaman zaman bunu yapmaktan kendimi alamadığım için— bu bağıntıların başka metin iç-bağıntılarıyla ne gibi benzer/ayrı yönleri bulunduğu türünden kendime sorduğum, başkalarının da sorabileceği kimi soruları önüme bir metin olarak denemekti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sofist'i Yunanca aslında İngilizce ve Almanca çevrileriyle karşılaştırarak Türkçeye çevirdim. Kitaba aldığım orijinal metin, **Harold North Fowler**'in başvrduğum İngilizce çevirisiyle birlikte "**THE LOEB CLASSICAL LIBRARY**" serisinde 1961'de yayınlanan metindir. Almanca çeviri için dayandığım kaynak, **Otto Apelt**'in çevirisidir: "**Verlag von Felix Meiner", Leipzig, 1922**.

ÖNSÖZ ve **GİRİŞ** bölümleri bir yana, kitabımızın basımı alışılmışın dışında bir görünümde olduğu için bu konuda da bir açıklama yapmak gerekir sanırım: Önce metnin Yunanca pasajı konulmuş, altına da Türkçesi yerleştirilmiştir. Yunancasında 1'den başlayıp 52'ye dek süren bölüm numaraları ve sol marjda bulunan 216'dan başlayıp 268'e dek süren sayfa numaraları Türkçesinde aynen tekrar edilmiştir. Sayfa numaralarının alt-bölümlerini gösteren Yunanca metinde yine sol marjda yazılan büyük latin harfleri ise gerek Türkçe çeviride gerekse o yere atıf yaptığımız herhangi bir yerde küçük harfle yazılmıştır. Ayrıca metin marjındaki sayfa numarasının ilk alt-bölümü olan "a" yazılmamış, daima "b"den başlanmıştır. Ama yaptığımız atıflarda "a" vardır. Bu "a", numaranın başladığı yerden "b"ye kadar olan kısmı gösterir. Metin arasına girerek yaptığımız çözümlemeler, daima Türkçe çevirinin altında, içerlek ve koyu zemin üzerine basılı olarak verilmiştir. Bu çözümlemelerin her biri, atıflar dışında, kendisinden bir önce gelen pasaja ilişkindir.

Eldeki gibi hiç ticari olmayan bir kitabı yayınlamayı üstlenmek cesaretini gösteren ve basımını titizlikle gerçekleştiren **ARA YAYINCILIK** sahiplerine, özellikle de önce öğrencim sonra dostum olan ***Vedat Çorlu***'ya içten teşekkür ederim.

Ömer Naci Soykan
Bostancı, Eylül 1990

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GİRİŞ

Sofist'in altbaşlığı, **ontos**'un **logikos**'a eşitliğini söylüyor. Yunanca **ontos** sözcüğü **on** (olan) ortacından gelir; fiili **eymi** (olmak)'dir. **Ontos**, gerçek, gerçeklikte, gerçekte, doğru, dorğulukta gibi başlıca anlamları olan bir sözcük. Metinde en çok **on** (varolan) ortacı ile geçtiği ve **on**'dan meydana geldiği için **ontos**'u Türkçe'de **varlık** sözcüğü ile karşılıyoruz. Öte yandan, "konuşmaya ya da deyime ilişkin olan" ve "akla ya da düşünmeye ilişkin olan" anamlarını taşıyan **logikos** sözcüğü ise **logos**'tan gelir. Başlıca anlamları: "söz söyleme", "söz", "deyim" olan **logos**'un fiili, "konuşuyorum", "söylüyorum" demek olan **lego**'dur. **Logikos**'u bu anlam alanı içerisinde gördüğümüz ve eşiti olduğu savlanan öteki sözcüğe **varlık** karşılığını verdiğimiz için kendisine de **söz** karşılığını uygun buluyoruz.

Varlığın ya da gerçekliğin söze ya da dile eşit oluşu **Sofist**'in temel varsayımıdır. Bu varsayımdan doğan sorunları metin içinde yaptığımız çözümlemelerde sırası geldikçe ifade ettik. Acak bu eşitlikten neyin anlaşıldığını bir kez de burada belirtmek istiyorum. Kısaca şöyle söyliyeyim: Ağızdan çıkan anlamlı her ses-birimi bir varolan'a karşılıktır. Böyle olunca, "varolmayan" (**me on**)ın da bir tür varolan olduğu sonucu ortaya çıkar. Çünkü **me on** da anlamlı bir ses olarak telaffuz edilir. Dialog, böylece, '**Varolan**' ve '**Varolmayan**' üstüne bir araştırmayı sürdürür. '**Varolmayan**' bilmecesinin çözümü onun başlıca ödevidir. Bu bakımdan **Sofist**, Platon'un **varlıkbilim** anlayışını kendisinde en çarpıcı biçimde bulacağımız bir son dönem Dialog'udur. Gerçi idea öğretisi burada da işbaşındadır. Ancak burada idea, daha çok, "sınıf-kavramı", "tür", "biçim" olarak anlaşılır. İdea, örneğin **Timaos**'da olduğu gibi Tanrı Demiourgos'un bile ötesinde bir yerde değil, tersine doğrudan doğruya düşüncede (dianoya)'dir. Kısacası idea'lar zihinsel yapılar ya da formlar olarak görülmelidir. **Varolan-Varolmayan** kavram çiftinin bir başka karşılığı **doğru-yanılgı** ya da yanlış sanı'dır. Doğru söz varolan'a, yanlış sanı da varolmayan'a aittir. Filozof doğru'nun ya da varolan'ın alanı içinde, sofist ise yanlış sanı'nın ya da varolmayan'ın alanında bulunur.

Dialog'un konusu, kimliği, neliği, doğası araştırılan sofist'tir. **Platon**, **Sofist**'le başlayan bir trioloji düşünmüştü: **Sofist, Devlet Adamı** ve **Filozof**. Bu triolojinin ilk ikisi gerçekleşmiştir. Ama ne yazık ki "Filozof" yazılmamıştır. **Platon**'un bu planını tamamlayamamış olması bir kayıptır. Ama **Sofist**'te yer yer onun filozof ve felsefe hakkındaki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düşüncelerine de rastlamamız, bu kayıbı bir ölçüde telafi ediyor. Öyle ki, Sofist'in karşıkonumunda filozof'u görmemiz bir yana, bazan sofist filozof'a çok yaklaşır, onun sofist mi filozof mu olduğu bile pek belli olmaz. **Platon**'un sofist bağlamında, kendinden öncekilerle ve kendi çağının filozoflarıyla bir hesaplaşmaya girdiğini de görürüz. **Sofist, Platon**'un öteki **Dialog**'ları içinde, en çok, mimetik dil-anlayışı bakımından **Kratyslos**'la, bilgi sorunu yönünden **Theaitetos**'la, varolan-varolmayan, birlik-çokluk gibi antinomiler çerçevesinde varlık ve idea öğretisi dolayısıyla **Parmenides**'le ilgi içinde bulnur.

Dialog'un araştırma yöntemi (**logon methodon**) **Platon'un** bilimsel tartışma sanatı (**dialektikes epistemes**) anlayışı bakımından tipik bir örnektir. Önce, araştırılacak kavrama uygun düşen ve herkesçe bilinen bir model kavram, bir **paradeygma** bulunur. Sofist için örneğin avcılık (**therevtike**) ya da satıcılık (**agorastike**) böyle birer model kavramdır. Ait olduğu alanın altında yeri belirlenen bu kavram, önce ikiye bölünür. Bu bölme ya da ayırma işlemi (**diakritike**), kavramın içine aldığı, onun en çok iki benzemez ya da en az iki benzer alt-türü bakımından yapılır. Örneğin satıcılık ikiye ayrılırken, bir yana "kendi ürününü satma", öte yana "başkasının ürününü değiş tokuş etme" konur. Bu iki alt-bölüm, satıcılık uğraşının birbirine en uzak iki bölümü olarak düşünülür, bu nedenle de bölümlenmesi en önce yapılır. Ayrıca bu iki bölüm, daha sonraki bölümlemeler göz önünde tutularak, o bölümleri içine alacak, onlardan daha genel birer bölüm olarak alınır. Bölünme süreci sonunda artık bölünemiyen kavrama, Platon'un deyimiyle "tıpkı bir demir parçasının sağlam ya da herhangi bir çatlağı olup olmadığını dener gibi" (267e) varılır. "Hiç çatlağı olmayan", bölünemiyen kavram, ayırıcı yöntemin hedefidir. Tartışma sanatı (**dialektike**) böyle bir ayırıcı etkinlik, bir ayıklama sanatı (**diakritike**) olarak anlaşılır. Bu da bir özgür bilim (**elevtheron epistemen**, 253c) olan felsefeden başka bir şey değildir. Bu dolayımda üzerinde durmak istediğim bir başka nokta da şudur: Şöyle düşünenler var: **Platon**'un ele aldığımız bu **Dialog**'u ya da **Parmenides** gibi bazı **Dialog**'ları, iki kişinin karşılıklı konuşması, tartışması gibi görünmesine karşın, gerçekte biren **monolog**'dur, **dialog** değil. Bu düşünce ilk bakışta haklı görünüyor. Örneğin **Sofist**'te **Yabancı**'nın karşısındaki kişi **Theaitetos** olsa da olur olmasa da olurdu. **Theaitetos** yalnızca bir "evet deyici", bir "kafa sallayıcı"dır. Üstelik **Theaitetos**'un bu özelliği **Dialog**'un giriş bölümünde (217c-d) akçıkça belirtilir. Bu savı destekliyen tüm bu verilere karşın, yukarıda dialektik bilime ilişkin söylediklerimiz göz önüne alınırsa, onun yanlış olduğu anlaşılır. İster tek kişinin ister birden çok kişinin yaptığı bir konuşma olsun, eğer konuşma bir **logon methodon** niteliğine sahipse, o, artık bir **dialektike**'dir. Ayrıca Türkçe'de "diyalog" diye karşıladığımız ve **monolog** (tek kişinin konuşması)'un tersine iki kişinin konuşması diye anlaşılan sözcüğün aslı olan Yunanca **dialogos**'da böyle bir anlam yoktur. **Dialogos**'un "**dia**"sı, Yunanca'da "iki" demek olan "duo" ile karıştırılmamalıdır. "**Dia**", "(birbirinden) ayrı", "parça parça", "ortasında, içinden (geçerek)" gibi anlamları olan bir belirteçtir. Bu anlamların hepsinde de bir "ayır-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ma", bir "ayrıştırma" olduğuna göre, **dialogos**'u "ayrıştırıcı konuşma" olarak anlamak doğru olar. Bu nedenle bir "dialog", "monolog" biçiminde de yapılabilir. Bunda hiçbir terslik yoktur. Nitekim bu yol **Sofist**'te (217c-d) yalnızca bir seçenek olarak öne sürülmüştür. Kuşkusuz "dialogos" sözcüğü, "diyalog" biçimiyle, bugün Türkçe'de ve başka dillerde "birden çok kişinin karşı karşıya yaptığı konuşma" anlamını da kendi dışında bırakmaz.

Sorunların Ardışık Ele Alınışı Bakımından
Sofist'in Bölümlenmesi

I. Giriş Konuşması (216a-218b).

Konuşmayı sürdürecek olan, çok zaman olduğu gibi **Sokrates** değil, tersine **Elea**'dan gelen bir yabancıdır. Yabancının adı verilmez; yalnıca "**Yabancı**" diye çağrılır. **Parmenides**'in öğrencisi olduğu belirtilen **Yabancı**'nın konuşmacı olarak seçtiği kişi orada bulunan gençlerden biri olan ve "kolay yönetilebilen" diye nitelendirilen **Theaitetos**'dur. Oturumda **Sokrates** ve **Yabancı**'yı getiren **Theodoros**'dan başka **Sokrates**'in genç bir adaşı daha vardır, ama o, söze hiç katılmaz. **Yabancı**'nın sorulu-yanıtlı konuşma yöntemi, **Sokrates**'inkini andırır. Esasen bu sorgulama yöntemi, **Sokrates**'in de belirttiği (217c) gibi daha önce **Parmenides**'in ustalıkla kullandığı bir yöntemdir.

II. Kavram Bölümlemeleri ve Sofist Tanımlamaları

1. Sofist'in doğası, nasıl biri olduğu araştırılacağı söyleniyor (218b-c).

2. Araştırma için örnek bir kavram olarak "oltacı" öneriliyor (218e).

3. Bir sanat adamı olan oltacının 'sanat' genel kavramı altındaki yerinin belirlenmesi amacıyla yapılan ilk sanat bölümlemesi: Tarım, kap-kacak yapımı ve öykünme sanatları, hep birden "meydana getirme sanatı" başlığı altında toplanırken, oltayla balık avcılığının da içine girdiği öteki sanat bölümüne "elde etme sanatı" adı verilir (219a-219d).

4. Elde etme sanatı ikiye bölünür; bölümlerden biri bırakılıp, diğeri yeniden ikiye bölünür, süreç bu tarzda ilerler ve "olta ile balık avcılığı"nda sona erer (219d-221b-c).

5. Sofist ile oltacı'nın benzerliği gösterilir (221c-d).

6. Canlı avı, biri kara diğeri su hayvanı avı diye ikiye ayrılmış, ikincisinin yeniden bölümlenmesinden oltacı'ya varılmış, ama birincisi bölümlenmeden bırakılmıştı. Şimdi ise birincisinin, yani "kara hayvanı avı"nın bölümlenmesi yapılır ve sonunda oltacı ile aynı soydan gelen sofist'in ilk tanımı elde edilir: **zengin ve soylu gençleri avlayan kandırma sanatçısı** (221e-223b).

7. "Elde etme sanatı"nın daha önce alt-bölümleri gösterilmeyen öteki yarısı olan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"değişim" (karşılıklı-gönüllü) uğraşı bu kez bölümlenir ve "**erdeme ilişkin söz ve bilgi tecimeri**" olan sofist'in bu ikinci tanımına varılır. Bunu, biri **başkasının ürününün**, diğeri **kendi ürününün satıcısı** olan üçüncü ve dördüncü sofist tanımları izler (223c-224e).

8. Daha önce bir bölümü (avcılık) ele alınan elde etme sanatının öteki alt-bölümü "kavga-dögüş (savaş)" sanatına dönülür. Yapılan bölümlemeler sonunda "**kazanç arayan tartışma sanatı**" ustası olarak sofist beşinci kez karşımıza çıkar (225a-226a).

9. "Ayıklama sanatı" bölümlenir; ruhu yanlış sanı ve boş kuruntulardan arındıran "**çürütme sanatı**"na varılır. Bu yeni sofist belirlenimi, şimdiye dek yapılmış olanlardan, sofiste olumlu nitelik vermesi bakımından ayrılır. Bu nedenle, sofistin bu tanımı hak edip etmediği konusunda kuşku duyulur (226c-231b).

10. Şimdiye dek yapılan tanımlar özetlenir (231d-231e).

11. "**Çelişme sanatı ustası**", tüm diğer tanımların ortak adı olark sofist için karakteristik bulunur (232a-b).

12. Çelişme sanatının konusu: Oluş ile varlık, yasalar, devlet sorunları ve herşey (232c-e).

13. "Herşey"i bilmenin olanaksızlığı, bunun bir sözde-bilgi, bir sanı bilgisi olduğu (232e-233c).

14. "Herşeyin bilgisi" için uygun bir örnek aranır. Bu, öykünmedir, taklit(mimesis)'tir. Ve sofist gerçeğin taklitçisi bir hokkabaz olarak gösterilir (233d-235a).

15. Bir öykünmeci olarak sofistin içine girdiği öykünme sanatının (mimesis) bölümlenmesi yapılır (235b ve sonrası). Şimdiye dek sofist, hep "elde etme sanatı"nın altında gösterilmişti. Ama bu kez, 'sanat'ın iki ana bölümünden biri olan "meydana getirme sanatı" altına konur. Ancak bu bölümleme **Dialog**'un sonuna (268d)dek sürer ve sonunda sofist "**iki yüzlü öykünmeci**"-"**çelişmeye götürücü sanat adamı**" olarak tanımlanır. Meydana getirme sanatının bölümlenmeye başlandığı bu pasajda **Dialog**'un asıl araştırma konusuna girilir: "**Varolmayan'ın Varlığı**" (337a). Bu ana sorunun tartışılması, sofistin son tanımıyla iç içe olarak **Dialog**'un sonuna dek sürer.

III. Ana-Sorun: "**Varolmayan'ın Varlığı. Varolan ve Varolmayan.**" (237a-268d)

1.Sorunun güçlükleri ve **Parmenides**'in "varolmayan"a ilişkin sözündeki çelişkinin gösterilmesi (236e-237b).

2. Varolmayan'ın geçerliliği (237b-c).

3. "Bir şey" söyleme; "hiçbir şey" söyleme (237d-e).

4. Varolan-Varolmayan ayrımı: Başka bir şeye katılma-katılmama ayrımı (238a).

5. Sayı'nın varolan olduğu; bir ve çok (238a-c).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

6. Varolmayan'ın çeliştiriciliği ve sofistin bulunduğu yer (238c-239c).

7. Mimetik sanatın sofistle ilgisi yeniden kurulur. Gerçek bir şeyle onun resmi arasındaki bağıntı, varolan-varolmayan bağıntısıyla eleştirilir ve buradan varolmayan'ın bir bakıma var olduğu sonucu çıkar. Bu da bir çelişkidir (239d-240c).

8. Yanlış tasarımın varolmayan'ın tasarımı olduğu; yanlış sözün varolmayan'ı varolan, varolan'ı varolmayan olarak deyimlediği. Böylece varolan'ın da bir bakıma var olmadığı biçimindeki vargı ve bunun tersi olan vargı ile **Parmenides**'in sözüne karşı çıkılır (240d-242b).

9. Varolan'ın üç, iki ve bir olduğunu öne süren **Platon-öncesi** filozofların bu düşünceleri kısaca betimlenir (242c-243b).

10. Varolan'ın iki ya da ikilik olduğu savı, ikilik'in gerçekte birlik olduğu vargısıyla çürütülür (243d-244b).

11. Varolan'ın bir olduğu savı, başlıca iki biçimde çürütülür: i. Bu savda bir "varolan", bir de "bir"in olduğu söyleniyor. Demek ki ortada bir değil, tersine iki şey var: "varolan" ve "bir". ii. "Bütün" (Herşey)ün bir olduğu savı "bütün"ün parçaları olduğu, dolayısıyla birden çok olmasıyla çürütülür. Böylece, varolan'ın iki ya da bir olduğu savlarının güçlüklerle dolu olduğu gösterilmiş olur (244b-245e).

12. Varlık üstüne olan tartışma, bir devler savaşına (**Gigantomakhia**) benzetilir. Taraflar: Materyalistler ve İdealistler. Her iki taraftan da hesap sorulacaktır (246a-c).

13. Materyalistlerin eleştirisi: Madem ki ruh cisimsel bir şeydir, onun etkenlikleri olan çeşitli erdemler ve bunların karşıtlarının da cisimsel olması gerekir. Oysa bunu söylemek olanaksızdır. Materyalistlerle uzlaşılan nokta: Varolan, etkiyen ve etkilenen'dir (246d-247e).

14. İdealistlerin eleştirisi: Yetkin varlık (Ide) olarak anlaşılan varolan'ın etkime ve etkilenme'nin dışında olması, oluş'un, hareket ve değişmenin böyle bir varlık anlayışıyla açıklanamaması sonucunu verir (248a-249d).

15. Eleştirilerden elde edilen sonuçlarla varolan'ın hareket ve dinginlikle ilgisinin araştırılmasına geçilir (249e-250d).

16. Bir ve aynı nesneye birden çok yüklemler verilmesi sorunu, nesnelerin birbiriyle ortaklığa girip giremiyeceği tartışması, bazı şeylerin bazı şeylerle birleşebileceği sonucuna varılması ve bunun harfler, sözcüker, kavramlar için de geçerli olduğu kanısı. Bu tür kavram çözümlemesi bilimi: **Özgür bilim: dialektik bilim: felsefe** 251a-253e).

17. Bulundukları yerin parlaklığından filozofu, karanlıklığından ise sofisti görmenin zorluğu (253e-254b).

18. Varolan'ın hareket ve dinginlikle bağıntısının araştırılması sürdürülür. Bu araştırmada ortaya iki yeni kavram daha çıkar: "aynı" ve "ayrı". Böylece bu beş kavram (diğer üçü: varolan, hareket, dinginlik) arasındaki ilgiler araştırılır. Varolmayan'ın da bu ve tüm kavramlara etkide bulunabileceği söylenmekle varolmayan'ın sonsuzluğu dile getirilir (254d-257a).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

19. Varolmayan'ın varolan'ın karşıtı olmadığı, tersine ayrı olarak anlaşılması gerektiği; tıpkı "büyük"le "büyük olmayan" gibi. Değillemenin anlamı (257b-c).

20. Bilimin birliği ve çokluğu (257c-d).

21. Ayrı'nın doğası, değillemeyle ilgisi; ayrı'nın varolmayan oluşu. Varolmayan'ın "var-değil" olarak varolan'ın bir türü olduğu ve bu alanın sofistin bulunduğu yer oluşu (257d-258c).

22. **Parmenides**'e karşın, varolmayan'ın var olduğunun kanıtlanmış olması ve varolmayan'ın doğasının gösterilmiş olması (258c-259c).

23. Kavramlar arası bağıntının yeniden vurgulanması (259d,260a).

24. Varolmayan'ın sanı ve deyim ile bağıntısı, yanılgı ve aldanma, görüntü ve hayal, sofistin bulunduğu yer (260b-261c).

25. Hangi sözcükler birbiriyle uyuşur? "Adlar" ve "fiiler." Deyimin doğası. Deyimin bir şey'in deyimi olması ve geçerliliği (doğru-yanlış). Yanlış deyimin var olmayan'ı varolan olarak deyimlediği (261d-263d).

26. Düşünme, sanı ve tasarımın doğası. Evetleme ve hayırlama (263d-264c).

27. Sofist'in son tanımı: Çelişme sanatı ustası sofist, görüntü oluşturan öykünme sanatının iki yüzlü bir öykünmecisi olarak son kez karşımıza çıkar. (15. maddede işaret edilen tanım burada tamamlanmıştır.) Bu amaçla, sanat'ın iki ana-bölümünden biri olan "meydana getirme sanatı" (**poyetike**) bölümlenerek sofistin bulunduğu bu yere varılır ve **Dialog** sona erer (264c-268d).

Dialog'da incelenen sorunların ard arda sıralınışının bu özeti, metinden çıkardığım çizelgelerle birlikte göz önüne konduğunda, **Sofist**'in bütünsel bir kavranışına varılabileceği kanısındayım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΣΟΦΙΣΤΗΣ

[Η ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ· ΛΟΓΙΚΟΣ]

St. I
p. 216

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΞΕΝΟΣ ΕΛΕΑΤΗΣ, ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ

ΘΕΟ. Κατὰ τὴν χθὲς ὁμολογίαν, ὦ Σώκρατες, ἥκομεν αὐτοί τε κοσμίως καὶ τόνδε τινὰ ξένον ἄγομεν, τὸ μὲν γένος ἐξ Ἐλέας, ἑταῖρον δὲ τῶν ἀμφὶ Παρμενίδην καὶ Ζήνωνα, μάλα δὲ ἄνδρα φιλόσοφον.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὦ Θεόδωρε, οὐ ξένον ἀλλά τινα θεὸν ἄγων κατὰ τὸν Ὁμήρου λόγον λέληθας; ὃς
B φησιν ἄλλους τε θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁπόσοι μετέχουσιν αἰδοῦς δικαίας, καὶ δὴ καὶ τὸν ξένιον οὐχ ἥκιστα θεὸν συνοπαδὸν γιγνόμενον ὕβρεις τε καὶ εὐνομίας τῶν ἀνθρώπων καθορᾶν. τάχ' οὖν ἂν καὶ σοί τις οὗτος τῶν κρειττόνων συνέποιτο, φαύλους ἡμᾶς ὄντας ἐν τοῖς λόγοις ἐποψόμενός τε καὶ ἐλέγξων, θεὸς ὢν τις ἐλεγκτικός.

ΘΕΟ. Οὐχ οὗτος ὁ τρόπος, ὦ Σώκρατες, τοῦ ξένου, ἀλλὰ μετριώτερος τῶν περὶ τὰς ἔριδας ἐσπουδακότων. καί μοι δοκεῖ θεὸς μὲν ἀνὴρ
C οὐδαμῶς εἶναι, θεῖος μήν· πάντας γὰρ ἐγὼ τοὺς φιλοσόφους τοιούτους προσαγορεύω.

ΣΩ. Καλῶς γε, ὦ φίλε. τοῦτο μέντοι κινδυνεύει τὸ γένος οὐ πολύ τι ῥᾷον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, εἶναι διακρίνειν ἢ τὸ τοῦ θεοῦ· πάνυ γὰρ ἄνδρες οὗτοι παντοῖοι φανταζόμενοι διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἄγνοιαν ἐπιστρωφῶσι πόλεις, οἱ μὴ πλαστῶς ἀλλ' ὄντως φιλόσοφοι, καθορῶντες ὑψόθεν τὸν τῶν κάτω βίον, καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δ' ἄξιοι τοῦ παντός· καὶ τοτὲ μὲν πολιτικοὶ
D φαντάζονται, τοτὲ δὲ σοφισταί, τοτὲ δ' ἔστιν οἷς δόξαν παράσχοιντο ἂν ὡς παντάπασιν ἔχοντες μανικῶς. τοῦ μέντοι ξένου ἡμῖν ἡδέως ἂν πυνθα-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

νοίμην, εἰ φίλον αὐτῷ, τί ταῦθ' οἱ περὶ τὸν ἐκεῖ
217 τόπον ἡγοῦντο καὶ ὠνόμαζον.
ΘΕΟ. Τὰ ποῖα δή;
ΞΩ. Σοφιστήν, πολιτικόν, φιλόσοφον.

SOFİST

(Ya da VARLIK: SÖZ Üstüne)

Konuşanlar:

216 THEODOROS, SOKRATES, ELEA'LI BİR YABANCI, THEAITETOS

1. TEHO, Hey Sokrates! Bak, işte burdayız! Dünkü sözümüze uyup geldik. Bize de böylesi yakışırdı hani. Üstelik bir yabancı konuğu da birlikte getirdik. Elea'da doğup büyümüş. Hem de Parmenides'le Zenon'un yoldaşı olmuş. Doğrusu babayiğit bir filozof.

SOKR. Theodoros! Sana yoldaşlık eden yabancı, ola ki sıradan bir konuk değildir. Yoksa sen, Homeros'un dediği* gibi, bilmeden bir Tanrı'yla birlikte gelmiş olmayasın?

b O, der ki, bilinmedik Tanrılar, özellikle de konuk kılığına girmiş yabancı bir Tanrı, ar ve namus duygusundan payını almış dürüst insanlara eşlik eder. Bakışlarını insanların üstünden ayırmaz. Onların iyi ve kötü işlerini gözler. Kimbilir, belki de, ardın sıra gelen, o yüce, güçlü varlıklardan bidiridir. Bizim gibi değersiz insanların sözlerini sınamak ve de çürütmek için burada bulunuyor. Sakın o bir çürütme Tanrısı olmasın?

TEHO. Hayır Sokrates, Yabancı böyle biri değil! Ama tartışmaya can atanlardan

c da çok daha ölçülü. Bana kalırsa o, tam anlamıyla bir Tanrı sayılmaz ama, onun Tanrılık bir yanı var. Çünkü ben, tüm gerçek filozofları böle adlandırıyorum.

SOKR. Çok güzel, ey dost! Ama yine de, sanırım bu soy insanları tanımak, Tanrıları tanımaktan hiç de kolay olmasa gerek. Nedeni şu: Sözümona filozof değil, tersine filozofun hası olan bu insanlar, kent kent dolaşarak, buralardaki insanların yaşayışına yukardan baktıklarında, aşağıdaki bilgisiz halk, onları başka başka kılıklarda görür. Kimilerinin gözünde hiçbir değerleri yoktur; kimileri için ise her şeyden çok değerlidirler.

* Homeros'a iki gönderme yapılıyor. Biri, Od. 17, 485-487'de: "Uzaktan gelen yabancılara benzetir kendilerini tanrılar/ Binbir kılığa girer, dolaşırlar kentleri/ İnsanların iyi ve kötü işlerini gözleye gözleye." Diğeri, Od. 9, 270'de: " Yabancının ve yalvarıcıyı koruyanın öç alıcısıdır Zeus/ Soylu, konuk yabancıya yoldaşlık eder." (Alm.ya Çev.nin Notu).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

d Demem o ki, kimi zaman devlet adamı, kimi zaman sofist kılığında görünürler. Öyleleri de var ki, kimi zaman birçok insan, onları bütün bütüne deli yerine koyar. Konuğumuz, kendi ülkesindeki insanların, bunlara ne gözle baktıklarını, ne ad verdiklerini bize söyle-
217 meyi uygun görürse, onu seve seve dinlemek isterim.

THEO. "Bunlar" dediğin, kimlerdir?

SOKR. Filozof, sofist, devlet adamı.

Filozofa "deli" (manikos) gözüyle bakılması, felsefenin kendisi kadar eskidir. Demokritos için de aynı şey söylenmemiş miydi! Zamanımız için de söz konusu olan bu 'halk-yargısı'nda, acaba hiç mi doğruluk payı yok? Bu soruyu yanıtlamak için, sanırım öncelikle, "deli kimdir?" sorusunu irdelemek gerek. Ama hemen belirtmeliyiz: "Deli kimdir?" sorusu, burada, psikiyatrik bir soru olark düşünülmemiştir. Gerçi "manikos", psikiyatrik bir olgudur. Ama filozofa "manikos" denilmesi toplumsal-kültürel bir olgudur. Başlı başına araştırma konusu olacak bir sorun. Şimdi de 216c'den bu yana söylenenlerde yapılan sınıflamayı ve her sınıfa atfedilen değerleri bir şemada gösterelim:

	Filozof	Devlet Adamı	Sofist
Konuşmacı (Sokrates)'nın yargısı	değerli	değerli	değersiz
Halkın yargısı (Konuşmacı'ya göre)	deli	değerli	değersiz

Halkın yargısı ile Sokrates'in yargısının birbirinden ayrı oldukları tek konu 'filozof'tur. Filozofla sofist, onlara verilen değerler bakımından da birbirinden ayrı olmakla birlikte, sofist'i kimliğinin araştırıldığı bu Dialog'da "filozof kimdir?" sorusu da yine hep hatırda tutulmalıdır.

ΘΕΟ. Τί δὲ μάλιστα καὶ τὸ ποῖόν τι περὶ αὐτῶν διαπορηθεὶς ἑρέσθαι διενοήθης;

ΣΩ. Τόδε· πότερον ἓν πάντα ταῦτα ἐνόμιζον ἢ δύο, ἢ καθάπερ τὰ ὀνόματα τρία, τρία καὶ γένη διαιρούμενοι καθ' ἓν ὄνομα γένος ἑκάστῳ προσῆπτον;

ΘΕΟ. Ἀλλ' οὐδείς, ὡς ἐγῷμαι, φθόνος αὐτῷ διελθεῖν αὐτά· ἢ πῶς, ὦ ξένε, λέγωμεν;

B ΞΕ. Οὕτως, ὦ Θεόδωρε. φθόνος μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδὲ χαλεπὸν εἰπεῖν ὅτι γε τρί' ἡγοῦντο·

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

καθ' ἕκαστον μὴν διορίσασθαι σαφῶς τί ποτ' ἔστιν, οὐ σμικρὸν οὐδὲ ῥᾴδιον ἔργον.

ΘΕΟ. Καὶ μὲν δὴ κατὰ τύχην γε, ὦ Σώκρατες, λόγων ἐπελάβου παραπλησίων ὧν καὶ πρὶν ἡμᾶς δεῦρ' ἐλθεῖν διερωτῶντες αὐτὸν ἐτυγχάνομεν· ὃ δὲ ταῦτα ἅπερ πρὸς σὲ νῦν, καὶ τότε ἐσκήπτετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπεὶ διακηκοέναι γέ φησιν ἱκανῶς καὶ οὐκ ἀμνημονεῖν.

C 2. ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ξένε, ἡμῶν τήν γε πρώτην αἰτησάντων χάριν ἀπαρνηθεὶς γένῃ, τοσόνδε δ' ἡμῖν φράζε· πότερον εἴωθας ἥδιον αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ μακρῷ λόγῳ διεξιέναι λέγων τοῦτο ὃ ἂν ἐνδείξασθαί τῳ βουληθῇς, ἢ δι' ἐρωτήσεων, οἷόν ποτε καὶ Παρμενίδῃ χρωμένῳ καὶ διεξιόντι λόγους παγκάλους παρεγενόμην ἐγὼ νέος ὤν, ἐκείνου μάλα δὴ τότε ὄντος πρεσβύτου;

ΞΕ. Τῷ μέν, ὦ Σώκρατες, ἀλύπως τε καὶ
D εὐηνίως προσδιαλεγομένῳ ῥᾷον οὕτω, τὸ πρὸς ἄλλον· εἰ δὲ μή, τὸ καθ' αὑτόν.

ΣΩ. Ἔξεστι τοίνυν τῶν παρόντων ὃν ἂν βουληθῇς ἐκλέξασθαι· πάντες γὰρ ὑπακούσονταί σοι πρᾴως· συμβούλῳ μὴν ἐμοὶ χρώμενος τῶν νέων τινὰ αἱρήσει, Θεαίτητον τόνδε, ἢ καὶ τῶν ἄλλων εἴ τίς σοι κατὰ νοῦν.

ΞΕ. Ὦ Σώκρατες, αἰδώς τίς μ' ἔχει τὸ νῦν πρῶτον συγγενόμενον ὑμῖν μὴ κατὰ σμικρὸν ἔπος πρὸς ἔπος ποιεῖσθαι τὴν συνουσίαν, ἀλλ' ἐκτείναντα ἀπομηκύνειν λόγον συχνὸν κατ' ἐμαυτόν,
E εἴτε καὶ πρὸς ἕτερον, οἷον ἐπίδειξιν ποιούμενον· τῷ γὰρ ὄντι τὸ νῦν ῥηθὲν οὐχ ὅσον ὧδε ἐρωτηθὲν ἐλπίσειεν ἂν αὐτὸ εἶναί τις, ἀλλὰ τυγχάνει λόγου παμμήκους ὄν. τὸ δὲ αὖ σοὶ μὴ χαρίζεσθαι καὶ τοῖσδε, ἄλλως τε καὶ σοῦ λέξαντος ὡς εἶπες, ἄξενόν τι καταφαίνεταί μοι καὶ ἄγριον. ἐπεὶ
218 Θεαίτητόν γε τὸν προσδιαλεγόμενον εἶναι δέχομαι παντάπασιν ἐξ ὧν αὐτός τε πρότερον διείλεγμαι καὶ σὺ τὰ νῦν μοι διακελεύει.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΘΕΑΙ. Ἆρα τοίνυν, ὦ ξένε, οὕτω καὶ καθάπερ εἶπε Σωκράτης πᾶσι κεχαρισμένος ἔσει;

ΞΕ. Κινδυνεύει πρὸς μὲν ταῦτα οὐδὲν ἔτι λεκτέον εἶναι, Θεαίτητε· πρὸς δὲ σὲ ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, γίγνοιτο ἂν ὁ λόγος. ἂν δ' ἄρα τι τῷ μήκει πονῶν ἄχθῃ, μὴ ἐμὲ αἰτιᾶσθαι τούτων, ἀλλὰ τούσδε τοὺς σοὺς ἑταίρους.

B ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οἶμαι μὲν δὴ νῦν οὕτως οὐκ ἀπερεῖν· ἢν δ' ἄρα τι τοιοῦτον γίγνηται, καὶ τόνδε παραληψόμεθα Σωκράτη, τὸν Σωκράτους μὲν ὁμώνυμον, ἐμὸν δὲ ἡλικιώτην καὶ συγγυμναστήν, ᾧ συνδιαπονεῖν μετ' ἐμοῦ τὰ πολλὰ οὐκ ἄηθες.

THEO. Seni böyle kaygılandıran başlıca şey nedir? Belli ki düşündüğün bir şey var. Buna seni iten ne tür bir zorluktur?

SOKR. Şu: Bunların hepsini bir mi sayıyorlar, iki mi? Yoksa, ortada üç ayrı ad olduğuna göre; bunları üç türe ayırıyorlar da, her bir ada bir tür gözüyle mi bakıyorlar?

THEO. Bu açıklamayı senden esirgemesi için onu etkiliyecek hiçbir neden görmüyorum. Ne diyeceğim, ey Yabancı?

b YAB. Dediğin gibi Theodoros, susmak için ortada hiçbir neden yok. Üstelik, bunları üçe ayırdıklarını söylemek hiç de güç bir şey değil. Ama her birini gerçekten tanımlamak, ne olduğunu açıkça belirlemek, doğrusu ne küçük ne de kolay bir iştir.

THEO. Mutlu bir rastlantı bu Sokrates! Çünkü senin şimdi üstünde durduğun konular, buraya gelmeden önce, bizim ona sorduklarımıza çok benziyor. Şimdi sana nasıl yaptıysa, bize de öyle kaçamaklı yanıtlar vermişti. Dediğine bakılırsa, bu konuda yeterince bilgi edinmiş, hem de hiçbirini unutmamış.

c 2. SOKR. Ey Yabancı! Bu senden ilk dileğimiz. Hemen bizi geri çevirmeden şunu söyle: Birilerini aydınlatmak istediğin bir konuda, ne tür bir konuşma yolunu tutarsın? Açıklamalarını, genellikle, hiç ara vermeksizin uzun uzadıya bir konuşmayla mı, yoksa sorgulama yöntemiyle mi yaparsın? Bir defasında, Parmenides'in bu ikinci yöntemi kullanarak olağanüstü güzel bir tartışma çıkardığına tanık olmuştum. Ben henüz çok gençtim, o ise yaşını başını almış bir adamdı.

YAB. İnsanın karşısında alıngan olmayan, hem de rahat yönetilebilen biri bulu-
d nursa Sokrates, karşılıklı konuşma yolu daha kolaydır. Ama yoksa böyle biri, o zaman en iyisi, tek başına, aralıksız konuşmadır.

SOKR. Burada bulunanlardan dilediğini seçebilirsin. Çünkü hepsi de kendilerini seve seve senin ellerine bırakmaya hazır. Ama beni dinlersen, gençlerden birini, şu Theaitetos'u seç ya da kimi istersen.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YAB. Sizlerle bu ilk buluşmamda, çarçabuk söz alışverişinde bulunarak bir sohbet etmek yerine, uzun uzadıya ayrıntılı bir konuşmayı, tek başıma ya da bir başkasını karşıma alarak, söz koşturmaktan, bir tür gösteri yapmaktan, doğrusu, Sokrates utanıyorum. Çünkü biraz önce sözü edilen şey, sanıldığı gibi, düpedüz sorularla kısa yoldan ortaya konulabilecek bir sorun değil, tersine amaca ulaşılması için uzun uzadıya araştırmayı gerektirecek bir konudur. Öte yandan, burada bulunanların isteklerine uymamak, özellikle de deminki sözlerinden* sonra, ne dostluğa, ne de töreye sığar. Daha önce, kendisiyle konuşmamda üzerimde bıraktığı etkiden ve de şimdi senin onu salık vermenden ötürü Theaitetos'u konuşmama eşlik etmesi için seve seve almaya hazırım.

THEAI. Ne dersin Yabancı, sırası gelmişken, tam da Sokrates'in belirttiği gibi herkesi hoşnut edecek misin?

YAB. Öyle görünüyor ki Theaitetos, bu konuda başkaca söze gerek kalmadı; ama senin için aynı şey denemez. Anlaşılan bundan böyle konuşmayı sen yürüteceksin. Konuşmanın uzunluğundan yorulur ve de sıkılırsan, bundan beni değil, burada bulunan dostlarını sorumlu tutmalısın.

THEAI. Yo, hayır. Şu anda, gerçekten öyle kolay kolay yorulmayacağımı sanıyorum. Ama eğer öyle birşey olursa, o zaman şurada duran Sokrates'i de aramıza alırız. O, Sokrates'in adaşı, benim yaşıtım ve okul arkadaşımdır. Güç işlerde benimle birlikte çalışmak, hiç de alışık olmadığı bir şey değildir.

Yabancı'nın **Sokrates**'vari ironik üslubu ayrımlanmalı. Aslında "konuşmayı yürütecek" olan **Theaitetos** değil kendisidir. Dahası, **Theaitetos**, "alıngan olmayan", "rahat yönetilebilen" özellikleriyle Yabancı'nın karşısında sözümona bir tartışmacı olarak bulunur. Gerçekte konuşmayı yapan, tüm soruları ortaya koyan, verilmesini istediği yanıtları da yine bu sorularda bulunduran **Yabancı**'dır. Ancak bundan, **Sofist**'te "dialog" yönteminin kullanılmadığı sonucu çıkarılmamalıdır. (GİRİŞ'e bakınız.)

3. ΞΕ. Εὖ λέγεις, καὶ ταῦτα μὲν ἰδίᾳ βουλεύσει προϊόντος τοῦ λόγου· κοινῇ δὲ μετ' ἐμοῦ σοι συσκεπτέον ἀρχομένῳ πρῶτον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν ἀπὸ τοῦ σοφιστοῦ, ζητοῦντι καὶ ἐμφανίζοντι λόγῳ τί ποτ' ἔστι. νῦν γὰρ δὴ σὺ κἀγὼ τούτου πέρι τοὔνομα μόνον ἔχομεν κοινῇ· τὸ δὲ ἔργον ἐφ' ᾧ καλοῦμεν ἑκάτερος τάχ' ἂν ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἔχοιμεν· δεῖ δὲ ἀεὶ παντὸς πέρι τὸ πρᾶγμα

(*) "...deminki sözleri"nden **Sokrates**'in yukarıda "Burada bulunanlardan dilediğini seçebilirsin..." diye başlayan sözleri anlatılmak isteniyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

αὐτὸ μᾶλλον διὰ λόγων ἢ τοὔνομα μόνον συνομολογήσασθαι χωρὶς λόγου. τὸ δὲ φῦλον ὃ νῦν ἐπινοοῦμεν ζητεῖν οὐ πάντων ῥᾷστον συλλαβεῖν τί ποτ' ἔστιν, ὁ σοφιστής· ὅσα δ' αὖ τῶν μεγάλων δεῖ διαπονεῖσθαι καλῶς, περὶ τῶν τοιούτων δέδοκται πᾶσιν καὶ πάλαι τὸ πρότερον ἐν σμικροῖς
D καὶ ῥᾴοσιν αὐτὰ δεῖν μελετᾶν, πρὶν ἐν αὐτοῖς τοῖς μεγίστοις. νῦν οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἔγωγε καὶ νῷν οὕτω συμβουλεύω, χαλεπὸν καὶ δυσθήρευτον ἡγησαμένοις εἶναι τὸ τοῦ σοφιστοῦ γένος πρότερον ἐν ἄλλῳ ῥᾴονι τὴν μέθοδον αὐτοῦ προμελετᾶν, εἰ μὴ σύ ποθεν εὐπετεστέραν ἔχεις εἰπεῖν ἄλλην ὁδόν.

ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οὐκ ἔχω.

3. YAB. İyi. Bu senin bileceğin bir şey. Konuşma boyunca kendini yoklar, ona göre karar verirsin. Ama şimdi, sen ve ben araştırmayı birlikte yapacağımıza göre, bana kalırsa, ilkin sofistten başlayalım derim. Onun gerçekte ne olduğunu derinlemesine araş-
c tırıp, kavramsal olarak açıkça ortaya koyalım. Seninle ben, biz ikimiz, şimdiye dek onunla ilgili olarak, yalnızca adı üzerinde anlaşmış bulunuyoruz. Buna karşılık, bu adı kendisine verdiğimiz şeyi, sen de ben de kendi düşüncemize göre ayrı ayrı kavramış olabiliriz. Fakat ne ile ilgili olursa olsun, hiçbir kavram belirlenimi olmaksızın, yalnızca adlar üzerinde anlaşmak yerine, kavramları belirleyerek, şeyin kendisi üzerine tam bir anlaşmaya varmak, kuşkusuz her zaman daha iyidir. Şimdi araştırmayı amaçladığımız, sofist denen bu soy insanların gerçekte ne olduklarını söylemek, dünyadaki en kolay şey değildir. Ne denli büyük olursa olsun bir işi başarmak için, genellikle ve eskiden beri geçerli olan en uygun yol, büyüğü başarmayı göze almaktansa, ilkin küçüğü ve kolayı
d denemeyi gerektirir. Öyleyse Theaitetos, şimdi, kendim için olduğu gibi her ikimiz için de şunu öneririm: Sofistin kökenini, gerçekte ne olduğunu kavramamız güç ve zahmetli bir iş olacağından, buna girişmeden önce, yöntemimizi daha kolay başka bir konuda deneyelim, göstereceğin daha rahat başka bir yol yoksa eğer.

THEAI. Hayır, yok.

'Sofistin ne olduğunu söylemek', onu kökünü, nereden geldiğini, genos'unu (218d) bildirmek demektir. Ona bir ad verip, bu ad üzerinde anlaşılabilir. Ama bu addan herkes farklı şeyleri anlıyor olabilir. Bunun için, yalnızca ad üzerine (peri tunoma monon) anlaşmak yerine, şeyin kendisi üzerine (peri to pragma avto, 218c) anlaşmalıdır. Bu da kavramın belirlenmesini, sınırlarının çepeçevre kuşatılmasını gerektirir. Demek ki, bir şeyin ne olduğu, yani bir ne'lik araştırması, kavramsal bir çalışmadır. O şeyin kendisine gitmek demek, onun kavramını ele almak demektir. Burada kendisine gidilecek şey de "sofist" adının kendilerine verildiği bir şey-grubu, bir tür'dür. Bu tür'e "sofist" adının

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

verilmesi, onun ne olduğunu araştırmada yalnızca bir hareket noktasıdır. O adı çağıran herkesin bununla aynı şeyi (kavramı) anlayıp anlamadığı henüz bilinmiyor. Bu 'anlaşılan şey', yani 'kavram'dır araştırılacak olan. 'Kavram'ın kavradığını araştırdık ve belirledik mi, o şeyin 'kendisi'ni belirlemiş olacağız. O şeyin 'kendisi' dediğimiz de, o şeyin ne olduğu, neliği'dir. Bu araştırma, bir süreç içinde olduğundan ve bu sayede kendimizi sınama, denetleme olanağına sahip olduğumuzdan, aynı şeyi anlayıp anlamadığımız konusunda bir yanlış anlama da söz konusu olmayacaktır. Bu araştırmada izlenecek yöntem, en basit ve en kolay olandan başlamak, sonra basitten karmaşığa, kolaydan güç olana doğru gitmek biçiminde dile getirilmiştir. (Aynı yöntemi Descartes, şöyle ifade edecektir: "...en basit ve bilinmesi en kolay şeylerden başlayarak, tıpkı basamak basamak bir merdivenden çıkar gibi, azar azar en karmaşıklıkların bilgisine kadar yükselmek..." Metod Üzerine Konuşma, İkinci Bölüm)

ΞΕ. Βούλει δῆτα περί τινος τῶν φαύλων μετιόντες πειραθῶμεν παράδειγμα αὐτὸ θέσθαι τοῦ μείζονος;

E ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δῆτα προταξαίμεθ' ἂν εὔγνωστον μὲν καὶ σμικρόν, λόγον δὲ μηδενὸς ἐλάττονα ἔχον τῶν μειζόνων; οἷον ἀσπαλιευτής· ἆρ' οὐ πᾶσί τε γνώριμον καὶ σπουδῆς οὐ πάνυ τι πολλῆς τινος ἐπάξιον;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

219 ΞΕ. Μέθοδον μὴν αὐτὸν ἐλπίζω καὶ λόγον οὐκ ἀνεπιτήδειον ἡμῖν ἔχειν πρὸς ὃ βουλόμεθα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς ἂν ἔχοι.

YAB. O halde dilersen, herhangi önemsiz küçük bir şeyi alıp, bunu, asıl büyük konumuz için bir örnek olmak üzere kullanma yoluna gidelim.

e THEAI. Peki.

YAB. Ne tür bir örnek oluşturabiliriz? Bu, bir yandan herkesçe bilinen, sıradan basit bir konu olmalı, ama öte yandan ise, onu tanımlamaya yarayan özelliklerinin çokluğu bakımından, önemli, büyük bir konudan hiç de geri kalmamalı. Diyelim ki bu, oltayla balık tutan biri olsun. Bu, hem herkesçe bilinen, hem de aynı zamanda uzun boylu tartışma götürür bir şey değildir, öyle değil mi?

THEAI. Evet, öyle.

219 YAB. Buna karşın onun, yöntem ve kavramsal tanımlama bakımından amacımız için yararlı bir örnek olacağını umarım.

THEAI. Doğrusu iyi olurdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Önerilen yöntem: Araştırma konusu 'sofist' için, öncelikle, bir örnek, bir model (paradeygma) bulmak. Modelin iki temel özelliği olmalı: i. Herkesçe bilinir olmak. Herkesin ondan neyi anladığı konusunda genel bir uzlaşım sağlanmış olmalı. Bunun için de modelin basit, somut, algılanabilir bir şey olması gerekir. ii. Modelin özellikleri, modeli olacağı şeyin nitelikleriyle karşılaştırılabilir olmalı. Modele bakınca, ondaki bir özelliği, asıl kavramdaki bir niteliğin başka bir alandaki karşılığı olarak görebilmeli. Sofist için böyle bir model olarak "olta balıkçısı" (aspalievtes) öneriliyor. Burada, "olta balıkçısı" modelinin belirttiğimiz iki koşula da uyduğu hemen ayrımlanıyor: O, hele Yunanlıların dezinciliği de göz önüne alınırsa, herkesçe bilinen sıradan bir meslek adamıdır. Adından neyin anlaşılması konusunda kimsede bir tereddüt olmaz. Öte yandan, modelin temel özelliği olan "avcılık" (therevtike), asıl kavram sofist'in gençleri "avlaması"na karşılık olarak konulmuştur. Şimdi, sofist bir yana bırakılacak, doğrudan doğruya model, yani "olta balıkçısı" araştırılacaktır.

4. ΞΕ. *Φέρε δή, τῇδε ἀρχώμεθα αὐτοῦ. καί μοι λέγε· πότερον ὡς τεχνίτην αὐτὸν ἤ τινα ἄτεχνον, ἄλλην δὲ δύναμιν ἔχοντα θήσομεν;*

ΘΕΑΙ. *Ἥκιστά γε ἄτεχνον.*

4. YAB. O halde, şöyle başlayalım: İlkin şunu söyle: Oltacıyı bir sanat adamı olarak niteleyebilir miyiz? Ya da o, gerçekte bir sanatçı olmayıp bir başka beceriyle ilgisi olan biri midir?

THEAI. Kuşkusuz o sanatın dışında biri değil.

Ne **Platon**'da ne de diğer eski Yunan filozoflarında sanat-zanaat ayrımı yoktur. Bu ayrıma ilkin **Yeniçağ**'da rastlanır. Yunanca'da sanat, zanaat, el işçiliği, el beceresi, uğraş, meslek gibi anlamlara gelen "tekhne" sözcüğü, metinde, herhangi bir işi yapma uğraşı ya da sanatı anlamında çok sık kullanılır. (Bkz.: DİZİN) "Tekhne"den yalnızca bugünkü anlamda "sanat"ı anlamamalıdır. Ayrıca, tamlamada kullanıldığında "tekhne"nin verdiği bu sanat anlamı "tekhne" kullanılmadan, tamlama olmaksızın, tıpkı Tükçe'de '-lik' yapım ekiyle olduğu gibi (örneğin: Balıkçı-lık, balıkçı'nın uğraşı ya da sanatı anlamında.), yalnızca sözcüğün kendisiyle de elde edilir. Buradaki örneğimizde "aspalievtike" (aspalievtes: Olta balıkçısı/aspalievtike: Olta balıkçısı sanatı, olta balıkçılığı)'yi bu şekilde görüyoruz.

O halde, sofist için modelimiz olan "oltacı"nın ne olduğunu bilmek için, önce, onun da içinde olduğu bu zanaat-alanını, en genelliğinde çepeçevre kuşatmak, sonra da bu bütün-alanı parça parça ayırarak, çözümliyerek oltacı'nın bulunduğu yere gelmek gerekecektir. Görelim bakalım!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τῶν γε τεχνῶν πασῶν σχεδὸν εἴδη δύο.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Γεωργία μὲν καὶ ὅση περὶ τὸ θνητὸν πᾶν σῶμα θεραπεία, τό τε αὖ περὶ τὸ σύνθετον καὶ
B πλαστόν, ὃ δὴ σκεῦος ὠνομάκαμεν, ἥ τε μιμητική, ξύμπαντα ταῦτα δικαιότατ' ἂν ἑνὶ προσαγορεύοιτ' ἂν ὀνόματι.

ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ τίνι;

ΞΕ. Πᾶν ὅπερ ἂν μὴ πρότερόν τις ὂν ὕστερον εἰς οὐσίαν ἄγῃ, τὸν μὲν ἄγοντα ποιεῖν, τὸ δὲ ἀγόμενον ποιεῖσθαί που φαμεν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Τὰ δέ γε νῦν δὴ ἃ διήλθομεν ἅπαντα εἶχεν εἰς τοῦτο τὴν αὑτῶν δύναμιν.

ΘΕΑΙ. Εἶχε γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ποιητικὴν τοίνυν αὐτὰ συγκεφαλαιωσάμενοι προσείπωμεν.

C ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Τὸ δὲ μαθηματικὸν αὖ μετὰ τοῦτο εἶδος ὅλον καὶ τὸ τῆς γνωρίσεως τό τε χρηματιστικὸν καὶ ἀγωνιστικὸν καὶ θηρευτικόν, ἐπειδὴ δημιουργεῖ μὲν οὐδὲν τούτων, τὰ δὲ ὄντα καὶ γεγονότα τὰ μὲν χειροῦται λόγοις καὶ πράξεσι, τὰ δὲ τοῖς χειρουμένοις οὐκ ἐπιτρέπει, μάλιστ' ἄν που διὰ ταῦτα ξυνάπαντα τὰ μέρη τέχνη τις κτητικὴ λεχθεῖσα ἂν διαπρέψειεν.

ΘΕΑΙ. Ναί· πρέποι γὰρ ἄν.

5. ΞΕ. Κτητικῆς δὴ καὶ ποιητικῆς ξυμπασῶν
D οὐσῶν τῶν τεχνῶν ἐν ποτέρᾳ τὴν ἀσπαλιευτικήν, ὦ Θεαίτητε, τιθῶμεν;

ΘΕΑΙ. Ἐν κτητικῇ που δῆλον.

ΞΕ. Κτητικῆς δὲ ἆρ' οὐ δύο εἴδη; τὸ μὲν ἑκόντων πρὸς ἑκόντας μεταβλητικὸν ὂν διά τε δωρεῶν καὶ μισθώσεων καὶ ἀγοράσεων, τὸ δὲ λοιπὸν ἢ κατ' ἔργα ἢ κατὰ λόγους χειρούμενον ξύμπαν χειρωτικὸν ἂν εἴη;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων.

ΞΕ. Τί δέ; τὴν χειρωτικὴν ἆρ' οὐ διχῇ τμητέον;

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀναφανδὸν ὅλον ἀγωνιστικὸν θέντας,
Ε τὸ δὲ κρυφαῖον αὐτῆς πᾶν θηρευτικόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὴν δέ γε μὴν θηρευτικὴν ἄλογον τὸ μὴ οὐ τέμνειν διχῇ.

ΘΕΑΙ. Λέγε ὅπῃ.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀψύχου γένους διελομένους, τὸ δ' ἐμψύχου.

ΘΕΑΙ. Τί μήν; εἴπερ ἔστον γε ἄμφω.

220 ΞΕ. Πῶς δὲ οὐκ ἔστον; καὶ δεῖ γε ἡμᾶς τὸ μὲν τῶν ἀψύχων, ἀνώνυμον ὂν πλὴν κατ' ἔνια τῆς κολυμβητικῆς ἄττα μέρη καὶ τοιαῦτ' ἄλλα βραχέα, χαίρειν ἐᾶσαι, τὸ δέ, τῶν ἐμψύχων ζῴων οὐσαν θήραν, προσειπεῖν ζῳοθηρικήν.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Ζῳοθηρικῆς δὲ ἆρ' οὐ διπλοῦν εἶδος ἂν λέγοιτο ἐν δίκῃ, τὸ μὲν πεζοῦ γένους, πολλοῖς εἴδεσι καὶ ὀνόμασι διῃρημένον, πεζοθηρικόν, τὸ δ' ἕτερον νευστικοῦ ζῴου πᾶν ἐνυγροθηρικόν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

Β ΞΕ. Νευστικοῦ μὴν τὸ μὲν πτηνὸν φῦλον ὁρῶμεν, τὸ δὲ ἔνυδρον;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Καὶ τοῦ πτηνοῦ μὴν γένους πᾶσα ἡμῖν ἡ θήρα λέγεταί πού τις ὀρνιθευτική.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τοῦ δὲ ἐνύδρου σχεδὸν τὸ σύνολον ἁλιευτική.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δέ; ταύτην αὖ τὴν θήραν ἆρ' οὐκ ἂν κατὰ μέγιστα μέρη δύο διελοίμην;

ΘΕΑΙ. Κατὰ ποῖα;

ΞΕ. Καθ' ἃ τὸ μὲν ἔρκεσιν αὐτόθεν ποιεῖται τὴν θήραν, τὸ δὲ πληγῇ.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις, καὶ πῇ διαιρούμενος ἑκάτερον;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΞΕ. Τὸ μέν, ὅτι πᾶν ὅσον ἂν ἕνεκα κωλύσεως
C εἴργῃ τι περιέχον, ἕρκος εἰκὸς ὀνομάζειν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Κύρτους δὴ καὶ δίκτυα καὶ βρόχους καὶ πόρκους καὶ τὰ τοιαῦτα μῶν ἄλλο τι πλὴν ἕρκη χρὴ προσαγορεύειν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν ἄρα ἑρκοθηρικὸν τῆς ἄγρας τὸ μέρος φήσομεν ἤ τι τοιοῦτον.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δὲ ἀγκίστροις καὶ τριόδουσι πληγῇ γιγνόμενον ἕτερον μὲν ἐκείνου, πληκτικὴν δέ τινα
D θήραν ἡμᾶς προσειπεῖν ἐνὶ λόγῳ νῦν χρεών· ἤ τί τις ἄν, Θεαίτητε, εἴποι κάλλιον;

ΘΕΑΙ. Ἀμελῶμεν τοῦ ὀνόματος· ἀρκεῖ γὰρ καὶ τοῦτο.

ΞΕ. Τῆς τοίνυν πληκτικῆς τὸ μὲν νυκτερινόν, οἶμαι, πρὸς πυρὸς φῶς γιγνόμενον ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τὴν θήραν πυρευτικὴν ῥηθῆναι συμβέβηκεν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τὸ δέ γε μεθημερινόν, ὡς ἐχόντων ἐν ἄκροις ἄγκιστρα καὶ τῶν τριοδόντων, πᾶν ἀγκιστρευτικόν.

E ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

6. ΞΕ. Τοῦ τοίνυν ἀγκιστρευτικοῦ τῆς πληκτικῆς τὸ μὲν ἄνωθεν εἰς τὸ κάτω γιγνόμενον διὰ τὸ τοῖς τριόδουσιν οὕτω μάλιστα χρῆσθαι τριοδοντία τις, οἶμαι, κέκληται.

ΘΕΑΙ. Φασὶ γοῦν τινές.

ΞΕ. Τὸ δέ γε λοιπόν ἐστιν ἓν ἔτι μόνον ὡς εἰπεῖν εἶδος.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Τὸ τῆς ἐναντίας ταύτῃ πληγῆς, ἀγκίστρῳ τε γιγνόμενον καὶ τῶν ἰχθύων οὐχ ἧ τις ἂν τύχῃ
221 τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς τριόδουσιν, ἀλλὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα τοῦ θηρευθέντος ἑκάστοτε, καὶ κάτωθεν εἰς τοὐναντίον ἄνω ῥάβδοις καὶ καλάμοις ἀνασπώμενον· οὗ τί φήσομεν, ὦ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Θεαίτητε, δεῖν τοὔνομα λέγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Δοκῶ μέν, ὅπερ ἄρτι προὐθέμεθα δεῖν ἐξευρεῖν, τοῦτ' αὐτὸ νῦν ἀποτετελέσθαι.

7. ΞΕ. Νῦν ἄρα τῆς ἀσπαλιευτικῆς πέρι σύ
B τε κἀγὼ συνωμολογήκαμεν οὐ μόνον τοὔνομα, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον περὶ αὐτὸ τοὔργον εἰλήφαμεν ἱκανῶς. ξυμπάσης γὰρ τέχνης τὸ μὲν ἥμισυ μέρος κτητικὸν ἦν, κτητικοῦ δὲ χειρωτικόν, χειρωτικοῦ δὲ θηρευτικόν, τοῦ δὲ θηρευτικοῦ ζῳοθηρικόν, ζῳοθηρικοῦ δὲ ἐνυγροθηρικόν, ἐνυγροθηρικοῦ δὲ τὸ κάτωθεν τμῆμα ὅλον ἁλιευτικόν, ἁλιευτικῆς δὲ πληκτικόν, πληκτικῆς δὲ ἀγκιστρευτικόν· τούτου δὲ τὸ περὶ τὴν κάτωθεν ἄνω πληγὴν ἀνασπωμένην,
C ἀπ' αὐτῆς τῆς πράξεως ἀφομοιωθὲν τοὔνομα, ἡ νῦν ἀσπαλιευτικὴ ζητηθεῖσα ἐπίκλην γέγονεν.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν τοῦτό γε ἱκανῶς δεδήλωται.

YAB. Ama genellikle söylemek gerekirse, tüm sanatlar ikiye ayrılmaz mı?

THEAI. Nasıl?

YAB. İlki tarım, ikincisi beslenmeye yarayan araç gereçlerin, kap kacağın parçalarının bir araya getirilmesi ya da bunların tezgâhlarda yapılması gibi tüm işler. Buna bir
b de öykünme (taklit) sanatını katalım. Bütün bunları, uygun bir biçimde tek bir ad altında toplayabiliriz.

THEAI. Nasıl ve hangi ad altında?

YAB. Bir kimse, önceden var olmayan bir şeyi, herhangi bir zamanda meydana getirmişse, o kişiye, o şeyi meydana getiren ve o şeye de meydana getirlmiş olan şey deriz.

THEAI. Elbette.

YAB. Biraz önce andığımız tüm bu sanatlar, etkinliklerini meydana getirmede gösterirler.

THEAI. Evet, öyle.

YAB. Öyleyse, onların tümünü "meydana getirme sanatı" (poyetike) başlığı altında toplayalım.

c THEAI. İyi olur.

YAB. Şimdi de, öğrenmeyle ilgili tüm etkinliklerin ve de kazanca, yarış-dögüş, avcılık gibi görgül bilgiye dayanan uğraşların sanatla ilgili yönüne bir bakalım. Şurası açıktır ki, burada insan kendi gücüyle hiçbir şeyi meydana getirmez, tersine var olan ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olmuş olan bir şeyi, ya sözlerle ya da davranışlarla elde eder veya ona başkalarının el koymasına karşı çıkar. Tüm bu sanatlar, "elde etme sanatı" (ktetike) diye adlandırılabilse yeridir.

THEAI. Doğrusu iyi olurdu.

5. YAB. Tüm sanatlar, elde etme ve meydana getirme sanatları diye ikiye ayrıldığına göre Theaitetos, oltayla balık tutma sanatını, bunlardan hangisine koyacağız?

THEAI. Belli ki, elde etme sanatına.

YAB. Ama elde etme sanatı da yeniden iki türe ayrılır: Biri, bağışlama, kiralama ya da satın alma çeşidinden gönüllü değişimle ilgilidir; her şeyi eylemle ya da sözle, zorla ele geçiren diğeri ise, zorbaca elde etme sanatı diye nitelense yeridir.

THEAI. Söylediklerine bakılırsa, bu sonuç doğru olsa gerektir.

YAB. Peki ama, zorbaca elde etme sanatını da iki türe ayırmak gerekmez mi?

THEAI. Ne gibi?

YAB. Etkinliklerini açıktan açığa gerçekleştirenleri savaşla, gizliden gizliye sürdürenleri ise avcılıkla ilgili olarak göstermemiz gerekiyor.

THEAI. Evet.

YAB. Avcılıkla ilgili olanını da yeniden ikiye bölmekten kendimizi alamayız.

THEAI. Öyle ama, nasıl?

YAB. Bir türü cansız nesnelerle, diğer türü de canlı varlıklarla ilgilidir.

THEAI. Bu ikisi en azından avlanabilir şeyler olarak var olduğu sürece, dediğin doğru.

YAB. Nasıl olmasın ki? Üstelik, dalgıçlık sanatının bazı alanları bir yana, hiçbir ad verilmeye değer görülmeyen cansız nesnelerin avcılığı gibi, öteki bazı önemsiz uğraşları da burada gözardı etmemiz gerek. Ama diger türe, canlı varlıkların avlanmasına gelince, onu hayvan avı diye adlandırmalıyız.

THEAI. Peki.

YAB. Ama doğrusu, hayvan avcılığı da yine ikiye ayrılır. Birincisi, kara hayvanları avcılığı diye adlandırılsa yeridir. Bunun da pek çok bölümleri ve bu bölümlere uygun adları vardır. Diğeri ise, yüzen hayvanları içine alan su hayanları acılığı olarak gösterilebilir.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ama yüzen hayvanların bir bölümü kuş soyundan olmasına karşın, diğer bölümü ise yalnızca su hayvanları değil midir?

THEAI. Hiç kuşku yok.

YAB. Öte yandan, yalnızca su hayvanı olanların avlanması, genelde, balık tutmadır.

THEAI. Evet.

YAB. İmdi yolumuzu sürdürerek, bu avı da yeniden iki ana-bölüme ayırmayacak mıyız?

THEAI. Hangi bölümlere?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YAB. Bunlardan birinde avcılık, yalnızca kuşatma yoluyla yapılırken, diğerinde bu iş vurma ile görülür.

THEAI. Bununla ne demek istiyorun? Bu ikisini birbirinden kesin olarak ayırırken hangi noktadan bakıyorsun?

YAB. Birincisi için durum kesinlikle şöyledir: Bir şeyi yakalamak amacıyla onun çevresini kuşatmaya ve onu kıskıvrak tutmaya yarayan tüm şeylere "yakalama-aracı" demek, hem uygun hem de haklı bir adlandırma olur.

c

THEAI. Kesinlikle.

YAB. O halde, balık tutmaya yarayan sepetleri, kapanları, hasır örgüleri ve benzeri şeyleri, her durumda, yaklama-aracı diye göstermek gerekmez mi?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ama öteki bölüme gelince, burada avcılık, olta ve zıpkınlar kullanarak avın yakalanmasıyla yapılır. Şimdi, biz bunu bir ad altında toplarsak, ona yaralayarak yakalama avı diyeceğiz. Ya da Theaitetos, daha uygun bir ad ne olabilirdi dersin?

d

THEAI. Ad konusunda tasalanmayalım. Söylenenler yeterli.

YAB. Bana kalırsa, bu yaralama avının bir türü daha var. Geceleyin ateş ışığında yapıldığı için, bu av türünü uygulayanların kendileri, ona ateş-avı adını vermişlerdir.

THEAI. Doğru.

YAB. Ama, zıpkınların ucuna çengel takılarak gündüzün yapılanına, genellikle, çengelli olta balıkçılığı denir.

e

THEAI. Evet, öyle denir.

6. YAB. Yaralama avının bir bölümü olan, zıpkının ucuna çengel takılarak yapılan çengeli olta balıkçılığında hareketin yönü yukarıdan aşağıya doğrudur. Bu yönde, en çok zıpkınlar kullanıldığı için, avlamanın bu türü, zıpkın avı diye adlandırılır.

THEAI. Evet, en azından bazıları ona böyle der.

YAB. O halde, geriye yalnızca bir tür daha kaldı..

THEAI. Bu ne ola ki?

YAB. Zıpkın avında olduğu gibi, balığı gelişigüzel bir yanından vurarak avlama tarzına karşılık bir de, çubuk veya kamışı aşağıdan yukarıya doğru çekerek, ucundaki olta iğnesiyle balığı başından veya ağzından yakalama biçimi vardır. Söyler misin Theaitetos, şimdi buna ne ad vereceğiz?

221

THEAI. Yanılmıyorsam, bulmayı amaçladığımız şeyi, sonunda böylece ele geçirmiş bulunuyoruz.

7. YAB. O halde, şimdi seninle ben, olta ile balık avcılığına yalnızca en uygun adları koymakla kalmadık, aynı zamanda onun kendisini belirleyen kavramı da yeterince anlamış olduk. Şöyle ki: Bir bütün olarak sanata bakıldığında, onun önce ikiye ayrıldığı görüldü. Yarımlardan biri elde etme sanatıydı. Bunun yarısı zorbaca elde etme sanatı, zorbaca elde etmenin yarısı avcılık, avcılığın yarısı hayvan avı, hayvan avının yarısı su hayanı avı, su hayvanı avının yarısı da genellikle balık tutma idi. Balık tutma da yeni-

b

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

den ikiye ayrıldı. Bunlardan biri yaralayarak yakalama avı ve bunun da yarısı çengelli
c olta balıkçılığıydı. Ama bu da iki biçimde yapılıyordu. Bunlardan birinde kamış, aşağıdan yukarıya doğru çekiliyordu. Adını ona uyan bu davranıştan alan, bizim asıl aradığımız av türü budur ve olta ile balık avcılığı diye adlandırılır.

THEAI. Böylece konu tam bir açıklığa kavuştu.

Dördüncü bölümden (219a) yedinci bölüme dek (221a), tüm sanatların bir sınıflaması, bir bölümlenmesi yapıldı ve sonunda sofist için açıklayıcı model olarak önerilen "olta ile balık avlama sanatı"na (aspalievtike) varıldı. Bu yedinci bölümde ise, daha önceki üç bölümde yapılan bölümlemelerin bir özeti yapıldı. Böylece model kavram (oltacı), ait olduğu en genel kavram (sanat-zanaat)'dan başlanmak üzere çözümlenerek (:ayrıştırılarak) apaçık bir biçimde göz önüne kondu. Bundan sonra, model kavramla asıl araştırılmak istenen kavram (sofist) arasındaki benzerlik ve ayrılıkların saptanmasına geçilecek. Biz de adım adım **Platon**'un ardı sıra gideceğiz. Ancak, bu aradan yararlanarak, yapılan özetlemeyi bir de biz yapmak istiyoruz, ama başka bir biçimde: Tüm bölümlemeleri, birbirleriyle bağıntıları bakımından bir çizelgede göstereceğiz. Bu kavram bağıntılarını, kavramların birbirini izleyen bölümlenişini, bu sayede, bir bakışta toplu olarak görme olanağını elde edeceğiz. Fakat daha önce, bu bağlamda açıklayacı birkaç sözümüz var: Önce 219a'da tüm sanatlar, biri tarım(georgia), diğeri beslenmeye yarayan araç-gereç, kap kacak yapımı ve düzenlemesi olmak üzere genellikle ikiye ayrılmış; buna bir de taklit sanatı (mimetike) katılmıştı. Bu ise ayrımın iki değil, üç bölümlü olduğunu gösterir. Sonra da 219d'de tüm sanatlar, bu kez, biri elde etme (ktetike), diğeri meydana getirme sanatı (poyetike) olmak üzere ikiye ayrılır ve önceki bölümlemede sözü edilen sanatların üçü de bu meydana getirme sanatı içine konur. Burada ilk bakışta görülen karışıklık, metnin okunmasında ilerlendikçe kendiliğinden ortadan kalkar: Sanatın ilk bölümlenişi 219d'deki gibidir: i. Meydana getirme sanatı. ii. Elde etme sanatı. Bu ayrımda ölçüt şudur: Sanat ürününün sanat etkinliğinden önce var olup olmadığı. Ürün, etkinlikten önce yoksa, sanat var etme, meydana getirme etkinliğidir. Ürün var ise, sanat etkinliği, onun ele geçirilmesidir. Ele geçirme sanatı, ortaya bir şey koymadığı, bir şeyi yaratmadığı, sadece var olanı ele geçirme çabası olduğu için, onun üretme, meydana getirme etkinliğinden daha değersiz olacağı açıktır. Amacı sofistin değersizliğini göstermek olan **Platon** önceden belirlediğini sonradan bulmuştur. Bu o kadar bellidir ki, biraz aşağıda (221d) oltacı ile sofistin benzerliği açıkça ifade edileceği zaman, **Yabancı** şu sözleriyle kendini abartılmış bir hayret içinde gösterir: "Tanrılar korusun! Bu iki adam birbiriyle akraba olmaya!" Kuşkusuz bu tavırda yerilecek bir şey yoktur; tersine bu, bölümlemenin hiçbir sürprize yer vermeyen sağlam mantıksal yapısını gösterir. Bu bölümlemeyi aşağıdaki gibi bir çizelgede gösterdiğimizde, her zaman ikili yapacağımız bölme süreci şöyle oluşacak: İkiye böleceğimiz kavramın altına bir çatal açıp, şimdilik işimize yaramayan (:bölmeyeceğimiz) kavramı sol yana koyacağız; sağ yana da daha sonra yine ikiye böleceğimiz kavramı koyacağız. Böylece, çizgelgede daima sağ yandan gidereceğiz. 264e'deki "O halde, söz konusu olan türü iki bölüme ayırmayı yeniden deneyelim ve bölüm sonunda daima sağ yanda kalan bölüm-parçasını alarak iler-

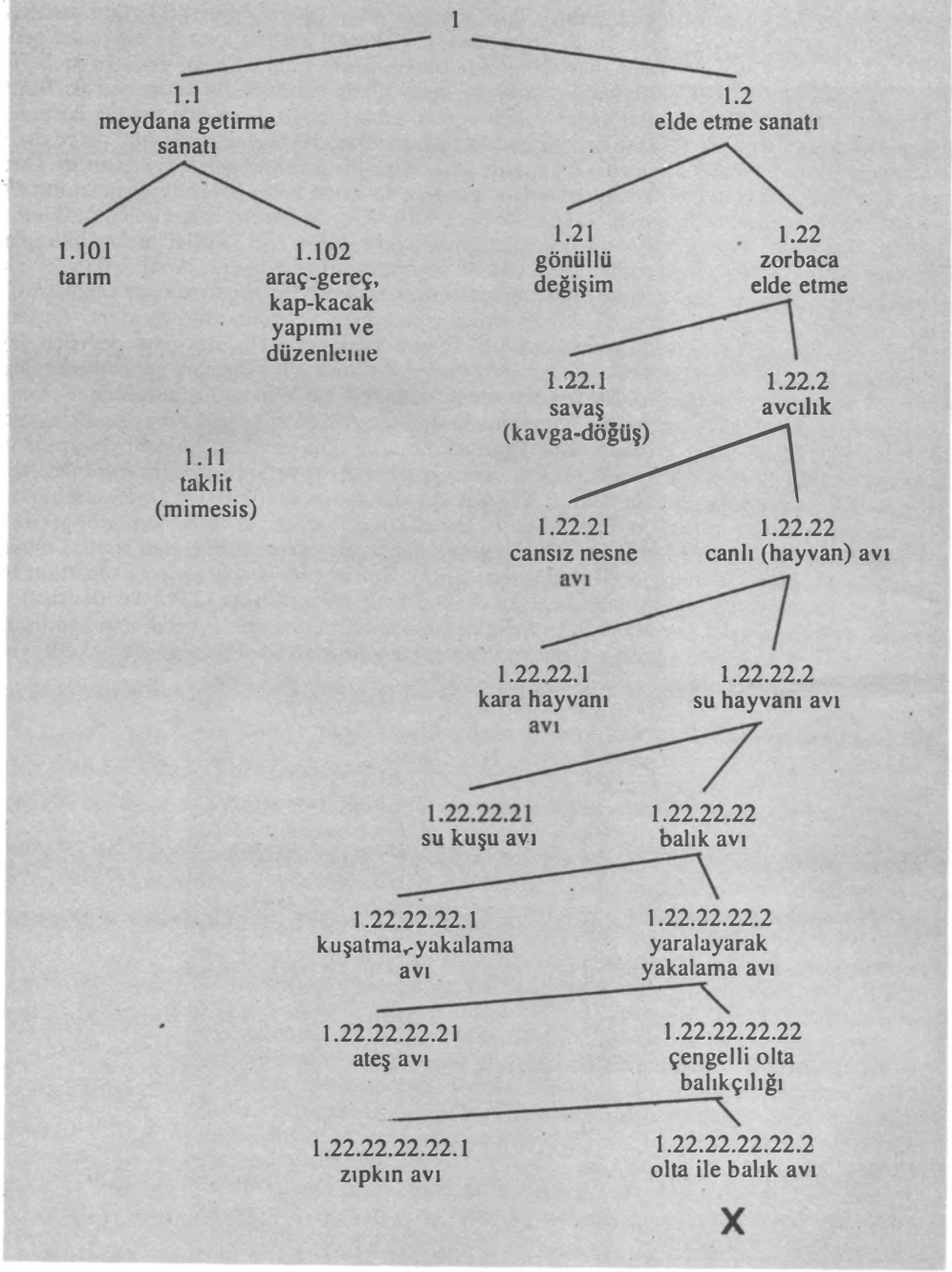
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lemeye çalışalım." biçimindeki sözler, bize böyle bir çizelge yapma düşüncesini esinlemiştir.

Konuşma sürecinin akışı içinde düşüncelerin ilerleyiş (söyleniş-yazılış) sırası, kimileyin, bu düşüncelerin birbirine mantıksal bağlanışı ile denk düşmeyebilir. Bizim için asıl olan mantıksal bağları göstermek olduğu için, metinde ilkin (219a) "genellikle tüm sanatlar" denilen öbeği, daha sonraki (219c-d) ayrıma uyarak "meydana getirme sanatı" başlığı altında olmak üzere çizelgede sol yana koyduk. Yukarıda söylediğim gibi, bu sanat öbeği şimdilik ele alınmayacak. Buna karşın asıl değer verilen sanat alanı olduğu ve ileride onunla kurulacak bağlantıları saptamakta yararı olacağı düşüncesiyle bu "meydana getirme sanatı" üstüne de açıklayıcı bir iki söze gerek var sanırım. Önce ikiye ayrılan meydana getirme sanatına taklit (öykünme) sanatının eklenmesiyle, taklit, ilk iki bölüm için de geçerli olduğundan bölümlenmenin iki oluşu değişmiyor. Taklit sanatı için "Sofist"te özellikle plastik sanatlar, daha çok da resim sanatı örneklenir. Ama açıktır ki taklit (mimesis) **Platon** için tüm öteki sanatları, bu arada söz sanatlarını da kapsar. Taklit'in de bir meydana getirme, bir 'yaratma' sanatı olduğu düşüncesinin temeli şuradadır: Taklit'le meydana getirilen şey, onun orijinalinden ayrı bir şeydir ve o, bu meydana getirilmeden önce yoktu. Esasen 'yaratma' da, genellikle Yunan düşünüşünde hiç'ten, yok'tan var etme anlamında değil, tersine var olan'a, ama "şekilsiz" olarak var olan'a (Bu, Tanrısal yaratma için kaos'tur, hüle'dir; insansal yaratma, örneğin resim sanatı için çeşitli boyalardır.) biçim (morphe) verme anlamındadır. **Platon** için asıl sorun ontolojiktir. Onun estetiği de ethik'i de hep ontolojik temellidir. Örneğin resim sanatının değersiz olması, resmin varlık bakımından aşağı derecede (üçüncü sırada) olmasındandır (Bkz. Devlet, 597e). Sofistin meydana getirme sanatının bu kısmı (mimetike) ile ilgili olarak gösterilmesi (234a ve devamı) de yine onun değersizliğini, sahteciliğini ortaya çıkarmak için yapılacaktır. Bu araya-girme'yi daha çok uzatmadan sözü çizelge'yle noktalıyalım:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇİZELGE: 1



Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

8. ΞΕ. Φέρε δή, κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα καὶ τὸν σοφιστὴν ἐπιχειρῶμεν εὑρεῖν, ὅ τί ποτ' ἔστιν.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γ' ἦν τὸ ζήτημα πρῶτον, πότερον ἰδιώτην ἢ τινα τέχνην ἔχοντα θετέον εἶναι τὸν ἀσπαλιευτήν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ νῦν δὴ τοῦτον ἰδιώτην θήσομεν, ὦ
D Θεαίτητε, ἢ παντάπασιν ὡς ἀληθῶς σοφιστήν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἰδιώτην· μανθάνω γὰρ ὃ λέγεις, ὡς παντὸς δεῖ τοιοῦτος εἶναι τό γε ὄνομα τοῦτο ἔχων.

ΞΕ. Ἀλλά τινα τέχνην αὐτὸν ἡμῖν ἔχοντα, ὡς ἔοικε, θετέον.

ΘΕΑΙ. Τίνα ποτ' οὖν δὴ ταύτην;

ΞΕ. Ἆρ' ὦ πρὸς θεῶν ἠγνοήκαμεν τἀνδρὸς τὸν ἄνδρα ὄντα ξυγγενῆ;

ΘΕΑΙ. Τίνα τοῦ;

ΞΕ. Τὸν ἀσπαλιευτὴν τοῦ σοφιστοῦ.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Θηρευτά τινε καταφαίνεσθον ἄμφω μοι.

E ΘΕΑΙ. Τίνος θήρας ἄτερος; τὸν μὲν γὰρ ἕτερον εἴπομεν.

ΞΕ. Δίχα που νῦν δὴ διείλομεν τὴν ἄγραν πᾶσαν, νευστικοῦ μέρους, τὸ δὲ πεζοῦ τέμνοντες.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τὸ μὲν διήλθομεν, ὅσον περὶ τὰ νευστικὰ τῶν ἐνύδρων· τὸ δὲ πεζὸν εἰάσαμεν ἄσχιστον, εἰπόντες ὅτι πολυειδὲς εἴη.

222 ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Μέχρι μὲν τοίνυν ἐνταῦθα ὁ σοφιστής τε καὶ ὁ ἀσπαλιευτὴς ἅμα ἀπὸ τῆς κτητικῆς τέχνης πορεύεσθον.

ΘΕΑΙ. Ἐοίκατον γοῦν.

ΞΕ. Ἐκτρέπεσθον δέ γε ἀπὸ τῆς ζωοθηρικῆς, ὁ μὲν ἐπὶ θάλαττάν που καὶ ποταμοὺς καὶ λίμνας, τὰν τούτοις ζῷα θηρευσόμενος.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Ὁ δέ γε ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποταμοὺς ἑτέρους αὖ τινας, πλούτου καὶ νεότητος οἷον λειμῶνας ἀφθόνους, τὰν τούτοις θρέμματα χειρωσόμενος.

8. YAB. Peki öyleyse, Şimdi biz, sofistin gerçekte ne olduğunu bu örneğe göre kavramayı deneyelim mi?

THEAI. Evet, elbette.

YAB. Önceki durumda ilk soru şu idi: oltacıyı sanatla ilgisi olmayan biri mi, yoksa bir sanat adamı mı sayacağız?

THEAI. Evet, bu idi.

YAB. O halde ey Theaitetos, durumumuzla ilgili olan kişiyi sıradan biri olarak mı,
d yoksa her zaman ve her yerde gerçek sofist, yani gerçeğin bilgisine sahip kişi olarak mı göreceğiz?

THEAI. Asla sıradan biri olarak değil. Çünkü ne demek istediğini iyi anlıyorum: Geri kalan herkes sıradan biri olabilir de bu adı taşıyan biri olamaz.

YAB. Dahası, ne yandan bakarsak bakalım, onu belirli bir sanat eri olarak görmek zorundayız.

THEAI. Bu sanat hangisi ola?

YAB. Tanrılar korusun! Bu iki adam birbiriyle akraba olmaya!

THEAI. Kim kiminle?

YAB. Olta balıkçısıyla sofist.

THEAI. Nasıl?

YAB. Her ikisi de bir tür avcı olarak betimlenir.

e THEAI. İkincinin av alanı neresidir? Birincisininkini konuşmuştuk.

YAB. Tüm avcılık alanını daha önce ikiye bölmüştük. Biri yüzen hayvanlarla, diğeri karadaki canlılarla ilgiliydi.

THEAI. Evet.

YAB. Birincisini, yani yüzen hayvanlarla ilgili olanını, bütün bütüne araştırmış bulunuyoruz. Ama karadaki canlılarla ilgili olan öteki bölümü göz ardı etmiştik. Ancak, onun birçok alt bölüme ayrıldığını belirtmekle yetinmiştik.

222 THEAI. Doğru.

YAB. İmdi, her ikisinin de kalkış noktası elde etme sanatı olmakla, oltacı ile sofist, buraya kadar aynı yolun yolcusu oldu.

THEAI. En azından öyle görünüyor.

YAB. Ama hayvan avından başlayarak yolları ayrılıyor. Biri denizde, ırmaklarda ve göllerdeki canlıları avlama çabasında.

THEAI. Çok haklısın.

YAB. Ama ötekisi, karalara ve bambaşka türlü akar'lara, yani zenginlik akan ırmaklara, söz misali, bereketli çayırlarda yetişen gençlere yönelir; bu yaratıkları kendi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

egemenliğine almaya çabalar.

Kavram (sofist) ile paradeygma (oltacı) arasında karşılaştırma bu bölümde (8) başlıyor. Önce aralarındaki benzerlikler belirleniyor. İlk benzerlik: Her ikisi de 'elde etme sanatı'nın içinde. İkincisi: Her ikisinin katıldıkları sanat bölümü aynı: Avcılık (terevtike).
Avcılık, ÇİZELGE: 1'de gerçi ilk kez 1.22.2'de ortaya çıkmıştı. Ama cansız nesne avının büyük bölümünün "göz ardı edilmesi gerektiği" söylendiğinden (220a), burada avcılığın bölümlenmesine "canlı (hayvan) avı (zooterike)"ndan başlanıyor ve bu da "kara hayvanı avı (pezotherike)", "su hayvanı avı (enugroterike) olmak üzere ikiye ayrılıyor.Sofist ile oltacı arasındaki ayrılıklar da, yine ilk kez burada gösterilmeye başlanıyor. Ama bu farklılık, daha önce her ikisinin paylaştığı alanlardaki (sanat, elde etme sanatı, avcılık) ortaklığı ortadan kaldırmıyor. Başka bir deyişle farklılık, iki kavramın birbirini dışarda bırakması değil, tersine, model kavramdaki kaynak kavrama benzemiyen özelliklerin ondan ayıklanması anlamındadır.
Ayırma, aşağıda yine ikiye bölme biçiminde sürecek. Biz de yine ÇİZELGE: 1'deki gibi "sağdan gitme" yöntemini uygulayacağız. Bu yeni ayırmada başlangıç noktamız ÇİZELGE: 1'de 1.22.22.1 ile kodladığımız ve sol yana bıraktığımız "kara hayvanı avı" olacak. Aşağıda görülen yeni çizelgede (ÇİZEZGE: 2) kodlamada kısalık olması amacıyla bu başlangıç noktamızı yalnızca '2' kodu ile göstereceğiz. Demek ki ÇİZELGE: 1'deki 1.22.22.1 kodu ÇİZELGE: 2'de yalnızca '2' kodu ile karşılanacak.

B ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΞΕ. Τῆς πεζῆς θήρας γίγνεσθον δύο μεγίστω τινὲ μέρη.

ΘΕΑΙ. Ποῖον ἑκάτερον;

ΞΕ. Τὸ μὲν τῶν ἡμέρων, τὸ δὲ τῶν ἀγρίων.

9. ΘΕΑΙ. Εἶτ' ἔστι τις θήρα τῶν ἡμέρων;

ΞΕ. Εἴπερ γέ ἐστιν ἄνθρωπος ἥμερον ζῷον. θὲς δὲ ὅπῃ χαίρεις, εἴτε μηδὲν τιθεὶς ἥμερον, εἴτε ἄλλο μὲν ἥμερόν τι, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄγριον, εἴτε ἥμερον μὲν λέγεις αὖ τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώπων δὲ μηδεμίαν ἡγεῖ θήραν· τούτων ὁπότερ' ἂν ἡγῇ φίλον εἰρῆσθαί σοι, τοῦτο ἡμῖν διόρισον.

C ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἡμᾶς τε ἥμερον, ὦ ξένε, ἡγοῦμαι ζῷον, θήραν τε ἀνθρώπων εἶναι λέγω.

b THEAI. Ne demek istiyorsun?

YAB. Karadaki canlıların avı iki büyük bölüme ayrılır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

THEAI. Bunlar nelerdir?

YAB. Biri evcil, diğeri yabanıl hayvanlarla ilgilidir.

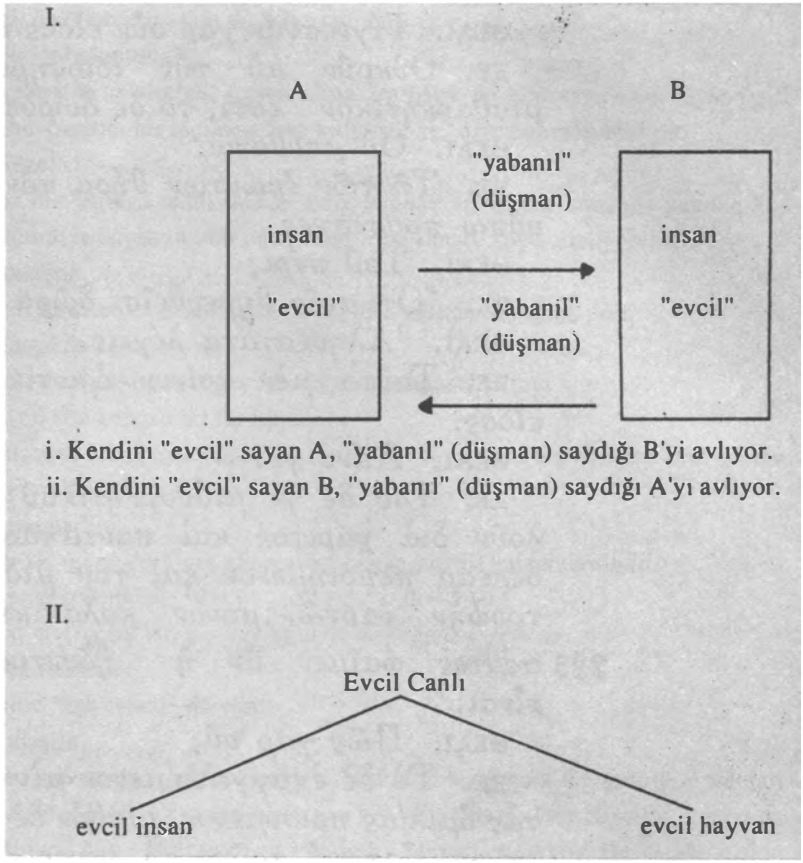
9. THEAI. Evcil hayvanlar da avlanır mıymış?

YAB. İnsan evcil bir hayvansa, evet. Ama yine de sen, şu varsayımlardan hoşuna gideni seç: İstersen, ya genellikle hiçbir evcil hayvanın olmadığını ya da bazılarının evcil olduğunu kabullen. Ama dilersen, bunun tersine, insanı bir yabanıl ya da evcil olarak al ve onun avlanabileceği düşüncesini kafandan sil. Bu söylenenlerden hangisi, her zaman için bile hoşuna gidecek olandır? Bu konuda kesin kararını bize söylemelisin.

c THEAI. Peki Yabancı. Biz insanların evcil hayvanlar oldukları ve bir tür insan avının da var olduğu kanısındayım.

Theaitetos'un "evcil hayvanlar da avlanır mıymış" biçimindeki karşı koymasıyla, burada, ilk kez gerçek çatışma başlayacak gibiydi. Ama **Yabancı**, "insan evcil bir hayvansa, evet" demekle bu tartışmayı başlamadan bitirir. Sonra da ona bazı seçenekler sunar. **Theaitetos** "uysal tabiatı"na uygun olarak hem karşı savdan vazgeçer hem de **Yabancı**'nın seçmesini istediği seçenekte karar kılar. Acaba, gerçekte **Theaitetos**'un şansı var mıydı? Yoksa **Yabancı**., her şeyi baştan düşünmüş müydü? Doğrusu evcil hayvanların avlanmasından söz edilmesi anlamsızdır. Ancak Yunanca "zoon" (hayvan) sözcüğü, hem hayvan'ı hem de insan'ı kapsar. Demek ki asıl avlanacak olan zoon'un insan bölümüdür. Evcil (hemeros) bir hayvan olan insan, **Platon** zamanında da günümüzde de "ölü veya diri" avlanıyor. Yalnızca hayvan anlamında (zoon'un hayvan bölümü) evcil hayvan avlanmaz. Eğer o avlansaydı, bu avlamayı insan yapacaktı; yani zoon'un bir alt-türü, öteki alt-türü avlıyacaktı. İnsan anlamındaki evcil hayvan avında ise avlayan da av olan da zoon'un aynı alt-türü olan insandır. Demek ki insan, kendisinden farklı cinsten olan evcil hayvanı avlamıyor. Çünkü buna gerek olmaksızın ona istediği biçimde sahip olabiliyor. Ama insan kendi cinsinden olan evcilleri avlıyabiliyor. Ama bu iki evcil olma durumu arasında bir anlam farkı var. Evcil insan için "avlanma" deyiminin kullanılabilmesi de bu farktan ileri geliyor. O da şudur: Diyelim ki A ve B gibi iki düşman insan grubu olsun A'nın üyeleri de evcildir, B'nin üyeleri de. Ama her gurubun evcilliği yalnızca kendi grubu için geçerlidir. B, A için; A, B için düşmandır, yabanıl (agrios)dır. Bu nedenle biri diğerini, yani yabanıl saydığını avlıyabilir. Buradaki "evcillik" kavramı, iki grup için birleştirici bir kavram değildir. Oysa evcil insan ile evcil hayvan arasında "evcillik", iki türü birleştirici bir kavram olarak alınmıştı. Bu iki durumu şu biçimde şemalaştırabiliriz:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org



ΞΕ. Διττὴν τοίνυν καὶ τὴν ἡμεροθηρικὴν εἴπωμεν.

ΘΕΑΙ. Κατὰ τί λέγοντες;

ΞΕ. Τὴν μὲν ληστικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν καὶ ξύμπασαν τὴν πολεμικήν, ἓν πάντα βίαιον θήραν ὁρισάμενοι.

ΘΕΑΙ. Καλῶς.

ΞΕ. Τὴν δέ γε δικανικὴν καὶ δημηγορικὴν καὶ προσομιλητικήν, ἓν αὖ τὸ ξύνολον, πιθανουργικήν
D τινα μίαν τέχνην προσειπόντες.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Τῆς δὴ πιθανουργικῆς διττὰ λέγωμεν γένη.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἕτερον ἰδίᾳ, τὸ δὲ δημοσίᾳ γιγνόμενον.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΘΕΑΙ. Γίγνεσθον γὰρ οὖν εἶδος ἑκάτερον.

ΞΕ. Οὐκοῦν αὖ τῆς ἰδιοθηρευτικῆς τὸ μὲν μισθαρνητικόν ἐστι, τὸ δὲ δωροφορικόν;

ΘΕΑΙ. Οὐ μανθάνω.

ΞΕ. Τῇ τῶν ἐρώντων θήρᾳ τὸν νοῦν, ὡς ἔοικας, οὔπω προσέσχες.

ΘΕΑΙ. Τοῦ πέρι;

E ΞΕ. Ὅτι τοῖς θηρευθεῖσι δῶρα προσεπιδιδόασιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐρωτικῆς τέχνης ἔστω εἶδος.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τοῦ δέ γε μισθαρνητικοῦ τὸ μὲν προσομιλοῦν διὰ χάριτος καὶ παντάπασι δι' ἡδονῆς τὸ δέλεαρ πεποιημένον καὶ τὸν μισθὸν πραττόμενον τροφὴν ἑαυτῷ μόνον κολακικήν, ὡς ἐγῷμαι,

223 πάντες φαῖμεν ἂν ἢ ἡδυντικήν τινα τέχνην εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τὸ δὲ ἐπαγγελλόμενον μὲν ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς ὁμιλίας ποιούμενον, μισθὸν δὲ νόμισμα πραττόμενον, ἆρα οὐ τοῦτο τὸ γένος ἑτέρῳ προσειπεῖν ἄξιον ὀνόματι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τίνι δὴ τούτῳ; πειρῶ λέγειν.

ΘΕΑΙ. Δῆλον δή· τὸν γὰρ σοφιστήν μοι δοκοῦμεν ἀνηυρηκέναι. τοῦτ' οὖν ἔγωγε εἰπὼν τὸ προσῆκον ὄνομ' ἂν ἡγοῦμαι καλεῖν αὐτόν.

B 10. ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν νῦν, ὦ Θεαίτητε, λόγον, ὡς ἔοικεν, ἡ τέχνης οἰκειωτικῆς, χειρωτικῆς, θηρευτικῆς, ζῳοθηρίας, χερσαίας, ἡμεροθηρικῆς, ἀνθρωποθηρίας, ἰδιοθηρίας, μισθαρνικῆς, νομισματοπωλικῆς, δοξοπαιδευτικῆς, νέων πλουσίων καὶ ἐνδόξων γιγνομένη θήρα προσρητέον, ὡς ὁ νῦν λόγος ἡμῖν συμβαίνει, σοφιστική.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YAB. Evcil hayvanların avını da ikiye ayırabiliriz.

THEAI. Hangi bakımdan?

YAB. Bu sanatın haydutluk, tutsak alma, zorbalık ve tüm savaş türleriyle ilgili olan bir bölümünü kuşatıcı bir biçimde "zor kullanan av" diye tanımlayabiliriz.

THEAI. Güzel.

YAB. Ama öte yandan mahkemede, halk önünde ve dostlar arasında yapılan ko-
d nuşma sanatını tümüyle kapsayıcı bir adla "kandırma sanatı" diye niteliyebiliriz.

THEAI. Anlaştık.

YAB. Şimdi bu kandırma sanatının da iki türü olduğu söylenmelidir.

THEAI. Hangi iki türü?

YAB. Biri kişisel yaşam için geçerli, diğeri toplumsal yaşam için.

THEAI. Evet, söz konusu iki tür bunlardır.

YAB. Bunlardan birincisi avlama işini kimi zaman ücret karşılığında, kimi zaman da armağanlar vererek yapmaz mı dersin.?

THEAI. Anlamadım.

YAB. Belli ki, aşk avcılığının yöntemine henüz hiç dikkat etmemişsin.

THEAI. Hangi bakımdan?

e YAB. Onlar, avlıyacakları kişilere hem de armağanlar verirler.

THEAI. Çok haklısın.

YAB. Bu türe "aşk sanatı" diyelim.

THEAI. Anlaştık.

YAB. Para kazanmaya yarayan sanat, uyandırdığı hoşlanma duygusuyla insanları kendine çeker ve sürekli olarak onları oyalayan bir yem işlevi görür. Üstelik, parayı da yaşamın sürdürülmesi için yalnızca bir geçim aracı olmaktan çıkarır. Bu sanata ilişkin olan her şeyi, onun tüm bölümlerini, sanırım, "dalkavukluk sanatı" ya da her şeyi hoşa
223 giden yönüyle gösteren sanat olarak belirleyebiliriz.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Erdem adına görüşmeler yaptığını söyleyen ama bu sırada alacağı parayı düşenen sanat türü* ise, doğrusu başka bir adı hak etmez mi?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Peki, öyleyse nedir? Söylemeye çalış!

THEAI. Apaçık ortada. Kuşku yok, sofisti bulduk. Doğrusu, bu adı tam da yerine oturttum.

b 10. YAB. O halde Theaitetos, bu açıklamaya göre, sofistik olarak nitelenecek bir sanatın elde etme sanatının altına konulması ve alt bölümlerin şöyle olması gerekecektir: Elde etme sanatının altında zorbaca elde etme sanatı ve bundan sonra da birbiri altında olmak üzere sırayla şunlar gelecektir: Avcılık, hayvan avı, kara hayvanı avı, evcil havyan avı, insan avı, konuşma ile yapılan av, tek tek kişilerin avlanması, para kazan-

(*) Kandırma sanatının toplumsal yaşamla ilgili bölümü anlatılmak isteniyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

maya hizmet eden av ve en sonunda da sözde-bilgelikle eğitmeyi deneyen sanat. Bu sanat, açıklamamızın sonucuna göre, zengin ve soylu gençlerin avlanmasıdır.

THEAI. Kuşkusuz.

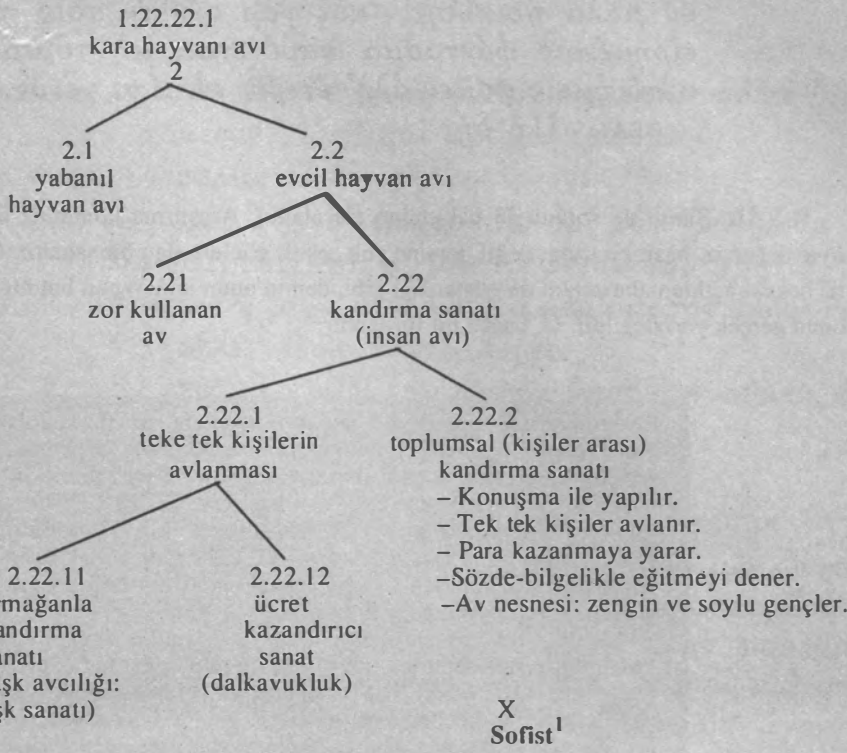
Yedinci Bölüm'de yapıldığı gibi buradaki özetlemede de, yalnızca daha sonra bölümlenecek alt bölümler sıralanıyor, yani yalnızca 'sağ yandan gidiliyor'. "Konuşma ile yapılan av, tek tek kişilerin avlanması, para kazanmaya hizmet eden av ve en sonunda da sözde-bilgelikle eğitmeyi deneyen sanat" sözleriyle aslında "insan avı"nın alt bölümü olan "toplumsal (kişiler arası) kandırma sanatı"nın nitelikleri sıralanıyor, yeni bölümlemeler yapılmıyor. Bu nedenle ÇİZELGE: 2'de bu nitelikleri bu sanatın altına alt alta sıraladık. Çünkü, eğer düşündüğümüzün tersine bu sözlerle bölümleme yapılmış olsaydı, o zaman özetten önceki konuşmalarda da bu bölümlerin hem kendilerinin hem de öteki yarılarının, yani sol yanda yazılacak onların hiç değilse adlarının geçmesi gerekirdi. Metnin çözümlenmesinde, konuşmaların sonunda yapılan özetlemenin değil, tersine konuşmaların kendilerinin göz önüne alınması, kuşkusuz daha doğru olur. Burada önemli bir nokta da şu: ÇİZELGE: 1'de bölümlemede hep sağdan gidilmişti. Sonunda "Olta ile balık avcılığı"na varılmış, sofist için model kavram olarak alınan "oltacı"nın ait olduğu sanat içindeki yeri belirlenmiş ve onun sofistle akraba olduğu söylenmişti. Ama **Platon**, bu akrabalığı belirlemekle yetinmemiş, "işte sofisti ele geçirdik" deyip araştırmayı noktalamamıştı. Çünkü o, bu 'sofist avı'nın olabildiğince kuşatıcı yapılmasını istiyor. **Platon**, onu, o nerelerde saklanmışsa, her yönden ele geçirmeyi amaçlıyor. Gerçi sofist bir "avcı" olarak gösteriliyor ama asıl avcı, daha doğrusu 'avcının avcısı' **Platon** —Ava giden avlanırmış—. **Platon**, benzerini olta balıkçılığında yakaladığı sofisti bu kez asıl 'insan avı'nda yakalıyor.

Üstelik, aşağıda da görüleceği gibi **Platon** bu avla da yetinmeyecek, sofisti tekrar tekrar ele geçirmeyi deniyecektir.

ÇİZELGE: 1 tamamlandıktan sonra, onda açık bırakılmış olan (sol yanda) uçlardan biri, bu kez ÇİZELGE: 2'de başlı başına ele alınıyor. Sonra yine ÇİZELGE: 2 gibi başka çizelgeleri de ayrı ayrı yapacak, en sonunda hepsini birden tek bir çizelgede toplayacağız. Şimdi ÇİZELGE: 2'yi görelim:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇİZELGE: 2



Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΞΕ. Ἔτι δὲ καὶ τῇδε ἴδωμεν· οὐ γάρ τι φαύλης
C μέτοχόν ἐστι τέχνης τὸ νῦν. ζητούμενον, ἀλλ' εὖ μάλα ποικίλης. καὶ γὰρ οὖν ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις φάντασμα παρέχεται, μὴ τοῦτο ὃ νῦν αὐτὸ ἡμεῖς φαμεν ἀλλ' ἕτερον εἶναί τι γένος.

ΘΕΑΙ. Πῇ δή;

c YAB. Şimdi de sorunu şu bakımdan ele alalım. Araştırma konumuz olan sanat, öyle değersiz, basit bir sanat değil, tersine çok çeşitli yönleri olan bir sanattır. Çünkü daha önceki açıklamalarımızın da gösterdiği gibi, demin onun için uygun bulduğumuz yer, onun gerçek yeri değildir. O, başka bir türdendir.

Önce akrabası 'oltacı'yı ele geçiren, sonra da sofistin kendisini yakalayan Platon, ilk avla yetinmeyip, onu yeniden ele geçirmeyi amaçladığı için "onun gerçek yeri (burası) değildir" diyor. Şimdi o, sofist için başka bir yer arıyor; işe ta baştan başlıyor. ÇİZELGE: 1'de görüldüğü gibi, elde etme sanatı (1.2), başlangıçta biri "(gönüllü) değişim" (1.21), diğeri "zorbaca elde etme" (1.22) sanatı olmak üzere ikiye ayrılmış, avcılık sanatını kapsayan bu ikincisinin bölümlenmesine girişilmiş; birincisi olduğu gibi bırakılmıştı. Şimdi ise, biraz aşağıda "karşılıklı değişim" adı verilecek olan bu "gönüllü değişim" sanatından yola çıkılıp sofistin ardına düşülecektir. Bu nedenle biz de aşağıda yapacağımız ÇİZELGE: 3'de başlangıç noktamız olacak olan "gönüllü değişim: Karşılıklı değişim" sanatına yine kısalık olsun diye yeni bir kod numarası (3) vereceğiz ve kodlamayı 3 üzerinden sürdüreceğiz.

ΞΕ. Τὸ τῆς κτητικῆς τέχνης διπλοῦν ἦν εἶδός που, τὸ μὲν θηρευτικὸν μέρος ἔχον, τὸ δὲ ἀλλακτικόν.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τῆς τοίνυν ἀλλακτικῆς δύο εἴδη λέγωμεν, τὸ μὲν δωρητικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἀγοραστικόν;

ΘΕΑΙ. Εἰρήσθω.

ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ φήσομεν ἀγοραστικὴν διχῇ τέμνεσθαι.

D ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τὴν μὲν τῶν αὐτουργῶν αὐτοπωλικὴν διαιροῦμενοι, τὴν δὲ τὰ ἀλλότρια ἔργα μεταβαλλομένην μεταβλητικήν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΞΕ. Τί δέ; τῆς μεταβλητικῆς οὐχ ἡ μὲν κατὰ πόλιν ἀλλαγή, σχεδὸν αὐτῆς ἥμισυ μέρος ὄν, καπηλικὴ προσαγορεύεται;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην πόλιν διαλλαττόμενον ὠνῇ καὶ πράσει ἐμπορική;

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ;

ΞΕ. Τῆς δ' ἐμπορικῆς ἆρ' οὐκ ἠσθήμεθα ὅτι τὸ
E μὲν ὅσοις τὸ σῶμα τρέφεται καὶ χρῆται, τὸ δὲ ὅσοις ἡ ψυχὴ πωλοῦν διὰ νομίσματος ἀλλάττεται;

ΘΕΑΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΞΕ. Τὸ περὶ τὴν ψυχὴν ἴσως ἀγνοοῦμεν, ἐπεὶ τό γε ἕτερόν που ξυνίεμεν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

224 ΞΕ. Μουσικήν τε τοίνυν ξυνάπασαν λέγωμεν, ἐκ πόλεως ἑκάστοτε εἰς πόλιν ἔνθεν μὲν ὠνηθεῖσαν, ἑτέρωσε δὲ ἀγομένην καὶ πιπρασκομένην, καὶ γραφικὴν καὶ θαυματοποιικὴν καὶ πολλὰ ἕτερα τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν παραμυθίας, τὰ δὲ καὶ σπουδῆς χάριν ἀχθέντα καὶ πωλούμενα, τὸν ἄγοντα καὶ πωλοῦντα μηδὲν ἧττον τῆς τῶν σιτίων καὶ ποτῶν πράσεως ἔμπορον ὀρθῶς ἂν λεγόμενον παρασχεῖν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις.

B ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸν μαθήματα ξυνωνούμενον πόλιν τε ἐκ πόλεως νομίσματος ἀμείβοντα ταὐτὸν προσερεῖς ὄνομα;

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

II. ΞΕ. Τῆς δὴ ψυχεμπορικῆς ταύτης ἆρ' οὐ τὸ μὲν ἐπιδεικτικὴ δικαιότατα λέγοιτ' ἄν, τὸ δὲ γελοῖον μὲν οὐχ ἧττον τοῦ πρόσθεν, ὅμως δὲ μαθημάτων οὖσαν πρᾶσιν αὐτὴν ἀδελφῷ τινι τῆς πράξεως ὀνόματι προσειπεῖν ἀνάγκη;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ταύτης τοίνυν τῆς μαθηματοπωλικῆς τὸ
C μὲν περὶ τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν μαθήματα ἑτέρῳ, τὸ δὲ περὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἄλλῳ προσρητέον.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τεχνοπωλικὸν μὴν τό γε περὶ τἆλλα ἂν ἁρμόττοι· τὸ δὲ περὶ ταῦτα σὺ προθυμήθητι λέγειν ὄνομα.

ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν ἄλλο ὄνομα εἰπὼν οὐκ ἂν πλημμελοίη πλὴν τὸ νῦν ζητούμενον αὐτὸ εἶναι τὸ σοφιστικὸν γένος;

ΞΕ. Οὐδὲν ἄλλο. ἴθι δὴ νῦν συναγάγωμεν αὐτὸ λέγοντες ὡς τὸ κτητικῆς, μεταβλητικῆς,

D ἀγοραστικῆς, ἐμπορικῆς, ψυχεμπορικῆς περὶ λόγους καὶ μαθήματα, ἀρετῆς πωλητικὸν δεύτερον ἀνεφάνη σοφιστική.

ΘΕΑΙ. Μάλα γε.

THEAI. Ne gibi?

YAB. Elde etme sanatının biri avcılık alanını, diğeri karşılıklı değişim alanını kapsayan iki türü vardır.

THEAI. Evet, öyleydi.

YAB. İmdi, karşılıklı değişim alanını yeniden ikiye ayıralım. Biri armağan vermeyle, diğeri de tecimle ilgilidir.

THEAI. Doğru.

YAB. Tecimin de iki bölümü vardır.

d THEAI. Nelerdir bunlar?

YAB. Biri, kendi ürettiğini kendisi satmak, diğeri, başkasının ürününü takas etmek.

THEAI. Kuşkusuz doğru.

YAB. Bu sonuncunun yarısını, kent içinde yapılanı oluşturur ve de adına perakende tecim denir, öyle değil mi?

THEAI. Evet, öyle.

YAB. Buna karşılık alım-satımın dışarıya yönelik olanına toptan (büyük) tecim denmez mi?

THEAI. Elbette.

YAB. Ama öyle görünüyor ki, toptan tecim, kimi zaman bedenin, kimi zaman da ruhun beslenme ve gereksinimine ilişkin şeyleri para karşılığında satarak piyasaya sürmüyor mu?

e

THEAI. Bununla neyi demek istiyorsun?

YAB. Belki de burada açık olmayan, yalnızca ruhla ilgili olandır; çünkü ötekini, sanırım, hepimiz anlamış bulunuyoruz.

THEAI. Evet.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

224 YAB. O halde, kent kent dolaşarak, buradan alınıp oraya götürülüp satılan her türlü müziği, resim ve hokkabazlık sanatlarını, ister eğlence, ister ciddi amaçlar için olsun, alışverişi yapılan ruha özgü daha pek çok söyleşileri göz önüne alırsak, bunları piyasaya süren ve satanı, yiyecek-içecek satıcısı gibi büyük bir tecimer olarak adlandırmakta hiç de haksız sayılmayız.

THEAI. Çok doğru.

b YAB. Bilgi dağarını toptan alıp, kent kent dolaşarak para karşılığında satana da aynı ad verilmez mi?

THEAI. Kuşkusuz verilir.

11. YAB. Bu ruh maddeleri teciminin bir bölümü gösteriş sanatı diye adlandırılsa pek uygun ve doğru olmaz mıydı? Öte yandan, diğer bölümüne de bir ad vermemiz gerek. Gerçi bu ad, ilkinden hiç de daha az gülünç olmayacak ama, konu bilgi dağarı satışı olduğuna göre, bu işe uyan bir ad olmalı, değil mi?

THEAI. Evet, öyle.

YAB. Adlandırmak istediğimiz bu bilgi teciminin birinci bölümü, ikinci bölümü
c dışında kalan sanatların bilgi dağarıyla, ikinci bölümü de erdeme ilişkin sanatlarla ilgilidir. Her biri kendine özgü adı almak zorundadır.

THEAI. Bu çok doğal.

YAB. Birincisine uyan ad sanat satışı olsa gerektir. İkincisinin adını da sen koy bakalım.

TEHAI. Bunun için tek doğru ad sofistiktir. İşte aradığımız sanat. Ona başka bir ad veren yanılgıya düşer.

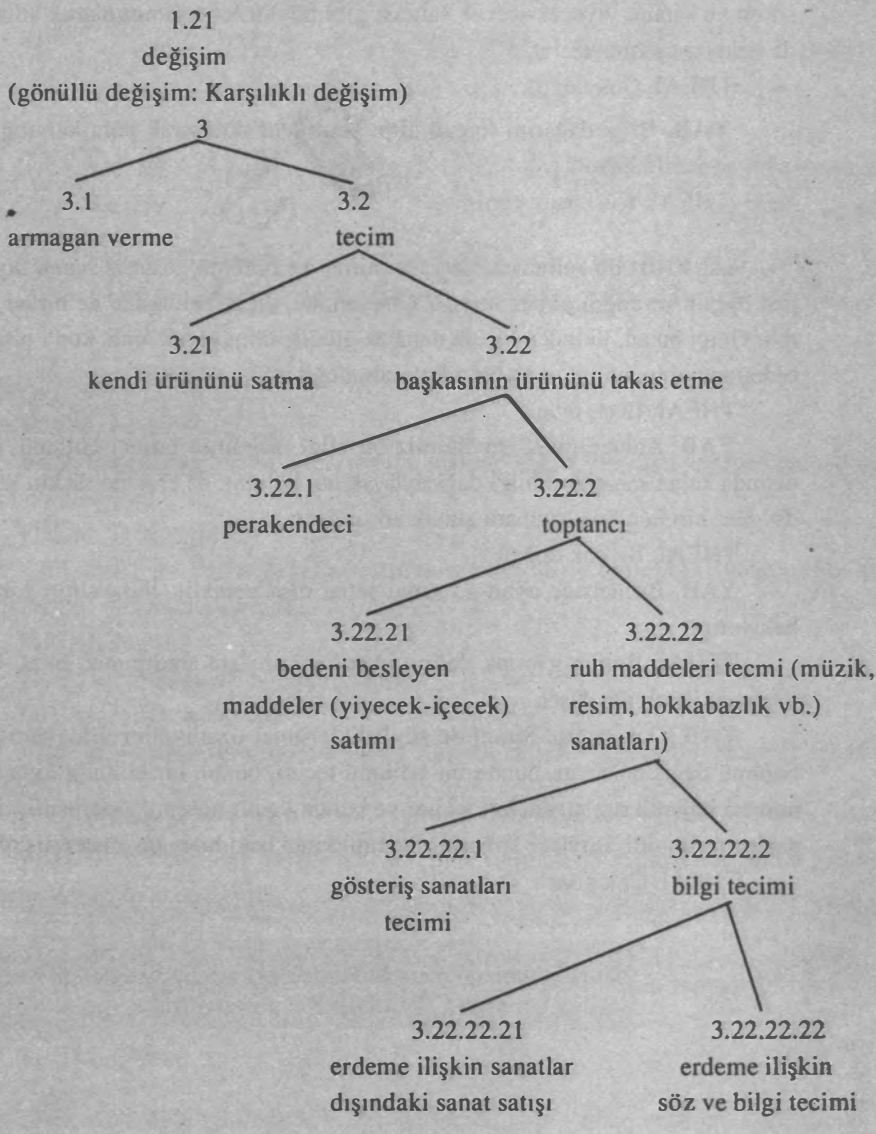
YAB. Çok doğru. Şimdi de söylediklerimizi özetliyelim: Elde etme sanatının bir
d bölümü değişim sanatı, bunun bir bölümü tecim, bunun bir bölümü toptancı tecim, bunun bir bölümü ruh maddeleri tecimi ve bunun da bir bölümü erdeme ilişkin söz ve bilgi dağarı tecimi idi. Böylece sofistin sanatını ikinci bakımdan da göstermiş olduk.

THEAI. Çok güzel.

Burada tamamlanan bölümlemeyi ve bu suretle elde edilen sofistin ikinci tanımını ÇİZELGE: 3'le gösteriyoruz:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇİZELGE: 3



X
Sofist[2]

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ΞΕ. Τρίτον δέ γ' οἶμαί σε, κἂν εἴ τις αὐτοῦ καθιδρυμένος ἐν πόλει, τὰ μὲν ὠνούμενος, τὰ δὲ καὶ τεκταινόμενος αὐτὸς μαθήματα περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ πωλῶν ἐκ τούτου τὸ ζῆν προὐτάξατο, καλεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὅπερ νῦν δή.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλω;

ΞΕ. Καὶ τὸ κτητικῆς ἄρα μεταβλητικόν, ἀγορα-
E στικόν, καπηλικὸν εἴτε αὐτοπωλικόν, ἀμφοτέρως, ὅτιπερ ἂν ᾖ περὶ τὰ τοιαῦτα μαθηματοπωλικὸν γένος, ἃ ἰ σὺ προσερεῖς, ὡς φαίνει, σοφιστικόν.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη· τῷ γὰρ λόγῳ δεῖ συνακολουθεῖν.

YAB. Üçüncüsü de şu: Bir ve aynı yerde uzunca bir süre oturarak, erdeme ilişkin bilgi dağarını, kimi zaman toptan alıp, kimi zaman kendi kendine bulup satana da yaşamını bu yoldan kazandığı için aynı adı vereceksin sanırım.

THEAI. Neden olmasın!

YAB. O halde sen, başkasının ürününü piyasaya süren perakendeci tecimi olduğu gibi, elde etmeci, değişimci ve ticaret yapan sanatın bir bölümü olan kendi ürününü satmayı da erdeme ilişkin bilgi tecimine ait olduğu
e

THEAI. Kesinlikle, Çünkü apaçık düşünce başka türlüsüne izin vermez.

Sofistin bu üçüncü kez belirleniminde çizelge yönünden bir sorunla karşı karşıya kalıyoruz. Aslında sorun, bir bakıma 'metaforik açıklama'nın doğasından kaynaklanıyor. Önce sorunun ne olduğunu açık bir biçimde ortaya koyalım: ÇİZELGE: 3'de "karşılıklı değişim" (3) sanatından sofiste giden yolda, daha önce de yaptığımız gibi, daima sağ yolu izledik. Bunun bir anlamı da şudur: Solda bıraktığımız uçlarda sofist bulunmayacaktır. Böylece o bölümler elenmiş oluyor. Ayırmanın nedeni de buydu. Eğer oralarda da sofist bulunacak olsaydı, bu bölme işini niçin yapalım? Ama şimdi metinde gördük ki, daha önce dışarda bıraktığımız "kendi ürününü satma (3.21)" ile "perakendeci (3.22.1)" tecim sanatları, bu kez sofistik sanatın içine alınıyor, sofistikle birleştiriliyor. Bu durumu nasıl açıklayacağız? Şöyle düşünmeyi bir deneyelim: **Platon** sofisti bir "satıcı" olarak görüyor. Haksız da sayılmaz. Sofistler para karşılığında bilgi satmıyorlar mı? O halde ilkin satıcının kim olduğunun bilinmesi gerekir. Bunu bilmek için ise, önce genellikle satıcıyı, yani "satıcı" kavramının içinde toplanabilecek herkesi göz önünde bulundurmalı. Burada, yalnızca bir tür satıcı olan sofisti alıp diğer satıcı türlerini gözardı edemeyiz. Satıcılığın niteliklerini belirlerken, sonunda, yalnızca bir tür satıcı olan bilgi satıcısı'na

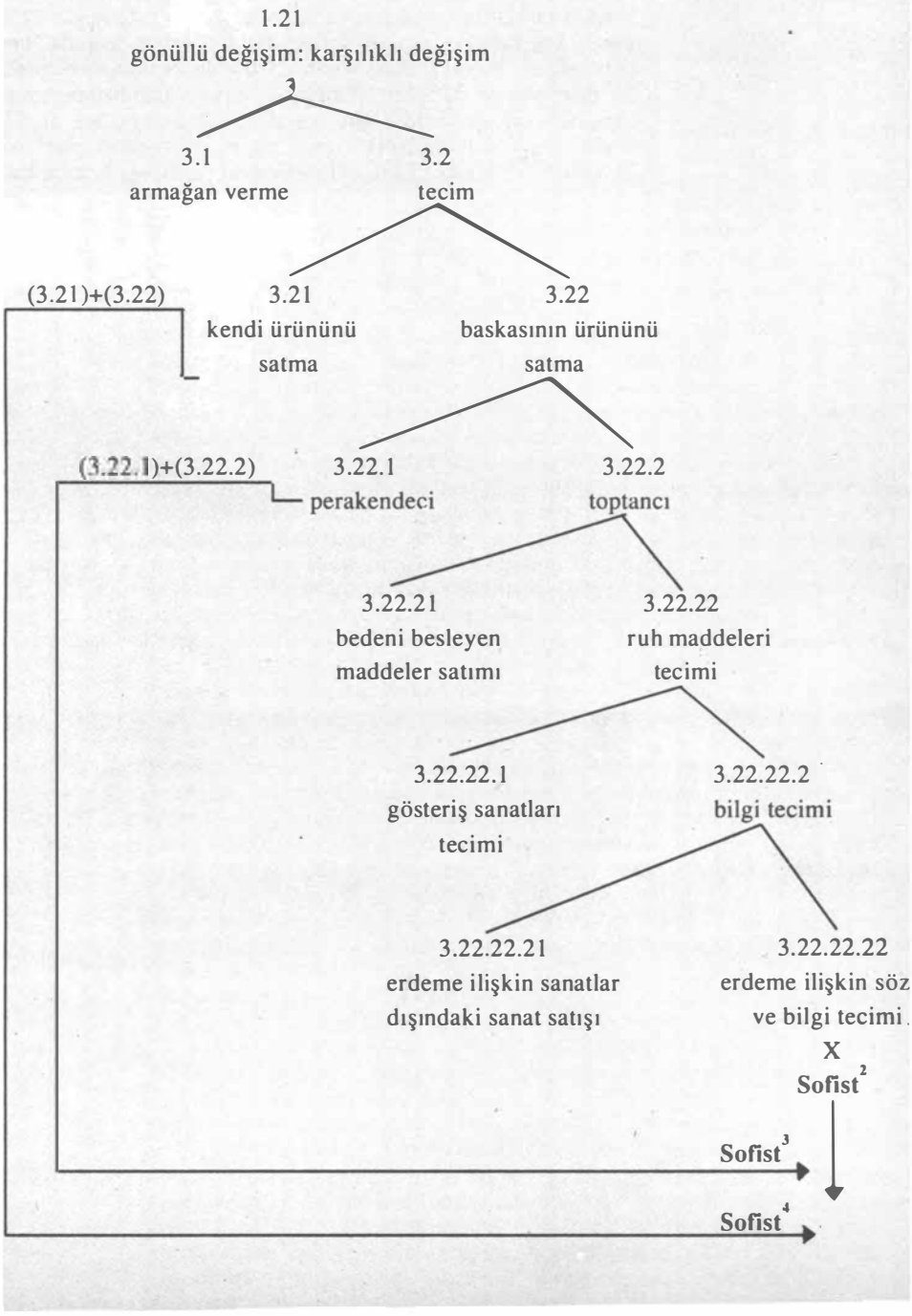
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

varacağız diye, satıcılığın yalnızca işimize yarayacak niteliklerini başlangıçta almakla yetinemeyiz. Satıcının bölümlenmesinde sağdan giderek varacağımız noktada (3.22.22.22) bir bilgi satıcısı olan sofisti (**Sofist**[2]) buluyoruz. Ama bu bölümlemede dışarda bıraktığımız (sol yana yazdığımız) satıcı türlerini "sofist onların içinde bulunmaz" diyerek de bir yana bırakmıyoruz. Demek ki yaptığımız şu: Sofiste giden yolda karşımıza çıkan bir yol ağzında, "sofist burda değil, şurdadır" diye yollardan birini seçiyor ve sonunda sofisti buluyoruz. Sonra yine baştaki yol ağzına dönüyoruz; bu kez biraz önce "burda değil" dediğimiz yolu tutuyoruz, gene sofisti buluyoruz. Öyleyse hangi yoldan gidersek gidelim, sonunda karşımıza sofist çıkacaktır. O halde bu yol ayrımının ve yapılan seçimin anlamı ne? Bu açmazı ortadan kaldırmak değil ama, açıkça görüp ona hoşgörüyle yaklaşmak için, belki de şu sözler işe yarayabilir: **Platon**'un yaptığı bu kavram çözümlemeleri, mantıksal olmasına mantıksal, sağlam olmasına sağlam bir yapıdadır. Ama bu mantıksal yapı neyin üstüne kurulmuştur? "Avcı", "satıcı" gibi bir takım açıklayıcı model kavramların üstüne değil mi? Bu model'ler asıl kavramı (sofisti) açıklamak için bulunan iğretilemeler, metaforlardır. Bu metaforları çözümlerken (bölümlere ayırırken) asıl kavramı düşüncemizden hiç eksik etmesek de, metaforun bölümlenmesini ana kavrama uyacak biçimde yapmaya çalışsak da, metaforun yapısı ile ana kavramın (sofistin) yapısı arasında ayrılıklar olacağından — arada ayrımlar, hem de önemli ayrımlar olmazsa, o zaman metaforun bir değeri kalmıyacak— bu iki kavramın (asıl kavramla onun metaforunun) uyuşamıyacağı yanları olacaktır. Dahası, metaforu açıklama modeli olarak aldığımıza göre, ondaki bu "uyuşmayan yanları" bile açıklayıcı olarak görmek zorunda kalıyoruz. Ama bu yanlar, açıklanacak kavrama uygun düşmezken, onu nasıl açıklayacak! Bu, her metaforik açıklamanın vermek zorunda kaldığı bir bedeldir. Bu söylediklerimi ÇİZELGE: 3 üzerinde göstererek daha açık anlatayım: Tecim sanatını (3.2) ikiye ayırırken, burada sadece "bu sanat nasıl icra ediliyor" sorusunu düşünmek zorundayım. Bu ayırmanın ileride bulacağım bir tür bilgi satımı olan sofistik sanatında rolü var mı, yok mu diye düşünmem, eğer yoksa o zaman bu ayrımı yapmıyayım diye karar vermem söz konusu olamaz. Aksi takdirde tecim sanatını yanlış bölmüş olurum. Böylece sanatın kendi icrasına uygun olarak biri "kendi ürününü satma" (3.21) diğeri "başkasının ürününü takas etme" (3.22) diye tecim sanatını ikiye ayırıyorum. Bu ayırma sofist hesaba katılarak yapılamaz. Nitekim ayırımın sofist için hiçbir kıymeti yok. Sofist ister kendi bilgisini satsın, ister başkasının bilgisini, o yine sofisttir. Ama ayırım tecim için vazgeçilmezdir. Uyuşmazlık daha burda başlıyor ve devam ediyor: Bir sonraki basamakta "başkasının ürününü satma"yı da "perakendeci" (3.22.1) ve "toptancı" (3.22.2) diye ikiye ayırırken, bunun da sofist için hiçbir önemi olmadığı ortadadır. Çünkü sofist, ister bulunduğu kentte işini görsün (perakendeci olsun), ister başka kentlerde (toptancı), bunun da sofistik sanatta hiçbir rolü yoktur. Demek ki bu iki çatalı boşuna açmışım. Doğrudan doğruya tecim sanatının altına bir çatal açıp soldaki uca "bedeni besleyen maddeler satımı", sağdaki uca da "ruh maddeleri tecimi" yazmalıydım ve bu sonuncusundan yola devam etmeliydim. Ama bu kez de tecim sanatını gereğince çözümlememiş, bölümlememiş olacaktım. Bu durumda, sofistin ÇİZELGE: 3'deki tanımından sonra 224d-e'de yapılan iki yeni sofist tanımı için yeni birer çizelge yapmak yerine, ÇİZELGE: 3'e küçük bir ek yapmanın "tek çıkar yol" olduğunu düşünüyorum. Böylece

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

elde edeceğimiz yeni çizelgeyi (ÇİZELGE: 3^1), sonunda yapacağımız GENEL ÇİZELGE: 1 de ÇİZELGE: 3'ün yerine koyacağız. Çizelgelerimizle metin karşılaştırılırken dikkat edilmesi gereken bir nokta da şu: 224d'de sofistin ikinci kez belirlenişinden sonraki belirlenimlere verilen sayılarda terslikler, yanlışlıklar görülür. Örneğin 225e'de "dördüncü kez karşımıza çıkan sofist" dendiği yerde, aslında "beşinci kez" denmeliydi. Nitekim daha sonra 231d-e'de yapılın özetlemede bu yanlış düzeltilmiş, 225e'de "dördüncü" diye adlandırılan tanım, burada "beşinci" olarak ifade edilmiştir. Bundan dolayı, biz de 231d-e'deki özette geçen numaralamayı esas alarak yaptığımız çizelgelerde (ÇİZELGE: 3^1 VE ÇİZELGE: 4) metindeki yanlışlığı hesaba katmadık.

ÇİZELGE: 3[1]


1.21
gönüllü değişim: karşılıklı değişim
3
3.1
armağan verme
3.2
tecim
(3.21)+(3.22)
3.21
kendi ürününü satma
3.22
baskasının ürününü satma
(3.22.1)+(3.22.2)
3.22.1
perakendeci
3.22.2
toptancı
3.22.21
bedeni besleyen maddeler satımı
3.22.22
ruh maddeleri tecimi
3.22.22.1
gösteriş sanatları tecimi
3.22.22.2
bilgi tecimi
3.22.22.21
erdeme ilişkin sanatlar dışındaki sanat satışı
3.22.22.22
erdeme ilişkin söz ve bilgi tecimi
X
Sofist[2]
Sofist[3]
Sofist[4]

12. ΞΕ. Ἔτι δὴ σκοπῶμεν, εἴ τινι τοιῷδε προσέοικεν ἄρα τὸ νῦν μεταδιωκόμενον γένος.

225 ΘΕΑΙ. Ποίῳ δή;

ΞΕ. Τῆς κτητικῆς ἀγωνιστική τι μέρος ἡμῖν ἦν.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

12. YAB, Öyleyse yolumuzu sürdürüp araştırmamızın konusunun şununla yakın bir ilişkisi olup olmadığına bir bakalım.

225 THEAI. Ne ile?

YAB. Kavga-dövüş (savaş), elde etme sanatının bir bölümü olarak bize görünmüştü, değil mi?

THEAI. Evet.

Platon, önce, "sanat" kavramını ayrıştırarak sofist için açıklayıcı model olarak aldığı "oltacı"nın "sanat" içindeki yerini belirlemişti (Bkz.: ÇİZELGE: 1). Sonra bu ayrıştırmada sol yana bıraktığı açık uçlardan biri olan "kara hayvanı avı"nı çözümleyerek sofisti buldu (Bkz.: ÇİZELGE: 2). Sofistin bu ilk belirlenimi ile yetinmeyen **Platon**, olta balıkçılığı çözümlemesinde "elde etme sanatı"nın ilk iki alt bölümünden biri olan ve çözümlemeden bırakılan "değişim (gönüllü-karşılıklı)" sanatını bölümleyerek sofisti ikinci kez belirledi (Bkz.: ÇİZELGE: 3). Bu ikinci belirlenmeye bazı niteliklerin katılmasıyla sofistik sanat, üçüncü ve dördüncü kez gösterildi (Bkz.: ÇİZELGE: 3[1]). Şimdi sofistin beşinci belirlenme denemesinde de daha önce yapıldığı gibi yine olta balıkçılığı çözümlenirken açık bırakılan bir başka uç olan "kavga-dövüş" sanatı ele alınıyor. Şimdi çözümleme buradan başlıyacaktır. Buna göre, aşağıda yapacağımız ÇİZELGE: 4 de de başlangıç noktamız burası olacaktır. Görüldüğü gibi, tüm sofist çözümlemelerinin (bulgulamalarının) sofist için bir paradeygma olan, bir başka deyişle onun bir akrabası (suggenes) olan (221d) "oltacı" çözümlemesiyle bağları kuruluyor. Bu "akrabalık" bağıntısını yaptığımız çizelgelerde hem açık bir biçimde hem de metne sadık kalarak göz önüne koyduğumuzu umuyorum.

ΞΕ. Οὐκ ἀπὸ τρόπου τοίνυν ἐστὶ διαιρεῖν αὐτὴν δίχα.

ΘΕΑΙ. Καθ' ὁποῖα λέγε.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀμιλλητικὸν αὐτῆς τιθέντας, τὸ δὲ μαχητικόν.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν.

ΞΕ. Τῆς τοίνυν μαχητικῆς τῷ μὲν σώματι

πρὸς σώματα γιγνομένῳ σχεδὸν εἰκὸς καὶ πρέπον ὄνομα λέγειν τι τοιοῦτον τιθεμένους οἷον βιαστικόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τῷ δὲ λόγοις πρὸς λόγους τί τις, ὦ Θεαί-
Β τητε, ἄλλο εἴπῃ πλὴν ἀμφισβητητικόν ;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Τὸ δέ γε περὶ τὰς ἀμφισβητήσεις θετέον διττόν.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Καθ' ὅσον μὲν γὰρ γίγνεται μήκεσί τε πρὸς ἐναντία μήκη λόγων καὶ περὶ τὰ δίκαια καὶ ἄδικα δημοσίᾳ, δικανικόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δ' ἐν ἰδίοις αὖ καὶ κατακεκερματισμένον ἐρωτήσεσι πρὸς ἀποκρίσεις μῶν εἰθίσμεθα καλεῖν ἄλλο πλὴν ἀντιλογικόν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Τοῦ δὲ ἀντιλογικοῦ τὸ μὲν ὅσον περὶ τὰ
C ξυμβόλαια ἀμφισβητεῖται μέν, εἰκῇ δὲ καὶ ἀτέχνως περὶ αὐτὸ πράττεται, ταῦτα θετέον μὲν εἶδος, ἐπείπερ αὐτὸ διέγνωκεν ὡς ἕτερον ὂν ὁ λόγος, ἀτὰρ ἐπωνυμίας οὔθ' ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἔτυχεν οὔτε νῦν ὑφ' ἡμῶν τυχεῖν ἄξιον.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ· κατὰ σμικρὰ γὰρ λίαν καὶ παντοδαπὰ διῄρηται.

YAB. Bunu da ikiye ayırmak uygun olacaktır.

THEAI. Nelerdir bunlar?

YAB. Birine yarışma diğerine de kavga diyebiliriz.

THEAI. Güzel.

YAB. Gögüs göğüse savaş için zorbalık gibi bir ad seçebilseydik, doğrusu bu ona pek yakışık ve uygun olurdu.

THEAI. Evet.

YAB. Ama savaş söz söze olursa Theaitetos, o zaman en iyisi, ona söz-dövüşü de-
b mek değil midir?

THEAI. Başka şey denmez.

YAB. Ama söz-dövüşü alanı da yeniden iki bölüme ayrılır.

THEAI. Nasıl?

YAB. Söz dövüşü karşılıklı uzun konuşmalarla ve hak ile haksızlık üzerine, halk önünde yapıldığı sürece, bu, hukuk tartışması olur.

THEAI. Doğru.

YAB. Buna karşın kısa soru ve yanıtlarla kişiler arasında teke tek olan söz dövüşü sanatına, çelişme sanatı dememiz gerekmiyor mu?

THEAI. Evet, gerekiyor.

YAB. Bu çelişme sanatının bölümlenmesine gelince. Alışveriş uyuşmazlıklarıyla
c ilgili olmasına karşın tam anlamıyla sanat sayılmayacak olan tüm bu şeyler, gerçi bir tür olarak kabul edilmelidir; —çünkü bu türün ilgili olduğu kendine özgü bir alanın varlığını sağduyu bize söylüyor— ama bunlara ne şimdiye dek özel bir ad verilmiştir, ne de söz gelişi biz, şimdi burada böyle bir ad bulmak zahmetine katlanmak zorundayız.

THEAI. Çok doğru. Çünkü bu söz konusu olan, gözardı edilebilecek bir sürü karmakarışık ve önemsiz şeylerle dolu.

Burada sözü edilen şey "pazarlık" olsa gerekir. Anlaşılan eski Yunan'da alışverişte pazarlık yapılıyormuş. Ama o, denildiğine göre bir ad verilmeye bile değer görülmüyormuş. Tarihçiler de kimi ayrıntılarda birbirlerinden ayrılmakla birlikte, Yunanistan'da 5. - 4. yy.larda ticaretin soylu yurttaşlarca yapılmadığı, tersine aşağılandığı konusunda birleşiyorlar.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἔντεχνον, καὶ περὶ δικαίων αὐτῶν καὶ ἀδίκων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅλως ἀμφισβητοῦν, ἆρ' οὐκ ἐριστικὸν αὖ λέγειν εἰθίσμεθα;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

D ΞΕ. Τοῦ μὲν ἐριστικοῦ τὸ μὲν χρηματοφθορικόν, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ὂν τυγχάνει.

ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε.

ΞΕ. Τὴν ἐπωνυμίαν τοίνυν, ἣν ἑκάτερον δεῖ καλεῖν αὐτῶν, πειραθῶμεν εἰπεῖν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή.

ΞΕ. Δοκῶ μὴν τό γε δι' ἡδονὴν τῆς περὶ ταῦτα διατριβῆς ἀμελὲς τῶν οἰκείων γιγνόμενον, περὶ δὲ τὴν λέξιν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκουόντων οὐ μεθ' ἡδονῆς ἀκουόμενον καλεῖσθαι κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν οὐχ ἕτερον ἀδολεσχικοῦ.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν οὕτω πως.

E ΞΕ. Τούτου τοίνυν τοὐναντίον, ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν ἐρίδων χρηματιζόμενον, ἐν τῷ μέρει σὺ πειρῶ νῦν εἰπεῖν.

ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν αὖ εἰπὼν ἕτερον οὐκ ἐξαμάρτοι πλήν γε τὸν θαυμαστὸν πάλιν ἐκεῖνον ἥκειν αὖ νῦν τέταρτον τὸν μεταδιωκόμενον ὑφ' ἡμῶν σοφιστήν;

226 ΞΕ. Οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὸ χρηματιστικὸν γένος, ὡς ἔοικεν, ἐριστικῆς ὂν τέχνης, τῆς ἀντιλογικῆς, τῆς ἀμφισβητητικῆς, τῆς μαχητικῆς, τῆς ἀγωνιστικῆς, τῆς κτητικῆς ἔστιν, ὡς ὁ λόγος αὖ μεμήνυκε νῦν, ὁ σοφιστής.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

YAB. Ama öte yandan, türünün diğer genel kavramları üzerine olduğu gibi, hak ve haksızlık üzerine yapılan tartışmalarla da ilgili ve sanatsal yönü olan türe gelince, bunu eristik (tartışma sanatı) diye adlandırmamız gerekmez mi?

THEAI. Elbette gerekir.

d YAB. Tartışma sanatının da biri zararlı (para kaybettirici), diğeri yararlı (para kazandırıcı) olmak üzere iki türü vardır.

THEAI. Hiç kuşkusuz.

YAB. Öyleyse, her biri için doğru adı bulmayı deneyelim.

THEAI. Hay hay, neden olmasın!

YAB. Bana kalırsa, bu sanatın verdiği hazdan ötürü insanın asıl kendi işlerini boşlamasına neden olan bir türü var ki, bu, konuşma ve ifade tarzı yönünden çoğu dinleyicilere pek az hoşnutluk verir. Buna gevezelikten başka bir şey denmez.

THEAI. Evet, bu onun için en uygun addır.

e YAB. Bir de bunun tersini düşünelim. Bu tartışma sanatı, kişisel ilişkilerde para kazanmaya yararsa, ona ne demeli? Bunu da sen bul bakalım!

THEAI. İçimizden biri, eğer yanılmak istemiyorsa, şimdi dördüncü* kez karşımıza çıkanın sofist olduğunu söylemek zorunda değil mi?

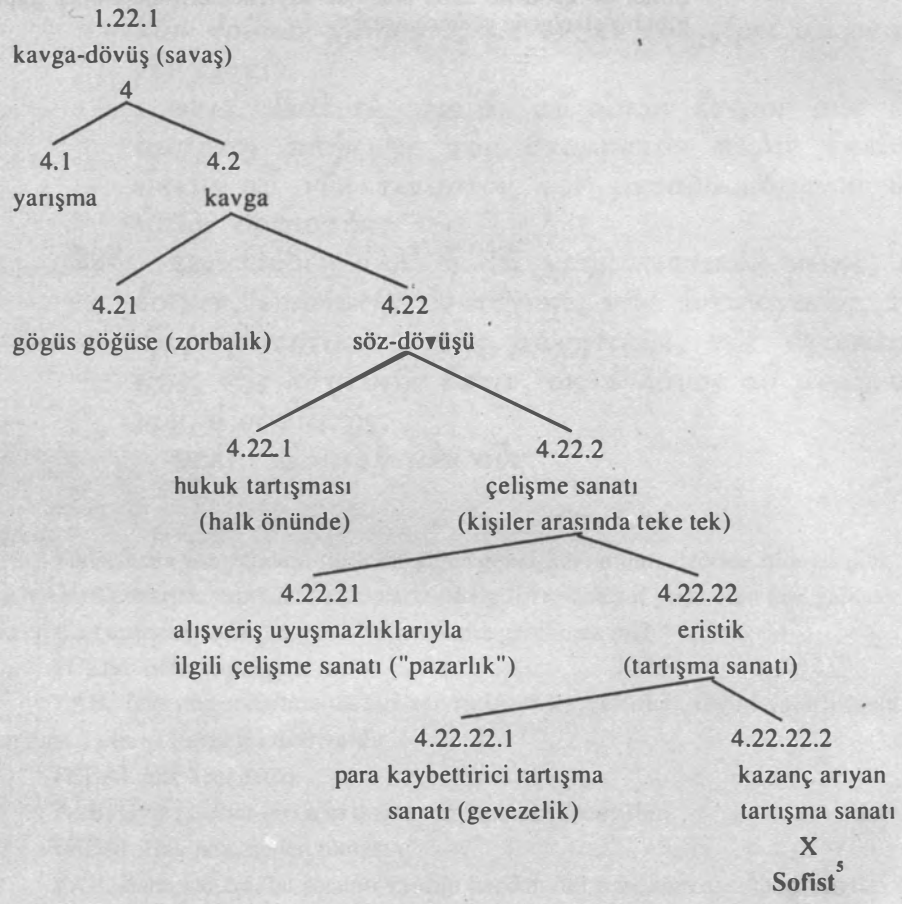
226 YAB. Ne yönden bakılırsa bakılsın, bu tanıtın da gösterdiği gibi sofist, eristik (tartışma) sanatının kazanç arayan bölümünün bir temsilcisinden başka biri değildir. Ama bu bölüm çelişme sanatının bir bölümüdür. Çelişme sanatı da söz-dövüşü sanatının bir bölümü, söz-dövüşü savaş sanatının, savaş kavga-dövüş sanatının ve en sonunda da bu kavga-dövüş sanatı, elde etme sanatının bir bölümüdür**.

THEAI. Doğrusu, söylenenlerden bu çıkıyor.

*Aslında "beşinci" olmalı.
** Özetleme, ters yönde, sondan başa doğru yapılıyor.

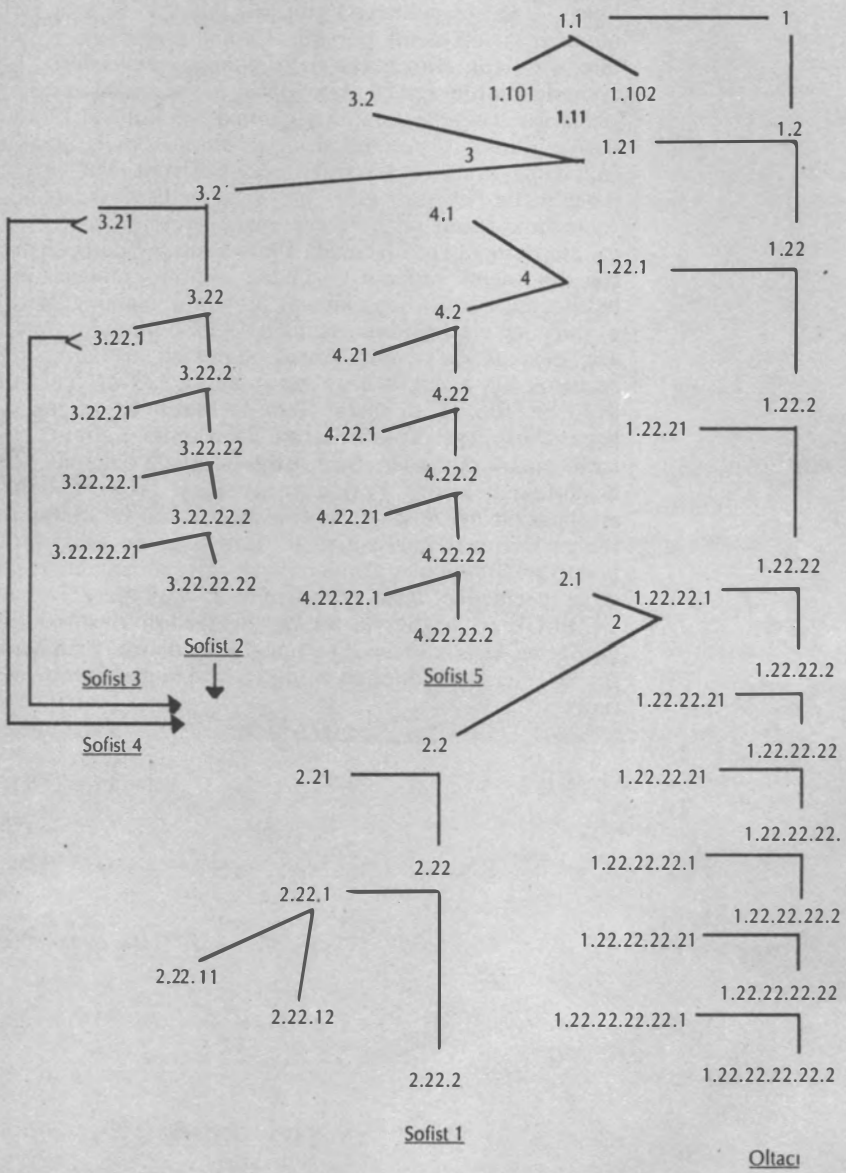
Şimdi de 225a ile 226a arasında söylenenleri, daha önce yaptığımız gibi bir çizelgede gösteriyoruz:

ÇİZELGE: 4


1.22.1
kavga-dövüş (savaş)
4
4.1
yarışma
4.2
kavga
4.21
gögüs göğüse (zorbalık)
4.22
söz-dövüşü
4.22.1
hukuk tartışması
(halk önünde)
4.22.2
çelişme sanatı
(kişiler arasında teke tek)
4.22.21
alışveriş uyuşmazlıklarıyla
ilgili çelişme sanatı ("pazarlık")
4.22.22
eristik
(tartışma sanatı)
4.22.22.1
para kaybettirici tartışma
sanatı (gevezelik)
4.22.22.2
kazanç arıyan
tartışma sanatı
X
Sofist[5]

Böyleyce sofist, şimdiye dek beş ayrı yerde beş kez gösterilmiş oldu. Bu beş ayrı kimliğin ortak yönü şudur: O, ister zengin delikanlıları avlayan biri (birinci tanım) olsun, ister bir söz satıcısı (ikinci, üçüncü ve dördüncü tanım) olsun, ister kazanç arayan tartışmacı (beşinci tanım) olsun, her defasında hep "elde etme sanatı" (ktetike) içinde yer alır; tıpkı "oltacı" (aspalievtes) gibi. Bir ikincisi: Tüm bu türlerinde sofist, olumsuz bir tip olarak görünür. Hemen aşağıda, yani "on üçüncü" bölümde sofistin altınca kez belirlenimine geçilecektir. Ama bu altıncı tanımda **Platon** açıkça ikircikli dir. Bunu metni izlerken biraz sonra göreceğiz. Doğrusu ben, kuşkulanma bakımından **Platon**'dan daha da ileriye gitmek istiyorum. Birincisi, burada örnek olarak alınacak olan "ayıklama sanatı" (diakritike)nın, '**Sofist**'in Almanca çevirmeni **O. Apelt**'in de belirttiği gibi "meydana getirme sanatı"ndan mı, yoksa "elde etme sanatı"ndan mı sayılması gerektiği ya da bunlardan hiçbiri mi olup olmadığı konusunda **Platon** bir şey dememiştir. Niçin? **Platon**, bu önemli noktayı gözünden kaçırmış olamaz. İkincisi, ilk beş belirlenimde sofist hep olumsuz bir kişilik olarak gösterilirken, burada o, "boş inançları çürütme sanatçısı" gibi olumlu bir tip olarak karşımıza çıkacak (230e'ye dek). Ancak bu noktada o, "kurtla köpeğin birbirine benzediği kadar" sofiste benzetilecek (231a). Yoksa bu kişi sofist değil de "filozof" olmasın! Hem de **Platon**'un en çok saygı duyduğu hocası **Sokrates**! Yoksa **Platon**, daha sonra **Yabancı**'yı "Bir tür baba katili olarak göründüğümde, bana bu gözle bakma!" (241d) diye konuştururken, hocası **Parmenides**'e karşı çıkan **Yabancı** ile kendisi arasında bir benzerlik mi görmüştü. Her ne ise. Şurası kesin ki, **Platon**'un **Dialog**'larında sofist ile filozof hiç bu kadar birbirine yaklaşmamıştır. Bu konuya yeniden döneceğiz. sofistin bu kuşkulu belirlenimine geçmeden önce, şimdiye dek yaptığım çizelgeleri GENEL ÇİZELGE : 1 başlığıyla tek bir çizelgede birleştirmek istiyorum. bu çizelgede, kısalık olsun diye sanatların adlarını yazmayıp, ait oldukları çizelgelerde kendilerine verdiğim kod numaralarını yalnızca yazıyorum:

GENEL ÇİZELGE 1



Şimdi çizelgeyi okuyabiliriz: Çizelgenin her bir ayrı okunuşu bir sofist tanımı demektir. Sofistin beş tanımını elde ettiğimize göre, oltacı'yı saymazsak, demek ki çizelgeyi beş kez ayrı ayrı okuyabiliriz. Tanıma, yani çizelgeyi okumaya sofistin bulunduğu noktadan başlıyarak, o yol üzerinde sola-sağa sapmadan yukarıya doğru gideceğiz ve sonunda 1 ile kotladığımız "sanat"a varacağız. Ya da sofistin adını söyledikten sonra, aynı yolu izlemek koşuluyla, gidiş yönümüzün tersine yukarıdan aşağıya hareket edeceğiz. Örneğin sofistin beşinci tanımını GENEL ÇİZELGE: 1'den okuyalım (Bunun için kod numaralarının ait oldukları önceki çizelgelerdeki sanat karşılıkları bulunmalıdır.): "Bir sanat adamı olan sofist, elde etmeci, zorbaca elde etmeci, kavgadögüşçü ve kavgacı, söz dögüşçüsü, çelişmeci, tartışmacı, kazanç arayıcı biridir." Bu şekilde yapılacak beş tanımın ortak yönü, hepsinde de sofistin temel niteliğinin "sanat adamı" oluşudur. Çizelgenin gösterdiği bir başka şey de şudur: Beş ayrı sofist tanımının her biri de sofist için model kavram olarak alınan "oltacı" ile akrabadır. Ancak "akrabalık dereceleri" farklıdır. "Oltacı" ile aynı yolda en çok birlikte gitmiş olan **sofist**[1] (: zengin ve soylu gençleri kandırarak avlayan kişi) en yakın akraba görülmelidir. Bunu **sofist**[5] (: kazanç arayan tartışma sanatçısı) izliyor. Onun ardından da **sofist**[4], **sofist**[3] ve **sofist**[2] geliyor. Bu son üçünün "oltacı" ile akrabalık derecesi aynı. Hepsi birden "satıcı" olarak adlandırılabilir. Çünkü onların birbirinden ayrıldıkları yol kavşağında tecim sanatı (3.2) var. Böylece bu beş sofist tanımını temel nitelikleriyle ve oltacı ile akrabalık derecelerine göre kısaca şöyle özetleyebiliriz: "genç avcısı, tartışmacı ve satıcı."

13. ΞΕ. Ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῆ λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτόν ;

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν ἀμφοῖν χρή.

ΞΕ. Χρὴ γὰρ οὖν, καὶ κατὰ δύναμίν γε οὕτω
B ποιητέον, τοιόνδε τι μεταθέοντας ἴχνος αὐτοῦ. καί μοι λέγε· τῶν οἰκετικῶν ὀνομάτων καλοῦμεν ἄττα που;

ΘΕΑΙ. Καὶ πολλά· ἀτὰρ ποῖα δὴ τῶν πολλῶν πυνθάνει;

ΞΕ. Τὰ τοιάδε, οἷον διηθεῖν τε λέγομεν καὶ διαττᾶν καὶ βράττειν καὶ διακρίνειν.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Καὶ πρός γε τούτοις ἔτι ξαίνειν, κατάγειν, κερκίζειν, καὶ μυρία ἐν ταῖς τέχναις ἄλλα τοιαῦτα ἐνόντα ἐπιστάμεθα. ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον αὐτῶν πέρι βουληθεὶς δηλῶσαι
C παραδείγματα προθεὶς ταῦτα κατὰ πάντων ἤρου;

ΞΕ. Διαιρετικά που τὰ λεχθέντα εἴρηται ξύμπαντα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Κατὰ τὸν ἐμὸν τοίνυν λόγον ὡς περὶ ταῦτα μίαν οὖσαν ἐν ἅπασι τέχνην ἑνὸς ὀνόματος ἀξιώσομεν αὐτήν.

ΘΕΑΙ. Τίνα προσειπόντες;

ΞΕ. Διακριτικήν.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Σκόπει δὴ ταύτης αὖ δύο ἄν πῃ δυνώμεθα κατιδεῖν εἴδη.

ΘΕΑΙ. Ταχεῖαν ὡς ἐμοὶ σκέψιν ἐπιτάττεις.

D ΞΕ. Καὶ μὴν ἔν γε ταῖς εἰρημέναις διακρίσεσι τὸ μὲν χεῖρον ἀπὸ βελτίονος ἀποχωρίζειν ἦν, τὸ δ' ὅμοιον ἀφ' ὁμοίου.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὕτω νῦν λεχθὲν φαίνεται.

ΞΕ. Τῆς μὲν τοίνυν ὄνομα οὐκ ἔχω λεγόμενον· τῆς δὲ καταλειπούσης μὲν τὸ βέλτιον διακρίσεως, τὸ δὲ χεῖρον ἀποβαλλούσης ἔχω.

ΘΕΑΙ. Λέγε τί.

ΞΕ. Πᾶσα ἡ τοιαύτη διάκρισις, ὡς ἐγὼ ξυννοῶ, λέγεται παρὰ πάντων καθαρμός τις.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

E ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε καθαρτικὸν εἶδος αὖ διπλοῦν ὂν πᾶς ἂν ἴδοι;

ΘΕΑΙ. Ναί, κατὰ σχολήν γε ἴσως· οὐ μὴν ἔγωγε καθορῶ νῦν.

14. ΞΕ. Καὶ μὴν τὰ περὶ τὰ σώματα πολλὰ εἴδη καθάρσεων ἑνὶ περιλαβεῖν ὀνόματι προσήκει.

ΘΕΑΙ. Ποῖα καὶ τίνι;

ΞΕ. Τά τε τῶν ζῴων, ὅσα ἐντὸς σωμάτων ὑπὸ γυμναστικῆς ἰατρικῆς τε ὀρθῶς διακρινόμενα
227 καθαίρεται καὶ περὶ τἀκτός, εἰπεῖν μὲν φαῦλα, ὅσα βαλανευτικὴ παρέχεται· καὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων, ὧν γναφευτικὴ καὶ ξύμπασα κοσμητικὴ

τὴν ἐπιμέλειαν παρεχομένη κατὰ σμικρὰ πολλὰ καὶ γελοῖα δοκοῦντα ὀνόματα ἔσχεν.

ΘΕΑΙ. Μάλα γε.

13. YAB. Bu karşımızdakinin çok çeşitli görünüşleri olan biri olduğunu söylemek ve "av tek elle yakalanmaz" diyen atasözünü burada anmak ne denli doğrudur, görüyor musun?

THEAI. Demek ki ona çift elle sarılmak gerek.

YAB. Kuşkusuz doğru. Bu yol üzerinde izini sürdürerek, ona ulaşmak için tüm
b gücümüz ortaya koymalıyız. Öyleyse, söyle bana: Ev işleri için belirli adlar var mıdır?

THEAI. Hem de çok. Ama bu yığınca şey içinden hangilerini soruyorsun?

YAB. Şunları örneğin: Süzmek, kalburlamak, savurmak, ayırmak*.

THEAI. Daha başka?

YAB. Dahası yapağı taramak, yün eğirmek, örmek gibi sanat uğraşları üstüne daha binlerce bu tür deyim biliyoruz, değil mi?

c THEAI. Bu alanın bütününe yönelik sorunla amaçladığın şeyi, bu örneklerin öncülüğünde sınamak istiyorsan, buna ilişkin asıl açıklamak istediğin nedir?

YAB. Sözü geçen tüm bu uğraşlar, ayırıcı diye adlandırılan uğraşlara ait değil midir?

THEAI. Evet, öyledir.

YAB. Bana kalırsa, biz şimdi, tümüyle bir sanata ait olan bunları ortak bir adla göstermek zorundayız.

THEAI. Ona ne diyeceğiz?

YAB. Ayıklama sanatı.

THEAI. Çok güzel.

YAB. Bak bakalım, onu yeniden iki türe ayırabilir miyiz?

THEAI. O denli çabuk düşünemiyorum.

d YAB. Peki, sözü geçen ayırıcı uğraşlarda, biri daha kötüyü daha iyiden, diğeri benzeri benzerden ayıran iki tür yok muydu?

THEAI. Şimdi sen söyleyince, bana da oldukça açık geldi.

YAB. Sonuncu tür için kullanılan hiçbir ad bilmiyorum. Ama iyiyi tutup kötüyü atan birincisi için bir ad biliyorum.

THEAI. Nedir o?

YAB. Bana kalırsa, bu soy ayıklamanın tümüne, genellikle temizleme denir.

THEAI. Evet, öyle denir.

e YAB. Şimdi bu temizleme alanının yeniden iki türü kapsadığını gören biri yok mu burda?

THEAI. Yeterince zaman olsa belki evet ama, en azından birdenbire onu göremiyorum.

* "Ayırmak" (diakrincyn), burada, dokumacılığın bazı işlemlerini betimleyen bir terim olarak kullanılmış olsa gerek. (İng.ye Çev.'nin Notu)

14. YAB. Bir ad altında toplanan, cisimsel varlıkla ilgili temizleme, ilkin pek çok türe ayrılır.

THEAI. Hangi türler, hangi ad?

YAB. Bir yandan, idman ve hekimlik sanatının doğru ayırma yoluyla canlı varlık-
227 ların vücutlarında yaptığı tüm içsel temizleme ve sözü edilmeye pek değer görülmese de, aynı şekilde, banyo sanatının yaptığı tüm dışsal temizlik; diğer yandan, cansız cisimler söz konusu olduğunda, gülünç izlenimler veren, sayısız adlarla anılan irili ufaklı alt bölümlerin oluşturduğu özgün yöntemlerle, döğmecilik ve tüm süsleme sanatlarında yapılan tüm işlemler de burada dikkate alınacaktır.

THEAI. Evet, gerçekten.

Burada, metaforik açıklama tarzının vermek durumunda kaldığı bir bedelle daha karşı karşıya bulunuyoruz. Sanatlar, ayıklama (diakritike) kavramı açısından bir başlıkta toplanıp bölümlemeye tabi tutulunca, bölümleme sürecinde "döğmecilik" (gnafevtike) gibi hiç de ayıklayıcı olmayan bir sanatla karşılaştığımızda, —böyle bir karşılaşma her zaman olasıdır— onu daha baştaki kavramımızın altına koymak zorunda kalıyoruz. Onu ne görmezden gelebilir ne de sınıflama dışı bırakabiliriz; tersine ona bölümlememizin içinde bir yer vermeliyiz. Apaçık ortada ki, döğmecilik ya da süslüme (kosmetike) sanatları, tüm çeşitleriyle eski **Yunanistan**'da bile ayıklayıcı olarak nitelenemezdi. Ya da bunu yapmak için ayıklamanın anlamını gereğinden çok genişletmek zorunda kalırız. Bu da bizi daha başka, daha çetrefil sorunlarla karşı karşıya bırakır, sonunda bölümleme bir sınıflama olmaktan çıkar. Bu durumun bir başka benzerine yukarıda (219e, 220a) rastlamıştık. Orada avcılık sanatı (therevtike) canlı ve cansız nesne avı diye ikiye ayrılmıştı. Hiç "cansız nesne avı" olur mu? Buna "avcılık" değil de "toplayıcılık" demek gerekmez mi? Gerçi bu durumun **Platon** da farkındaydı ki **Yabancı**'ya "hiçbir ad verilmeye değer görülmeyen cansız nesnelerin avcılığı gibi öteki bazı önemsiz uğraşları da burada gözardı etmemiz gerek" (220a) dedirtmişti. Aynı nedenle **Platon**, burada da **Yabancı**'ya "cansız cisimler söz konusu olduğunda, gülünç izlenimler veren sayısız adlarla..." biçimindeki sözleri söylettiriyor. Ama kuşkusuz, bu durumun ayırdında olmak, karşı eleştiriyi savmaya yetmez.

ΞΕ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Θεαίτητε. ἀλλὰ γὰρ τῇ τῶν λόγων μεθόδῳ σπογγιστικῆς ἢ φαρμακοποσίας οὐδὲν ἧττον οὐδέ τι μᾶλλον τυγχάνει μέλον, εἰ τὸ μὲν σμικρά, τὸ δὲ μεγάλα ἡμᾶς ὠφελεῖ καθαί-
Β ρον. τοῦ κτήσασθαι γὰρ ἕνεκα νοῦν πασῶν τεχνῶν τὸ ξυγγενὲς καὶ τὸ μὴ ξυγγενὲς κατανοεῖν πειρωμένη τιμᾷ πρὸς τοῦτο ἐξ ἴσου πάσας, καὶ θάτερα τῶν ἑτέρων κατὰ τὴν ὁμοιότητα οὐδὲν ἡγεῖται

γελοιότερα, σεμνότερον δέ τι τὸν διὰ στρατηγικῆς
ἢ φθειριστικῆς δηλοῦντα θηρευτικὴν οὐδὲν νενόμικεν,
ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ χαυνότερον. καὶ δὴ καὶ νῦν,
ὅπερ ἤρου, τί προσεροῦμεν ὄνομα ξυμπάσας
δυνάμεις, ὅσαι σῶμα εἴτε ἔμψυχον εἴτε ἄψυχον
εἰλήχασι καθαίρειν, οὐδὲν αὐτῇ διοίσει, ποῖόν τι
C λεχθὲν εὐπρεπέστατον εἶναι δόξει· μόνον ἐχέτω
χωρὶς τῶν τῆς ψυχῆς καθάρσεων πάντα ξυνδῆσαν,
ὅσα ἄλλο τι καθαίρει. τὸν γὰρ περὶ τὴν διάνοιαν
καθαρμὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐπικεχείρηκεν ἀφορίσα-
σθαι τὰ νῦν, εἴ γε ὅπερ βούλεται μανθάνομεν.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μεμάθηκα, καὶ συγχωρῶ δύο μὲν
εἴδη καθάρσεως, ἓν δὲ τὸ περὶ τὴν ψυχὴν εἶδος εἶναι,
τοῦ περὶ τὸ σῶμα χωρὶς ὄν.

YAB. Büsbütün öyle Theaitetos! Ama tartışma yöntemi açısından süngerle yıkanma, ilaç içmeyle tamamen aynı sırada bulunur; ne daha aşağıda ne daha yüksekte. Temizleme bakımından birinin bize daha az, diğerininse daha büyük yarar sağlayıp sağlamamasının burada bir önemi yoktur. Çünkü apaçık bir görüş kazanmak için, tartışma
b yöntemi, tüm sanatlardaki yakınlıkları ve ayrılıkları kesin olarak kavramayı dener, sonunda hepsine aynı saygınlığı verir ve benzerlikten ötürü bir sanatı diğerinden daha gülünç saymaz. Bu yöntem, av sanatının bit yakalama sanatından daha iyi bir örnek olduğunu varsaymaz; tersine çoğucası, birincide kendini beğenmenin bir belirtisinden başka bir şey görmez. Canlı ve cansız cisimlerle ilgili temizleme işlemlerinin tümüne hangi adı vermemiz gerektiği konusunda biraz önce sorduğun soru karşısında da aynı tavrı alır: Hangi adın daha gösterişli bir izlenim vereceğine hiç aldırmaz. Onun burada ilgi-
c lendiği yalnızca şudur: Ruhtan başka şeyleri temizlemeyi, ruhu temizlemenin tüm türlerinden ayrı tutmak ve bu ayırmanın belirtisinin ne olduğunu sağlamca kavramak. Eğer bu yöntemin amacını doğru anlamışsak, ruh temizliğini diğer bütün şeylerden ayırmakla, o artık ödevini yapmış olur.

Platon'un "tartışma ya da araştırma yöntemi" (logon methodo) konusundaki tutum ve sözlerinden edinebileceğimiz dersler var. Birincisi **Platon**, "önce yöntem" diyenlerden değil. O, yöntemin işbaşında asıl ortaya çıktığını ve yöntem üstüne konuşmanın daha önce değil, bu sırada yapılması gerektiğini, **logon methodo** üstüne söylediklerinin **Dialog**'un araştırmada bir hayli yol aldığı bu son pasajında ilk kez yer al-

masıyla bize ima eder. Bizim çıkarttığımız bu ima bir yana, **Platon** hiçbir **Dialog**'unun başlangıcında, "işe yöntem üstüne konuşmayla başlayalım, önce aracımızı bir güzel tanıyalım, sonra onu kullanmaya sıra gelsin" biçiminde sözler etmemiştir. Bana kalırsa, felsefede, hatta hiçbir alanda "önce yöntem" tutumunun iler tutar yeri yok. Sözü uzatmış olacağız ama, doğrusu ünlü yöntemci diye bilinen **Descartes**'ın yöntemciliğinin bile daha sonra geldiği, **Koyré**'nin şu sözlerinden daha açık anlatılamazdı: "Bay Crombie kesinlikle haklıdır: Bir metodoloji aşırılığı, çağımızda yeterince örneğini gördüğümüz gibi, çoğu kez kısırlığa götürür. Bana sorulursa daha da ileri giderim: Metodolojinin yerinin bilimsel gelişmenin balangıcında değil, denebilirse, ortasında olduğu kanısındayım. Hiçbir bilim bir t r a c t a t u s d e m e t h o do (yöntem üzerine inceleme) ile başlamamış, Descartes'ın Y ö n t e m Ü z e r i n e K o n u ş m a'sına karşın hiçbir zaman tümüyle soyut bir biçimde hazırlanmış bir yöntemin uygulanması sayesinde ilerlememiştir. Descartes'ınki, herkesin bildiği gibi, önsözünü oluşturduğu bilimsel D e n e m e l e r'den önce değil sonra yazılmıştır." (**A. Koyré; Yeniçağ Biliminin Doğuşu, S. 65.** Ara Yay. İst., 1989)

Son olarak **Platon**'un "araştırma yöntemi"nin bir çözümleme, bir ayrıştırma yöntemi olduğunu vurgulamak istiyorum. Bilme, bilinecek nesnenin parçalara ayrılması demektir. Bu ayrıştırmada ortaya çıkan parçalar arasında bir değer sıra-düzeni kurulmamalıdır. Bilgide nesnelliği burada aramalı. Bir de şurada: Araştırılacak nesne için alınacak örnekleyici kavramları seçerken, bu kavramların gösterdiği alanların hangisinin daha değerli olduğuna değil; tersine, o kavramlardan hangisi araştırılacak nesneyi daha iyi örnekliyor, ona bakılmalı. Bu nedenle **Platon**, "Bu yöntem, av sanatının (bizim deyimimizle: araştırılacak nesne) ne olduğunu açıklamak için, başkomutanlık sanatının (örnekleyici bir kavram) bit yakalama sanatından (örnekleyici bir başka kavram) daha iyi bir örnek olduğunu varsaymaz." diyor.

ΞΕ. Πάντων κάλλιστα. καί μοι τὸ μετὰ τοῦτο
D ἐπάκουε πειρώμενος αὖ τὸ λεχθὲν διχῇ τέμνειν.

ΘΕΑΙ. Καθ' ὁποῖ' ἂν ὑφηγῇ πειράσομαί σοι συντέμνειν.

15. ΞΕ. Πονηρίαν ἕτερον ἀρετῆς ἐν ψυχῇ λέγομέν τι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Καὶ μὴν καθαρμὸς ἦν τὸ λείπειν μὲν θάτερον, ἐκβάλλειν δὲ ὅσον ἂν ᾖ πού τι φλαῦρον.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Καὶ ψυχῆς ἄρα, καθ' ὅσον ἂν εὑρίσκωμεν κακίας ἀφαίρεσίν τινα, καθαρμὸν αὐτὸν λέγοντες ἐν μέλει φθεγξόμεθα.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε.

ΞΕ. Δύο μὲν εἴδη κακίας περὶ ψυχὴν ῥητέον.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

228 ΞΕ. Τὸ μὲν οἷον νόσον ἐν σώματι, τὸ δ' οἷον αἶσχος ἐγγιγνόμενον.

ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔμαθον.

ΞΕ. Νόσον ἴσως καὶ στάσιν οὐ ταὐτὸν νενόμικας;

ΘΕΑΙ. Οὐδ' αὖ πρὸς τοῦτο ἔχω τί χρή με ἀποκρίνασθαι.

ΞΕ. Πότερον ἄλλο τι στάσιν ἡγούμενος ἢ τὴν τοῦ φύσει ξυγγενοῦς ἔκ τινος διαφθορᾶς διαφοράν ;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Ἀλλ' αἶσχος ἄλλο τι πλὴν τὸ τῆς ἀμετρίας πανταχοῦ δυσειδὲς ἐνὸν γένος;

B ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἄλλο.

ΞΕ. Τί δέ; ἐν ψυχῇ δόξας ἐπιθυμίαις καὶ θυμὸν ἡδοναῖς καὶ λόγον λύπαις καὶ πάντα ἀλλήλοις ταῦτα τῶν φλαύρως ἐχόντων οὐκ ἠσθήμεθα διαφερόμενα;

ΘΕΑΙ. Καὶ σφόδρα γε.

ΞΕ. Ξυγγενῆ γε μὴν ἐξ ἀνάγκης ξύμπαντα γέγονεν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Στάσιν ἄρα καὶ νόσον τῆς ψυχῆς πονηρίαν λέγοντες ὀρθῶς ἐροῦμεν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα μὲν οὖν.

C ΞΕ. Τί δ'; ὅσ' ἂν κινήσεως μετασχόντα καὶ σκοπόν τινα θέμενα πειρώμενα τούτου τυγχάνειν καθ' ἑκάστην ὁρμὴν παράφορα αὐτοῦ γίγνηται καὶ ἀποτυγχάνῃ, πότερον αὐτὰ φήσομεν ὑπὸ συμμετρίας τῆς πρὸς ἄλληλα ἢ τοὐναντίον ὑπὸ ἀμετρίας αὐτὰ πάσχειν;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς ὑπὸ ἀμετρίας.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ψυχήν γε ἴσμεν ἄκουσαν πᾶσαν πᾶν ἀγνοοῦσαν.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

YAB. Mükemmel! Öyleyse, beni izlemeyi sürdür ve benimle birlikte bu sözü ge-
d çen alanı yeniden iki bölüme ayırmayı dene!

THEAI. Senin öncülüğünde ardın sıra gitmek ve seninle birlikte bölümlemeyi tamamlamayı denemek istiyorum.

15. YAB. Ruhta kötülük olarak adlandırdığımız ne varsa, bu, erdemden ayrı olan bir şeydir, değil mi?

THEAI. Apaçık öyledir.

YAB. Temizlemek de tüm kötü şeyleri dışarı atıp, kalanı alıkoymak değil miydi?

THEAI. Evet, öyleydi.

YAB. O halde, her ne zaman kötülüğün ruhtan herhangi bir biçimde uzaklaşmasını gördüğümüzde, buna 'temizleme' demekle doğru konuşmuş olacağız.

THEAI. Büsbütün doğru.

YAB. Ruhtaki kötülükler de iki türe ayrılır.

THEAI. Nasıl?

228 YAB. Biri bedende hastalığın, öteki çirkinliğin karşılığıdır.

THEAI. Anlamadım.

YAB. Belki de sen, hastalıkla anlaşmazlığın aynı şey olduğunun farkında bile değilsindir?

THEAI. Buna ne karşılık vereceğimi bilemiyorum.

YAB. Yoksa sen anlaşmazlığı, doğaca akraba olanın herhangi bozucu bir etki altında kalarak zıtlaşmasından başka bir şey mi sanıyorsun?

THEAI. Hayır.

YAB. Çirkinlik de, tüm yanlış biçimlenmiş şeylerde ortaya çıkan ölçüsüzlükten başka bir şey midir?

b THEAI. Hayır.

YAB. Öyleyse ne? Kokuşmuş insanların ruhunda, sanı ile arzu, öfke ile haz, akıl ile üzüntü ve karşılıklı bağıntıları olan tüm diğer bu tür şeyler arasında bir karşıyarışın bulunabileceğini görmüyor muyuz?

THEAI. Görüyoruz.

YAB. Öyle ama, tüm bunlar aynı zamanda doğaca akrabadırlar.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Öyleyse, anlaşmazlık ve hastalığı ruhun bozulması olarak göstermekle doğru bir iş yapmış olacağız.

THEAI. Çok doğru.

c YAB. İmdi yolumuzu sürdürelim. hareket halinde olan ve bir hedefe yönelen her şey, bu hedefe varmaya çalışırken, her atılımda ıskalar ve hedefi tutturamazsa, bu yolunu şaşırmanın, o şeyle hedef arasında karşılıklı, doğru bir oranlamadan mı, yoksa böyle bir orantının olmayışından mı kaynaklandığını söyleyeceğiz?

THEAI. Kuşkusuz ikincisi doğru.

YAB. Ama ruhta bir bilgisizliğin bulunmasının istenen bir şey olmadığını biliyoruz, değil mi?

THEAI. Elbette.

Daha aşağıda (230a) da yinelenen ve "hiç kimse bilgisizliği istemez" demek olan bu söz, **Platon**'un bir başka **Sokratik** deyimi olan şu sözle aynı temelden kaynaklanır: Hiç kimse, isteyerek yanlış bir şey yapmaz. İnsanın doğrudan ayrılması ancak istemeyerek olur. (Bkz.: Devlet 413a)

ΞΕ. Τό γε μὴν ἀγνοεῖν ἐστιν ἐπ' ἀλήθειαν ὁρμω-
D μένης ψυχῆς, παραφόρου συνέσεως γιγνομένης, οὐδὲν ἄλλο πλὴν παραφροσύνη.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ψυχὴν ἄρα ἀνόητον αἰσχρὰν καὶ ἄμετρον θετέον.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

YAB. O halde bilgisizlik, doğruluğu ele geçirmeye çabalayan ruhun yolunu şaşır-
d masından başka bir şey değildir; bundandır ruhun doğru bilgiden sapması.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Öyleyse akılsız bir ruhu çirkin ve doğru ölçütten yoksun bir ruh olarak kabul etmek zorundayız.

THEAI. Öyle görünüyor.

Çirkinlik, orantısızlık demektir. Hedefini şaşıran ruhla hedefi arasında orantının olmayışı ruhu çirkin yapar. Böyle bir ruh doğruluğu ele geçirme çabasında "yolunu şaşırmış, doğrudan sapmış" bir ruhtur.

ΞΕ. Ἔστι δὴ δύο ταῦτα, ὡς φαίνεται, κακῶν ἐν αὐτῇ γένη, τὸ μὲν πονηρία καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, νόσος αὐτῆς σαφέστατα ὄν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἄγνοιαν μὲν καλοῦσι, κακίαν δὲ αὐτὸ ἐν ψυχῇ μόνον γιγνόμενον οὐκ ἐθέλουσιν ὁμολογεῖν.

YAB. Demek ki ruhta iki türlü kötülük vardır. Biri, genellikle bozulma diye adlandırılır ve hiç kuşkusuz bir ruh hastalığıdır.

THEAI. Evet.

YAB. Diğerine bilgisizlik denir ama, yalnızca ruhtan kaynaklanmışsa, onun bir kötülük olduğu kabul edilmek istenmez.

Bilgisizlik istenen bir şey olmadığına ve ruhun doğru bilgi yolundan (hedefinden) sapması olduğuna göre, ruh bu sapmayı kendisi istemez. Ve yine **Sokratik** bir kanı olan "bilmeden ve istemeden yapılan kötülük, gerçekte kötülük sayılamıyacağına" göre, "yalnızca ruhtan kaynaklanan" bilgisizlik de kötülük sayılamıyacaktır. Çünkü ruh, bunu istemeden yapmıştır.

E ΘΕΑΙ. Κομιδῇ συγχωρητέον, ὃ νῦν δὴ λέξαντος ἠμφεγνόησά σου, τὸ δύο εἶναι γένη κακίας ἐν ψυχῇ, καὶ δειλίαν μὲν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν ξύμπαντα ἡγητέον νόσον ἐν ἡμῖν, τὸ δὲ τῆς πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀγνοίας πάθος αἶσχος θετέον.

16. ΞΕ. Οὐκοῦν ἐν σώματί γε περὶ δύο παθήματε τούτω δύο τέχνα τινὲ ἐγενέσθην;

ΘΕΑΙ. Τίνε τούτω;

229 ΞΕ. Περὶ μὲν αἶσχος γυμναστική, περὶ δὲ νόσον ἰατρική.

ΘΕΑΙ. Φαίνεσθον.

e THEAI. Biraz önce sana pek inanmamıştım. Ama şimdi hiç duraksamadan sana katılıyorum. dediğin gibi ruh için iki tür kötülük var. Korkaklığı, taşkınlığı ve haksızlığı tümüyle hastalık diye görmeliyiz. Bilgisizliğin çok ve çeşitli görünüşlerine de çirkinlik demeli.

16. YAB. Bu iki tür rahatsızlık bedende olursa, bunun için de iki sanat olmaz mı?

THEAI. Nasıl yani?

229 YAB. Çirkinlik için idman, hastalık içinse tıp sanatı.

THEAI. Apaçık.

Ruhtaki çirkinlik (bilgisizlik: hedefi ile arasındaki orantısızlık) ile ruh bozulmasının bedendeki karşılığı, aynı sırayla, beden çirkinliği ve hastalıktır. Bunlar da beden için istenen şeyler değildir. Hiç kimse çirkin

ve hasta bir bedene sahip olmak istemez. O halde, yukarıda ruh için vardığımız yargıya beden için varacağız: Bedendeki çirkinlik ve hastalık, bedenin daha doğrusu böyle bir bedeni olan kişinin suçu değildir. Bedende ve ruhta çirkinliğin orantı, daha uygun deyişle orantısızlık gibi matematiksel, eksakt bir kavramla ifade edilmiş olması, tanımdaki kesinlik bir yana, beden-ruh paralelliğini göstermesi bakımından da dikkate değerdir.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ περὶ μὲν ὕβριν καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν ἡ κολαστικὴ πέφυκε τεχνῶν μάλιστα δὴ πασῶν προσήκουσα Δίκῃ ;

ΘΕΑΙ. Τὸ γοῦν εἰκός, ὡς εἰπεῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν.

ΞΕ. Τί δέ; περὶ ξύμπασαν ἄγνοιαν μῶν ἄλλην τινὰ ἢ διδασκαλικὴν ὀρθότερον εἴποι τις ἄν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

ΞΕ. Φέρε δή· διδασκαλικῆς δὲ ἆρα ἓν μόνον
B γένος φατέον εἶναι ἢ πλείω, δύο δέ τινε αὐτῆς εἶναι μεγίστω, σκόπει.

ΘΕΑΙ. Σκοπῶ.

ΞΕ. Καί μοι δοκοῦμεν τῇδε ἄν πῃ τάχιστα εὑρεῖν.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τὴν ἄγνοιαν ἰδόντες εἴ πῃ κατὰ μέσον αὐτῆς τομὴν ἔχει τινά. διπλῇ γὰρ αὕτη γιγνομένη δῆλον ὅτι καὶ τὴν διδασκαλικὴν δύο ἀναγκάζει μόρια ἔχειν, ἓν ἐφ' ἑνὶ γένει τῶν αὐτῆς ἑκατέρῳ.

ΘΕΑΙ. Τί οὖν; καταφανές πῇ σοι τὸ νῦν ζητούμενον;

C ΞΕ. Ἀγνοίας γοῦν μέγα τί μοι δοκῶ καὶ χαλεπὸν ἀφωρισμένον ὁρᾶν εἶδος, πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῆς ἀντίσταθμον μέρεσιν.

YAB. Taşkınlığa, haksızlığa ve korkaklığa karşı Adalet Tanrıçasının tüm sanatlarına en çok yaklaşan bir ceza sanatı yok mudur?

THEAI. Bu konuda insanlara bir yargı vermek düşerse, ancak olası bir şey söylenir.

YAB. Peki öyleyse. Tüm bilgisizliğe karşı, öğretme sanatından başka bir çare ne olurdu? Ya da başka bir şeyden söz edilebilir mi?

THEAI. Hayır.

YAB. Güzel! Öğretme sanatı yalnızca tek bir türü mü oluşturur, yoksa daha çoğu,
b iki asıl türü mü kapsar? Dikkat et!

THEAI. Ediyorum.

YAB. Belki de hedefe en çabuk şöyle varacağız.

THEAI. Nasıl?

YAB. Bilgisizliğin iki yarıma bölünüp bölünmediğini görmekle. Çünkü o iki katlı bir bilgisizlik ise, öğretme sanatının da buna uygun olarak ikili bir sanat olması gerek; böylece bilgisizliğin her bölümüne öğretme sanatının bir bölümü karşılıklı olsun.

THEAI. İmdi sen, aranılan şey üzerinde en çok bir açıklığa vardın mı dersin?

c YAB. Evet, bilgisizliği göz önüne almakla onun sınırları içindeki büyük ve zorlu bir alanını tanıdığımı sanıyorum. Böylece bilgisizliğin geri kalan tüm öteki bölümlerini de göstermeye yeltenebilirim.

Burada açık bir biçimde gösterilmemiş olmakla birlikte bilgisizlik, biri bilgisi olmama, diğeri bilgisi olmadığı halde bilgisi olduğunu sanma şeklinde ikiye ayrılır. Bu ayrım, hemen aşağıda (229d ve sonrası) bilgisizliği giderici öğretme sanatı ikiye bölünürken, daha açık bir tarzda ortaya konulacaktır.

ΘΕΑΙ. Ποῖον δή;

ΞΕ. Τὸ μὴ κατειδότα τι δοκεῖν εἰδέναι· δι' οὗ κινδυνεύει πάντα ὅσα διανοίᾳ σφαλλόμεθα γίγνεσθαι πᾶσιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Καὶ δὴ καὶ τούτῳ γε οἶμαι μόνῳ τῆς ἀγνοίας ἀμαθίαν τοὔνομα προσρηθῆναι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τί δὲ δὴ τῷ τῆς διδασκαλικῆς ἄρα μέρει τῷ τοῦτο ἀπαλλάττοντι λεκτέον;

D ΘΕΑΙ. Οἶμαι μὲν οὖν, ὦ ξένε, τὸ μὲν ἄλλο δημιουργικὰς διδασκαλίας, τοῦτο δὲ ἐνθάδε γε παιδείαν δι' ἡμῶν κεκλῆσθαι.

ΞΕ. Καὶ γὰρ σχεδόν, ὦ Θεαίτητε, ἐν πᾶσιν Ἕλλησιν. ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν ἔτι καὶ τοῦτο σκεπτέον, εἰ ἄτομον ἤδη ἐστὶ πᾶν ἤ τινα ἔχον διαίρεσιν ἀξίαν ἐπωνυμίας.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρὴ σκοπεῖν.

17. ΞΕ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καὶ τοῦτο ἔτι πῃ σχίζεσθαι.

ΘΕΑΙ. Κατὰ τί;

ΞΕ. Τῆς ἐν τοῖς λόγοις διδασκαλικῆς ἡ μὲν
E τραχυτέρα τις ἔοικεν ὁδὸς εἶναι, τὸ δ' ἕτερον αὐτῆς μόριον λειότερον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ τούτων ἑκάτερον λέγωμεν;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀρχαιοπρεπές τι πάτριον, ᾧ πρὸς τοὺς υἱεῖς μάλιστ' ἐχρῶντό τε καὶ ἔτι πολλοὶ χρῶνται τὰ νῦν, ὅταν αὐτοῖς ἐξαμαρτάνωσί τι, τὰ μὲν
230 χαλεπαίνοντες, τὰ δὲ μαλθακωτέρως παραμυθούμενοι· τὸ δ' οὖν ξύμπαν αὐτὸ ὀρθότατα εἴποι τις ἂν νουθετητικήν.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν οὕτως.

ΞΕ. Τὸ δέ γε, εἴξασί τινες αὖ λόγον ἑαυτοῖς δόντες ἡγήσασθαι πᾶσαν ἀκούσιον ἀμαθίαν εἶναι, καὶ μαθεῖν οὐδέν ποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον εἶναι σοφὸν τούτων ὧν οἴοιτο πέρι δεινὸς εἶναι, μετὰ δὲ πολλοῦ πόνου τὸ νουθετητικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς γε νομίζοντες.

B ΞΕ. Τῷ τοι ταύτης τῆς δόξης ἐπὶ ἐκβολὴν ἄλλῳ τρόπῳ στέλλονται.

ΘΕΑΙ. Τίνι δή;

ΞΕ. Διερωτῶσιν ὧν ἂν οἴηταί τίς τι πέρι λέγειν λέγων μηδέν· εἶθ' ἅτε πλανωμένων τὰς δόξας ῥᾳδίως ἐξετάζουσι, καὶ συνάγοντες δὴ τοῖς λόγοις εἰς ταὐτὸν τιθέασι παρ' ἀλλήλας, τιθέντες δὲ ἐπιδεικνύουσιν αὐτὰς αὑταῖς ἅμα περὶ τῶν αὐτῶν πρὸς τὰ αὐτὰ κατὰ ταὐτὰ ἐναντίας· οἱ δ' ὁρῶντες ἑαυτοῖς μὲν χαλεπαίνουσι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἡμεροῦνται, καὶ τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ τῶν περὶ
C αὐτοὺς μεγάλων καὶ σκληρῶν δοξῶν ἀπαλλάττονται πασῶν ἀπαλλαγῶν ἀκούειν τε ἡδίστην καὶ τῷ πάσχοντι βεβαιότατα γιγνομένην. νομίζοντες γάρ, ὦ παῖ φίλε, οἱ καθαίροντες αὐτούς, ὥσπερ οἱ περὶ τὰ σώματα ἰατροὶ νενομίκασι μὴ πρότερον ἂν τῆς προσφερομένης τροφῆς ἀπολαύειν δύνασθαι σῶμα, πρὶν ἂν τὰ ἐμποδίζοντα ἐν αὐτῷ τις ἐκβάλῃ, ταὐτὸν

καὶ περὶ ψυχῆς διενοήθησαν ἐκεῖνοι, μὴ πρότερον αὐτὴν ἔξειν τῶν προσφερομένων μαθημάτων ὄνησιν,
D πρὶν ἂν ἐλέγχων τις τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας, τὰς τοῖς μαθήμασιν ἐμποδίους δόξας ἐξελών, καθαρὸν ἀποφήνῃ καὶ ταῦτα ἡγούμενον, ἅπερ οἶδεν, εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή.

ΘΕΑΙ. Βελτίστη γοῦν καὶ σωφρονεστάτη τῶν ἕξεων αὕτη.

THEAI. Bu nasıl olacak?

YAB. Gerçekte bilgisi olmadığı halde, bilgisi olduğunu sanmak. Düşünmenin tüm yanılmalarının kaynağı, bize göre budur sanırım.

THEAI. Doğru.

YAB. Ayrıcası, bu tür bilgisizliğin bana kalırsa tek bir adı var, o da kara cahilliktir.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Bizi bundan kurtaracak öğretme sanatı bölümüne hangi ad verilse gerektir?

d THEAI. Yanılmıyorsam Yabancı, sorunun dışında kalan tüm diğer öğretime el sanatları öğretimi denir. Ama burada sorulan öğretime ise, bu adın köklerinin asıl kaynağı olarak, bizim burda eğitim* deriz.

YAB. Evet Theaitetos, hemen hemen tüm Hellas'da da öyle. Ama biz yine de araştırmamızı sürdürmeliyiz. Şimdi biz, bölünemiyen bir bütünle mi karşı karşıya geldik, yoksa o adlandırmaya değer bir bölümlenmeye izin verir mi?

THEAI. Evet, bakışımızı bunun üzerine toplamalıyız.

17. YAB. Bu alan da bana bölünebilir görünüyor.

THEAI. Nasıl?

e YAB. Sözle öğretim sanatının, öyle görünüyor ki, biri daha sert, diğeri daha yumuşak olmak üzere iki yolu var.

THEAI. O halde, bu iki bölümün her birini daha yakından nasıl belirleyip göstereceğiz?

YAB. Birinci bölümün yönteminde ataerkil bir saygınlık var. Eskiden hemen hemen herkes bu yolu izlerdi. Şimdi de, oğulları yanlış bir şey yaptıklarında birçok baba,
230 onlara aynı yöntemi uyguluyor. Ya onlara sert davranıyorlar ya da onlarla daha yumuşak bir biçimde konuşuyorlar. Bu bölüm, tümü birden en yerinde bir adla uyarma sanatı diye nitelenbilir.

* Eğitim (paydeya), Sofist Çağı'nın sloganıydı ve bu sanatın kökeni Tanrıça Athena'ya dayanıyordu. (Alm.ya Çev.nin Notu.)

THEAI. Doğrusu bu.

YAB. Gelelim öteki bölüme. Öyle görünüyor ki, bazıları inceden inceye araştırmaları sonunda şu kanıya varıyorlar: Bilgisizliğin her türü istenen bir şey değildir. Dahası, bilge olduğunu sanan kimse, tümüyle egemen olduğunu sandığı bir alandaki bir şeyi öğrenmekten kaçınır. Eğitimi kuşatan sanatın bölümü olarak uyarma sanatı, böyle bir mizaca karşı yalnızca çok az başarılı olur.

THEAI. Bu düşüncelerinde büsbütün haklılar.

b YAB. Bundan dolayı onlar, böyle bir kuruntudan kurtulmak için başka bir yol tutarlar.

THEAI. Hangi yolu?

YAB. Düşünmeksizin konuştuğu halde bir şey üzerine doğru yargılar verdiğini sanan birine, o sarsıcı sorularını soruyorlar. Soruların bir şöyle, bir böyle görünmesinden dolayı, konuşma sanatı gücüyle hem uzlaştırıp hem karşı karşıya getirdikleri, o kişinin düşüncelerindeki boşluğu görmek onlar için güç değildir. Böylelikle, aynı anda aynı nesnelerle ilgili olan ve aynı anlama gelse de ayrı nesnelerle aynı bağıntıyı kuran bu düşüncelerin birbiriyle çeliştiğini göstermeyi başarırlar. Gerçi o kişiler bundan dolayı kendi kendilerine çok kızarlar ama, berikilere karşı pek uysal olurlar. Böylece, o kocaman
c ve katı kuruntularından kendilerini arındırırlar. Bu öyle bir arınmadır ki, ondan daha hoş bir arınmadan söz edilemez. Aynı zamanda, onu gerçekleştiren için başka hiçbir arınma ondan daha güvenilir değildir. Çünkü bu arınmayı kendilerinde gerçekleştirenler, bu konuda, tıpkı hekimlerin bedensel kürlerde yaptıklarının aynını başardıklarını düşünürler. Hekimlere göre bedendeki engel aşılmazsa, beden kendisine verilen yiyeceklerden yararlanamaz. Ruh hakkındaki kanıları da aynıdır: Ruhun kendisine sunulan bilgi hazinelerinden yararlanması için, öncelikle yapılması gereken şudur: Karşı-koyan, karşısında-
d kinin bildiğini sandığı şeyleri çürüterek onun kendi kendisinden utanmasını sağlamak; böylece öğrenmeye engel olan boş-kuruntuları ondan uzaklaştırıp onu arındırmak ve başka hiçbir şeyi değil gerçekten bildiğini ancak bildiğine inandırmak.

THEAI. Gerçekten de bu, en iyi ve en akıllı ruh durumudur.

Yabancı'nın burada önerdiği yöntem, bilinen **Sokratik** yöntemden başkası değildir: **Sokrates** de karşısına aldığı, herhangi bir konuda bilgili olduğunu sanan birine sorularıyla, önce, onun bu konuda doğru bir bilgisi olmadığını ona inandırır, başka bir deyişle, o kişiyi sahib olduğu sanılardan, boş kuruntulardan arındırır. İkinci aşamada **Sokrates** yine sorularıyla, aynı kişinin gerçekten bildiği ve ruhunda bulunan doğru bilgiyi doğurtur. Bu nedenle, burada bu işi yapan kişi olarak tasvir edilenin sofist mi, yoksa **Sokrates** gibi bir filozof mu olduğu hususunda **Platon**'un neden ikircikli olduğunu şimdi daha iyi anlıyoruz.

ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ πά τα ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, καὶ τὸν ἔλεγχον λεκτέον ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρσεών ἐστι, καὶ τὸν ἀνέλεγκτον αὖ νομιστέον, ἂν καὶ τυγχάνῃ βασιλεὺς ὁ μέγας ὤν,
E τὰ μέγιστα ἀκάθαρτον ὄντα, ἀπαίδευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι ταῦτα, ἃ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

18. ΞΕ. Τί δέ; τοὺς ταύτῃ χρωμένους τῇ τέχνῃ
231 τίνας φήσομεν; ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι σοφιστὰς φάναι.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Μὴ μεῖζον αὐτοῖς προσάπτωμεν γέρας.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν προσέοικε τοιούτῳ τινὶ τὰ νῦν εἰρημένα.

ΞΕ. Καὶ γὰρ κυνὶ λύκος, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ. τὸν δὲ ἀσφαλῆ δεῖ πάντων μάλιστα περὶ τὰς ὁμοιότητας ἀεὶ ποιεῖσθαι τὴν φυλακήν· ὀλισθηρότατον γὰρ τὸ γένος. ὅμως δὲ ἔστωσαν· οὐ γὰρ περὶ σμικρῶν ὅρων τὴν ἀμφισβήτησιν οἶομαι γενήσεσθαι
B τότε ὁπόταν ἱκανῶς φυλάττωσιν.

ΘΕΑΙ. Οὔκουν τό γε εἰκός.

YAB. Bütün bu nedenlerden ötürü Theaitetos, tüm arınma işlerinde en önemi ve en başta yapılması gereken şeyin çürütme olduğunu kabul etme zorundayız. Bu denemeden geçmeyen insan, büyük bir kral da olsa en büyük kusurlardan arınamaz ve bu nedenle eğitimsiz, kaba biri olur. Gerçekten mutlu olmak isteyen insanın kendini göstereceği en saf ve en güzel şeyleri savsaklamakla, o, çirkinliğe bulaşır.

e

THEAI. Dosdoğru.

231

18. YAB. İmdi, bu sanatı gerçekleştirenlere hangi adı vereceğiz? Çünkü onlara "sofist" demekten çekiniyorum.

THEAI. Niçin?

YAB. Sofistleri yüceltmiş oluruz da ondan.

THEAI. Öyle ama, onlarla şimdi sözü geçen arasında açık bir benzerlik var.

YAB. Evet, kurtla köpek arasında, en yaban hayvanla en evcil hayvan arasında olduğu gibi. Ama yolunda güvenle gitmek isteyen, her şeyden önce benzerliklerden sakın-

malı. Çünkü burada, özellikle kaygan bir zeminde hareket edilir. Ama öyle de olsa, şimdilik bu şerefi sofistlere bağışlayalım! Çünkü sanırım, insan eğer yeterince uyanık
b olursa, önemsiz ayrımlar üzerinde tartışma çıkmaz.

THEAI. Hayır, olası değil.

230b'den buraya (231b) dek söylenen sözlerle tasvir edilen kişi ile sofist arasındaki benzerlik, kurtla köpek ve en yabanıl hayvanla en evcil hayvan arasındaki benzerlikle gösterilirken, bir yandan onlar arasındaki ayrıma dikkat çekiliyor, öte yandan her ikisinin de "hayvan" olmakla, "kurt-köpek" örneğinde olduğu gibi hem de birbirine çok yakın türler olmakla, ikisinin aynı zamanda bir oluşuna, benzerliğine gönderme yapılıyor. Gene bir yandan doğru yoldan sapılmaması için benzerlikten sakınılması önerilirken, öte yanda bu, bir "önemsiz ayrım" olarak dile getiriliyor. **Platon**'un içine düştüğü ve kendisinin de açıkça belirttiği, tasvir edilen kişi hakkındaki bu ikircikli durumun, yalnızca hocası **Sokrates**'e duyduğu derin saygıdan kaynaklandığını söylemek fazla saflık olur. Nitekim hemen aşağıda üzerinde tartışılan çürütme sanatının "öz be öz sofistik" sanat olduğu söylenecektir. Bu bir yana, biz yine ikircikliliğe dönelim. Bu kuşkuda **Platon**'la birlikte gerçek bir felsefi sorunla karşı karşıyayız: Para karşılığı ders verme, kent kent dolaşma gibi felsefe dışı etkenleri ya da felsefecinin söylediklerinin içeriği ile ilgili olmayan nedenleri gözardı edersek, bir sofist ile bir filozof, daha doğrusu **Sokrates** arasında ne fark vardır? Her ikisinin de konuşmalarında uyguladıkları dialektik araştırma yöntemi bakımından aralarında hiçbir fark görünmüyor. Fark, bu yöntemin uygulanışının sonunda ortaya çıkan durum (aporia: açmaz) karşısında aldıkları tavırdadır. Ama bu tavır farkı, sonunda ortaya çıkan bir şey değil, tersine başlangıçta var olan belirleyicidir. **Sokrates**'in (tabii **Platon**'un da) gönül verdiği, ama sofistler için hiçbir önemi olmayan 'hakikatı isteme' inancı, tartışma, konuşma sonunda sorunun tüketici bir biçimde çözümlenmediği, tersine bir açmazla karşı karşıya kalındığında, **Sokrates** bakımında asla bir sarsıntı geçirmez, tersine bu inanç, her tartışmadan daha da güçlenerek çıkar. Böyle bir 'hakikatı isteme'ye zaten sahip olmayan kişi (sofist) için tartışmadan farklı sonuçlar çıkması ise onun hakikat tanımaz tavrına puan kazandırır. Denebilir ki: Burada da görüldüğü gibi tavır alma bir kişilik sorunudur. Onun felsefe dışında tutulması gerekir. Oysa tavır almayı, kişiliği felsefenin dışında tutmayı isteme, felsefe diye bir etkinlikte bulunanı (filozof), o etkinlikten ayrı tutmayı istemek anlamına gelen bir başka tavırdır. Demek ki, filozof ile sofist arasındaki fark, 'hakikatı isteme' ya da böyle bir şeyin olmadığını savunma biçiminde dile getireceğimiz iki karşıt tavıra indirgenmiş olsa bile, bu da bir felsefe sorunudur.

ΞΕ. Ἔστω δὴ διακριτικῆς τέχνης καθαρτικὴ καθαρτικῆς δὲ τὸ περὶ ψυχὴν μέρος ἀφωρίσθω τούτου δὲ διδασκαλική, διδασκαλικῆς δὲ παιδευτική τῆς δὲ παιδευτικῆς ὁ περὶ τὴν μάταιον δοξοσοφίαι γιγνόμενος ἔλεγχος ἐν τῷ νῦν λόγῳ παραφανέντ

μηδὲν ἄλλ' ἡμῖν εἶναι λεγέσθω πλὴν ἡ γένει γενναία σοφιστική.

ΘΕΑΙ. Λεγέσθω μέν· ἀπορῶ δὲ ἔγωγε ἤδη διὰ
C τὸ πολλὰ πεφάνθαι, τί χρή ποτε ὡς ἀληθῆ λέγοντα καὶ διισχυριζόμενον εἰπεῖν ὄντως εἶναι τον σοφιστήν.

ΞΕ. Εἰκότως γε σὺ ἀπορῶν. ἀλλά τοι κἀκεῖνον ἡγεῖσθαι χρὴ νῦν ἤδη σφόδρα ἀπορεῖν ὅπῃ ποτὲ ἔτι διαδύσεται τὸν λόγον· ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφεύγειν. νῦν οὖν καὶ μάλιστα ἐπιθετέον αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Καλῶς λέγεις.

19. ΞΕ. Πρῶτον δὴ στάντες οἷον ἐξαναπνεύσω-
μεν, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλογισώμεθα ἅμα ἀνα-
D παυόμενοι, φέρε, ὁπόσα ἡμῖν ὁ σοφιστὴς πέφανται. δοκῶ μὲν γάρ, τὸ πρῶτον ηὑρέθη νέων καὶ πλουσίων ἔμμισθος θηρευτής.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε δεύτερον ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τρίτον δὲ ἆρα οὐ περὶ ταὐτὰ ταῦτα κάπηλος ἀνεφάνη;

ΘΕΑΙ. Ναί, καὶ τέταρτόν γε αὐτοπώλης περὶ τὰ μαθήματα ἡμῖν ἦν.

ΞΕ. Ὀρθῶς ἐμνημόνευσας. πέμπτον δ' ἐγὼ πειράσομαι μνημονεύειν· τῆς γὰρ ἀγωνιστικῆς
E περὶ λόγους ἦν τις ἀθλητής, τὴν ἐριστικὴν τέχνην ἀφωρισμένος.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τό γε μὴν ἕκτον ἀμφισβητήσιμον μέν, ὅμως δ' ἔθεμεν αὐτῷ συγχωρήσαντες δοξῶν ἐμποδίων μαθήμασι περὶ ψυχὴν καθαρτὴν αὐτὸν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

YAB. O halde, ayıklama sanatının altında temizleme sanatı, bunun alt bölümünde ise ruha ilişkin arınma sanatı, bunun altında öğrenme sanatı ve bunun altında da eğitim sanatı bulunur. Sonunda, eğitim sanatının altında, sözde bilgeliğe karşı yöneltilmiş olan çürütme sanatı vardır. Şimdi ortaya çıkan açıklamadan ötürü, çürütme sanatına öz be öz

sofistik adından başka bir adı vermememiz gerekir.

c THEAI. Güzel ama, ben kendi payıma, sofistin içinde göründüğü biçimlerin çokluğu yüzünden, onun gerçek özünün başlıca nasıl belirleneceği konusunda tam ve kesin doğruyu söylemekte çekincedeyim.

YAB. Sıkıntını anlıyorum. Ama kabul etmek gerekir ki, bu kez sofistin içine düştüğü sıkıntı, sıkıntıların en büyüğüdür. Her yandan onu çevreledik. Atasözünün hakkı var: Tüm kapanlardan kurtulmak kolay değildir. O halde, her zamandan çok şimdi bu sıkıştırmanın tam zamanıdır.

THEAI. Haklısın.

19. YAB. Öyleyse, önce durup bir soluk alalım. Bu durak anında, aynı zamanda,
d sofistin bize kaç türlü göründüğünün bir dökümünü yapalım. Yanılmıyorsam, o ilkin zengin delikanlılar peşinde koşan, kazanç düşkünü bir avcı olarak görünmüştü.

THEAI. Evet.

YAB. İkinci durumda ruha ilişkin bilgi hazineleri satan toptancı tecimer olarak.

THEAI. Ta kendisi.

YAB. Ama üçüncü durumda ise o, aynı şeyleri satan perakendeci tecimer olarak görünmüştü.

THEAI. Evet ve de dördüncü durumda biz onu kendi ürettiği bilgilerin satıcısı olarak gördük.

YAB. Doğru anımsadın. Ben de onun beşinci özbelirlenimini anımsamayı dene-
e mek istiyorum. O, söz savaşında bir usta idi; dahası tartışma sanatının kendi işi görüyordu.

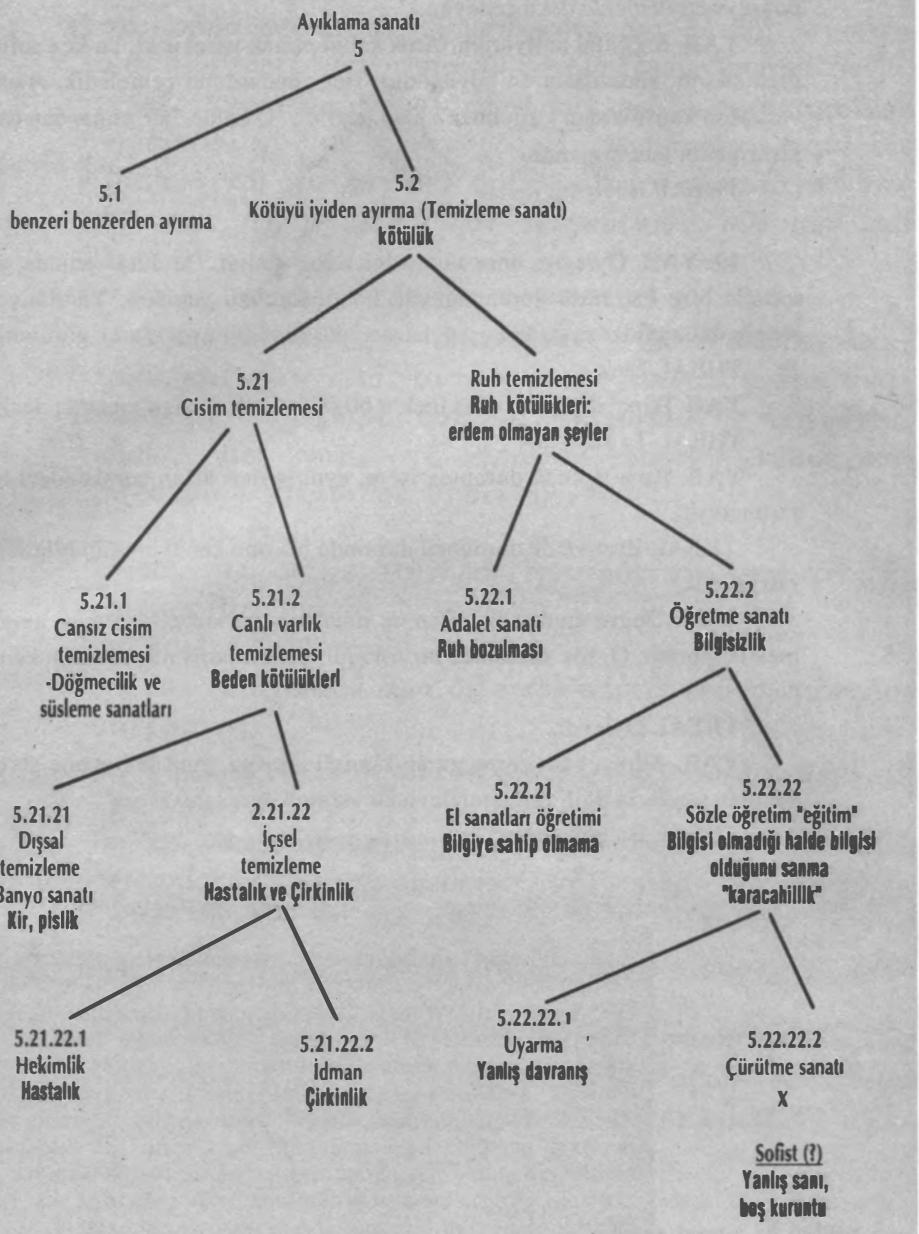
THEAI. Öyleydi.

YAB. Altıncı belirlenim, gerçi ikircikli idi ama, yine de biz onu gerçek bilgiye engel olan sanılarla ilgili ruh temizleyicisi yerine koymuştuk.

THEAI. Bu çok doğru.

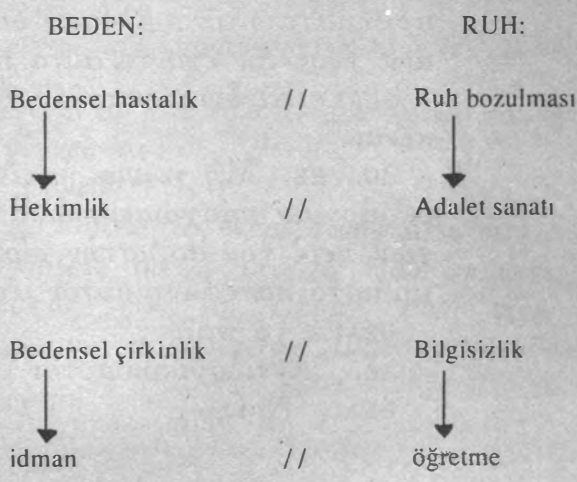
Sofistin bu kuşkulu belirlenimi hakkında, metin arasına girerek şimdiye dek söylediklerim, sanırım, bu belirlenimi neden GENEL ÇİZELGE: 1'e almadığımı açıklamaya yeterlidir. Bir sorun da bu "ayıklama sanatı" (diakritike)nın başlangıçta yapılan sanat bölümlemesinin neresine konulacağı hakkında **Platon**'un hiçbir şey söylemediği idi. Bu nedenlerle "ayıklama sanatı"nı şimdi başlı başına ayrı bir çizelgede (ÇİZELGE: 5) gösteriyoruz. Bu çizelgenin dayandığı metin parçası, 226b ile 231b arasında kalan parçadır. Bu ÇİZELGE: 5'de yaptığımız bir yenilik de şudur: "Ayıklama sanatı" esas olarak alınıyor ve yine her zamanki gibi bu sanatın bölümlemeleri yapılıyor. Fakat bu bölümlere karşılık olan, yani bu sanatların ayıkladığı, temizlediği şeyler de çizelgede aynı sanat bölümü altında ama belirgin olsun diye farklı basımlarla gösteriliyor. Ayıklayan sanat ile ayıklanan şeyin ÇİZELGE: 5'de bu tekabül ettirilmesi, kuşkusuz, metin izin verdiği ölçüde yapılmıştır.

ÇİZELGE 5


Ayıklama sanatı
5
5.1
benzeri benzerden ayırma
5.2
Kötüyü iyiden ayırma (Temizleme sanatı)
kötülük
5.21
Cisim temizlemesi
Ruh temizlemesi
Ruh kötülükleri:
erdem olmayan şeyler
5.21.1
Cansız cisim
temizlemesi
-Döğmecilik ve
süsleme sanatları
5.21.2
Canlı varlık
temizlemesi
Beden kötülükleri
5.22.1
Adalet sanatı
Ruh bozulması
5.22.2
Öğretme sanatı
Bilgisizlik
5.21.21
Dışsal
temizleme
-Banyo sanatı
Kir, pislik
2.21.22
İçsel
temizleme
Hastalık ve Çirkinlik
5.22.21
El sanatları öğretimi
Bilgiye sahip olmama
5.22.22
Sözle öğretim "eğitim"
Bilgisi olmadığı halde bilgisi
olduğunu sanma
"karacahillik"
5.21.22.1
Hekimlik
Hastalık
5.21.22.2
İdman
Çirkinlik
5.22.22.1
Uyarma
Yanlış davranış
5.22.22.2
Çürütme sanatı
X
Sofist (?)
Yanlış sanı,
boş kuruntu

Çizelgenin okunuşu, daha önceki çizelgelerin okunuşu gibidir ve her okuma bir tanımlamadır. Buna iki örnek vermek istiyorum: i. Sofist (ya da filozof), ayıklama sanatının bir bölümü olan temizleme sanatının, bunun da bir bölümü olan ruh temizlemesinin ve bunun bir bölümü olan öğretme sanatının, bunun da bir bölümü olan eğitim sanatının, nihayet onun da bir bölümü olan çürütme sanatı ustasıdır. (Görüldüğü gibi bu tanımda çizelgedeki şu yol izlenmiştir: 5/ 5.2/ 5.22/ 5.22.2/ 5.22.22/ 5.22.22.2) ii. Hekim, ayıklama sanatının bir bölümü olan cisim temizleme sanatının, bunun da bir bölümü olan canlı varlık temizlemesinin, yine bunun bir bölümü olan içsel temizleme sanatının ve bunun da bir bölümü olan hekimlik sanatının ustasıdır. (Bu tanımın da çizelgede izlediği yol şudur: 5/ 5.2/ 5.21/ 5.21.2/ 5.21.22/ 5.21.22.2)

Bedendeki hastalığın ruhtaki karşılığı ruh bozulması ise, birincisinin sağaltımı hekimlik, ikincisininki de adalet sanatıdır. Bedendeki çirkinliğin ruhtaki karşılığı bilgisizlik ise, birincisinin sağaltımı idman, ikincisininki öğretme sanatıdır. Böylece paralellikler şöyle kuruluyor:



Bu paralellik, incelediğimiz metin-parçasında, gösterdiğimiz biçimde olmasına karşın, parçanın sonunda bu paralelliği bir yerinde bozan bir ifadeye rastlıyoruz. Eğitimin öteki bölümü olan çürütme sanatından söz edilirken "Çünkü bu arınmayı kendilerinde gerçekleştirenler, bu konuda, tıpkı hekimlerin bedensel kürlerde yaptıklarının aynını başardıklarını düşünürler." denmesiyle çürütme (öğretme) sanatının bedensel olandaki karşılığının hekimlik olduğu izlenimi verilir. Oysa bu karşılık idman sanatıdır. Daha önce bu açıkça ifade edilmiştir (Bkz.: 280a'dan sözü edilen aykırı ifadeye karşı olan kısım.) Bu tersliği **Platon**'un gözünden kaçmış küçük bir dikkatsizlik olarak görüyorum. Bu bir yana, burda asıl ayırdında olunması gereken şey şudur: Bilindiği gibi **Platon**'un temel bir düşüncesi vardır: Doğru, hakiki bilgi ruhtadır.

Bütün çaba onu anımsamak içindir. Öyleyse, bir tür ruh idmanı olan öğretme ve onun bir alt bölümü olan çürütme sanatıyla ruh, yanlış sanıdan, boş kuruntulardan arındırılacaktır. Bu da, ruhta olmayan başka bir şeyi ona vermek değil, tersine boş kuruntulardan temizlenmiş ruhta zaten var olan bir şeyi açığa çıkarmak demek olan öğretme sanatının, bedendeki görünür çirkinliği, yani orantısızlığı bedenden gideren idman sanatıyla karşı karşıya bulunması anlamına gelir. İdman, bedene onda olmayan bir şeyi vermez; tersine ondaki orantısızlığı yok ederek, orantıyı ortaya çıkarır; tıpkı çürütme-öğretme sanatının ruhtaki yanlış sanıları yok edip, doğru bilgiyi ortaya çıkartması gibi.

232 ΞΕ. Ἆρ' οὖν ἐννοεῖς, ὅταν ἐπιστήμων τις πολλῶν φαίνηται, μιᾶς δὲ τέχνης ὀνόματι προσαγορεύηται, τὸ φάντασμα τοῦτο ὡς οὐκ ἔσθ' ὑγιές, ἀλλὰ δῆλον ὡς ὁ πάσχων αὐτὸ πρός τινα τέχνην οὐ δύναται κατιδεῖν ἐκεῖνο αὐτῆς εἰς ὃ πάντα τὰ μαθήματα ταῦτα βλέπει, διὸ καὶ πολλοῖς ὀνόμασιν ἀνθ' ἑνὸς τὸν ἔχοντα αὐτὰ προσαγορεύει;

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τοῦτο ταύτῃ πῃ μάλιστα πεφυκέναι.

B 20. ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἡμεῖς γε αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσει δι' ἀργίαν πάσχωμεν, ἀλλ' ἀναλάβωμεν πρῶτόν τι τῶν περὶ τὸν σοφιστὴν εἰρημένων. ἓν γάρ τί μοι μάλιστα κατεφάνη αὐτὸν μηνῦον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἔφαμεν εἶναί που.

ΘΕΑΙ. Ναί.

232 YAB. Farkında mısın: Bir kimse, birçok şeyde uzman görünecek, ama yalnızca tek bir sanatı gösteren bir adı taşıyacak. Böyle bir durum onun için doğru olabilir mi? Daha açıktır ki, herhangi bir sanatı yaparken konuyu o denli çok çeşitli biçimde ortaya koyan bir kimse, tüm bu çeşitli bilgilerin onsuz olunamaz ortak noktasını bulup çıkarma gücünde değilse, bundan dolayı bu bilgilere sahip olan o kişi bir ad yerine birçok adla adlandırılır.

THEAI. Gerçekte durum öyle görünüyor.

b 20. YAB. Öyleyse, kendi araştırmamızda da dikkatsizlikten doğacak benzeri şeylerle karşılaşmaktan kendimizi koruyalım. Sofiste tanıklık eden işaretlerden birini yeniden ortaya koyalım. Çünkü bir işaret var ki, bana, onun için özellikle karakteristik görünüyor.

THEAI. Hangisi?

YAB. Biz onu bir çelişme sanatı ustası diye adlandırmamış mıydık?

THEAI. Evet.

Şimdiye dek, biri ikircikli olmak üzere altı ayrı yerde görülen ve altı ayrı tanımlamayla belirlenen sofist, bu belirlemelerle bir bakıma çepeçevre kuşatılmış görünüyor. ("Her yandan onu çevreledik." 231c) Ama öte yandan, onun tek bir belirlenimi elde edilememekle, gerçekte bunlardan hangisi olduğu konusunda bir karara varılamamış olduğu da ortaya çıkıyor. Ama **Yabancı**, bu durumu sofistin çeşitli yönleri olduğuna ve onun "çeşitli bilgilerin onsuz olunamaz ortak noktasını bulup çıkarma gücünde" olmamasına bağlamak ister. Buna rağmen **Yabancı**, yine de sofistin karakteristiğini belirtmek niyetindedir. Sonunda sofist için en uygun temel nitelik saptanır. Bu, daha önce yapılan tanımlardan biridir: "Çelişme sanatı." Bu sanat, ilkin 225b'de ortaya çıkmıştı ve biz onu **ÇİZELGE: 4'de Sofist**[5] olarak göstermiştik. Fakat yine de bu nitelik, tüm sofist tanımlarının ortak paydası, karakteristiği değildir. Böyle bir ortak nokta ancak sanat (tekhne) kavramında bulunabilir ki, o da çok genel bir kavram olmakla, aranan şey değildir.

ΞΕ. Τί δ'; οὐ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τούτου διδάσκαλον γίγνεσθαι;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Σκοπῶμεν δή, περὶ τίνος ἄρα καὶ φασὶν οἱ τοιοῦτοι ποιεῖν ἀντιλογικούς. ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἐξ
C ἀρχῆς ἔστω τῇδέ πῃ. φέρε, περὶ τῶν θείων, ὅσ' ἀφανῆ τοῖς πολλοῖς, ἆρ' ἱκανοὺς ποιοῦσι τοῦτο δρᾶν;

ΘΕΑΙ. Λέγεται γοῦν δὴ περὶ αὐτῶν ταῦτα.

YAB. Dahası onun, başkaları açısından bir sanatın bir öğretmeni* olduğunu da öne sürmüştük.

THEAI. Doğru.

YAB. Öyleyse, bu insanların öğrettiklerini öne sürdükleri çelişme sanatıyla ilgili
c olan konuya iyice bir bakalım. Ama bu incelemede kalkış noktamız şu olmalı: Büyük ölçüde gizli olan Tanrısal şeyler** öncelikle nasıldırlar? Bu kişiler, öğrencilerini bu alanda çelişme sanatı uzmanı yapmayı biliyorlar mı?

THEAI. Hiç değilse bunu yaptıkları söyleniyor.

* Gerçi burada gönderme yapılan yer olan 225d-e'de doğrudan doğruya "öğretmen" sözcüğü geçmiyordu, ama sofistin tartışma yaparak para kazanmasının başkaları için öğretici bir örnek oluşturduğu ima edilmişti.

** Sofistlerin çok kez geleneksel dinsel tasarımları sarstıkları, yeterince bilinmektedir. (Alm. ya Çev.nin Notu)

Daha önce, "sanat (tekhne) genel kavramı altında, bu kavramın bölümlenmeleriyle yeri gösterilen "çelişme sanatı" (antilogike) ve bunun bir alt bölümü olan "kazanç arayan tartışma sanatı" (khrematistikon eristikes) burada başlı başına ele alınıyor, ama onunla ilgili yeni bir bölümleme yapılmıyor. Bu nedenle, bizim de bu sanat için yeni bir çizelge yapmamız gerekmiyor. Bu arada, şimdiye dek ortaya çıkan altı sofist belirlenimi içinde birbirine en yakın olan ikisinin "çelişme sanatı" ile "çürütme sanatı" (elegkhos) olduğunu da belirtelim. Sofistin çelişmeci ve çürütücü niteliği, Dialog'un bundan sonraki kısmında asıl "öykünme sanatı" (mimetike) üstünde durulmasına rağmen, sık sık karşımıza çıkacaktır.

ΞΕ. Τί δ' ὅσα φανερὰ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα;

ΘΕΑΙ. Τί γάρ;

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς ἰδίαις συνουσίαις, ὁπόταν γενέσεώς τε καὶ οὐσίας πέρι κατὰ πάντων λέγηταί τι, ξύνισμεν ὡς αὐτοί τε ἀντειπεῖν δεινοὶ τούς τε ἄλλους ὅτι ποιοῦσιν ἅπερ αὐτοὶ δυνατούς;

ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε.

D ΞΕ. Τί δ' αὖ περὶ νόμων καὶ ξυμπάντων τῶν πολιτικῶν, ἆρ' οὐχ ὑπισχνοῦνται ποιεῖν ἀμφισβητητικούς;

ΘΕΑΙ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν αὐτοῖς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διελέγετο μὴ τοῦτο ὑπισχνουμένοις.

ΞΕ. Τά γε μὴν περὶ πασῶν τε καὶ κατὰ μίαν ἑκάστην τέχνην, ἃ δεῖ πρὸς ἕκαστον αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ἀντειπεῖν, δεδημοσιωμένα που καταβέβληται γεγραμμένα τῷ βουλομένῳ μαθεῖν.

ΘΕΑΙ. Τὰ Πρωταγόρειά μοι φαίνει περί τε πάλης
E καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν εἰρηκέναι.

ΞΕ. Καὶ πολλῶν γε, ὦ μακάριε, ἑτέρων. ἀτὰρ δὴ τὸ τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης ἆρ' οὐκ ἐν κεφαλαίῳ περὶ πάντων πρὸς ἀμφισβήτησιν ἱκανή τις δύναμις ἔοικ' εἶναι;

ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν σχεδὸν οὐδὲν ὑπολιπεῖν.

ΞΕ. Σὺ δὴ πρὸς θεῶν, ὦ παῖ, δυνατὸν ἡγεῖ τοῦτο; τάχα γὰρ ἂν ὑμεῖς μὲν ὀξύτερον οἱ νέοι πρὸς αὐτὸ βλέποιτε, ἡμεῖς δὲ ἀμβλύτερον.

233 ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον, καὶ πρὸς τί μάλιστα λέγεις; οὐ γάρ πω κατανοῶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον.

ΞΕ. Εἰ πάντα ἐπίστασθαί τινα ἀνθρώπων ἐστὶ δυνατόν.

ΘΕΑΙ. Μακάριον μέντ' ἂν ἡμῶν, ὦ ξένε, ἦν τὸ γένος.

ΞΕ. Πῶς οὖν ἄν ποτέ τις πρός γε τὸν ἐπιστάμενον αὐτὸς ἀνεπιστήμων ὢν δύναιτ' ἂν ὑγιές τι λέγων ἀντειπεῖν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Τί ποτ' οὖν ἂν εἴη τὸ τῆς σοφιστικῆς δυνάμεως θαῦμα;

ΘΕΑΙ. Τοῦ δὴ πέρι;

B ΞΕ. Καθ' ὅν τινα τρόπον ποτὲ δυνατοὶ τοῖς νέοις δόξαν παρασκευάζειν, ὡς εἰσὶ πάντα πάντων αὐτοὶ σοφώτατοι. δῆλον γὰρ ὡς εἰ μήτε ἀντέλεγον ὀρθῶς μήτε ἐκείνοις ἐφαίνοντο, φαινόμενοί τε εἰ μηδὲν αὖ μᾶλλον ἐδόκουν διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν εἶναι φρόνιμοι, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, σχολῇ ποτ' ἂν αὐτοῖς τις χρήματα διδοὺς ἤθελεν ἂν τούτων αὐτῶν μαθητὴς γίγνεσθαι.

ΘΕΑΙ. Σχολῇ μέντ' ἄν.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐθέλουσιν;

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

C ΞΕ. Δοκοῦσι γάρ, οἶμαι, πρὸς ταῦτα ἐπιστημόνως ἔχειν αὐτοὶ πρὸς ἅπερ ἀντιλέγουσιν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Δρῶσι δέ γε τοῦτο πρὸς ἅπαντα, φαμέν;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πάντα ἄρα σοφοὶ τοῖς μαθηταῖς φαίνονται.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Οὐκ ὄντες γε· ἀδύνατον γὰρ τοῦτό γε ἐφάνη.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἀδύνατον;

YAB. Yerle gökte ve bunlara ilişkin her şeyde ortaya çıkabilecek konular hakkında ne öğretiyorlar?

THEAI. Burada da kendi bildiklerini okuyorlar.

YAB. Ama kendi özel toplantılarında Oluş ve Varlık hakkında yaptıkları genel açıklamalarına gelince: Çok iyi biliniyor ki, çeliştirmede yalnızca hazır cevap olmakla kalmıyorlar, aynı zamanda bu becerilerini başkalarına da öğretmeyi biliyorlar, değil mi?

THEAI. Kuşkusuz.

d YAB. Yasalar ve devlet sorunlarına gelince, bu konuda da öğrencilerini tartışma sanatı ustası yapacaklarına dair onlara söz vermiyorlar mı?

THEAI. Eltebette. Çünkü, eğer bu sözü vermeselerdi, genellikle hiç kimse kendini onların eğitimine bırakmazdı.

YAB. Sanatların tümü ya da bir teki bile söz konusu olduğunda, her bir sanat ustasına karşı yöneltilen karşıçıkışlar, herkese açık kitaplıklarda gözler önündedir. İsteyen herkes bu konuda bilgi edinebilir.

THEAI. Bununla, Protagoras'ın güreş ve diğer sanatlar üstüne yazdıklarına işaret
e etmek istiyor olmalısın.*

YAB. Hem daha başka birçoklarının yazılarına da sevgili dostum... Ama buna göre, çelişme sanatının özü bakımından kendini her konuda ve herkesle her an tartışmaya hazır hissetme yetisi olduğu görünmüyor mu?

THEAI. En azından, onun bundan büsbütün ayrı bir şey olduğu söylenemez.

YAB. Tanrılar aşkına söyle yavrucuğum, sen bunu olası buluyor musun? Bunu görmek için belki de siz gençlerin gözleri daha keskindir; bizim gözlerimiz ne de olsa artık zayıflamıştır.**

233 THEAI. Olası mı? Nedir o olası olacak ve de görülecek olan? Doğrusu ya, sorunu hiç anlamadım.

YAB. Kim olursa olsun bir insanın her şeyi bilmesinin olası olup olmadığı.***

THEAI. Kutlu dostum, ey Yabancı! Bu olabilseydi eğer, biz insanlar gerçekten kutlu bir soy olurduk.

YAB. O halde, bir şeyi bilmeyen birinin o şeyi bilenin karşısına herhangi sert bir karşıt savla çıkması düşünülebilir mi?

THEAI. Düşünülemez.

YAB. Öyleyse sofistik becerinin şaşılası gücü aslında nedir?

THEAI. Bununla neyi göz önünde bulunduruyorsun?

b YAB. Şu soruyu: Bu adamlar, kendilerinin her konuda her şeyi bildikleri sanısını, her yerde gençlere vermeyi nasıl başarabiliyorlar? Çünkü apaçıktır ki, eğer onlar ne ger-

* Diogenes Laertius, ünlü sofist Protagoras'ın yazıları arasında bir tane de "Güreş Üstüne" (peri pales) olduğunu öne sürer. (Alm. ya Çev. nin Notu)

** Bu ironik deyim, "Yasalar" (Nomoi)'da (715d,e) iyice renklendirilmiştir. (Alm. ya Çev.nin Notu)

*** Sofistlerin her şeyi bildikleri savı Diels'in topladığı Fragmentlerde (s. 19, 647) açıkça görülür. Ayrıca "Euthydemos" dialogundaki pasajda (293e) "her şeyin bilgisi" (panta epistasthay) üzerine alaysı deyişler de bunu gösterir. (Alm. ya Çev. nin Notu)

çekten tartışma sanatında usta olmasalardı ne de gençlere böyle görünmeselerdi ya da tartışma sanatındaki tüm hünerleri, onların gerçekten akıllı adamlar olduklarını göstermeye yetmeseydi, o zaman senin dediğin gibi*, hiç kimse bu becerilerini öğrenmek için onlara hiçbir ücret vermeye yanaşmazdı.

THEAI. Kuşkusuz vermezdi.

YAB. Demek, hepsi de gönüllü.

c THEAI. Hem de çok.

YAB. Sofistlerin üzerinde tartıştıkları konularda gerçekten bilgili olduklarını sanıyorlar da ondan.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ama bizce sofistler bunu her konuda yapıyorlar, değil mi?

THEAI. Evet.

YAB. Öyleyse onlar öğrencilerinin gözünde her şeyi bilendirler, öyle mi?

THEAI. Elbette.

YAB. Gerçekte öyle olmadıkları halde. Çünkü bunun olanaksız olduğu ortaya çıkmıştı.

THEAI. Evet, büsbütün olanaksızdı.

Sofist, "her şey" hakkında, "her konuda", "herkesle" konuştuğu, tartıştığı (232c-233a) için her şeyi bildiği izlenimini veriyor. Acaba bu aynı gerekçeler **Sokrates** (ve tabii **Platon**) için de söylenemez mi? O zaman da **Sokrates**, tamı tamına bir sofist olmaz mı? "Her şeyi bilmediğini" söyleyen biri olarak **Sokrates**, buna karşın nasıl oluyor da her biri bir konunun uzmanı olarak tanınanlarla (örneğin: "**Gorgias**"da söylevci **Gorgias**'la söylev üstüne, "**İon**"da ozan **İon**'la şiir üstüne vd.) ve her konuyu bildikleri söylenen sofist (örn.: "**Protagoras**"da ünlü sofist **Protagoras**'la) ya da onların temsilcileriyle tartışabiliyor? Üstelik tartışmakla da kalmayıp, onların konularında doğru bilgiyi bilmediklerini ortaya çıkarıyor. Bilmeyen, bilmediğini bilmiş olsa da bildiğini sananların bilgisinin doğru olmadığını nasıl bilebilir? Doğrusu bilinmeden, yanlışın yanlış olduğuna nasıl karar verilebilir? Doğrusu bilinmeden, söylenenlerin birbiriyle tutarsız olduğunu görmek (Bunun için bile doğruyu bilmiş olmak gerekmez mi? Olgulara ilişkin cümlelerin sadece (?) mantıksal iç tutarlılığını denetleyebilmek için o olgulara başvurmanın gerekmezliği nasıl kanıtlanacaktır?), onların tümünün ayrı ayrı yanlış olduğunu kanıtlar mı?

Sokrates'in sofist mi yoksa filozof mu olduğu sorusunu bir yana bırakırsak —ki bu, hiç de o kadar önemli değildir— bile felsefenin "her şey" hakkında, geçmişte olduğu gibi bugün de konuştuğunu görmüyor muyuz? Yeterli genellikte ve önemde olan her konuya bir felsefe dalının karşılık olduğu yeterince açık değil mi? Sorun bir tek filozofun her felsefe alanında uzman olup olamıyacağı ise, onu geçelim! Ama sorun felsefenin kendisi ise o, bilgi vermeden ya da hiçbir bilgiye sahip olmadan bilgilere ilişkin bir etkinlik mi olacak? Bilgilerle uğraşa-

* 232d'deki "...eğer bu sözü vermeselerdi, genellikle hiç kimse, kendini onların eğitimine bırakmazdı." deyişine gönderme yapılıyor. (Alın. ya Çev. nin Notu)

cak, ama kendisi o bilgilere sahip olmayacak! Hem de bu uğraş öyle sıradan bir uğraş olmayacak. Bilgileri ya da bilgileri içeren önermeleri açık kılacak, onlardaki tutarsızlıkları gösterecek. Bunun olanaklı olması için şu varsayımın kabul edilmesi gerekir: "Bilgileri taşıyan önermeleri çözümleyebilmek için o bilgilerin ait olduğu şey'lere başvurmaya gerek yoktur." Bu da 'o şeylerle bu önermeler arasında (gerçeklik ile dil arasında) herhangi bir bağıntının kurulmasına gerek yoktur' anlamına gelir. Bu da bilgi içeren cümlenin ve cümleyi oluşturan sözcüklerin içerikleri bu çözümleme için bizi ilgilendirmez, onları yalnızca boş birer kalıp olarak alabiliriz demektir. Bu sonuç ise kabul edilemez. Çünkü burada biz şunu yapıyoruz: Örneğin olgular hakkında bilgi veren bir cümleyi alıyoruz. Önce bunu bir takım mantıksal sembollerle (Aslında bunlar sembol bile değildirler. Onlar neyi temsil ediyorlar? Temsil ettikleri şeyi gerçekten temsil ediyorlarsa, o zaman bir kısaltmadan başka bir şey olamazlar. Bu takdirde de kısaltmalarla —sembollerle— yapılan neden sözcük ve deyimlerle yapılmıyor?) ifade ediyoruz. Sonra bu sembolik ifade ya da ifadelerin mantıksal tutarlılığını denetliyoruz. En sonunda da içeriksiz 'sembol'ler için yaptığımız bu denetlemenin olgulara ilişkin bilgiler içeren cümleler için de geçerli olduğunu öne sürüyoruz.

Sözü uzattım. Toparlarsak, şöyle diyelim: Felsefe sözler, deyimler üstüne bir etkinlik olarak anlaşılacaksa, bu ister günümüzde yaygın bir felsefe tutumunun önerdiği ve yaptığı gibi sembolik bir dil kullanarak mantıksal çözümlemeyle olsun, ister günümüzden ikibin beşyüz yıl önce yapıldığı ve hala da yapılmakta olduğu gibi doğal dilin sözcükleriyle olsun, böyle bir felsefe etkinliği, kendisini çözümlediği söz ve deyimlerin içeriklerinden, yani onların ilgili olduğu nesnelerin bilgisinden uzak tutamaz. İster "sofist", ister "filozof" denen kişilerce yapılmış olsun bir felsefe araştırması, kendini 'bilgi'den arındıramaz. Ama sorun, "her şey"i bildikleri öne sürülen sofistlerin bunu beceremiyecekleri ise buna diyecek bir şey olamaz. Böyle bir kişinin olamıyacağı kendiliğinden apaçıktır. Bunun apaçıklığı, tek bir insanın böyle bir beceriye sahip olamıyacağının bize apacık görünmesindendir. Yoksa, bu kişilerle tartışmaya girip, onların savlarını birer birer çürüterek değil. Eğer böyle bir şey yaparsak, biz de onların durumuna geliriz.

21. ΞΕ. *Δοξαστικὴν ἄρα τινὰ περὶ πάντων ἐπιστήμην ὁ σοφιστὴς ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν ἔχων ἀναπέφανται.*

D ΘΕΑΙ. *Παντάπασι μὲν οὖν, καὶ κινδυνεύει γε τὸ νῦν εἰρημένον ὀρθότατα περὶ αὐτῶν εἰρῆσθαι.*

ΞΕ. *Λάβωμεν τοίνυν σαφέστερόν τι παράδειγμα περὶ τούτων.*

ΘΕΑΙ. *Τὸ ποῖον δή;*

ΞΕ. *Τόδε. καί μοι πειρῶ προσέχων τὸν νοῦν εὖ μάλα ἀποκρίνασθαι.*

ΘΕΑΙ. *Τὸ ποῖον;*

21. YAB. Böylece de sofistin sahip olduğu her şeyin bilgisinin bir tür sözde-bilgi (sanı) olduğu, gerçek bilgi olmadığı aynı zamanda ortaya çıkıyor.

d THEAI. Hiç kuşku yok. Üstelik bu bağlamda söylenebilecek en doğru söz de bu şimdi söylenen olsa gerektir.

YAB. O halde sorunu, ona uygun bir örnekle daha açık bir biçimde ortaya koyalım.

TEHAI. Nasıl bir örnekle?

YAB. Şöyle. Ama yoğun bir dikkatle sorularıma doğru yanıtlar vererek beni izle!

THEAI. Peki, tamam. Örnek ne idi?

Düşüncelerini örnek üzerinde ve öncelikle örneği çözümleyerek anlatmayı genellikle tercih eden **Platon**, burada da aynı yöntemi uygulayacaktır. Şimdi sorun şudur: Sofistler her şeyi bilemiyeceklerine göre, onların sahib oldukları öne sürülen bilgileri, gerçekte birer sözde-bilgi'dir. Ama bu sözde-bilginin de ne olduğu açıklanmalıdır. Bunun için ona uygun bir örneğe gerek vardır; tıpkı daha önce sofist için alınan "oltacı" modelinde olduğu gibi. Şimdiki örnek aşağıda görüleceği üzere "öykünme sanatı" (mimetike), "öykünmeci" (mimetes) olacaktır. Önce bu sanatın ne olduğu araştırılacak, sonra da sofistik sanatla benzerliği gösterilecektir.

ΞΕ. Εἴ τις φαίη μὴ λέγειν μηδ' ἀντιλέγειν, ἀλλὰ ποιεῖν καὶ δρᾶν μιᾷ τέχνῃ ξυνάπαντα ἐπίστασθαι πράγματα.

E ΘΕΑΙ. Πῶς πάντα εἶπες;

ΞΕ. Τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥηθέντος σύ γ' ἡμῖν εὐθὺς ἀγνοεῖς· τὰ γὰρ ξύμπαντα, ὡς ἔοικας, οὐ μανθάνεις.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

YAB. Bir tek sanat sayesinde her şeyi, ama yalnız söylemek ve çürütmekle yetinmeyip, aynı zamanda ortaya koyduğunu ve yaptığını öne süren biri olsun.

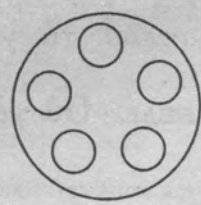
THEAI. "Her şey"den neyi anlıyorsun?

e YAB. Şimdi söylediklerimi anlamak sana ters geldi. çünkü "her şey" sözünü doğru bulmuyor görünüyorsun.

THEAI. Evet, öyle.

Platon "Her şey (panta)"den ne anlaşılacağına ilişkin kuşkusunda kesinlikle haklıdır. Ama o, bu güçlüğü açıkça dile getirmesine karşın, iz-

lediği yolu sürdürebilmek için yine de güçlüğü görmezden geliyor. Bir satır aşağıda "seni, beni ve tüm diğer canlıları..." diyerek "her şey"den ne anlaşıldığına sözüm ona bir belirlilik veriyor. Kuşkusuz bu açıklama kimseyi tatmin etmeye yetmez, hatta "rahat yönetilebilen" Theaitetos'u bile. Ama yine de hemen karşı çıkmadan söylenene uygun biçimde düşünmeye çalışalım. Belki de "her şey", çevrelenmiş, sınırlı bir evren tablosu için bu evrenin içindeki "tüm" nesneler anlamında doğru bir kullanıma sahip olabilir. **Sokrates-öncesi** filozoflarında (örneğin: **Empedokles**) bulduğumuz "bir ve her şey" (hen kay pan) anlamında doğa ya da tüm-evren, böyle bütünsel bir **kosmos** tablosu çizer. **Platon** da yukarıda (232c) "yerle gökte ve bunlara ilişkin her şeyde" derken, çok açık olmasa da yer ile göğün çevrelediği bir bütün-dünya tasarımı vermişti. Ancak, evreni sınırlı böyle bir bütünlük olarak kabul etsek bile, **Platon** ve öteki **Yunan** filozofları bir yana, yine de "her şey" deyiminin bu evrende kullanılmasının doğru olup olmadığını sorgulamak istediğimizde, ne diyeceğiz? Bu evrenin içi yekpare olmadığına göre, o çok parçalıdır. Demek ki bu parçaların toplamına "her şey" diyoruz. Bu takdirde, bu evrenin böle böle artık "bölemiyeceğimiz" parçalardan oluştuğunu varsaymamız gerekir. Öyleyse bir çeşit "a-tom" (a-tomos: bölünemiyen) görüşünü benimsemiş bulunuyoruz. Oysa böyle bir görüşü benimsemek için bilimsel ve akılsal hiçbir nedenimiz yoktur. Buna göre parçaların belirli, sınırlı sayıda olamıyacağı ve onların toplamından da söz edilemiyeceği, dolayısıyla kendisine "her şey" diyeceğimiz bir "toplam"ın söz konusu olamıyacağı açıktır. Şimdi de şöyle düşünelim: Evren tasarımımızı değiştirelim; evrenimizin "sınırsız" olduğu ve "sonsuz küçüklükler"den oluştuğunu kabul edelim. Başka bir deyişle, hem dıştan çevrelenmesi bakımından sınırsız (ilkinde hiç değilse burada bir sınır kabul edilmişti.) hem içindeki öğeleri bakımından sonsuz sayıda olan bir evren tasarımında "her şey"in ne anlamı olabilir? Bu evrende "herşey"in gösterdiği nesneler tümüyle belirsizdir. Öyleyse geriye bir seçenek kalıyor: "Her şey"in "şey"ini, yani varlıksal karşılığını ondan çıkararak, yalnızca biçimsel anlamda onu kullanmak. Örneğin bir daire çizelim ve bunun içine daha küçük daireler çizelim:



Şimdi "her" ya da "bütün"ü doğru olarak kullanabiliriz. Örneğin. "Bu daire içindeki 'bütün' daireler..." diyebiliriz. Sonuç olarak, elimizdeki metine dönersek, **Platon**'un "her şey" sözünü doğru bulmadığı düşüncesine katıldığımızı ifade edelim; **Platon**'un hiç düşünmediği, doğrusu düşünmesine de olanak olmadığı düşünce yollarında geçerek. Ve yine, bunu doğru bulmadığımız halde, **Platon** gibi yaparak, "bütün varlıklar"dan, "her şey"den söz etmeye katlanacağımızı da belirtelim.

ΞΕ. Λέγω τοίνυν σὲ καὶ ἐμὲ τῶν πάντων καὶ πρὸς ἡμῖν τἆλλα ζῷα καὶ δένδρα.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΞΕ. Εἴ τις ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τἆλλα φυτὰ πάντα ποιήσειν φαίη.

ΘΕΑΙ. Τίνα δὴ λέγων τὴν ποίησιν; οὐ γὰρ δὴ
234 γεωργόν γε ἐρεῖς τινα· καὶ γὰρ ζῴων αὐτὸν εἶπες ποιητήν.

ΞΕ. Φημί, καὶ πρός γε θαλάττης καὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ καὶ θεῶν καὶ τῶν ἄλλων ξυμπάντων· καὶ τοίνυν καὶ ταχὺ ποιήσας αὐτῶν ἕκαστα πάνυ σμικροῦ νομίσματος ἀποδίδοται.

ΘΕΑΙ. Παιδιὰν λέγεις τινά.

ΞΕ. Τί δέ; τὴν τοῦ λέγοντος ὅτι πάντα οἶδε καὶ ταῦτα ἕτερον ἂν διδάξειεν ὀλίγου καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, μῶν οὐ παιδιὰν νομιστέον;

ΘΕΑΙ. Πάντως που.

B ΞΕ. Παιδιᾶς δὲ ἔχεις ἢ τι τεχνικώτερον ἢ καὶ χαριέστερον εἶδος ἢ τὸ μιμητικόν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς· πάμπολυ γὰρ εἴρηκας εἶδος εἰς ἓν πάντα ξυλλαβὼν καὶ σχεδὸν ποικιλώτατον.

YAB. Seni ve beni ve bizden başka tüm diğer canlıları ve ağaçları bu "her şey"in içine katıyorum.

THEAI. Bu ne demek?

YAB. Seni, beni ve tüm diğer varlıkları meydana getireceğini öne süren biri olsun.

THEAI. Bu "meydana getirme"den neyi anlıyorsun? Bu bağlamda bir çiftçi gibi bir şeyi amaçlamadığın apaçık ortada. Çünkü sen, söz konusu olanı, tüm canlı varlıkla- 234
rın yapıcısı olarak da adlandırmıştın.

YAB. Çok doğru. Üstelik o, denizi, göğü, tanrıları ve geri kalan her şeyi yapandır. Doğrusu bu ya, bütün bunları o çarçabuk yapar ve onları inanılmayacak kadar ucuz bir fiyata parça parça satar.

THEAI. Şaka yapıyor olmalısın.

YAB. Eğer bir kimse, her şeyi bildiğini ve bunu az bir ücretle ve kısa zamanda bir başkasına öğretebileceğini öne sürerse, bunun şaka olması gerekmez mi?

THEAI. Evet, her ne durumda olursa olsun öyle.

b YAB. Öykünme sanatından daha yüksek ya da daha latif bir şaka sanatı var mıdır?

THEAI. Kuşkusuz yoktur. Çünkü o çok sık ortaya çıkan bir olgudur. Eğer şöyle demem olası ise: O en çok çeşitli olandır.

Sözde-bilgi için, sözde-bilgici sofist için aranan model kavram bulunmuştur. Bu, yukarıda belirttiğimiz gibi, öykünme, taklit (mimesis) ve öykünmeci, taklitçi (mimetes)dir. Demek ki sofistle benzetmeci, öykünmeci bir tutulacak. Üstelik böyle bir sanatı ciddiye almadığını, **Platon** başından belirtiyor. Ona göre aklı başında adamların yapacağı iş değil öykünmecilik. **Platon, Devlet**'te (602b) de öykünme sanatını gayri ciddi bir şaka oyunu olarak gösterir. Bu bir yana, şimdi burada yeni bir çözümlemenin başlangıcında bulunuyoruz. Çözümlenecek kavram mimesis'tir. **Dialog**'un başlangıcında (219b, c) tüm sanatlar bölümlenirken, önce "meydana getirme" ve "elde etme" sanatı diye iki ana bölüme ayrılmış, ikincisinin bölümlemesi sürdürülmüştü (Bkz. ÇİZELGE: 1). Buraya kadar tüm çözümlemelerde sofist için açıklayıcı olarak alınan model kavramlar, bu "elde etme sanatı"nın alt bölümlerinde bulundu; "ayıklama sanatı" hariç. Ayıklama sanatı'na neden bu tabloda yer vermediğimizi yukarıda açıklamıştık. Şimdi ise burada sözü edilen "mimesis" (öykünme, taklit) sanatı, şimdiye dek, üç bölüme ayırma dışında çözümlenmeden bırakılmış olan "meydana getirme sanatı"nın üç bölümünden biri olan (ÇİZELGE: 1'de ve GENEL ÇİZELGE: 1'de. 1.11`-kod no. lu sanat) mimesis'tir. Ancak, şimdi burada "meydana getirme sanatı" 219a'daki gibi üçe değil, her zaman yapıldığı gibi ikiye bölünerek çözümlenecektir.

22. ΞΕ. *Οὐκοῦν τόν γ' ὑπισχνούμενον δυνατὸν εἶναι μιᾷ τέχνῃ πάντα ποιεῖν γιγνώσκομέν που τοῦτο, ὅτι μιμήματα καὶ ὁμώνυμα τῶν ὄντων ἀπεργαζόμενος τῇ γραφικῇ τέχνῃ δυνατὸς ἔσται τοὺς ἀνοήτους τῶν νέων παίδων, πόρρωθεν τὰ γεγραμμένα ἐπιδεικνύς, λανθάνειν ὡς ὅτιπερ ἂν βουληθῇ δρᾶν, τοῦτο ἱκανώτατος ὢν ἀποτελεῖν ἔργῳ.*

C ΘΕΑΙ. *Πῶς γὰρ οὔ;*

22. YAB. O halde, tek bir sanatla her şeyi meydana getirmeye gücü yettiğini sanan bir kimse, bize göre açıkça görülüyor ki, gerçek nesneleri değil, tersine bunların yalnızca kopyalarını yapar. Öykünme sanatı yoluyla bu meydana getirme sayesinde eğitilmemiş gençlerin gözünde o, böyle görünür. O, bu gençlere kendi resim sanatını uzaktan gösterir. Ve o yukarda kendisine atfedilen her şeyi sanki yapmaya gücü yettiği izlenimini hiç zahmet çekmeden bu gençlerde bırakır.

c THEAI. Elbette.

Öykünme sanatının özellikleri, burada üç başlıkta toplanabilir: i. O, her şey için söz konusudur. Bu sanatla her şeyin bir benzeri yapılır. ii. Onun yaptığı şeyler, gerçek nesneler değil, tersine bunların birer kop-

yalarıdır. iii. Ama o, bu yaptıklarına (kopyalara) gerçek süsü verir ve bunda da çoğu zaman başarılı olur; yani o, bir kandırma, aldatma sanatıdır.

ΞΕ. Τί δὲ δή; περὶ τοὺς λόγους ἆρ' οὐ προσδοκῶμεν εἶναί τινα ἄλλην τέχνην, ᾗ αὖ δυνατὸν ὂν τυγχάνει τοὺς νέους καὶ ἔτι πόρρω τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθείας ἀφεστῶτας διὰ τῶν ὤτων τοῖς λόγοις γοητεύειν, δεικνύντας εἴδωλα λεγόμενα περὶ πά των, ὥστε ποιεῖν ἀληθῆ δοκεῖν λέγεσθαι καὶ τὸν λέγοντα δὴ σοφώτατον πάντων ἅπαντ' εἶναι;

D ΘΕΑΙ. Τί γὰρ οὐκ ἂν εἴη ἄλλη τις τοιαύ η τέχνη;

YAB. O halde, bunu o nasıl yapar? Nesnelerin gerçekliğini henüz tümüyle bilmeyen gençlerin kulakarına sözler doldurarak. Sözcüklerden yapılmış mümkün olan tüm resimleri ortaya koyarak onları aldatan, söylenenlerin sanki gerçekmiş gibi ve konuşanın sanki her durumda her şeyi bilen biriymiş gibi görüntüsünü veren bir sanatın var olduğunu beklememiz gerekmez mi?

d THEAI. Diğer sanatlar yanında neden böyle bir sanat da olmasın!

Öykünme sanatı (mimetike) için "resim yapma sanatı" (eydolopoyike) örnek olarak alınıyor. Daha sonra da yine bu sanat üzerine konuşulacaktır. Fakat **Sofist**'te asıl konu resim sanatı değildir. Resim sanatı, sofistik sanatla benzerliği bakımından ele alınır. Doğrusu bu ele alış, sofistik sanatı aşağılamak için kullanılır. Asıl konu, sözcüklerle yapılan bir tartışma sanatı olan sofistik sanattır. "Sözcüklerden yapılmış resimler" (eydola legomena) deyimi, sözcüklerin, dahası dilin bir resim, bir benzetme, bir öykünme, kısacası mimetik bir etkinlik olduğu anlamına gelir. Sözcüklerin, örneğin adların adı olduğu şeylerin bir mimesis'i olduğu varsayımı ya da kabulü, **Platon**'un yalnızca bu **Sofist** dialogunda değil, konuyla ilgili tüm öteki dialoglarında da geçer. Bu hususta en iyi örnek **Kratylos** (430b ve sonrası)dur. Belki de denebilir ki, **Platon**'un tüm felsefi gelişme sürecinde vazgeçmediği ya da önemli bir değişikliğe uğramadığı birkaç temel düşüncesinden biri ve en başta geleni bu **mimesis kuramı**dır. **Platon**'un dil bağlamındaki mimesis kuramı, dilin gerçekliği betimlediği ve bu betimlemenin de gerçekliğin bir taklidi olduğu düşüncesi, bir başka deyimle dil ile gerçeklik arasında tam bir uygunluğun bulunduğu varsayımı (**Sofist**'in alt başlığının "varlık=söz üstüne" olduğu anımsanmalı.), aşağıda göreceğimiz gibi, **Platon**'u açmazlara sürükliyecektir. (Felsefede aynı varsa-

yımdan kaynaklanan açmaz'larla ilgili olarak "Türkçe'nin Felsefe Yolları" —Seminer Felsefe, Ege Üni. Edebiyat Fak. Yay. sayı: 6, 1989— adlı yazımıza bakılabilir.) **Platon**, sofisti, sofist bir taklitçi, bir mimetes olduğu için eleştiriyor değil (öyle olsaydı dili yapan ilk ataları da aynı nedenle kınaması gerekirdi.), sofistin mimesisi doğru kullanmadığı ve bu suretle de çevresindekileri yanılttığı, aldattığı için eleştiriyor. Mimesisin sözcük bakımından yanlış kullanımını aşağıda ayrıntılı olarak göreceğiz. Şimdiden şu kadarını söyliyeyim: Sözcükler bir şeyin, var olan bir şeyin birer kopyaları olduğuna göre, varolmayan'ı söylemek bile olanaklı değildir. Ama sofistler, gerçeği, varolanı söylemiyorlar; gerçek olmayanı, var olmayanı söylüyorlar. Peki bu nasıl oluyor? Bunu, biraz aşağıda adım adım izleyeceğiz.

ΞΕ. Τοὺς πολλοὺς οὖν, ὦ Θεαίτητε, τῶν τότε ἀκουόντων ἆρ' οὐκ ἀνάγκη χρόνου τε ἐπελθόντος αὐτοῖς ἱκανοῦ καὶ προϊούσης ἡλικίας τοῖς τε ὀφθεῖσι προσπίπτοντας ἐγγύθεν καὶ διὰ παθημάτων ἀναγκαζομένους ἐναργῶς ἐφάπτεσθαι τῶν ὄντων, μεταβάλλειν τὰς τότε γενομένας δόξας, ὥστε σμικρὰ μὲν φαίνεσθαι τὰ μεγάλα, χαλεπὰ δὲ τὰ ῥᾴδια, καὶ
Ε πάντα πάντῃ ἀνατετράφθαι τὰ ἐν τοῖς λόγοις φαντάσματα ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν ἔργων παραγενομένων;

ΘΕΑΙ. Ὡς γοῦν ἐμοὶ τηλικῷδε ὄντι κρῖναι. οἶμαι δὲ καὶ ἐμὲ τῶν ἔτι πόρρωθεν ἀφεστηκότων εἶναι.

ΞΕ. Τοιγαροῦν ἡμεῖς σε οἵδε πάντες πειρασόμεθα καὶ νῦν πειρώμεθα ὡς ἐγγύτατα ἄνευ τῶν παθημάτων προσάγειν. περὶ δ' οὖν τοῦ σοφιστοῦ τόδε μοι
235 λέγε· πότερον ἤδη τοῦτο σαφές, ὅτι τῶν γοήτων ἐστί τις, μιμητὴς ὢν τῶν ὄντων, ἢ διστάζομεν ἔτι μὴ περὶ ὅσωνπερ ἀντιλέγειν δοκεῖ δυνατὸς εἶναι, περὶ τοσούτων καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀληθῶς ἔχων τυγχάνει;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ ξένε; ἀλλὰ σχεδὸν ἤδη σαφὲς ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῶν τῆς παιδιᾶς μετεχόντων ἐστί τις εἷς.

ΞΕ. Γόητα μὲν δὴ καὶ μιμητὴν ἄρα θετέον αὐτόν τινα.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ θετέον;

YAB. Ey Theaitetos! O halde dinleyicilerin çoğu, zaman geçtikçe ve onlar yaşça ilerledikçe katı gerçekle karşılaştıklarında ve kesinlikle iki anlamı olmayan gerçek nesnelerle temas ettiklerinde edindikleri dertlerin acı deneyimiyle, onların daha önceki sanılarının temelden yıkıldığını söylemekten hiç kaçınabilir miyiz? Böylece onlara, büyük
e olan küçük, kolay olan zor görünecek; onların hepsinin de kendilerine göre söylenmiş hayali sözler konusunda gerçekliğin zorlayıcı gücü ağır basacaktır, öyle değil mi?

THEAI. Ben yaşta birinin bir yargıya varabildiği kadar, evet. Ama öyle sanıyorum ki ben, henüz gerçek nesneleri tanımaktan uzakta olan biriyim.

YAB. Bunun için burada bizler, şimdi seni acı deneyimlerden kurtararak gerçek
235 şeylerin yanına götürmeyi denemek istiyoruz. İmdi sen bana şu şeyler üzerine sofistle ilgili bilgi ver bakalım: Onun, gerçeğin bir taklitçisi olarak hokkabazlar sınıfına ait olduğu henüz bütünüyle anlaşılmadı mı? Ya da, onun çelişme yoluyla karşı koyabilir göründüğ bütün bu şeyler bakımından gerçek bir bilgiye sahip olup olmadığını henüz bilmiyor muyuz?

THEAI. Bu nasıl olabilirdi ki ey Yabancı! Daha önce söylenenlere göre iyice anlaşılmıştır ki o, uğraşları şaka yapma olan sayısız insanlardan biridir.

YAB. O halde onu bir hokkabaz ve bir taklitçi olarak görmek gerekir.

THEAI. Kuşkusuz.

Burada Platon'un düşünceleri doğrultusunda şunlar söylenmelidir: Gerçek nesnelerin yalnızca bir adı, bir anlamı vardır. Çok anlamlılık ya da çok adlılık gerçeği tanımada engeldir. Her şeyi bilmek de olanaksızdır. Her şeyi bildiğini söyliyen ama tüm bilgisi bir kopyadan ibaret olan sofist karşısında alınması gereken tavır, kopyaları bir yana bırakıp asıl bilgiye, iki anlamı olmayan gerçek nesnelere varmaktır; gerçek yolunda bir sahteci olan sofist engelini aşmaktır.

23. ΞΕ. *Ἄγε δή, νῦν ἡμέτερον ἔργον ἤδη τὸν*
B *θῆρα μηκέτ' ἀνεῖναι· σχεδὸν γὰρ αὐτὸν περιειλήφαμεν ἐν ἀμφιβληστρικῷ τινι τῶν ἐν τοῖς λόγοις περὶ τὰ τοιαῦτα ὀργάνων, ὥστε οὐκέτ' ἐκφεύξεται τόδε γε.*

ΘΕΑΙ. *Τὸ ποῖον;*

ΞΕ. *Τὸ μὴ οὐ τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν θαυματοποιῶν τις εἷς.*

ΘΕΑΙ. *Κἀμοὶ τοῦτό γε οὕτω περὶ αὐτοῦ ξυνδοκεῖ.*

ΞΕ. *Δέδοκται τοίνυν ὅτι τάχιστα διαιρεῖν τὴν εἰδωλοποικὴν τέχνην, καὶ καταβάντας εἰς αὐτήν, ἐὰν μὲν ἡμᾶς εὐθὺς ὁ σοφιστὴς ὑπομείνῃ, συλλαβεῖν*

αὐτὸν κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ
C λόγου, κἀκείνῳ παραδόντας ἀποφῆναι τὴν ἄγραν· ἐὰν δ' ἄρα κατὰ μέρη τῆς μιμητικῆς δύηταί πῃ, ξυνακολουθεῖν αὐτῷ διαιροῦντας ἀεὶ τὴν ὑποδεχομένην αὐτὸν μοῖραν, ἕωσπερ ἂν ληφθῇ. πάντως οὔτε οὗτος οὔτε ἄλλο γένος οὐδὲν μή ποτε ἐκφυγὸν ἐπεύξηται τὴν τῶν οὕτω δυναμένων μετιέναι καθ' ἕκαστά τε καὶ ἐπὶ πάντα μέθοδον.

ΘΕΑΙ. Λέγεις εὖ, καὶ ταῦτα ταύτῃ ποιητέον.

ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν παρεληλυθότα τρόπον τῆς
D διαιρέσεως ἔγωγέ μοι καὶ νῦν φαίνομαι δύο καθορᾶν εἴδη τῆς μιμητικῆς· τὴν δὲ ζητουμένην ἰδέαν, ἐν ὁποτέρῳ ποθ' ἡμῖν οὖσα τυγχάνει, καταμαθεῖν οὐδέπω μοι δοκῶ νῦν δυνατὸς εἶναι.

ΘΕΑΙ. Σὺ δ' ἀλλ' εἰπὲ πρῶτον καὶ δίελε ἡμῖν, τίνε τὼ δύο λέγεις.

ΞΕ. Μίαν μὲν τὴν εἰκαστικὴν ὁρῶν ἐν αὐτῇ τέχνην. ἔστι δ' αὖτη μάλιστα, ὁπόταν κατὰ τὰς τοῦ παραδείγματος συμμετρίας τις ἐν μήκει καὶ πλάτει καὶ βάθει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρώματα
E ἀποδιδοὺς τὰ προσήκοντα ἑκάστοις, τὴν τοῦ μιμήματος γένεσιν ἀπεργάζηται.

ΘΕΑΙ. Τί δ'; οὐ πάντες οἱ μιμούμενοί τι τοῦτ' ἐπιχειροῦσι δρᾶν;

ΞΕ. Οὔκουν ὅσοι γε τῶν μεγάλων πού τι πλάττουσιν ἔργων ἢ γράφουσιν. εἰ γὰρ ἀποδιδοῖεν τὴν τῶν καλῶν ἀληθινὴν συμμετρίαν, οἶσθ' ὅτι σμικρότερα
236 μὲν τοῦ δέοντος τὰ ἄνω, μείζω δὲ τὰ κάτω φαίνοιτ' ἂν διὰ τὸ τὰ μὲν πόρρωθεν, τὰ δ' ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἆρ' οὖν οὐ χαίρειν τὸ ἀληθὲς ἐάσαντες οἱ δημιουργοὶ νῦν οὐ τὰς οὔσας συμμετρίας, ἀλλὰ τὰς δοξούσας εἶναι καλὰς τοῖς εἰδώλοις ἐναπεργάζονται;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἄρα ἕτερον οὐ δίκαιον, εἰκός γε ὄν, εἰκόνα καλεῖν;

ΘΕΑΙ. Ναί.

B ΞΕ. Καὶ τῆς γε μιμη ικ^ς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος κλητέον, ὅπερ εἴπομεν ἐν τῷ πρόσθεν, εἰκαστικήν;

ΘΕΑΙ. Κλητέον.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ φαινόμενον μὲν διὰ τὴν οὐκ ἐκ καλοῦ θέαν ἐοικέναι τῷ καλῷ, δύναμιν δὲ εἴ τις λάβοι τὰ τηλικαῦτα ἱκανῶς ὁρᾶν, μηδ' εἰκὸς ᾧ φησιν ἐοικέναι, τί καλοῦμεν; ἆρ' οὐκ, ἐπείπερ φαίνεται μέν, ἔοικε δὲ οὔ, φάντασμα;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Οὐκοῦν πάμπολυ καὶ κατὰ τὴν ζωγραφίαν C τοῦτο τὸ μέρος ἐστὶ καὶ κατὰ ξύμπασαν μιμητικήν;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τὴν δὴ φάντασμα ἀλλ' οὐκ εἰκόνα ἀπεργαζομένην τέχνην ἆρ' οὐ φανταστικὴν ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιμεν;

ΘΕΑΙ. Πολύ γε.

ΞΕ. Τούτω τοίνυν τὼ δύο ἔλεγον εἴδη τῆς εἰδωλοποιικῆς, εἰκαστικὴν καὶ φανταστικήν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

23. YAB. Öyleyse, şimdi bu avı yeniden elimizden kaçırmamak için her şeyi yap-
b malıyız. Çünkü onu, araştırmalarımızda kullandığımız her zamanki yardımcı araçlardan biri olan bir tür ağın içine soktuk. Artık o, bundan yakasını kurtaramıyacaktır.

THEAI. Nasıl yani?

YAB. Kabul edilmelidir ki o, gözbağcılar türünden biridir.

TEHAI. Burada seninle tamamen aynı kanıdayım.

YAB. O halde, resim yapan sanatın bir bölümlenmesine hemen girişmek konusunda anlaşmış bulunuyoruz ve şu hususta da: O yerde etkin olan kralın buyruğuna uyarak,
c sofisti kıskıvrak yakalamak için bu sanat alanına girişimizde, sofist bize daha ilk adımda eğer karşı koyarsa, onu krala teslim etmeli ve avı sunmalı*. O, herhangi bir şekilde, öykünme sanatının daha sonraki kısımlarına girip sinerse, izinin sürdürülmesi ve ona sığınacak yeri veren bu kısmın da daima yeniden bölümlenmesi gerekir; ta ki o, bizim egemenliğimize girene dek. Öyle ki o, hiçbir durumda, keza nesnelerin herhangi bir türünde, tek tek şeylerde olduğu gibi bütünde de böylesine ardı sıra gidilmekten kurtulmakla öğünemesin.

* Çevreden merkeze doğru çemberi daraltarak yapılan bir tür sürek avı ya da savaş tarzı, burada sofiste uygulanıyor. Platon böyle bir savaş sahnesini hem Meneksenos'da (240a ve sonrası) hem de Yasalar'da tasvir etmiştir: "Datis'in askerleri elele tutuşup bütün Eretria'yı ağ gibi kuşatmışlardı..." (Yasalar, 698d)

THEAI. İyi söyledin. Tutmamız gereken yol budur.

YAB. Şimdiye kadar olduğu gibi bölümleme yöntemi uyarınca şimdi de öykünme sanatının iki tarzı olduğunu bildiğimi sanıyorum. Ama arananın bu ikisinden hangisine ait olduğunu, eğer yanılmıyorsam, henüz tümüyle şu anda ortaya çıkarmış değilim.

THEAI. İlkin söyle ve bildir bize, kastettiğin bu iki tarzın neler olduklarını!

YAB. Bana öyle görünüyor ki, bütünün birinci bölümü kopya sanatıdır; kopya da şöyle oluşturulur: Örneğin kopya ile orantısı uzunluğa, genişliğe ve derinliğe göre alınır ve bir de her kısma, ona uygun gelen doğal renkler sürülür.

THEAI. Nasıl? Tüm öykünmeciler böyle yapmaz mı?

YAB. Hayır. En azından, ister plastik sanatta olsun ister resim sanatında olsun, büyük boyutlu bir sanat yapıtı yapanlar böyle davranmaz. Çünkü eğer onlar, kopyası yapılmış güzel nesnelerin gerçek orantısını yeniden vermek isteselerdi, senin de bildiğin gibi, yukardaki kısımlar çok küçük, aşağıdaki kısımlar çük büyük görünecekti; çünkü biz birincisine uzaktan ikincisine yakından bakarız.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Bundan ötürü bu sanatçılar gerçeği bir yana bırakır ve yapıtlarını gerçek orantıya göre yapmazlar, ama onlar güzel görünürler, öyle değil mi?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. O halde, bu yapıtların örneğe olabildiğince benzer bir biçimde öykünenine kopya denmez mi?

THEAI. Evet, denir.

YAB. İmdi, öykünme sanatının ilgili bölümü, yukarıda adı geçenle, yani kopya sanatıyla gösterilmesi gerekmez mi?

THEAI. Gerekir.

YAB. O halde yolumuzu sürdürelim. Doğal olmayan kalkış noktasından bakmaktan ötürü güzel görünen bir resmi nasıl adlandıracağız? Ama eğer, tamamen kendi asıllarının büyüklüğünde resim yapıtları yapma olanağı istense, ona bakan için bir kez bile olsa, bu kopyaların asıllarıyla aynı olması gerekmez mi? Aynı göründüğü halde, aynı olmayan şey için "görüntü-resim" adı uygun değil midir?

THEAI. Elbette uygundur.

YAB. Çok genel olan bu tarz, yalnız resim sanatında değil, tüm öykünme sanatlarında da yok mudur?

THEAI. Kuşkusuz vardır.

YAB. Bir görüntü resmi olduğu halde hiçbir kopyayı yapmayan sanat için "görüntü yapan sanat" en doğru ad olmaz mıydı?

THEAI. Elbette olurdu.

YAB. O halde, bana kalırsa resim yapan sanatın iki tarzı var: Kopya eden ve görüntü yapan sanat.

THEAI. Doğru.

Bir mimesis olan resim ya da benzer yapan sanatın (eydolopoyike) kopya sanatı (eykastike) ve görüntü yapan sanat (fantastike) diye ikiye ayrılmasındaki ölçüt, yukarıda söylenenlere göre şudur: Diyelim ki bir ressam, fazla büyük olmayan bir nesnenin ölçülerini tamı tamına tuvalinde kullanarak ve aynı renkleri de vererek o nesnenin bir resmini yapıyor. Bu resim nesne ile aynı değildir, ama onun bir kopyasıdır. Bu sanat da benzer yapan sanatın (eydolopoyike) birinci bölümü olan kopya sanatı (eykastike)'dır. Fakat yine diyelim ki, bir ressam büyük bir nesnenin resmini yapacak. Burada iki olasılık var: Birincisi, ilkindeki gibi aynı ölçüler kullanılacaktır. Böyle yapılan çok büyük boyutlu bir resma karşıdan baktığımızda, resmin üst kısmı, ona bir açıyla bakmamız nedeniyle alt kısma göre gözümüzden daha uzakta olacağından, olduğundan daha küçük, alt kısmı ise üst kısmına göre daha büyük görünecektir. Sonuç olarak resim başarısız olacaktır. Zaten bu, nesnelerin büyüklüğü göz önüne alındığında her zaman da mümkün olmaz. Geriye ikinci olasılık kalıyor: Bu da ancak perspektifin kullanılmasıyla olanaklıdır; yani uzakta olan nesneleri küçük, yakındakileri büyük çizerek. Bu durumda nesnelerin kendi ölçülerine uyulmamış olunur. Böyle bir resim bir kopya değil, bir görünüş resmidir. Bundan dolayı bu sanata da benzer (resim) yapan sanatın ikinci bölümü olan "görüntü yapan sanat" (fantastike) denir. Bu sanat, resim ve heykel gibi plastik sanatlarda söz konusu olduğu gibi, oyuncunun kendi bedenini kullandığı sahne sanatları için de geçerlidir. Örneğin sahnedeki **Kral Oidipus**, ne gerçek **Thebai** kralı **Oidipus**'dur ne de onun bir kopyasıdır; ama onun bir görüntüsü ya da görünüşüdür.

ΞΕ. Ὁ δέ γε καὶ τότ' ἠμφεγνόουν, ἐν ποτέρᾳ τὸν σοφιστὴν θετέον, οὐδὲ νῦν πω δύναμαι θεάσα-
D σθαι σαφῶς, ἀλλ' ὄντως θαυμαστὸς ἀνὴρ καὶ κατιδεῖν παγχάλεπος, ἐπεὶ καὶ νῦν μάλα εὖ καὶ κομψῶς εἰς ἄπορον εἶδος διερευνήσασθαι κατα-πέφευγεν.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΞΕ. Ἆρ' οὖν αὐτὸ γιγνώσκων ξύμφης, ἤ σε οἷον ῥύμη τις ὑπὸ τοῦ λόγου συνειθισμένον συνεπεσπάσατο πρὸς τὸ ταχὺ ξυμφῆσαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ πρὸς τί τοῦτο εἴρηκας;

YAB. Daha önce ikircikli olduğum konuya, yani sofistin bu iki tarzdan hangisine ait olduğuna gelince, hala açık bir bilgi edinemiyorum. Doğrusu o, tanınması olağan üstü güç, gerçekten şaşırtıcı bir adamdır. Çünkü artık o, çok çeviklik ve kurnazlıkla kaçmak için yeniden bir yer ele geçirdi; öyle ki onu bu yerde izlemek neredeyse olanaksızdır.

THEAI. Öyle görünüyor.

YAB. Bu kabulün, şeyin gerçek bilgisinden mi kaynaklanıyor, yoksa böyle bir

sohbetin verdiği bağlayıcı alışkanlık, itici bir güç gibi şimdi seni konuyu gözden geçirmeden bir yana atmaya razı mı etti?

THEAI. Sen ne düşünüyorsun, sözlerin neye dayanıyor?

Sofistik için örnek kavram olarak alınan ve bir tür mimetik sanat olan "görüntü yapan sanat"ın çözümlemesi burada şimdilik bırakılıyor. Şimdi asıl kavram sofist üstünde durulur. Sonra tekrar mimesis'e dönülecektir. Ancak sofistin fantastike anlamında mimesis'le bağıntısı kurulmuştur: Görüntü yapan sanat, yani fantasma sanatı, resim, heykel gibi plastik sanatlar içni olduğu kadar söz sanatları için de geçerlidir. Sofist de bir söz sanatçısıdır. O, sözcüklerle fantasma'lar yapan bir "sanatçı"dır. O halde bu sofistik fantasma'lar, resim örneğinde olduğu gibi, ne gerçektirler, yani ne varolan'dırlar ne de gerçeğin, varolanın birer kopyasıdırlar. Onlar, yalnızca bir fantasma olarak aldatıcı görünüşlerdir. Şimdi sözcüklerle yapılan bu aldatıcı görünüşler yakından incelenecektir.

24. ΞΕ. Ὄντως, ὦ μακάριε, ἐσμὲν ἐν παντάπασι χαλεπῇ σκέψει. τὸ γὰρ φαίνεσθαι τοῦτο καὶ τὸ δοκεῖν, εἶναι δὲ μή, καὶ τὸ λέγειν μὲν ἄττα, ἀληθῆ δὲ μή, πάντα ταῦτά ἐστι μεστὰ ἀπορίας ἀεὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ καὶ νῦν. ὅπως γὰρ εἰπόντα χρὴ ψευδῆ λέγειν ἢ δοξάζειν ὄντως εἶναι, καὶ τοῦτο φθεγξάμενον ἐναντιολογίᾳ μὴ συνέχεσθαι, παντάπασιν, ὦ Θεαίτητε, χαλεπόν.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

24. YAB. Ey kutlu dostum! Biz, güç görünen bir araştırmanın gerçekten tam ortasındayız. Çünkü bu "kendini ifade etme" ve "görünme" ile "varlık" olmama ve bu "bir şey söyleme ama gerçeği söylememe"; bütün bunlar, önceden olduğu gibi şimdi de bir yığın güçlükle doludur. Çünkü düşünülmesi gerekir ki, bir kimse, gerçek olmayan deyim ve tasarımların olduğunu, kendi kendisiyle çelişen bu tümcenin düpedüz deyimlenmesiyle bir karışıklığa meydan vermeksizin iddia edebilseydi ey Theaitetos, bu, ortaya konmuş güç bir soru olurdu.

THEAI. Niçin?

"Varolmayanın varlığı" bilmecesi, "**Sofist**"in ana-sorunu olarak burada tartışma gündemine giriyor. Bu bağlamda **Yabancı**'nın sözünü ettiği çelişki şudur: Hem "bir şey" söyleniyor hem de bu söylenen "varolan" değil, "gerçek" değil. Bir başka deyişle, "gerçek olmayanın, varolmayanın deyim ve tasarımı" çelişik bir ifadedir. **Platon**, ancak

varolan'ın bilinebileceği (=telaffuz edilebileceği = söylenebileceği = kavranabileceği) biçimindeki bu düşüncesini, "**Theaitetos**"da (188c-ve sonrası) ve "**Parmenides**" de (132b) de dile getirir. Burada ele alınan düşünce **Parmenides**'in sözü, Parmenides'in şu sözleriyle ilgilidir: "Çünkü sen Varolmayan'ı ne bilebilirsin ne de telaffuz edebilirsin/ Çünkü (varolan) düşünme ve var olma aynı şeydir./ Bilakis, sen kendi düşünceni bu araştırma yolundan uzak tut. (**H. Diels**; Die Fragmente der Vorsokratiker, 18, 4, 5, 7) **Parmenides**'in bu sözü de çelişiktir: O, hem "varolmayanı telaffuz edemezsin" diyor hem de bu sözle "varolmayan"ı telaffuz ediyor. Aşağıda devam edeceği gibi **Platon**'un burada tartıştığı bu sorun, bu çelişki, bu paradoks'dur. Kuşkusuz paradoksun içine giren herkes gibi **Platon** da ondan çıkamıyacaktır. Benim burada irdelemek istediğim bu paradoksun temelinde ne olduğudur; yoksa onun içine girmeye niyetim yok. Neden böyle bir paradoksa düşülüyor? Sanırım, bunun nedeni, daha önce de söylediğim gibi "söz=gerçeklik" ya da "dil=varlık" diye ifade edebileceğimiz kabul ya da varsayımdır. Dil ile gerçeklik arasında bir eşitlik, bir upuygunluk olduğu var sayılırsa, ne söylenirse söylensin hep gerçek bir şey, hep var olan bir şey söylenmiş olur ve "varolmayan" söylenemez. Ama bu "varolmayan"ı şimdi söyledik bile! Demek ki varsayımımız yanlıştır. Ama **Platon** ve ötekiler gibi bu varsayımdan kuşku duymazsak, o zaman varacağımız sonuç, "varolmayan söylendiğine göre, demek ki varolmayan vardır" şeklinde olur. Bu çelişkilere düşmemenin tek yolu, söz konusu varsayımı reddetmektir. Yine **Platon**'da benzeri bir çelişki "yanlış" ile "varolmayan"ın eşdeğer sayılması durumunda da söz konusudur. Bu eşdeğerlikten ve söz konusu varsayımın kabulünden dolayı, "**Theaitetos**"da yapılan tartışmada şu sonuca varılır: "O halde, bizde yanlış sanının var olması bulunmaz." (189b) Burada da aynı "dil=gerçeklik" varsayımı işbaşındadır. Buna göre yine aynı şekilde "ne söylersek, hep gerçekliğe ilişkin olanı, yani doğruyu söyliyeceğiz; yanlışı, yani gerçek olmayanı, var olmayanı söyliyemiyeceğiz" sonucuna varılır. Bir varsayıma dayanılarak yapılan doğru, mantıksal çıkarımlar sonunda yanlış, kabulü olanaksız bir önermeye varılıyorsa, demek ki varsayım yanlıştır, ondan vazgeçilmelidir. "Söz=Varlık" kabulü de sonucu yanılgıya vardıran ve kendisinden vazgeçilmesi gereken böyle bir varsayımdır.

ΞΕ. Τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὂν εἶναι· ψεῦδος γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν. Παρμενίδης δὲ ὁ μέγας, ὦ παῖ, παισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων·

οὐ γὰρ μή ποτε τοῦτο δαμῇ, φησίν, εἶναι μὴ ἐόντα· ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήμενος εἶργε νόημα.

Β παρ' ἐκείνου τε οὖν μαρτυρεῖται, καὶ μάλιστά γε δὴ πάντων ὁ λόγος αὐτὸς ἂν δηλώσειε μέτρια

βασανισθείς. τοῦτο οὖν αὐτὸ πρῶτον θεασώμεθα, εἰ μή τί σοι διαφέρει.

ΘΕΑΙ. Τὸ μὲν ἐμὸν ὅπῃ βούλει τίθεσο, τὸν δὲ λόγον ᾗ βέλτιστα διέξεισι σκοπῶν αὐτός τε ἴθι κἀμὲ κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἄγε.

25. ΞΕ. Ἀλλὰ χρὴ δρᾶν ταῦτα. καί μοι λέγε· τὸ μηδαμῶς ὂν τολμῶμέν που φθέγγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

YAB. Bu sav, Varolmayan'ın var olduğu biçimindeki cüretli bir varsayıma dayanır. Çünkü, gerçek-olmayan'ın varlığını açıklayacak başka bir yol yoktur. Be hey çocuk! Biz daha çok küçükken, büyük Parmenides*, hiç durmaksızın hep yeniden şu şiirinde söyleneni düşünülebilir her biçimde bize pekitmişti:

Asla kanıtlanamaz var olmayanın var olduğu;

Hayır, böyle bir araştırma yolundan düşünceni uzak tut!

b Bu sav, yalnızca onun (Parmenides'in) tanıtladığı bir sav olarak kalmaz. Eğer insan onu doğru biçimde ele alırsa, her şeyde önce savın kendisinin kendini açıkça anlatmakta olduğunu görür. Buna karşı bir diyeceğin yoksa, o halde, öncelikle dikkatimizi bu noktaya yöneltelim.

THEAI. Dilersen benimle işbirliği yapabilirsin. Araştırmaya gelince: Bak bakalım, o yolunu en iyi nasıl alır; bu yolu sen kendin açacaksın ve beni de onda yürüteceksin.

25. YAB. Evet, öyleyse sorunu kavramak zorundayız. Söyle bana: Mutlak varolmayan'ı telaffuz etmeye yeltenebilir miyiz?

THEAI. Niçin yeltenmiyelim?

Burada "mutlak varolmayan" ve "telaffuz etmek" diye çevirdiğimiz deyimler metinde "to medamos on" ile "ağızdan ses çıkarmak, söylemek" anlamında olan "ftheggomay" sözcükleridir. Birincisine "hiçbir şekilde (var) olmayan" demek olan sadık bir çeviri olur. İkincisi için "lego" fiilinin kullanılmamış olması anlamlıdır. Çünkü "lego" ve aynı kökten olan "logos" sözcüğü, aynı zamanda varlığı, var olmayı ifade eder. Dolayısıyla bu, var olan bir şeyin sözü, söylenmesi demek olacaktı. Bu da işleri iyice karıştıracaktı. Bu nedenle daha az zararlı (?) olan "ftheggomay" sözcüğü tercih edilmiş olabilir. "Varolmayan" diye bir sözcük ağızdan çıkartılabilir, ama ona bir varlık yüklenemez. Fakat aşağıda görüleceği gibi, bu çözüm sadece şimdilik geçici bir öneridir. Hiç vazgeçmediği "söz=varlık" varsayımına **Platon**, tutarlı bir biçimde bağlı kalacaktır. İster "ftheggomay" ister "lego" fiili kullanılsın,

* Yaşamının az bir bölümü İ.Ö. 6. yy.'da, büyük bölümü 5. yy.da geçen **Parmenides, Ksenophanes'e** göre, aşağı İtalya'daki Elea felsefe okulunun başı idi. **Platon, Theaitetos** dialogunda (183e) da ona büyük değer verir. Varolmayan'ın düşünülemezliği tümcesiyle **Parmenides**, büyük bir bilmeceyi kendisinden sonraki felsefeye miras bırakmıştır. (Alm. ya Çev. nin Notu)

ortada "denen" bir şey yardır. Böylece **Platon**, sofistlerle birlikte **Parmanides**'in varolmayan'ın olanağını yadsımasına aşağıda (240c ve sonrası) karşı çıkacaktır. **Parmenides**'in "varolmayan söylenemez" demesiyle düştüğü çelişkiden **Platon** kurtulacaktır (?), ama varolmayanın varlığını söylemek bahasına.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἔριδος ἕνεκα μηδὲ παιδιᾶς, ἀλλ'
C εἰ σπουδῇ δέοι συννοήσαντά τινα ἀποκρίνασθαι τῶν ἀκροατῶν ποῖ χρὴ τοῦνομ' ἐπιφέρειν τοῦτο τὸ μὴ ὄν· τί δοκοῦμεν ἂν εἰς τί καὶ ἐπὶ ποῖον αὐτόν τε καταχρήσασθαι καὶ τῷ πυνθανομένῳ δεικνύναι;

ΘΕΑΙ. Χαλεπὸν ἤρου καὶ σχεδὸν εἰπεῖν οἵῳ γε ἐμοὶ παντάπασ ν ἄπορον.

ΞΕ. Ἀλλ' οὖν τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῶν ὄντων ἐπί τι τὸ μὴ ὂν οὐκ οἰστέον.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπείπερ οὐκ ἐπὶ τὸ ὄν, οὐδ' ἐπὶ τὸ τὶ φέρων ὀρθῶς ἄν τις φέροι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δή;

D ΞΕ. Καὶ τοῦτο ἡμῖν που φανερόν, ὡς καὶ τὸ "τὶ" τοῦτο ῥῆμα ἐπ' ὄντι λέγομεν ἑκάστοτε· μόνον γὰρ αὐτὸ λέγειν, ὥσπερ γυμνὸν καὶ ἀπηρημωμένον ἀπὸ τῶν ὄντων ἁπάντων, ἀδύνατον· ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον.

ΞΕ. Ἆρα τῇδε σκοπῶν ξύμφῃς ὡς ἀνάγκη τόν τι λέγοντα ἕν γέ τι λέγειν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ἑνὸς γὰρ δὴ τό γε "τὶ" φήσεις σημεῖον εἶναι, τὸ δὲ "τινὲ" δυοῖν, τὸ δὲ "τινὲς" πολλῶν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

E ΞΕ. Τὸν δὲ δὴ μὴ τὶ λέγοντα ἀναγκαιότατον, ὡς ἔοικε, παντάπασι μηδὲν λέγειν.

ΘΕΑΙ. Ἀναγκαιότατον μὲν οὖν.

YAB. Eğer dinleyicilerimizden biri, tartışma olsun diye veya yarı şaka bir biçimde
c değil de, tersine tüm ciddiliğiyle ve hassas bir ölçüp biçmeyle "varolmayan" sözcüğünün geçerliliğine ilişkin soruyu yanıtlayacak olursa, acaba nesne ve kendisinin (nesneye) atfedeceği ve soru sorana bildireceği nitelik ne olurdu?

THEAI. Güç bir soru. Bu genç halimle beni şaşkına çevirdi.

YAB. Ama en azından şurası açıktır ki, varolmayan var olan bir şeyle ilgili olamaz.

TEHAI. Evet, büsbütün olanaksızdır.

YAB. Varolan'la ilgi içinde olmayan, Birşey'le de olamaz. Kim bunu yaparsa haksız olmaz mı?

THEAI. Nasıl?

d YAB. Bu Birşey de bizce biliniyor. Öyle ki, biz daima varolan bir şeyle ilgi kurarız. Çünkü salt kendi başına yalnızca konuşmada kullanılmış, sanki çıplak ve bütün varolan'dan bağları koparılmış olan olanaksızdır, değil mi?

THEAI. Evet olanaksızdır.

YAB. Senin bu kabulün, "bir şey söyleyen zorunlu olarak herhangi Bir'i söyler" düşüncesinin bir sonucu mudur?

THEAI. Evet.

YAB. Çünkü "birşey" birliği gösterir, "iki-olan" ikiliği, "bazı" da çokluğu.

THEAI. Elbette.

e YAB. Ama birşey'i söylemeyen, zorunlu olarak, büsbütün hiçbir şey söyler.

THEAI. Kesinlikle.

Söylenen şeylerin sayı ya da sayılabilirlikle ilgisinin zorunlu olduğu belirtiliyor. Bu durum, aşağıda, varolmayan'ın sayı ile bağıntısı olması bakımından ve sayının da bir varolan olarak görülmesiyle, varolmayan'a varlık katılması sonucunu doğuracaktır. Bunun da çelişkili olduğu söylenecek, ancak daha sonra (240c ve sonrası) bu çelişki yeniden sınanacaktır.

ΞΕ. Ἆρ' οὖν οὐδὲ τοῦτο συγχωρητέον, τὸ τὸν τοιοῦτον λέγειν μέν, λέγειν μέντοι μηδέν, ἀλλ' οὐδὲ λέγειν φατέον, ὅς γ' ἂν ἐπιχειρῇ μὴ ὂν φθέγγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Τέλος γοῦν ἂν ἀπορίας ὁ λόγος ἔχοι.

238 26. ΞΕ. Μήπω μέγ' εἴπῃς· ἔτι γάρ, ὦ μακάριε, ἔστι, καὶ ταῦτά γε τῶν ἀποριῶν ἡ μεγίστη καὶ πρώτη. περὶ γὰρ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν οὖσα τυγχάνει.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς; λέγε καὶ μηδὲν ἀποκνήσῃς.

ΞΕ. Τῷ μὲν ὄντι που προσγένοιτ' ἄν τι τῶν ὄντων ἕτερον;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Μὴ ὄντι δέ τι τῶν ὄντων ἆρα προσγίγνεσθαι φήσομεν δυνατὸν εἶναι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Ἀριθμὸν δὴ τὸν ξύμπαντα τῶν ὄντων τίθεμεν.

B ΘΕΑΙ. Εἴπερ γε καὶ ἄλλο τι θετέον ὡς ὄν.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' ἐπιχειρῶμεν ἀριθμοῦ μήτε πλῆθος μήτε τὸ ἓν πρὸς τὸ μὴ ὂν προσφέρειν.

ΘΕΑΙ. Οὔκουν ἂν ὀρθῶς γε, ὡς ἔοικεν, ἐπιχειροῖμεν, ὥς φησιν ὁ λόγος.

ΞΕ. Πῶς οὖν ἄν τῃ διὰ τοῦ στόματος φθέγξαιτο ἄν τις ἢ καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ παράπαν λάβοι τὰ μὴ ὄντα ἢ τὸ μὴ ὂν χωρὶς ἀριθμοῦ;

ΘΕΑΙ. Λέγε πῇ;

ΞΕ. Μὴ ὄντα μὲν ἐπειδὰν λέγωμεν, ἆρα οὐ πλῆθος

C ἐπιχειροῦμεν ἀριθμοῦ προστιθέναι;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Μὴ ὂν δέ, ἆρα οὐ τὸ ἓν αὖ;

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Καὶ μὴν οὔτε δίκαιόν γε οὔτε ὀρθόν φαμεν ὂν ἐπιχειρεῖν μὴ ὄντι προσαρμόττειν.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθέστατα.

ΞΕ. Συννοεῖς οὖν ὡς οὔτε φθέγξασθαι δυνατὸν ὀρθῶς οὔτ' εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὂν αὐτὸ καθ' αὑτό, ἀλλ' ἔστιν ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον καὶ ἄλογον;

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

D ΞΕ. Ἆρ' οὖν ἐψευσάμην ἄρτι λέγων τὴν μεγίστην ἀπορίαν ἐρεῖν αὐτοῦ πέρι;

ΘΕΑΙ. Τοῦ δὲ ἔτι μείζω τινὰ λέγειν ἄλλην ἔχομεν;

ΞΕ. Τί δέ, ὦ θαυμάσιε; οὐκ ἐννοεῖς αὐτοῖς τοῖς λεχθεῖσιν ὅτι καὶ τὸν ἐλέγχοντα εἰς ἀπορίαν καθίστησι τὸ μὴ ὂν οὕτως, ὥστε, ὁπόταν αὐτὸ ἐπιχειρῇ τις ἐλέγχειν, ἐναντία αὐτὸν αὑτῷ περὶ ἐκεῖνο ἀναγκάζεσθαι λέγειν;

ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς; εἰπὲ ἔτι σαφέστερον.

ΞΕ. Οὐδὲν δεῖ τὸ σαφέστερον ἐν ἐμοὶ σκοπεῖν.

Ε ἐγὼ μὲν γὰρ ὑποθέμενος οὔτε ἑνὸς οὔτε τῶν πολλῶν τὸ μὴ ὂν δεῖν μετέχειν, ἄρτι τε καὶ νῦν οὕτως ἓν αὐτὸ εἴρηκα· τὸ μὴ ὂν γὰρ φημί. ξυνίης τοι;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ καὶ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἄφθεγκτόν τε αὐτὸ καὶ ἄρρητον καὶ ἄλογον ἔφην εἶναι. ξυνέπει;

ΘΕΑΙ. Ξυνέπομαι. πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε εἶναι προσάπτειν πειρώμενος
239 ἐναντία τοῖς πρόσθεν ἔλεγον;

ΘΕΑΙ. Φαίνει.

ΞΕ. Τί δέ; τοῦτο προσάπτων οὐχ ὡς ἑνὶ διελεγόμην;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἄλογόν τε λέγων καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον ὥς γε πρὸς ἓν τὸν λόγον ἐποιούμην.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Φαμὲν δέ γε δεῖν, εἴπερ ὀρθῶς τις λέξει, μήτε ὡς ἓν μήτε ὡς πολλὰ διορίζειν αὐτό, μηδὲ τὸ παράπαν αὐτὸ καλεῖν· ἑνὸς γὰρ εἴδει καὶ κατὰ ταύτην ἂν τὴν πρόσρησιν προσαγορεύοιτο.

ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε.

YAB. Bir kez bile olsun şunu kabul edemeyiz: Söz konusu kişi, gerçi konuşuyor, ama hiçbir şey söylemiyor. Tersine, daha çok şunu söylememiz gerekir: Kim varolmayan hakkında sözle bir şey bildirmeyi deniyorsa, o genelllike hiçbir şey söylemez.

THEAI. Böylece araştırma, güçlüğün tepe noktasına varmış oldu.

238 26. YAB. Dur hele, henüz işin üstesinden gelmiş değiliz. Çünkü ey kutlu çocuk, daha güçlükler var. En büyük ve en esaslı güçlük, henüz önümüzde duruyor. Çünkü o, araştırmanın asıl temeliyle ilgilidir.

THEAI. Niçin? Hemen söyle!

YAB. Varolan'a bir başka varolan katılabilir, değil mi?

THEAI. Kendiliğinden anlaşılır bir şey bu.

YAB. Ama, herhangi bir zamanda var olan bir şeyin varolmayan'la bağıntısının

olanaklı olduğunu söyliyebilir miyiz?

THEAI. Bu olası değil.

YAB. İmdi, sayıların bütün türünü varolan'dan sayabilir miyiz?

b THEAI. Sayı da olsa genellikle herhangi bir şey varolan olarak ortaya konulmalıdır.

YAB. O halde, ister çokluğu ister birliği gösteren Bir sayıyı varolmayan'la ilgi içine sokmak isteyen her deneme kötü bir şey olacaktır.

THEAI. En azından bizim araştırmamızın tanıtladığına göre böyle bir deneme boşa çıkacaktır.

YAB. Öyleyse, var olmayan şeyleri ya da varolmayan'ı, sayı olmaksızın ne ağızla söylemek ne de genellikle yalnızca düşünceyle kavramak nasıl mümkün olsun?

THEAI. Bunu bana daha etraflıca açıklamalısın.

c YAB. Biz "var olmayan şeyler" dediğimizde onlara bir çokluk mu katmayı deniyoruz?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ama biz "varolmayan" dediğimizde burada bir birlikten söz etmiyor muyuz?

THEAI. Kuşkuya hiç yer yok.

YAB. Ama, varolanla varolmayanı birbirine bağlmanın her denemesinin uygun ve doğru olmadığını kabul ediyorz.

THEAI. Çok doğru söyledin.

d YAB. O halde, yanlışa düşmeksizin varolmayanın kendisini deyimlemeye veya ondan söz etmeye veya onu düşünmeye olanak olmadığını kavrıyor musun? Demek ki o, düşünülemiyen, söylenemiyen, deyimlenemiyen ve çelişkili bir şeydir, değil mi?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. O halde demin en büyük güçlüğün henüz ortaya çıkacak olan olduğunu söylerken* haksız mıydım?

THEAI. Nasıl? Daha büyük başka bir güçlük de mi var karşımızda?

YAB. Nasıl mı, ey harika çocuk? Şimdi söylenende şunu fark etmedin mi? Varolmayan, çürütücüyü (sofisti) de en büyük güçlüğün içine sokar; öyle ki o, bunu çürütmeye kalkışırsa, kendi kendisiyle çelişkiye düştüğünü zorunlu olarak görür.

THEAI. Bununla neyi anlıyorsun? Daha açık anlatsana!

YAB. Benden daha büyük açıklık bulmayı umamazsın. Çünkü ben, varolmayanın ne birliğe ne de çokluğa katılacağını varsaymıştım. Fakat buna karşın biraz önce ve şim-

e di de ondan bir birlik olarak söz ediyorum. Çünkü ben "varolmayan" diyorum. Elbette beni anlıyorsundur.

THEAI. Evet.

YAB. Ve yine biraz önce ondan "deyimlenemiyen", "söylenemiyen" ve "çelişkili

* Bkz. 238a

bir şey" diye söz etmiştim. İzliyorsun değil mi?

THEAI. Evet, yapabildiğim kadar.

239 YAB. Ona varlık katmayı denersem önceki sözlerimle* çelişkiye düşmez miyim?

THEAI. Apaçık.

YAB. Dahası "dir"i ona katmakla, ondan bir birlik olarak söz etmeyi denemiş olurum.

THEAI. Evet.

YAB. Eğer ben, onu çelişkili, söylenemiyen ve deyimlenemiyen diye adlandırmışsam, o zaman ondan, o sanki bir şeymiş gibi söz etmiş olurum.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Eğer başkaca yanlış konuşmak istenmezse, zorunlulukla, onu ne bir olarak ne de çok olarak belirleyerek, hatta yalnızca o olarak göstererek açıklıyoruz. Çünkü o, bu adlandırmaya göre de artık birlik kavramının altına konmuş olacaktır.

THEAI. Evet, elbette.

Bu son pasajda ortaya çıkan güçlüklerin temelinde şunları görüyorum: Birincisi metnin bütününde olduğu gibi "varlık=söz" varsayımı. İkincisi, sayı'nın herhangi bir varolan gibi varolan olduğu varsayımı. Üçüncüsü, varolan-varolmayan ayrımının ölçütü: Varolana bir başka varolanın katılabileceği ama varolmayana sayı dahil (ikinci varsayımdan ötürü) hiçbir varolanın katılamıyacağı. Bu, aynı zamanda, varolmayana hiçbir varolmayanın katılamıyacağı anlamına gelir. Çünkü aksi halde varolmayanın sayısı, yani varolanı artmış olacak. Sonuncusu, "dir" bağının (kopula) bir varlık ifade ettiği varsayımı. Şimdi bu varsayımları elimizdeki pasajda (238a-239b) yerlerine koyalım. **Platon**'unki gibi her sözün bir varlığa tekabül ettiği bir anlayışta, "varolmayan" sözünün de bir varolana karşılık olması kaçınılmazdır. Öyleyse "varolmayan"ı söylemeyi yasaklayalım. Başka çare yok. Ama bu yasağı ifade etmek zorundayız; yani "varolmayan söylenemez" diyeceğiz. Ama bununla da "varolmayan"ı söylemiş olacağız. Aynı şekilde, sayı da bir varolan olacağından ister yalnızca "varolmayan" diyelim (varolmayan'ı tekil olarak kullanalım) ister "varolmayanlar" diyelim, ona biri ve çokluğu, yani varolan başka şeyleri yükleyeceğimizden varolan-varolmayan ölçütünü de bozmuş olacağız. Burada sırası gelmişken bir noktayı ayraç içinde belirtmek istiyorum: Sözü edilen tüm varsayımların çürük olduğunu Türkçe'miz bize çok açık bir biçimde gösteriyor. Örneğin, Türkçe'de "dil=varlık" gibi bir varsayımı ne kabul etmek ne de bunun nasıl olur da kabul edilmiş olacağını anlamak bile adeta olanaksızdır. Türkçe konuşan, "yok-lar"dan söz ederken, kendi dilinin kendisine verdiği güvenle çok rahat davranır. O, "ne var ne yok", "Ahmetgiller evde yoktular", "Yokluğun gözü kör olsun" gibi çok sayıda "yok"u hem tekil hem çoğul olarak sık sık kullanır. Türkçe'de varlıklara ad vermede başka dillerdeki "sayılabilir-sayılamaz" ayrımı olmadığı gibi, bu, yok-lar için de söz konusudur. İster tek ister çok "yok"tan söz edelim, "yok"un varolanı ya da varolan-

* Bkz. 238a

larından söz ettiğimiz aklımızın ucundan geçmiyorsa, bunu, "yok" gibi hiçbir anlamı olmayan sözcükleri berer konstruksiyon elemanı olarak kullanan Türkçe'nin matematiksel yapısına borçluyuz. (Bu konudaki düşüncelerimiz için yukarıda adı geçen "Türkçe'nin Fesefe Yolları" adlı yazımıza bakılabilir). Biz yine metnimize dönelim. Amaç varolmayanın ne olduğunu araştırmak —doğrusu asıl sakatlık bu amaçta— olduğuna göre, ona varolan bir şey de yüklenemediğinden (onun ne olduğunu söylemek ona bir yüklem vermek demektir) geriye olumsuzlanmış deyimler, yani varolmayanlar kalıyor. Öyleyse varolmayan, düşünülemiyendir, söylenemiyen-dir, deyimlenemiyen-dir, anlamı olmayan-dır. Kısaca söylendikte, "varolmayan (...)dır." Bu (...) ayracın içine konulacak her deyim, var- "olmayan" gibi varlık bakımından (tabii dille varlık aynı olduğundan "varlık bakımından" demeye bile gerek yok) olumsuz olacaktır. Böylece olumsuz bir sözcüğe ("varolmayan"a) bir başka olumsuz sözcük "dir" ile yüklenirse, bundan ne sonuç çıkar? Bu iki varlık olmayan varlık mı kazanır? "Dir" sözcüğünün iki sözcüğü birbirine bağlayan bir bağ (kopula)dan fazla bir şey olarak, yani bir "varlık ifadesi" olarak görülmesiyle felsefede içinden çıkılmaz problemlere düşülmesinin örnekleri çoktur. Burada bunun ilk örneklerinden birini görüyoruz.

B 27. ΞΕ. Τὸν μὲν τοίνυν ἐμέ γ' ἔτι τί τις ἂν λέγοι; καὶ γὰρ πάλαι καὶ τὰ νῦν ἡττημένον ἂν εὕροι περὶ τὸν τοῦ μὴ ὄντος ἔλεγχον. ὥστε ἐν ἔμοιγε λέγοντι, καθάπερ εἶπον, μὴ σκοπῶμεν τὴν ὀρθολογίαν περὶ τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἶα δὴ νῦν ἐν σοὶ σκεψώμεθα.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς;

ΞΕ. Ἴθι ἡμῖν εὖ καὶ γενναίως, ἅτε νέος ὤν, ὅτι μάλιστα δύνασαι συντείνας πειράθητι, μήτε οὐσίαν μήτε τὸ ἓν μήτε πλῆθος ἀριθμοῦ προστιθεὶς τῷ μὴ ὄντι, κατὰ τὸ ὀρθὸν φθέγξασθαί τι περὶ αὐτοῦ.

C ΘΕΑΙ. Πολλὴ μέντ' ἄν με καὶ ἄτοπος ἔχοι προθυμία τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰ σὲ τοιαῦθ' ὁρῶν πάσχοντα αὐτὸς ἐπιχειροίην.

ΞΕ. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, σὲ μὲν καὶ ἐμὲ χαίρειν ἐῶμεν· ἕως δ' ἄν τινι δυναμένῳ δρᾶν τοῦτο ἐντυγχάνωμεν, μέχρι τούτου λέγωμεν ὡς παντὸς μᾶλλον πανούργως εἰς ἄπορον ὁ σοφιστὴς τόπον καταδέδυκεν.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα δὴ φαίνεται.

b 27. YAB. Öyleyse, şimdi benden beklenen ne olacaktır? Çok zaman olduğu gibi şimdi de varolmayanın çürütülmesi bakımından benim yenilgim açıkça yeniden ortaya

çıkıyor. O halde söylenmiş olduğu gibi, benim açıklamalarımdan varolmayanın bizce deyimlemelerinin hiçbir haklılığını umutla bekleyemeyiz. Ama pekala onu sende arayabiliriz. Hadi, sıcağı sıcağına işbaşına!

THEAI. Bundan ne anlamam gerekiyor?

YAB. Sen daha çok gençsin, hadi ileri! Tüm gücünü topla ve varolmayana varlık ya da birlik veya çokluk katmaksızın bu konuda doğru biçimde bir şey söylemeyi yiğitçe ve yüreklice dene!

c THEAI. Eğer seni böyle bir çekingenlik içinde görür ve buna karşın kendim denemeye kalkışmak istersem, doğrusu bu benim için zorlu ve anlamsız bir atılganlık olurdu.

YAB. Peki oldu. Ne seni ne de beni göz önüne almayalım. Bunu yapabilecek bir kimse bize kendini göstermediği sürece biz, sofistin eşi olmayan bir kurnazlıkla, bütün bütüne girilmiyen bir yere kendini sakladığı savında kalmak zorundayız.

THEAI. Evet, kesinlikle durum bunu gösteriyor.

236e'den beri sürdürülen varolmayan üstüne tartışmanın burada vardığı sonuç, zaten başta **Parmenides**'in sözlerinde vardı: Kendi kendisiyle çelişmeye düşmeksizin "varolmayan" üstüne konuşulmaz. Varolmayan'ı konuşan, bu alanda iş gören sofistin söyledikleri de çelikilidir. Varolmayanın ne olduğu söylenemedi ama sofistin çelişkili konuşan biri olduğu gösterilmiş oldu. Fakat sofist, şimdi çok tehlikeli bir yerde bulunuyor. Çünkü onu ele geçirmek için onun alanına giremiyoruz. Girersek, biz de onun gibi çelişkiden kurtulamıyoruz. Öyleyse onu nasıl yakalıyacağız? Sanırım bu söylediklerimizi **Platon** düşünmüş olmalı ki, bundan böyle sofisti araştırmanın yönünün değiştirildiğini göreceğiz.

ΞΕ. Τοιγαροῦν εἴ τινα φήσομεν αὐτὸν ἔχειν φαν-
D ταστικὴν τέχνην, ῥᾳδίως ἐκ ταύτης τῆς χρείας τῶν λόγων ἀντιλαμβανόμενος ἡμῶν εἰς τοὐναντίον ἀποστρέψει τοὺς λόγους, ὅταν εἰδωλοποιὸν αὐτὸν καλῶμεν, ἀνερωτῶν τί ποτε τὸ παράπαν εἴδωλον λέγομεν. σκοπεῖν οὖν, ὦ Θεαίτητε, χρή, τί τις τῷ νεανίᾳ πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρινεῖται.

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι φήσομεν τά τε ἐν τοῖς ὕδασι καὶ κατόπτροις εἴδωλα, ἔτι καὶ τὰ γεγραμμένα καὶ τὰ τετυπωμένα καὶ τἆλλα ὅσα που τοιαῦτ' ἔσθ' ἕτερα.

E 28. ΞΕ. Φανερός, ὦ Θεαίτητε, εἶ σοφιστὴν οὐχ ἑωρακώς.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Δόξει σοι μύειν ἢ παντάπασιν οὐκ ἔχειν ὄμματα.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τὴν ἀπόκρισιν ὅταν οὕτως αὐτῷ διδῷς ἐὰν ἐν κατόπτροις ἢ πλάσμασι λέγῃς τι, καταγελάσεταί σου τῶν λόγων, ὅταν ὡς βλέποντι λέγῃς αὐτῷ, προσποιούμενος οὔτε κάτοπτρα οὔτε ὕδατα γιγνώσκειν οὔτε τὸ παράπαν ὄψιν, τὸ δ' ἐκ τῶν λόγων ἐρωτήσει σε μόνον.

ΘΕΑΙ. Ποῖον;

d YAB. Eğer biz onu görüntü yapan sanatın bir tarzının temsilcisi olarak gösterirsek, o bizim sözlerimizi kolayca bize karşı kullanacak ve araştırmamızın sonuçlarını tersine çevirecektir. Eğer biz onu bir tasvir yapıcısı diye adlandırırsak, o zaman o, bizim tasvirden bütünüyle neyi anladığımız sorusunu bize yöneltir. O halde ey Theaitetos, heyecanla bekleyen birine, onun sorularına ne yanıt verilebileceğini çepeçevre görmek zorundayız.

THEAI. Apaçık şunlardır: Sudaki ve aynadaki resimler, dahası tablolar, heykeller ve bunun gibi başka ne varsa her şey.

e 28. YAB. Ey Theaitetos, senin henüz hiçbir sofist görmediğin açıkça belli oluyor.

THEAI. Niçin?

YAB. Onu görseydin, o sana gözleri kapalı ya da büsbütün kör biri gibi görünecekti.

THEAI. Nasıl?

YAB. Eğer sen ona bu tarz bir yanıt verseydin, yani aynadaki görüntülerden ve heykellerden söz etseydin, bir gören için doğru olan bu yanıtla gülerek alay ederdi. Ne
240 ayna ne su ne de genellikle görmeye ilişkin bir şey bilmediğini öne sürecekti. Onun sana karşı yönelteceği biricik şey, senin sözlerinden çıkacak sorudur.

THEAI. Bu da ne ola?

Bir tartışma ve çürütme sanatı ustası olduğu söylenmiş olan sofist, çürüteceği sav eğer görme ile ilgili ise gözlerini kapayarak kör taklidi yapabilir. Böylece o, savın görmeyen için de geçerli olmasını ister. Sofistin kör görünmesi bundandır. Ayrıca sofist, doğru bir savın olmadığına inanan biri olarak, kendisi bir sav ileri sürmeyip, öne sürülmüş savdan hareket edecektir. Buradan çıkartacağı soruyu karşısındakine yöneltecek ve onun savını yine onun söyledikleriyle çürütecektir.

ΞΕ. Τὸ διὰ πάντων τούτων ἃ πολλὰ εἰπὼν ἠξίωσας ἑνὶ προσειπεῖν ὀνόματι φθεγξάμενος εἴδω-

λον ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἓν ὄν. λέγε οὖν καὶ ἀμύνου μηδὲν ὑποχωρῶν τὸν ἄνδρα.

ΘΕΑΙ. Τί δῆτα, ὦ ξένε, εἴδωλον ἂν φαῖμεν εἶναι πλήν γε τὸ πρὸς ταληθινὸν ἀφωμοιωμένον ἕτερον τοιοῦτον;

ΞΕ. Ἕτερον δὲ λέγεις τοιοῦτον ἀληθινόν, ἢ ἐπὶ
B τίνι τὸ τοιοῦτον εἶπες;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἀληθινόν γε, ἀλλ' ἐοικὸς μέν.

ΞΕ. Ἆρα τὸ ἀληθινὸν ὄντως ὂν λέγων;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ μὴ ἀληθινὸν ἆρ' ἐναντίον ἀληθοῦς;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

YAB. Genel kavramın esası ne olursa olsun bu kavram, durumların bütün bir dizisinin sayımı ile bir adla göstermekten hoşlanacağın nesneler için her zaman geçerlidir. Böylece sen, her şeyin birliği olarak "resim" (eydolon) deyimini kullanırsın. Öyleyse bu konu üzerine kendini aydınlat; gecikmeksizin ve geri çekilmeksizin bu adama karşı kendini savun.

THEAI. O halde ey Yabancı! Resmi, gerçek olana benziyen, yani bu tarzın bir ikinci-şeyi olmaktan başka nasıl anlayabiliriz?

b YAB. Sen, "bu tarzın bir ikinci-şeyi" dediğinde, bundan gerçek bir şeyi mi anlıyorsun; yoksa "bu tarz" neyi gösteriyor?

THEAI. Hayır, tümüyle gerçek bir şeyi değil, ama benzeyen bir şeyi.

YAB. Gerçek bir şey'den gerçekten var olan bir şeyi mi anlıyorsun?

THEAI. Evet.

YAB. Nasıl yani? Gerçek-olmayan gerçek-olan'ın karşıtı mıdır?

THEAI. Apaçık.

Sorun yaratan bir kabul de burada bulunuyor: Platon'un sanki şöyle bir dünya kavrayışı var: Bir tarafta varolan'lar ve varolanların oluşturduğu bu evren var. Bir de bunun karşısında bir yok'lar evreni. Varolanların evrenindeki herbir varolan'a karşılık, yok'lar evreninde bir yokolan var. Gerçek olmayanın ya da var olmayanın, gerçek olanın ya da var olanın karşıtı olmasının anlamı bu. O zaman varolmayan'la varolan bir karşılıklılık ilgisi içine girer ve bu ilgiden dolayı varolmayan var olur, varolan da varolmayan olur. Bu kabulün temelinde de hep sözünü ettiğimiz "varlık=söz" varsayımı yatar. Şöyle ki: Bu varsayımı önce bir yana bırakılım. Biz bugün "varolmayan", "söylenemiyen", "düşünülemiyen" vb. dediğimiz zaman, bunlardan, yalnızca ilgili fiillerin olumsuzlanmasını, değillenmesini anlarız. Daha doğrusu anlamak, eğer zihinde bir imaj yaratılması demekse, o zaman bunların hiç-

biri bir imaj yaratmayacağından, bunlardan hiçbir şey anlamayız. Çünkü sadece onların olumlu hallerinin bir imajı var dır. Örneğin "gelmek" fiilinin bir imajı vardır, ama "gelmemek"in hiçbir imajı olamaz. Şimdi bu saptamadan sonra dönelim **Platon**'a. Birincisi, **Platon** "varolmak" (eymi) fiilinin de tıpkı diğer fiiller gibi olduğuna inanıyor. İkincisi, o "varlık=söz" varsayımına bağlı. Buna göre, örneğin "varolmayan"ın ve "söylenemiyen"in "varolan"ın ve "söylenen"in karşıtlarıdır demek, birinciler ikincilerin yalnızca birer değillemesidir, onların kendi anlamları yoktur demek olamaz. Çünkü değillemenin kendisi ("ov" ya da "me") de bir deyimdir; bir deyim olmakla o, bir şeyi der (Ne söylersek bir şeyi söyleriz, yani "varlık=söz"). O halde, nasıl ki "varolan", bir şeyi diyor, "varolmayan" da aynı şekilde bir şeyi diyecektir; ama birincisini karşıtı olan bir şeyi. İşte "karşıtlık"tan anlaşılan budur. Bir başka deyişle, karşıtlık ontik anlamdadır. Platon'da mantıksal-matematiksel formel "karşıtlık", doğrusu "değilleme" anlayışı yoktur.

ΞΕ. Οὐκ ὄντως ὂν ἄρα λέγεις τὸ ἐοικός, εἴπερ αὐτό γε μὴ ἀληθινὸν ἐρεῖς.

ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἔστι γε μήν πως.

ΞΕ. Οὔκουν ἀληθῶς γε, φῄς.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν· πλήν γ' εἰκὼν ὄντως.

ΞΕ. Οὐκ ὂν ἄρα ὄντως ἐστὶν ὄντως ἣν λέγομεν εἰκόνα;

YAB. Öyleyse sana göre, benzeyen bir şey gerçekten varolan değildir, eğer onu başka türlü gerçek-olmayan bir şey diye adlandırıyorsan.

THEAI. Ama o bir bakıma vardır.

YAB. Demek ki sana göre o, gerçekten var değildir.

THEAI. Hayır, öyle değil; o gerçekte yalnızca bir resimdir.

YAB. Demek ki, gerçek bir varlığa sahip olmaksızın yine de o, gerçekten, bir konuda adlandırma olarak ihtiyacımız olan şeydir, yani bir resim.

Bir resim varlığı ya da var olmayışından şu anlaşılıyor: Diyelim ki ortada bir sedir var; bir de onun bir resmi. Sedir resmi sedir değildir. Sedir ise bir varolandır. Demek ki sedir resmi varolan değildir. Öte yandan sedir resminin kendisi bir varolandır. O halde sedir resmi hem varolandır hem de sedirin varolanına sahip olmadığı için, sedirin varolanına göre varolmayandır. Böyle bir yanıltıcı düşünmeye neden olan şey, "varolan" kavramındaki çarpıklıktır. Sedirin de sedirin resminin de iki ayrı, iki bağımsız "varolan" olduğu ve bir şey ile o şeyin "varolan"ı diye bir ayırmanın yapılamıyacağı, burada ayrımlanmamıştır. Sedir resminin sedire benzemesi, her ikisinin iki ayrı varolan olmasını etkilemez. Bu etkkisizliğin ayrımında olunmaması yukarıdaki sözlere neden olmuştur.

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τοιαύτην τινὰ πεπλέχθαι συμπλοκὴν τὸ μὴ ὂν τῷ ὄντι, καὶ μάλα ἄτοπον.

ΞΕ. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον; ὁρᾷς γοῦν ὅτι καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπαλλάξεως ταύτης ὁ πολυκέφαλος σοφιστὴς ἠνάγκακεν ἡμᾶς τὸ μὴ ὂν οὐχ ἑκόντας ὁμολογεῖν εἶναί πως.

ΘΕΑΙ. Ὁρῶ καὶ μάλα.

ΞΕ. Τί δὲ δή; τὴν τέχνην αὐτοῦ τίνα ἀφορίσαντες ἡμῖν αὐτοῖς συμφωνεῖν οἷοί τε ἐσόμεθα;

ΘΕΑΙ. Πῇ καὶ τὸ ποιόν τι φοβούμενος οὕτω λέγεις;

c THEAI. Varolmayanla varolanın birbiririne geçtiği böyle bir bağıntı tarzı var görünüyor. Gerçekte, güç kavranır bir bağıntı bu.

YAB. Evet, gerçekten güç kavranır. Demek ki sen şunu görüyorsun: Bu karşılıklı birbirine geçme suretiyle çok başlı sofist, istencimiz dışında bizi bir kez daha şunu kabule zorluyor: Varolmayan bir bakıma vardır.

THEAI. Evet, bunu çok açık görüyorum.

YAB. O halde söyle bakalım! Kendi kendimizle çelişkiye düşmeksizin onun sanatını nasıl belirliyeceğiz?

THEAI. Bununla ne demek istiyorsun? Burada seni tasalandıran nedir?

Dialog'un başından beri karşılaştığımız sofist belirlenimlerinin ilk beşini çizelgelerde göstermiştik. Altıncısı olan "sözde bilgeliğe karşı yönetilmiş çürütme sanatı"nın (231b) sofistin mi, yoksa filozofun mu bir belirlenimi olduğu konusunda kuşkular vardı. Bundan sonraki belirlenim ise 234a'da "mimesis"in ele alınmasıyla ortaya çıkan "görüntü tasvircisi", "öykünmeci", "sözde bilgici", "aldatmacı" gibi diyemlerle ifade edilen niteliklerdir. Bu niteliklerin herbiriyle gösterilen şey sofistin bir "mimetes" olduğudur. Metnin bundan sonraki kısmında sofiste yeni bir nitelik aranmayacak; o, hep mimesis çerçevesi içinde ele alınacaktır.

D ΞΕ. Ὅταν περὶ τὸ φάντασμα αὐτὸν ἀπατᾶν φῶμεν καὶ τὴν τέχνην εἶναί τινα ἀπατητικὴν αὐτοῦ, τότε πότερον ψευδῆ δοξάζειν τὴν ψυχὴν ἡμῶν φήσομεν ὑπὸ τῆς ἐκείνου τέχνης, ἢ τί ποτ' ἐροῦμεν;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο· τί γὰρ ἂν ἄλλο εἴπαιμεν;

ΞΕ. Ψευδὴς δ' αὖ δόξα ἔσται τἀναντία τοῖς οὖσι δοξάζουσα, ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Τἀναντία.

ΞΕ. Λέγεις ἄρα τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν τὴν ψευδῆ δόξαν;

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

E ΞΕ. Πότερον μὴ εἶναι τὰ μὴ ὄντα δοξάζουσαν, ἢ πως εἶναι τὰ μηδαμῶς ὄντα;

ΘΕΑΙ. Εἶναί πως τὰ μὴ ὄντα δεῖ γε, εἴπερ ψεύσεταί ποτέ τίς τι καὶ κατὰ βραχύ.

ΞΕ. Τί δ'; οὐ καὶ μηδαμῶς εἶναι τὰ πάντως ὄντα δοξάζεται;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τοῦτο δὴ ψεῦδος;

ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτο.

ΞΕ. Καὶ λόγος, οἶμαι, ψευδὴς οὕτω κατὰ ταὐτὰ

241 νομισθήσεται τά τε ὄντα λέγων μὴ εἶναι καὶ τὰ μὴ ὄντα εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως τοιοῦτος γένοιτο;

d YAB. Eğer biz, "o görüntü-resim'le aldatmaca yapıyor ve onun sanatı bir yanıltma sanatıdır" dersek, bununla onun sanatının ruhumuzda yanlış tasarımlar (sanılar) uyandırdığını söylemiş oluruz ya da nasıl bir açıklama yapacağız?

THEAI. Büsbütün öyle. Çünkü başka nasıl bir açıklama olabilir ki?

YAB. Ama yanlış bir tasarım (sanı) da varolanın tersini* tasarlayan bir tür tasarımdır. Yoksa nasıl bir şeydir?

THEAI. Varolanın tersinin tasarımıdır.

YAB. Öyleyse sen, yanlış tasarımdan varolmayanın tasarımını mı alıyorsun?

THEAI. Zorunlu olarak öyle.

e YAB. Bu arada, varolmayan (me eynay), varlık-olmayan (me onta) diye mi sayılıyor; yoksa mutlak-varolmayan'a (medamos onta) belli bir varlık (eynay) mı veriliyor?

THEAI. Varolmayanın belli bir varlığa sahip olması gerektir; aksi takdirde hiç kimse dahi en küçük bir yanılgıya düşemezdi.

YAB. İmdi dahası var: Mutlak-varolan da tümden varolmayan olarak sayılmıyor mu?

THEAI. Evet, sayılıyor.

YAB. Bu da yanılgıdır, değil mi?

THEAI. Evet bu da.

YAB. Aynı şekilde, yanlış bir sav (söz)'dan da öyle bir şey anlaşılmalıdır ki bu,

* Burada "tersi", yukarıda (240b) "karşıtı" dediğimiz ve çözümlemesini yaptığımız sözcük Yunanca "ta enantia" sözcüğüdür ve iki yerde de aynı biçimde geçmektedir. Yukarıdaki çözümleme burası için de geçerlidir.

241 varolanı varolmayan olarak ve voralmayanı varolan olarak deyimlesin, öyle değil mi?
THEAI. Aksi takdirde genellikle böyle bir sava nasıl varilabilirdi?

Platon'un "**Sofist**"teki ontolojisi, büsbütün dilde bulunan, dilden çıkarılan bir ontolojidir. Dil varlıkla eş olduğuna göre, ontoloji yapmak için dilden başka bir şeye, yani varlık alanlarının kendisine bakmaya gerek yok. "**Kratylos**"da da ad (söz)-nesne uygunluğu düşüncesi tüm **Dialog** boyunca egemen olmasına karşın, "adları (sözleri) bilen nesneleri de bilir" (435d) savı ile "nesneleri kendilerinden bilmek" (438e) karşı-savının tartışılması, ikincisinin lehine sonuçlanır: "Nesnelerin kendisinden hareket ederek onları bilmek ve araştırmak" (439b). Ancak bu sonuç üzerinde durulmaz, yalnızca söylenmesiyle yetinilir. Bu belirlemeden sonra, gelelim varolan-varolmayan karşıtlığına. **Platon, "Theaitetos"**da bir sanısı olanın var olan bir şeyi sandığını, varolmayanı sananın hiçbir şey sanmadığını, "yanlış sanma"nın ise varolmayanı sanmaktan başka bir şey olduğunu söyler (189a-b) O, bundan da şu sonuçları çıkarır: 1. Bizde yanlış sanı yoktur (189b). 2. Yanlış sanı'dan şu anlaşılmalıdır: a. Gerçekliğe yönelen ruhun (zihnin) hedefini şaşırması: "Varolan bir şeyi sandığı halde birinin yerine ötekini sanan" (189c). b. Ruhun (zihnin) kendi içindeki karıştırma: "Bir bilginin bir diğeriyle karıştırılmasıyla yanlış bir sanı (tasarım) meydana gelir (199c). Her iki durumda da "hata" ortaya çıkar. Doğru sanı ise, bu hedefinden sapma ve karıştırmanın olmadığı sanıdır. Doğrusu bu anlayış, bilginin nesnesine ve kendi kedisine uygunluğu olarak bilinen ünlü doğruluk ölçütünün **Platonca** ifadesinden başka bir şey değildir. Ne ki "**Theaitetos**" da gördüğümüz bu bilgi anlayışını, varolmayan karşısındaki net tavrı "**Sofist**"te göremiyoruz. Burada ise yanlışın olanağı, yine "söz=varlık" varsayımına dayanılarak, varolmayanın varlığı ile sağlanıyor: Yanlış olduğuna göre, onun varlığı söz konusudur. "Aksi takdirde" diyor **Platon**, "hiç kimse dahi en küçük bir yanılgıya düşemezdi" (240e). "Yanlış tasarım"dan "varolmayanın tasarımı" diye söz ediliyor. Buradaki basit mantık şudur: Varolanın tasarımı doğru tasarım olduğuna göre, varolmayanın tasarımı da yanlış tasarım olacaktır. Böylece doğru-yanlış karşıtlığı, bir başka karşıtlık(?) olan varolan-varolmayan karşıtlığına tekabül ettiriliyor. ("**Theaitetos**"da ise bilgi ve bilgi olmayan karşıtlığına tekabül eden varlık ve varlık olmayan karşıtlığı idi. 189c/d) "Sofist"teki bu iki karşıtlık arasındaki bağıntıyı şu şekilde ifade edebiliriz:

Doğru: varolan, yanlış:Varolmayan ise; yanlış yapmak söyle olur: Doğruyu, yani varolanı yanlış, yani varolmayan olarak göstermek ve tersi: Yanlışı, yani varolmayanı doğru, yani varolan olarak göstermek. Bunu da şöyle formüle edebiliriz:

Doğru (varolan) = Yanlış (varolmayan) ⟶ Yanlış
Yanlış (varolmayan) = Doğru (varolan) ⟶ Yanlış

Buradaki doğru-yanlış karşıtlığı yerine, aynı anlama gelen "**Theaitetos**"daki "bilgi-bilgi olmayan" karşıtlığını koyarsak, bilginin bilgi olmayan olması yine yanlışı doğuracağından aynı sonuca varırız.

ΞΕ. Σχεδὸν οὐδαμῶς· ἀλλὰ ταῦτα ὁ σοφιστὴς οὐ φήσει. ἢ τίς μηχανὴ συγχωρεῖν τινα τῶν εὖ φρονούντων, ὅταν ἄψθεγκτα καὶ ἄρρητα καὶ ἄλογα καὶ ἀδιανόητα προδιωμολογημένα ᾖ τὰ πρὸ τούτων ὁμολογηθέντα; μανθάνομεν, ὦ Θεαίτητε, ἃ λέγει ;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ μανθάνομεν ὅτι τἀναντία φήσει λέγειν ἡμᾶς τοῖς νῦν δή, ψευδῆ τολμήσαντας εἰπεῖν ὡς ἔστιν ἐν δόξαις τε καὶ κατὰ λόγους; τῷ
B γὰρ μὴ ὄντι τὸ ὂν προσάπτειν ἡμᾶς πολλάκις ἀναγκάζεσθαι, διομολογησαμένους νῦν δή που τοῦτο εἶναι πάντων ἀδυνατώτατον.

29. ΞΕ. Ὀρθῶς ἀπεμνημόνευσας. ἀλλ' ὥρα δὴ βουλεύσασθαι τί χρὴ δρᾶν τοῦ σοφιστοῦ πέρι· τὰς γὰρ ἀντιλήψεις καὶ ἀπορίας, ἐὰν αὐτὸν διερευνῶμεν ἐν τῇ τῶν ψευδουργῶν καὶ γοήτων τέχνῃ τιθέντες, ὁρᾷς ὡς εὔποροι καὶ πολλαί.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Μικρὸν μέρος τοίνυν αὐτῶν διεληλύθαμεν,
C οὐσῶν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀπεράντων.

ΘΕΑΙ. Ἀδύνατόν γ' ἄν, ὡς ἔοικεν, εἴη τὸν σοφιστὴν ἐλεῖν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει.

ΞΕ. Τί οὖν; ἀποστησόμεθα νῦν μαλθακισθέντες;

ΘΕΑΙ. Οὔκουν ἔγωγέ φημι δεῖν, εἰ καὶ κατὰ σμικρὸν οἷοί τ' ἐπιλαβέσθαι πῃ τἀνδρός ἐσμεν.

ΞΕ. Ἕξεις οὖν συγγνώμην καὶ καθάπερ νῦν εἶπες ἀγαπήσεις ἐάν πῃ καὶ κατὰ βραχὺ παρασπασώμεθα οὕτως ἰσχυροῦ λόγου;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐχ ἕξω;

D ΞΕ. Τόδε τοίνυν ἔτι μᾶλλον παραιτοῦμαί σε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Μή με οἷον πατραλοίαν ὑπολάβῃς γίγνεσθαί τινα.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Τὸν τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀμυνομένοις ἔσται βασανίζειν, καὶ βιάζεσθαι τό τε μὴ ὂν ὡς ἔστι κατά τι καὶ τὸ ὂν

αὖ πάλιν ὡς οὐκ ἔστι πῃ.

ΘΕΑΙ. Φαίνεται τὸ τοιοῦτον διαμαχητέον ἐν τοῖς λόγοις.

ΞΕ. Πῶς γὰρ οὐ φαίνεται καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο τυφλῷ; τούτων γὰρ μήτε ἐλεγχθέντων
E μήτε ὁμολογηθέντων σχολῇ ποτέ τις οἷός τε ἔσται περὶ λόγων ψευδῶν λέγων ἢ δόξης, εἴτε εἰδώλων εἴτε εἰκόνων εἴτε μιμημάτων εἴτε φαντασμάτων αὐτῶν, ἢ καὶ περὶ τεχνῶν τῶν ὅσαι περὶ ταῦτά εἰσι, μὴ καταγέλαστος εἶναι τὰ ἐναντία ἀναγκαζόμενος αὐτῷ λέγειν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα.

YAB. Yalnızca böyle ve başka türlü değil. Fakat sofist bunu tanımayacaktır. Ya da şimdiki sözlerin tersine, daha önce öne sürülmüş olanlar karşısında, aklı başında herhangi birinin bu sözleri kabul etmesi nasıl düşünülebilirdi? Ey Theaitetos, sofistin ne söyliyeceğinin ayırdında mıyız?

THEAI. Nasıl ayırdında olmayalım? Biraz önce öne sürülenin tersini öne sürdüğümüzü o söyleyecek; böylece, tasarımlarda ve savlardaki (sözlerdeki) yanılmaya bir var-
b lık vermeyi söylemekten çekinmemiş olacağız. Çünkü biz, o zaman varolmayanla varolanı çok çeşitli tarzda birbirine zorla bağlar görünecektik. Oysa biraz önce bunun hepten olanaksız olduğu konusunda anlaşmıştık.

29. YAB. Doğru anımsadın. Ama şimdi, sofsite nasıl davranmamız gerektiğine karar verme zamanıdır. Çünkü eğer biz, onun izini burada sürmek üzere, onu aldatma sanatçılarının ve hokkabazların alanında gösterdiğimizde, gördüğün gibi o, karşıt sav ve güçlükleri burada kolayca ve çokça hazır bulacaktır.

THEAI. Evet, doğru.

c YAB. Biz bu karşıt sav ve güçlüklerin henüz küçük bir bölümünü ele aldık, ama doğrusu, onların sonsuz sayıda olmasıdır.

THEAI. Öyle görünüyor ki, bu gidişle sofisti yakalamak olanaksız olacak.

YAB. Nasıl yani? Şimdi biz, cesaretimiz kırılmış olarak araştırmadan vaz mı geçelim?

THEAI. Hayır, adamı herhangi bir biçimde yakalamak için, yalnızca en az da olsa bir gücümüz olduğu sürece, bunu yapamayız.

YAB. Beni bağışlayacak ve eğer biz, herhangi bir biçimde varolmayana ilişkin bu tümceyi çepeçevre kuşatan güçlü siperde yalnızca en küçük bir gedik açsak bile, demin söylediğin gibi memnun olacak mısın?

THEAI. Neden olmayayım?

d YAB. Öyleyse senden daha ivedi bir dileğim var.

THEAI. Nedir o?

YAB. Bir tür baba katili olmak üzere olduğumu düşünme!*

THEAI. Ne demek istiyorsun?

YAB. Savunma amacı için babamız Parmenides'in sözünü iyice sınamaktan ve varolmayanın bir bakıma var olduğunu ve bunun tersine varolanın belli bağıntıda var olmadığını güçle öne sürmekten kendimizi alamıyacağız.

THEAI. Açıktır ki, bu savla söz dövüşünde başarılı olmak zorundayız.

YAB. Evet, elbette. Atasözünün dediği gibi bir körün bile görebileceği kadar açık.
e Çünkü bu iki tümce, ne çürütüldüğü ne de onaylanmadığı sürece, yanlış savlar ya da yanlış tasarım üzerine söz etmeye hiç kimsenin hiçbir zaman gücü yetmez. Resimler veya kopyalar veya öykünmeler veya görüntü-resim'ler —ister bunların kendisiyle ilgili olsun ya da bunlarla ilgili olan sanatlarla ilgili olsun hiç önemi yok— üzerine insan gülünç olmaksızın konuşamaz. Öyleki insan zorla kendini, kendi kendisiyle çelişkiye düşmüş görür.

THEAI. Çok doğru.

Çelişki zorunludur ve şuradan kaynaklanır: Varolamayan var ise, varolan varolamayan ise; bir başka deyimle, yanlış doğru ve doğru yanlış ise yalnızca yanlıştan değil doğrudan da söz edilemez. Söz edilse de çelişkiden kurtulunmaz. Resim, kopya ve benzerleri de varolmayan olarak görüldüğünden bunlar üzerine konuşmak da çelişkiye düşürecektir. Çünkü varolmayan (bu şeyler) üzerine konuşma, "söz=varlık" varsayımından ötürü, varolmayanı (bu şeyleri) ister istemez var diye gösterme savında olacaktır.

242 ΞΕ. Διὰ ταῦτα μέντοι τολμητέον ἐπιτίθεσθαι τῷ πατρικῷ λόγῳ νῦν, ἢ τὸ παράπαν ἐατέον, εἰ τοῦτό τις εἴργει δρᾶν ὄκνος.

ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἡμᾶς τοῦτό γε μηδὲν μηδαμῇ εἴρξῃ.

ΞΕ. Τρίτον τοίνυν ἔτι σε σμικρόν τι παραιτήσομαι.

ΘΕΑΙ. Λέγε μόνον.

ΞΕ. Εἰπόν που νῦν δὴ λέγων ὡς πρὸς τὸν περὶ ταῦτ' ἔλεγχον ἀεί τε ἀπειρηκὼς ἐγὼ τυγχάνω καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν.

ΘΕΑΙ. Εἶπες.

ΞΕ. Φοβοῦμαι δὴ τὰ εἰρημένα, μή ποτε διὰ ταῦτά σοι μανικὸς εἶναι δόξω παρὰ πόδα μεταβαλὼν

* **Yabancı**, bir **Elea**'lı olarak **Parmenides**'e çocuğun babasına duyduğu saygıya benzer bir saygı duyar ve onun öğretisine karşı çıktığında kendisi bir baba katili gibi görünecektir. (Alm. ya çev. nin Notu)

B ἐμαυτὸν ἄνω καὶ κάτω. σὴν γὰρ δὴ χάριν ἐλέγχειν τὸν λόγον ἐπιθησόμεθα, ἐάνπερ ἐλέγχωμεν.

ΘΕΑΙ. Ὡς τοίνυν ἔμοιγε μηδαμῇ δόξων μηδὲν πλημμελεῖν, ἂν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον τοῦτον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἴῃς, θαρρῶν ἴθι τούτου γε ἕνεκα.

30. ΞΕ. Φέρε δή, τίνα ἀρχήν τις ἂν ἄρξαιτο παρακινδυνευτικοῦ λόγου; δοκῶ μὲν γὰρ τήνδ', ὦ παῖ, τὴν ὁδὸν ἀναγκαιοτάτην ἡμῖν εἶναι τρέπεσθαι.

ΘΕΑΙ. Ποίαν δή;

ΞΕ. Τὰ δοκοῦντα νῦν ἐναργῶς ἔχειν ἐπισκέψασθαι

C πρῶτον, μή πῃ τεταραγμένοι μὲν ὦμεν περὶ ταῦτα, ῥᾳδίως δ' ἀλλήλοις ὁμολογῶμεν ὡς εὐκρινῶς ἔχοντες.

ΘΕΑΙ. Λέγε σαφέστερον ὃ λέγεις.

ΞΕ. Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διειλέχθαι καὶ πᾶς ὅστις πώποτε ἐπὶ κρίσιν ὥρμησε τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι πόσα τε καὶ ποιά ἐστιν.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

242 YAB. Bundan ötürü şimdi biz, baba sözüne karşı koymak yürekliliğini göstermeliyiz ya da eğer belli bir çekingenlik bu girişimi engellerse o zaman sorundan tümüyle vazgeçmemiz gerek.

THEAI. Hayır, hiçbir şey bizi bundan alıkoyamaz.

YAB. Öyleyse senden üçüncü, küçük bir ricada daha bulunmak istiyorum.*

THEAI. Söyle bakalım.

YAB. Böyle bir çelişki karşısında kendimi hep yüreksiz hissetmiş olacağımı biraz önce** de kısaca söylemiştim. Şimdi de durum aynı.

THEAI. Elbette.

b YAB. Söylenenler beni korkutuyor. Kaşla göz arasında öncekinin tersini öne sürüverirsem beni çılgının biri gibi görebilirsin. Çünkü, eğer başarılı olabilirsek, tümceyi çürütme işine girişmek istememiz senin hoşuna gider.

TEHAI. Bu konuda gönlün tümüyle rahat olsun, öyleyse, hadi ileri! Çürütme ve kanıtlama yaptığında seni asla saçma sapan konuşan biri olarak görmiyeceğim.

* Birinci rica 241c'de "Beni bağışlayacak..." diye başlayan sözlerde; ikincisi 241d'de kendisinin bir baba katili olarak görülmemesi dileği; şimdiki üçüncüsü ise çılgının biri sayılmaması isteği (242a-b) dir. (Alm. ya Çev. nin Notu)

** Krşt. 239b

30. YAB. Peki, dediğin gibi olsun. Fakat böylesine cüretli bir araştırma için kalkış noktası ne olacak? Yavrucuğum! Sanırım, konunun kendi doğası, bizi aşağıdaki yolu izlemeye zorlar.

THEAI. Hangi yolu?

YAB. İlkin, bütünüyle kendiliğinden anlaşılır görünen şey bir sınamaya tabi tutu-
c lacak. Böylece, bu konuda gerçekten aydınlanmamışken, tam bir aydınlıktaymış gibi iki durumdan birinden birine düşmeksizin alel acele karar vermiyeceğiz.

THEAI. Bu konuda düşündüklerini daha açık bir biçimde ortaya koy!

YAB. Bizim Parmenides ile onun gibi, varolanı sayı ve nelik bakımından yargılamaya yeltenenlerin tümü bana biraz katı görünüyor.

THEAI. Nasıl?

Parmenides'le bir hesaplaşmaya girildiği söyleniyor. Aslında eleştirilecek olan, yalnızca **Parmenides** değildir. **Dialog**'un bundan sonraki bölümünde **Platon**, kendisinden önceki tüm felsefe ile hesaplaşır. Bu bakımdan, bu bölümde sofist araştırması bir yana itilir. Ancak, ilginç olan bir nokta şudur: Söz konusu hesaplaşmaya da yine sofist araştırmasıyla varılmıştır. Ve ana kavram varolan-varolmayan kavram çiftidir. **Platon-öncesi** felsefenin eleştirisi de bu temel kavram açısından, varlık açısından yapılacaktır. Sofist eleştirilirken, aynı temelde **Platon-öncesi** tüm felsefe eleştirilecektir. Demek ki **Platon**, kendisinden önceki tüm filozofları, bir bakıma sofist olarak görüyor.

ΞΕ. Μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεταί μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πῃ, τοτὲ δὲ
D καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρόν, συνοικίζει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι· τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἐλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαί τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυνενόησαν
E ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστατον ἀμφότερα καὶ λέγειν ὡς τὸ ὂν πολλά τε καὶ ἕν ἐστιν, ἔχθρᾳ δὲ καὶ φιλίᾳ συνέχεται. διαφερόμενον γὰρ ἀεὶ ξυμφέρεται, φασὶν αἱ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν· αἱ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν ἀεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ

τοτὲ μὲν ἓν εἶναί φασι τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφρο-
243 δίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὑτῷ διὰ νεικος τι. ταῦτα δὲ πάντα εἰ μὲν ἀληθῶς τις ἢ μὴ τούτων εἴρηκε, χαλεπὸν καὶ πλημμελὲς οὕτω μεγάλα κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμᾶν· ἐκεῖνο δὲ ἀνεπίφθονον ἀποφήνασθαι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅτι λίαν τῶν πολλῶν ἡμῶν ὑπεριδόντες ὠλιγώρησαν· οὐδὲν γαρ φροντίσαντες εἴτ' ἐπακολουθοῦμεν αὐτοῖς λέγουσιν εἴτε ἀπολειπομεθα,
B περαίνουσι τὸ σφέτερον αὐτῶν ἕκαστοι.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΞΕ. Ὅταν τις αὐτῶν φθέγξηται λέγων ὡς ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ γίγνεται πολλὰ ἢ ἓν ἢ δύο, καὶ θερμὸν αὖ ψυχρῷ συγκεραννύμενον, ἄλλοθί πῃ διακρισεις καὶ συγκρίσεις ὑποτιθείς, τούτων, ὦ Θεαίτητε, ἑκάστοτε σύ τι πρὸς θεῶν ξυνίης ὅ τι λέγουσιν; ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε μὲν ἦν νεώτερος, τοῦτό τε τὸ νῦν ἀπορούμενον ὁπότε τις εἴποι, τὸ μὴ ὄν, ἀκριβῶς ᾤμην ξυνιέναι. νῦν δὲ ὁρᾷς ἵν' ἐσμὲν αὐτοῦ πέρι τῆς ἀπορίας.

C ΘΕΑΙ. Ὁρῶ.

ΞΕ. Τάχα τοίνυν ἴσως οὐχ ἧττον κατὰ τὸ ὂν ταὐτὸν τοῦτο πάθος εἰληφότες ἐν τῇ ψυχῇ περὶ μὲν τοῦτο εὐπορεῖν φαμεν καὶ μανθάνειν ὁπόταν τις αὐτὸ φθέγξηται, περὶ δὲ θάτερον οὔ, πρὸς ἀμφότερα ὁμοίως ἔχοντες.

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὴ τῶν προειρημένων ἡμῖν ταὐτὸν τοῦτο εἰρήσθω.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

31. ΞΕ. Τῶν μὲν τοίνυν πολλῶν πέρι καὶ
D μετὰ τοῦτο σκεψόμεθ', ἂν δόξῃ, περὶ δὲ τοῦ μεγίστου τε καὶ ἀρχηγοῦ πρώτου νῦν σκεπτέον.

ΘΕΑΙ. Τίνος δὴ λέγεις; ἢ δῆλον ὅτι τὸ ὂν φῂς πρῶτον δεῖν διερευνήσασθαι τί ποθ' οἱ λέγοντες αὐτὸ δηλοῦν ἡγοῦνται;

ΞΕ. Κατὰ πόδα γε, ὦ Θεαίτητε, ὑπέλαβες. λέγω γὰρ δὴ ταύτῃ δεῖν ποιεῖσθαι τὴν μέθοδον ἡμᾶς, οἷον αὐτῶν παρόντων ἀναπυνθανομένους ὧδε· φέρε, ὁπόσοι θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἤ τινε δύο τοιούτω τὰ πάντ' εἶναί φατε, τί ποτε ἄρα τοῦτ' ἐπ'
E ἀμφοῖν φθέγγεσθε, λέγοντες ἄμφω καὶ ἑκάτερον εἶναι; τί τὸ εἶναι τοῦτο ὑπολάβωμεν ὑμῶν; πότερον τρίτον παρὰ τὰ δύο ἐκεῖνα, καὶ τρία τὸ πᾶν ἀλλὰ μὴ δύο ἔτι καθ' ὑμᾶς τιθῶμεν; οὐ γάρ που τοῖν γε δυοῖν καλοῦντες θάτερον ὂν ἀμφότερα ὁμοίως εἶναι λέγετε· σχεδὸν γὰρ ἂν ἀμφοτέρως ἕν, ἀλλ' οὐ δύο εἴτην.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΞΕ. Ἀλλ' ἄρα τὰ ἄμφω βούλεσθε καλεῖν ὄν;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

244 ΞΕ. Ἀλλ', ὦ φίλοι, φήσομεν, κἂν οὕτω τὰ δύο λέγοιτ' ἂν σαφέστατα ἕν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα εἴρηκας.

ΞΕ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς ἠπορήκαμεν, ὑμεῖς αὐτὰ ἡμῖν ἐμφανίζετε ἱκανῶς τί ποτε βούλεσθε σημαίνειν ὁπόταν ὂν φθέγγησθε. δῆλον γὰρ ὡς ὑμεῖς μὲν ταῦτα πάλαι γιγνώσκετε, ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ μὲν ᾠόμεθα, νῦν δ' ἠπορήκαμεν. διδάσκετε οὖν πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ἡμᾶς, ἵνα μὴ δοξάζωμεν μανθάνειν μὲν τὰ λεγόμενα παρ' ὑμῶν, τὸ δὲ τούτου γίγνηται πᾶν
B τοὐναντίον. ταῦτα δὴ λέγοντές τε καὶ ἀξιοῦντες παρά τε τούτων καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὅσοι πλεῖον ἑνὸς λέγουσι τὸ πᾶν εἶναι, μῶν, ὦ παῖ, τὶ πλημμελήσομεν;

ΘΕΑΙ. Ἥκιστά γε.

32. ΞΕ. Τί δέ; παρὰ τῶν ἓν τὸ πᾶν λεγόντων ἆρ' οὐ πευστέον εἰς δύναμιν τί ποτε λέγουσι τὸ ὄν;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τόδε τοίνυν ἀποκρινέσθων. ἕν πού φατε μόνον εἶναι; φαμὲν γάρ, φήσουσιν. ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δέ; ὂν καλεῖτέ τι;

ΘΕΑΙ. Ναί.

C ΞΕ. Πότερον ὅπερ ἕν, ἐπὶ τῷ αὐτῷ προσχρώμενοι δυοῖν ὀνόμασιν, ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Τίς οὖν αὐτοῖς ἡ μετὰ τοῦτ', ὦ ξένε, ἀπόκρισις;

ΞΕ. Δῆλον, ὦ Θεαίτητε, ὅτι τῷ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ὑποθεμένῳ πρὸς τὸ νῦν ἐρωτηθὲν καὶ πρὸς ἄλλο δὲ ὁτιοῦν οὐ πάντων ῥᾷστον ἀποκρίνασθαι.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τό τε δύο ὀνόματα ὁμολογεῖν εἶναι μηδὲν θέμενον πλὴν ἓν καταγέλαστόν που.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Καὶ τὸ παράπαν γε ἀποδέχεσθαί του
D λέγοντος ὡς ἔστιν ὄνομά τι, λόγον οὐκ ἂν ἔχον.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τιθεὶς τε τοὔνομα τοῦ πράγματος ἕτερον δύο λέγει πού τινε.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἂν ταὐτόν γε αὐτῷ τιθῇ τοὔνομα, ἢ μηδενὸς ὄνομα ἀναγκασθήσεται λέγειν, εἰ δέ τινος αὐτὸ φήσει, συμβήσεται τὸ ὄνομα ὀνόματος ὄνομα μόνον, ἄλλου δὲ οὐδενὸς ὄν.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Καὶ τὸ ἕν γε, ἑνὸς ὄνομα ὂν καὶ τοῦ ὀνόματος αὖ τὸ ἓν ὄν.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

YAB. Bana öyle görünüyor ki, onların her biri bize bir tür masal anlatıyor, tıpkı çocukluğumuzda olduğu gibi. Onlardan biri varolanın üç olduğunu söylüyor: Bunların bazısı zaman zaman birbiriyle savaşa tutuşurlar. Ama sonra da yeniden sevişirler; öyle ki evlenirler, döllerler ve çocuklarını yetiştirip büyütürler. Bir başkası ise varlığın yalnızca iki olduğunu söylüyor: Yaş ile kuru veya sıcak ile soğuk. Sonra o, bunları giydirip

d

kuşandırırp evlendirir. Bizde çıkan Elea Okulu üyesi Ksenophanes'den ya da daha eskiden beri yapılagelen masalımsı açıklamlarda, genellikle nesnelerin hepsi diye adlandırılanın yalnızca bir şey olduğu kabul edilir. Ama daha sonra, Ionia'lı ya da Sicilya'lı* Mousa'lar, en sağlam yolun ikisini birleştirmek olduğu düşüncesine vardılar. Yani varolan,
e hem çok hem birdir ve düşmanlıkla dostluk birbirine bağlıdır. Çünkü ayrılan daima yeniden birleşir. İşte böyle diyor o yaman Mousa'lar. Ama daha yumuşak başlı olanları** da, her zaman böyle olması gereken bu yasayı görmezden gelip herşeyin, sıra ile bazen
243 bir olduğunu, Aphrodite'in gücü (yani sevi) sayesinde birbirleriyle dost olduğunu, bazen yeniden çok olduğunu, kavga diye adlandırdıkları şey yüzünden birbirleriyle düşman olduklarını öne sürüyorlar. Bununla birlikte onlardan birinin doğru mu, yanlış mı söyleyip söylemediğini ayrımlamak güçtür. Öyle görünüyor ki, bu denli ünlü ve değerli eski adamlarla böylesine önemli sorular üzerinde tartışmak için biraz da olsa yer vardır. Şunu söylemenin bir sakıncası yok.

THEAI. Neyi?

YAB. Şunu: Onlar, bizi, büyük çoğunluğu çok az göz önüne alırlardı. Bizim kafamızın yetişemiyeceği kadar yukardan konuşurlardı. Çünkü açıklamalarında, onları izleyip
b izleyemiyeceğimize veya onlara katılıp katılmayacağımıza hiç aldırmadan her biri kendi konusunu bitirmiş olur.

THEAI. Bununla ne demek istiyorsun.

YAB. Eğer onlardan biri bize, çok veya bir veya iki vardır veya var olmuştur veya var olacaktır ya da sıcak soğukla karışmıştır savıyla gelse ve bu sırada o, ayrılmaları ve birleşmeleri yeniden başka yönde var saysa, tanrılar aşkına sevgili Theaaitetos, burada sözcüklerin her kez aldığı anlamı da anlayabilir misin? Bana gelince, daha çok gençken, şimdi bize böylesine bilmeceli görünen bu varolmayan üstüne söylenen sözleri, onların ne ile ilgili olduklarını tamı tamına anladığımı sanırdım. Ama şimdi, onları anlamakta nasıl bir şaşkınlık içine düştüğümüzü görüyorsun.

c THEAI. Ne yazık ki öyle,

YAB. Belki de ruhumuzun sahip olduğu tasarımları bakımından, varolan karşısındaki durumumuz hiç de daha az kötü değildir. Her ikisi karşısında da kendimizi aynı durumda buluruz; ama buna karşın söz bu konuya geldiğinde, varolan üzerine tümüyle aydınlanmış olduğumuz ve onunla ilgili kesin bilgileri bildiğimiz, ama yalnızca diğeri (varolmayan) üzerine bilgimiz olmadığını öne süreriz.

THEAI. Belki.

YAB. Öyleyse, biraz önce sözü geçen tüm diğer belirlemeler için de aynı şey geçerlidir.

THEAI. Evet.

d

* İonia'lı ve Sicilya'lı Mousa'lardan Ephesos'lu Heraklitos ile Agrigento (Güney Sicilya)'lu Empedokles kastediliyor. (Alm. ya Çev. nin Notu)

** Empedokles kastediliyor.

31. YAB. İstersen bu bir sürü diğer belirlemeleri daha sonra gözden geçirelim. Ama ilk incelememiz en önemli ve gerçekten asıl temelde olana ilişkin olmalıdır.

THEAI. Bundan neyi anlıyorsun? Ha, evet! Kastettiğin şey apaçık ortada: İlkin, varolanı ondan söz edenlerin ona başlıca hangi anlamı verdikleri bakımından ele almak zorundayız.

YAB. Sorunu çok doğru kavradın Theaitetos. Bana kalırsa şimdi bizim izlememiz gereken amaca en uygun yol şudur: Sanki onlar karşımızdalar ve biz onları şu biçimde sorgulayacağız: Peki, sizler her şeyi açıklıyorsunuz. Size göre her şey, sıcak ve soğuktur veya buna benzer herhangi bir ikiliktir. Her ikisinin ve ikisinden birinin var olduklarını
e söylediğiniz zaman, her ikisiyle ilgili olan bu sözlerle ne demek istiyorsunuz? Bu sizin varlık'ınızdan bizim neyi düşünmemiz gerek. İlk ikiliğin yanı sıra bir üçüncüyü; —şöyle ki, size göre biz, herşey'i artık ikilik değil de üçlük olarak mı varsayacağız? Çünkü eğer siz, iki'nin bir'ini varolan olarak ortaya koyarsanız, varlık, her ikisi için aynı ölçüde geçerli olmaz, değil mi? Çünkü her iki olası durumda da onlar (iki'nin bir'leri) yalnızca bir olacaktır, iki değil.

THEAI. Doğru.

YAB. Öyleyse siz, belki her ikisini de varolan olarak göstermek mi istiyorsunuz?

THEAI. Belki de.

244 YAB. Fakat, ey dostlar, —biz böyle diyeceğiz— sizin sözlerinizle de ikilik tamamen kesinlikle birlik olacaktır.

THEAI. Çok doğru belirttin.

YAB. Böylece biz şaşkına döndüğümüzden, "varolan" deyimini kullandığınızda, bununla başlıca neyi kastettiğiniz konusunda bizi yeterince aydınlatmanız gerekir. Çünkü bu konuda sizin çoktan aydınlanmış olduğunuz apaçıktır. Buna karşın biz daha önce kuşkusuz onun varlığına inanıyorduk, ama şimdi o bizim için bir bilmece oldu. O halde bu şimdiki konu üzerine bize öncelikle bilgi verilsin ki, biz de boş kuruntuya kapılma-
b yalım; durum tam tersiyken, söylediğiniz şeyi anladığımızı sanmayalım. Eğer biz onlarla böyle konuşursak ve herşey'in bir'den çok olduğunu söyleyen bunlara ve bunlar gibi tüm diğerlerine bu ricada bulunursak, saçma bir şey mi yapmış oluruz, ey delikanlı?

THEAI. Hiç de değil.

32. YAB. O halde şimdi, herşey'i bir olarak belirleyenlere yönelmemiz ve onların varlık'tan başlıca neyi anladıklarını, olabildiğince, onlardan sorup öğrenmemiz gerekmez mi?

THEAI. Elbette.

YAB. Öyleyse onlar şu soruyu yanıtlamalıdırlar: Yalnızca bir'in var olduğunu mu öne sürüyorsunuz? "Evet" diyecekler, öyle değil mi?

TEHAI. Evet.

YAB. Dahası var. Siz bir şeyi varolan diye adlandırıyorsunuz, değil mi?

THEAI. Evet.

c YAB. Bununla sizin bir'inizi kastediyorsunuz, böylece bu bir'i iki adla kaplamış oluyorsunuz ya da nasıl?

THEAI. Onların buna verecekleri yanıt ne olacak, ey Yabancı?

YAB. Kuşkusuz Theaitetos, bu varsayımı ortaya atan için, bu şimdiki soruya ve de ileride ortaya çıkabilecek herhangi diğer bir soruya kolay yanıt vermek olası değildir.

THEAI. Nasıl?

YAB. Bir yandan, eğer genellikle yalnızca "bir" varsayılıyorsa, doğrusu o zaman "iki" adlı varlık'ı kabul etmek gülünç olur.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Öte yandan, herhangi bir ada varlık verme savı herhangi bir kimse tarafın-
d dan sessizce onaylansa da, genellikle böyle bir şey akla uygun bir biçimde haklı çıkarılamaz.

TEHAI. Niçin?

YAB. Adları şeylerden farklı olarak kabul eden, böylelikle, iki nesneyi ortaya koymuş olmaz mı?

THEAI. Evet.

YAB. Ama eğer o, diğer yandan adı şeyle bir tutarsa, böylece o, ya kendini hiçbir şey için zoraki bir ad koyan biri olarak görür ya da eğer o, bir şey için bir ad olduğunu öne sürerse geriye yalnızca şu kalır: Ad yalnızca ad için bir addır, başka hiçbir şey için değildir.

THEAI. Kuşkusuz

YAB. Bir'in adı olarak bir, adın bir'inden başka hiçbir şey olamaz.

THEAI. Zorunlulukla.

Platon, Sokrates-öncesi filozofları eleştirirken, hareket noktası olarak, onların varık hakkındaki düşüncelerini alır: Onlar, varlık (he usia) ya da varolan (to on) dediklerinde, bundan neyi anlıyorlar? Bu "neyi anlıyorlar"dan **Platon**'un anladığı şu: Varolanı nicelik olarak belirlemek. Daha açık bir deyimle, varolanın sayısını belirlemek: Varolan kaçtır? Bir mi, iki mi, çok mu? Ama sayıyı da herhangi bir varolan olarak gören **Platon**, bu kabulüyle "varolan kaçtır" sorusuna verilen her yanıtı çürütür. Örneğin, "varolan birdir" savı şöyle çürütülür: Bir'e "varolan" deniyorsa, demek ki iki şey var: Biri "bir", diğeri "varolan". O halde "varolan bir'dir" savı yanlıştır. Bu paradoksal durumun ortaya çıkmasının nedeni, sayıya varlık atfedilmesidir. Bu da yine "varlık=söz"("söz" burada sayı'dır; sayı da söylenen bir şeydir) varsayımından kaynaklanır. Sayıya varlık yükleme düşüncesi, "**Parmenides**"de (137c ve sonrası) bir'in varlığı-yokluğu tartışmasıyla da **Platon**'un gündeminde bulunur. Sayının varolan olmasına benzer bir durum da adın varlığı kabulünde ortaya çıkar. Bu kez biri ad, biri de o adın adı olduğu şey olmak üzere iki ayrı varolandan söz edilir. Fakat bu sonuç kabul edilebilir değildir. Buna karşın adın kendisi ile adı olduğu şey bir tutulursa, bu durmuda adın bir şey için bir ad olamıyacağı, yalnıca kendi kendisi için olacağı sonucuna varılır. Birincisinin tersi olan bu sonuç da doğru değildir. Söylendiği gibi bu dilemmanın da nedeni ada, adı olduğu nesneden ayrı bir varlık atfedilmesidir.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ ὅλον ἕτερον τοῦ ὄντος ἑνὸς ἢ ταὐτὸν φήσουσι τούτῳ;

E ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ φήσουσί τε καὶ φασίν;

ΞΕ. Εἰ τοίνυν ὅλον ἐστίν, ὥσπερ καὶ Παρμενίδης λέγει,

πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,
μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστι τῇ ἢ τῇ,

τοιοῦτόν γε ὂν τὸ ὂν μέσον τε καὶ ἔσχατα ἔχει, ταῦτα δὲ ἔχον πᾶσα ἀνάγκη μέρη ἔχειν· ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

245 ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε μεμερισμένον πάθος μὲν τοῦ ἑνὸς ἔχειν ἐπὶ τοῖς μέρεσι πᾶσιν οὐδὲν ἀποκωλύει, καὶ ταύτῃ δὴ πᾶν τε ὂν καὶ ὅλον ἓν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ;

ΞΕ. Τὸ δὲ πεπονθὸς ταῦτα ἆρ' οὐκ ἀδύνατον αὐτό γε τὸ ἓν αὐτὸ εἶναι;

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ἀμερὲς δήπου δεῖ παντελῶς τό γε ἀληθῶς ἓν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον εἰρῆσθαι.

ΘΕΑΙ. Δεῖ γὰρ οὖν.

B ΞΕ. Τὸ δέ γε τοιοῦτον ἐκ πολλῶν μερῶν ὂν οὐ συμφωνήσει τῷ λόγῳ.

ΘΕΑΙ. Μανθάνω.

ΞΕ. Πότερον δὴ πάθος ἔχον τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς οὕτως ἕν τε ἔσται καὶ ὅλον, ἢ παντάπασι μὴ λέγωμεν ὅλον εἶναι τὸ ὄν ;

ΘΕΑΙ. Χαλεπὴν προβέβληκας αἵρεσιν.

ΞΕ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. πεπονθός τε γὰρ τὸ ὂν ἓν εἶναί πως, οὐ ταὐτὸν ὂν τῷ ἑνὶ φανεῖται καὶ πλέονα δὴ τὰ πάντα ἑνὸς ἔσται.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐάν γε τὸ ὂν ᾖ μὴ ὅλον διὰ τὸ
C πεπονθέναι τὸ ὑπ' ἐκείνου πάθος, ᾗ δὲ αὐτὸ τὸ ὅλον, ἐνδεὲς τὸ ὂν ἑαυτοῦ ξυμβαίνει.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἑαυτοῦ στερόμενον οὐκ ὂν ἔσται τὸ ὄν.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Καὶ ἑνός γε αὖ πλείω τὰ πάντα γίγνεται, τοῦ τε ὄντος καὶ τοῦ ὅλου χωρὶς ἰδίαν ἑκατέρου φύσιν εἰληφότος.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Μὴ ὄντος δέ γε τὸ παράπαν τοῦ ὅλου, ταὐτά τε ταῦτα ὑπάρχει τῷ ὄντι καὶ πρὸς τῷ μὴ εἶναι
D μηδ' ἂν γενέσθαι ποτὲ ὄν.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Τὸ γενόμενον ἀ ὶ γέγονεν ὅλον· ὥστε οὔτε οὐσίαν οὔτε γένεσιν ὡς οὖσαν δεῖ προσαγορεύειν τὸ ὅλον ἐν τοῖς οὖσι μὴ τιθέντα.

ΘΕΑΙ. Παντάπασιν ἔοικε ταῦθ' οὕτως ἔχειν.

ΞΕ. Καὶ μὴν οὐδ' ὁποσονοῦν τι δεῖ τὸ μὴ ὅλον εἶναι· ποσόν τι γὰρ ὄν, ὁπόσον ἂν ᾖ, τοσοῦτον ὅλον ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε.

ΞΕ. Καὶ τοίνυν ἄλλα μυρία ἀπεράντους ἀπορίας
E ἕκαστον εἰληφὸς φανεῖται τῷ τὸ ὂν εἴτε δύο τινὲ εἴτε ἓν μόνον εἶναι λέγοντι.

ΘΕΑΙ. Δηλοῖ σχεδὸν καὶ τὰ νῦν ὑποφαίνοντα· συνάπτεται γὰρ ἕτερον ἐξ ἄλλου, μείζω καὶ χαλεπωτέραν φέρον περὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀεὶ ῥηθέντων πλάνην.

YAB. Dahası var. Onlar, "bütün"ü varolan bir'den ayrı olarak mı yoksa özdeş olarak mı belirleyecekler?

e THEAI. Özdeş olarak. Onlar bunu yapacaklar değil, yapıyorlar da.

YAB. Parmenides'in de dediği gibi:

"Her yandan iyice yuvarlaklaşan küre kütlesi gibi,

Ortadan her yana eşit güçle genişleyen. Herhangi bir yerde

Daha büyük görünemez burada olsun, orada olsun ve de hiçbir yerde daha zayıf."

Varolan bu bütün ise, bu özelliğinden ötürü de ortası ve sonu olması gerekir; ama onun her durumda bölümleri de vardır, değil mi?

THEAI. Evet.

245 YAB. Ama bölünebilirliği olan şey, gerçi kendi özelliği bakımından, kendi bölümlerinin bütünlüğü için hiçbir iç çelişki olmaksızın "bir" kavramıyla belirlenebilir ve böylece bu bağlamda "herşey" ve "bütün" olarak "bir" de var olabilir.

THEAI. Neden olmasın?

YAB. Ama, bir-varlık'ın bu belirlenimini özellik olarak kendinde taşıyan bu şey, olanaksız olmasına karşın mutlak bir'in kendisi olabilir mi?

THEAI. Bundan neyi anlıyorsun?

YAB. Mutlak bir'in bölünemiyen olarak kesin kavramlarla gösterilmesi gerekir, değil mi?

THEAI. Kuşkusuz.

b YAB. Ama birçok bölümlerden oluşan tarzdaki bir bir-olan kesin birlik kavramıyla uyuşmaz.

THEAI. İyi anlıyorum.

YAB. O halde varolan, kendi başına bir-olma'nın özelliğini taşıyan olarak, bir ve bir bütün olması bakımından mı vardır? Yoksa biz, genellikle, varolanın bir bütün olduğunu yadsıyacak mıyız?

THEAI. Beni güç bir seçim karşısında bıraktın.

YAB. Burada tümüye haklısın. Çünkü varolan'ın bir'in belli biçimdeki özelliğine sahip olduğu varsayılmıştı: O, açıkça, bir'le özdeş olamazdı. Demek ki herşey, bir'den daha çok olacaktır.

THEAI. Evet.

YAB. Bir'e katılmanın, varolan için bir bütün olmanın sonucu olmadığı, bir bütün'ün kendi başına var olduğu varsayılsa, o zaman, varolan'da varlık eksik olacaktır.
c (Çünkü o, varolan'dan başka şey olarak var olacaktır.)

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Bu açıklamaya göre de varolan kendi kendinden yitiriyor ve varolan olarak var olmayacak.

THEAI. Öyle.

YAB. Ve eğer, varolan ve bütün, her biri kendisi için, kendine özgü doğalarınca belirlenince, böylece bir kez daha herşey bir'den çok olacaktır.

THEAI. Evet.

YAB. Ama bütün'e, tamamen hiçbir varlık verilmezse, varlık'ı varlık-olmayan üst-
d lenecektir. Varolan'ın var olmadığı yeterli değildir; hatta varolan-birşey bile hiçbir zaman var olmuş olamaz.

THEAI. Niçin?

YAB. Olmuş-olan daima bir bütün olarak olmuştur. Böylece eğer bütün, varolan sayılmazsa ne varlık ne de oluş varolan olarak gösterilebilir.

THEAI. Tümüyle doğru olduğu görünüyor.

YAB. Dahası, bütün-olmayan herhangi bir büyüklüğe de sahip olamaz. Çünkü o, herhangi bir büyüklüğe sahipse, bu büyüklük ne kadar olursa olsun, buna uyan bir bü-

tün'ün de bizzat zorunlu olarak var olması gerekir.

THEAI. Doğallıkla.

YAB. Varolan'ın iki ya da yalnızca bir olarak var olduğu kabul edilirse, her biri
e sayısız güçlüklerle dolu daha başka binlerce nokta ortaya çıkacak.

THEAI. Şimdiye dek ortaya konanlar bunu tanıtlamaya yeter de artar bile. Sıkı bağıntı nedeniyle, daima biri diğerinden çıktığı için, her defasında bir sonraki savların güvenilmezliği, yeni ve daha büyük güçlükler yüzünden durmaksızın artıyor.

Platon, önceki filozofların varolan kavrayışını araştırırken, onların bu "varolan"dan ne anladıklarını sormuştu. Ve bunu varolanın niceliğinde görmüştü. "onlar varolandan ne anlıyorlar" demek, "onlar varolanın sayısının ne olduğunu söylüyorlar" demekle eş tutuldu. (Bunu yukarıda belirtmiştik.) Ayrıca, "**Devlet**"te (525a) de "sayı biliminin hakikate vardıran bilim olduğu" söylenmiştir. Buradan, **Platon**'a göre varolanı doğru olarak bilmenin onu sayı olarak bilmek demek olduğunu çıkarabiliriz. O halde, varolana kaç ayrı sayı yüklenmişse, o kadar da ayrı varolan anlayışı olacaktır. Bu nedenle de bu varolan anlayışları sayı bakımından burada bir bir eleştirilir. Ve bu eleştiriler, sorunun bir dilemma biçimine sokulmasıyla yapılır. Böylece, olası her seçenek, kendisine kendisini yadsıyacak bir karşıt seçenek verilerek açmazla sonuçlandırılır. Örneğin, böyle bir eleştiri olan "bütün" (to holon) düşüncesinin eleştirisi, **Parmenides**'in anılan şiirine dayandırıldı. Şiirde, küre kütlesi gibi betimlenen bütün'ün ortasından da söz edilmişti. **Parmenides**, bütün'ü varolan bir'le özdeş tutar. Ama bu bütün'ün ortası ve sonu olduğuna göre —her ne kadar her yanı aynı güçte ise de— demek ke o, bölümleri olan bir bütündür. Böyle bir bütüne de birlik niteliği verilemez. Çünkü bir olan bölünemez olandır. Öte yandan bütün'ün varolan'dan ayrı, kendi başına var olduğu da söylenemez. Çünkü bu takdirde varolan bütün'den yoksun olmakla ondan varlık eksik olacak; o, varolan olmayacaktır (uk on estay to on). Demek ki bütün, ne varolan bir'le özdeş, onunla birlikte ne de ondan ayrı kendi başına var olabilir. Böylece ele alınan varolan anlayışlarının çelişkili olduğu gösterilmekle verilmek istenen mesaj, Parmenides dahil tüm diğer filozofların varlık görüşlerinin ve tabii tüm diğer düşüncelerinin de —çünkü onların herbir düşüncesi, kendi varlık anlayışlarında temelini bulacaktır— yanlış, çelişkili olduğudur. Bu eleştiri aşağıda sürdürülecektir.

33. ΞΕ. Τοὺς μὲν τοίνυν διακριβολογουμένους ὄντος τε πέρι καὶ μὴ πάντας μὲν οὐ διεληλύθαμεν, ὅμως δὲ ἱκανῶς ἐχέτω· τοὺς δὲ ἄλλως λέγοντας αὖ θεατέον, ἵν' ἐκ πάντων εἰδῶμεν ὅτι τὸ ὂν τοῦ μὴ
246 ὄντος οὐδὲν εὐπορώτερον εἰπεῖν ὅ τι ποτ' ἔστιν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν πορεύεσθαι χρὴ καὶ ἐπὶ τούτους.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἔοικέ γε ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τις εἶναι διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

33. YAB. Varolan ve varolmayan üzerine tümüyle kesin bilgiler vermesini bilenleri, gerçi biz tam anlamıyla inceden inceye ele almış değiliz, ama söylenenler yeterli olsa gerektir. Bu konuda söyledikleri başka bir belirtiyi taşıyan kimseleri göz önünde bulundurmak gerek; böylece, hepsi üzerine genel bir bakış, bize, varolan'ı özü bakımından belirlemenin varolmayan'ı belirlemekten hiç de kolay olmadığını gösterecektir.

246

THEAI. O halde onlara da yönelmemiz gerek.

YAB. Öyleyse iyice bak! Varlık üstüne tartışma nedeniyle birbirlerine üstün gelmek için onlar, tam bir devler savaşı (Gigantomakhia) sergilerler.

THEAI. Nasıl?

Platon'dan sonra da felsefede yüzyıllar boyu süregelecek olan materyalistlerle idealistler arasındaki bu "savaş"ı **Platon**, onların varlık anlayışındaki farklılıkta görmekle sorunun can damarına basar. Çünkü her felsefi teori, felsefi "izm", kendi ayırıcı niteliğini varlık karşısında aldığı tavırda bulur. Bu anlamda her felsefenin bir varolan anlayışı vardır. **Platon**'un felsefi teorileri eleştirmede ölçüt olarak aldığı varolan ya da varlık anlayışı, her zaman için aynı konuda geçerli ölçüt olmuştur. Şimdi **Platon**'un "hakemliğinde" **Platon** öncesi ve çağdaşı felsefelerin birbiriyle mücadelelerini, onun deyimiyle "devler savaşı"nı izleyelim.

ΞΕ. Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἕλκουσι, ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς περιλαμβάνοντες. τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων διισχυρίζονται τοῦτο εἶναι μόνον ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τινα, ταὐτὸν σῶμα
B καὶ οὐσίαν ὁριζόμενοι, τῶν δὲ ἄλλων εἴ τίς τί φήσει μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ παράπαν καὶ οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν.

ΘΕΑΙ. Ἦ δεινοὺς εἴρηκας ἄνδρας· ἤδη γὰρ καὶ ἐγὼ τούτων συχνοῖς προσέτυχον.

ΞΕ. Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες

μάλα εὐλαβῶς ἄνωθεν ἐξ ἀοράτου ποθὲν ἀμύνονται, νοητὰ ἅττα καὶ ἀσώματα εἴδη βιαζόμενοι τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν εἶναι· τὰ δὲ ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἀλήθειαν κατὰ σμικρὰ
C διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν ἀντ' οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν. ἐν μέσῳ δὲ περὶ ταῦτα ἄπλετος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὦ Θεαίτητε, ἀεὶ ξυνέστηκεν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

YAB. Bunlardan bazıları*, gerçek büyük kaya kütlelerini ve meşe ağaçlarını elleriyle kıskıvrak tutarak, her şeyi gökten ve görünebilir-olmayan'dan çekip alarak yeryüzüne indirirler. Onlar bu suretle cisimsel olarak her şeye el attıkları için ancak herhangi
b bir biçimde dokunulabilen şeyin var olacağını kesinlikle öne sürerler. Çünkü cisim ve varlık kavramsal tanımları bakımından bir ve aynı şeydirler. Eğer onlardan yana olmayan biri, cisimsel olmayan bir şeyi varolan olarak açıklarsa, onlar, o kimseyi tümüyle hiçe sayarak reddederler ve başka hiçbir şeyi duymak istemezler.

THEAI. Evet, senin burada sözünü ettiğin bu adamlar şeytanın ta kendisidirler. Ben de onları bazı toplantılardan tanıyorum.

YAB. Buna göre, onların karşıtları da, çok dikkatlice seçilmiş yukardan alınma mevkinin ve görülebilir-olmayan'ın uğruna, yalnızca düşünülebilir olan ve cisimsel-olmayan formları (ide'leri) gerçekten var olan varlık (alethinen usian eynay) yapmak için şüphesiz tüm gayretlerini sarf ederek kendilerini savunurlar. Karşıtlarının cisimsel varlıklarını ve onların gerçek dediği şeyi, bunlar, söz sanatlarındaki becerileriyle parça
c parça ederler ve onları bir varlık değil, tersine ancak hareket içinde kavranabilir bir oluş olarak adlandırırlar. Fakat Theaitetos, aralarındaki savaş alanı genişler, genişleyen bu alanda bundan dolayı durmaksızın sürüp giden sonsuz bir savaş olur.

THEAI. Doğru.

Materyalistlerle idealistlerin ortak yönü, birincilerin cisimleri, ikincilerin biçimleri (ide'leri) "görülebilir-olmayan"dan elde etmiş olmalarıdır. Her ikisi için de ilk-kaynak (arkhe) aynıdır. Buna karşın ayrılıklarına gelince: Materyalistler için varlık cisimdir. Bunun dışında söylenen şeylerin hiçbir değeri yoktur. Oysa idealistler için cismin bir varlık değeri yoktur. Cisim hareket halinde olan, değişen bir şeydir; o varlık değil, "oluş"tur. Çünkü oluş halindedir. Varolan ise yalnızca dü-

* Atomistler (**Leukippos, Demokritos** ve yandaşları), atomlardan ve boşluktan başka hiçbir şeyin var olmadığını öğretiyorlardı. Burada, **Platon** gibi bir **Sokrates** öğrencisi olan **Aristippos**'a örtük bir gönderme yapılmış olması olasıdır. (İng. ye Çev. nin Notu)

şünülebilir olandır. Düşünmenin yöneldiği şey olarak varolan salt biçim'dir, kavram'dır, ide'dir. Form'lar (ide'ler) ya da kavramlar, burada söylendiği gibi yalnızca düşünülebilir şeyler olmakla kalmaz. "**Parmenides**" (132b)deki kavram'la idea'nın bir tutulması ve onların düşüncede (dianoya) bulunması biçimindeki ifadeler göz önüne alınırsa, kavramlara ya da ide'lere düşüncenin (dianoya) kendi kendine yönelmesiyle, kendi üstüne katlanmasıyla ulaşılacağı sonucuna varılır. Bu da günümüz felsefesinde, örneğin **Nicolai Hartmann**'ın deyimiyle bir **intentio obliqua** (dolaylı tavır ya da yönelim) tavrından başka bir şey değildir. **Hartmann**'ın bu deyimi, öteki filozoflar yanında **Husserl** fenomenolojisi için de geçerlidir. (Bkz.: T. Mengüşoğlu, "Husserl ve Scheler'de bilinebilirliğin sınırları üstüne". Türkçe özet çeviri. Teksir.) Salt bilinçteki öz'leri (essenz) keşfetmek için kendi kendine yönelen bilincin **Husserl**'ce tavrı ile dianoya'da bulunan ide'leri kavramak için dianoya'nın kendi kendine yönelmesi biçimindeki burada anılan **Platon**'ca düşünceler, aynı tutumu paylaşır.

ΞΕ. Παρ' ἀμφοῖν τοίνυν τοῖν γενοῖν κατὰ μέρος λάβωμεν λόγον ὑπὲρ ἧς τίθενται τῆς οὐσίας.

ΘΕΑΙ. Πῶς οὖν δὴ ληψόμεθα;

ΞΕ. Παρὰ μὲν τῶν ἐν εἴδεσιν αὐτὴν τιθεμένων ῥᾷον· ἡμερώτεροι γάρ· παρὰ δὲ τῶν εἰς σῶμα
D πάντα ἑλκόντων βίᾳ χαλεπώτερον, ἴσως δὲ καὶ σχεδὸν ἀδύνατον. ἀλλ' ὧδέ μοι δεῖν δοκεῖ περὶ αὐτῶν δρᾶν.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

YAB. O halde, onların varsaydıkları varlık üzerine her iki taraftan da ardı ardına hesap soralım.

THEAI Bu nasıl olacak?

YAB. Varlığı ide'lerin yerine koyanlardan bu hesabı sormak daha kolay olacaktır. Çünkü onlar daha yumuşak huyludurlar. Ama her şeyi zorla cisimsel-olan'a bağlayanlar-
d dan aynı şeyi istemek, belki de olanaksız denilecek kadar zordur. Sanırım onlara karşı şöyle bir yöntem uygulamak zorundayız.

TEHAI. Nasıl.

Kendisi de bir idealist olan **Platon**'un ne kadar tarafsız(?) olacağı, burada açıkça belli oluyor. O, idealistleri materyalistlerden daha yumuşak huylu (hemeros; evcil, uysal, terbiyeli) saymakla ve bu sonuncuları zorlayıcılıkla (bia) suçlamakla kendisinin de aslında taraf olduğunu ortaya koymaktadır.

ΞΕ. Μάλιστα μέν, εἴ πῃ δυνατὸν ἦν, ἔργῳ βελτίους αὐτοὺς ποιεῖν· εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἐγχωρεῖ, λόγῳ ποιῶμεν, ὑποτιθέμενοι νομιμώτερον αὐτοὺς ἢ νῦν ἐθέλοντας ἂν ἀποκρίνασθαι. τὸ γὰρ ὁμολογηθὲν παρὰ βελτιόνων που κυριώτερον ἢ τὸ παρὰ χειρόνων· ἡμεῖς δὲ οὐ τούτων φροντίζομεν, ἀλλὰ τἀληθὲς ζητοῦμεν.

E ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα.

YAB. En iyisi, herhangi bir biçimde olanaklı olsaydı eğer gerçekten onları daha iyi yapmamız gerekirdi. Bu olamazsa, onları konuşmamızda iyileşmiş olarak gösterelim. Böylece biz, onların şimdi olduğundan daha çok gerçeğe ve kurala uygun yanıtlar vermek niyetinde olduklarını kabul edelim. Çünkü daha iyilerin bir onaylaması, elbette, daha kötülerin onayından çok daha değerlidir. Ama burada bizim için doğrudan doğruya insanların kendileri bir önem taşımaz; bizim için geçerli olan yalnızca doğruluk araştırmasıdır.

e THEAI. Dosdoğru.

Eleştiride genellikle yapılan şudur: Önce, eleştirilecek olan düşünceleri eleştirici kendi açısından betimler. Daha bu aşamada eleştiri başlamıştır. Çünkü betimleme için seçilen düşünceler ve bu düşüncelerin bir araya getirilişi, yani rekonstruksiyon —ki bu eleştiriciye aittir; o düşüncelerin sahibine değil— hep eleştirici tarafından kendi eleştirisine hedef olacak biçimde yapılır. Hatta bazen bu betimlemede öylesine haksız davranılır ki, ona betimleme demek bile mümkün olmaz. Platon, hiç değilse bu konuda açık davranıyor; eleştireceği düşünceleri "iyileştirerek" ele aldığını söylüyor.

34. ΞΕ. Κέλευε δὴ τοὺς βελτίους γεγονότας ἀποκρίνασθαί σοι, καὶ τὸ λεχθὲν παρ' αὐτῶν ἀφερμήνευε.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται.

ΞΕ. Λεγόντων δὴ θνητὸν ζῷον εἶ φασιν εἶναί τι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τοῦτο δὲ οὐ σῶμα ἔμψυχον ὁμολογοῦσιν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τιθέντες τι τῶν ὄντων ψυχήν;

247 ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δέ; ψυχὴν οὐ τὴν μὲν δικαίαν, τὴν δὲ ἄδικόν φασιν εἶναι, καὶ τὴν μὲν φρόνιμον, τὴν δὲ ἄφρονα;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Ἀλλ' οὐ δικαιοσύνης ἕξει καὶ παρουσίᾳ τοιαύτην αὐτῶν ἑκάστην γίγνεσθαι, καὶ τῶν ἐναντίων τὴν ἐναντίαν;

ΘΕΑΙ. Ναί, καὶ ταῦτα ξύμφασιν.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε δυνατόν τῳ παραγίγνεσθαι καὶ ἀπογίγνεσθαι πάντως εἶναί τι φήσουσιν.

ΘΕΑΙ. Φασὶ μὲν οὖν.

B ΞΕ. Οὔσης οὖν δικαιοσύνης καὶ φρονήσεως καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ τῶν ἐναντίων, καὶ δὴ καὶ ψυχῆς ἐν ᾗ ταῦτα ἐγγίγνεται, πότερον ὁρατὸν καὶ ἁπτὸν εἶναί φασί τι αὐτῶν ἢ πάντα ἀόρατα;

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὐδὲν τούτων γε ὁρατόν.

ΞΕ. Τί δὲ τῶν τοιούτων; μῶν σῶμά τι λέγουσιν ἴσχειν;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο οὐκέτι κατὰ ταὐτὰ ἀποκρίνονται πᾶν, ἀλλὰ τὴν μὲν ψυχὴν αὐτὴν δοκεῖν σφίσι σῶμά τι κεκτῆσθαι, φρόνησιν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὧν ἠρώτηκας, αἰσχύνονται τὸ τολμᾶν ἢ μηδὲν τῶν
C ὄντων αὐτὰ ὁμολογεῖν ἢ πάντ' εἶναι σώματα διισχυρίζεσθαι.

ΞΕ. Σαφῶς γὰρ ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, βελτίους γεγόνασιν ἄνδρες· ἐπεὶ τούτων οὐδ' ἂν ἓν ἐπαισχυνθεῖεν οἵ γε αὐτῶν σπαρτοί τε καὶ αὐτόχθονες, ἀλλὰ διατείνοιντ' ἂν πᾶν ὃ μὴ δυνατοὶ ταῖς χερσὶ ξυμπιέζειν εἰσίν, ὡς ἄρα τοῦτο οὐδὲν τὸ παράπαν ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οἷα διανοοῦνται λέγεις.

34. YAB. Peki öyleyse, bu iyileşmiş insanların yanıtlarını sen ver onların sözlerine katılmamızı sağla!

THEAI. Öyle olması gerek.

YAB. O halde onlar, ölümlü bir canlının varlığını kabul edip etmediklerini söylesinler.

THEAI. Kuşkusuz kabul ederler.

YAB. Onlar, bundan canlı (ruhlu: empsükhos) bir bedeni anlıyor olsa gerek; öyle değil mi?

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Bu arada ruhu varolandan mı sayıyorlar?

247 THEAI. Evet.

YAB. Dahası var. Onlar ruhu kısmen doğru, kısmen eğri ve kısmen akıllı, kısmen akılsız diye açıklamıyorlar mı?

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Onlara göre, her bir ruhun böyle bir özelliğe sahip olması durumunda burada doğruluğun, şurada bunun tersinin ortaya çıkması gerekmez mi?

THEAI. Evet, onlar bunu da söylerler.

YAB. Ama o halde onlar, bir şeyde bulunabilen ya da ondan uzak durabilen şeye, her ne olursa olsun bir varlık katacaklardır.

THEAI. Evet, bunu yaparlar.

b YAB. Doğruluğa, bilgeliğe ve diğer erdemlerle bunların karşıtlarına ve böylece bunların ait olduğu ruha da bir varlık verildiğinde, onlar bununla, görülebilir, elle tutulabilir bir şey mi ya da görülebilir olmayan her şeyi mi açıklamış oluyorlar?

THEAI. Hemen hemen hiçbirine görülebilir demezler.

YAB. Bu türden olanların durumu nedir? Onlar, cisimsel bir şeyin var olduğunu şöyle ya da böyle öne sürmüyorlar mı?

THEAI. Burada onlar, her şey için aynı yanıtı artık vermiyorlar. Varlığı kendilerine cisimsel bir şey olarak görünen ruhtan söz ediyorlar. Ama bilgeliğe ve sorduğun diğer şeylere gelince, o zaman onlar bir çekingenliğe bürünüyorlar ve ne hiçbirinin var olc madığını kabul etmeyi ne de tümünün cisimsel olduğunu kesin bir dille öne sürmeyi göze alıyorlar.

YAB. Ey Theaitetos, bizim burada söz konusu ettiğimiz adamların iyileşmiş bir durumda oldukları apaçık ortada. Çünkü onların içinde, kökçe tohumdan meydana gelmiş ve topraktan çıkmış olanlar (spartoy: ekilmiş adamlar)* vardır ki bunlar, bu noktaların hiçbiriyle ilgili olarak en azından bile olsa bir utanma göstermezler; tersine onlar, elleriyle tutamadıkları hiçbir şeyin her türlü varlıktan uzak olduğunu ısrarla öne sürerler.

THEAI. Böylece onların düşünme tarzını hemen hemen tümüyle yeniden anlatmış oldun.

* **Kadmos** mitosuna gönderme yapılıyor. Bu mitosa göre, **Tanrıça Athena, Kadmos**'a öldürdüğü ejderin dişlerini toprağa ekmesini söyler. **Kadmos** bunu yapınca topraktan birdenbire silahlı adamlar çıkıverir. **Spartoy**, yani "ekilmiş adamlar" adı verilen dev gibi bu yabani adamlar, doğar doğmaz birbirleriyle kavgaya tutuşurlar. (A. Erhat; Mitoloji Sözlüğü.)

Materyalistlerin eleştirisini izlemeye bir ara vererek, bu eleştirinin **Platon**'un yine "varolan" anlayışına dayandığını belirtelim. Bunu açıkça görebilmek için, söylenenleri önce soru-yanıt biçiminde dile getirelim: Soru1: Ruh var mıdır, yok mudur? Yanıt: Vardır. Sonuç1: Ruh bir "varolan"dır. Soru2: Doğruluk, bilgelik erdem vb. var mıdır, yok mudur? Yanıt: Vardır. Sonuç2: Bunların her biri birer "varolan"dır. Varsayım: "Varolan", yalnızca bir türden olacaktır. O iki tür olamaz. Örneğin biri varolanın hem cisimsel hem cisimsel-olmayan olduğunu söyliyemez. Bu durumda materyalistler, ruhun "varolan" olduğunu söylemiş olacaklardır. Çünkü varsayıma göre varolan yalnızca bir türdür. (Bu arada, ruhun cisimsel olarak görülmesinin yadırganacak bir yönü olmadığını belirtelim. Gerek eski **Yunan**'da halk arasında ve felsefede —örneğin: atomistler—, gerekse pek çok kültürde ruhun nefesle, hava ile bir tutulduğunu biliyoruz. **Türkçe**'de bugün bile kullanılan "**son nefesini verdi**" ile "**ruhunu teslim etti**" deyimlerinin aynı anlama gelmesi, birincideki "**nefes**" ile diğerindeki "**ruh**" sözcüklerinin aynı anlamda olduğunu gösterir.) Öte yandan materyalistler, "doğruluk", "erdem" gibi şeylerin varlığını da yadsıyamazlar. Öyleyse bunlar da cisimseldir. Bu sonuç ise kabul edilebilir değildir. Kim doğruluğa, erdeme eliyle dokunabilir? İlk bakışta, bu eleştirinin temelinde "varolan"ın bir türden olduğu biçimindeki varsayım bulunuyor. Kuşkusuz bu yanlış değil. Eğer "varolan", biri cisimsel, diğeri cisimsel olmayan olmak üzere iki türlü olabilseydi, materyalistler ruha cisimsel; doğruluk ve diğerlerine cisimsel olmayan diyerek bu eleştiriden kurtulabilirlerdi. Oysa bu "varolan" ayrımını materyalistler de yapmıyor; onlar için de "varolan" bir türdendir. Ancak bu çözümleme ile yetinmemeli, daha derine inilmeli. Bu eleştirideki yanılgının asıl nedeni şu: Diyelim ki, "varolan" sözcüğünü kendi ana dilimize göre, büyük ya da küçük harf başlıklı, artikel'li ya da artikel'siz, bitişik ya da ayrık olarak, dilbilgisi bakımından bir "ad" diye alıyor, kuracağımız cümlelerde ona bu "ad" işlevini veriyoruz. Hatta bunu başka sözcükleri: Sıfatlar, zamirler, edatlar, bağlaçlar... için de yapıyoruz. Bilindiği gibi Hegel bu işin şampiyonlarından biridir. Öteki sözcükler ve filozoflar bir yana, biz yine "varolan"a ve **Platon**'a dönelim. **Platon** "varolan"ın bir şeyin adı olduğu kanısındadır. Çünkü o, hep söylediğimiz gibi, dil ya da söz ile var olan şeyler arasında bir eşitlik, bir denklik olduğuna inanıyor. Buna göre "ruh" sözcüğü de bir şeyin, bir "varolan"ın adıdır. "Varolan" sözcüğü ise hem "ruh"u hem "doğruluk"u kapsayan bir ad olmakla, ruh için kabul edilen bir nitelik —örneğin cisimsellik— doğruluk için de kabul edilmelidir. Görüldüğü gibi, "varlık=söz" varsayımı temeline dayanan **Platon**'un materyalistler hakkındaki eleştirisi, bugün artık kabul edilemezliği apaçık ortada olan söz konusu varsayımla aynı kökeri paylaşır.

ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἀνερωτῶμεν αὐτούς· εἰ γάρ τι καὶ σμικρὸν ἐθέλουσι τῶν ὄντων συγχωρεῖν ἀσώ-
D ματον, ἐξαρκεῖ. τὸ γὰρ ἐπί τε τούτοις ἅμα καὶ ἐπ' ἐκείνοις ὅσα ἔχει σῶμα ξυμφυὲς γεγονός, εἰς ὃ βλέποντες ἀμφότερα εἶναι λέγουσι, τοῦτο αὐτοῖς ῥητέον. τάχ' οὖν ἴσως ἂν ἀποροῖεν· εἰ δή τι

τοιοῦτον πεπόνθασι, σκόπει, προτεινομένων ἡμῶν, ἆρ' ἐθέλοιεν ἂν δέχεσθαι καὶ ὁμολογεῖν τοιόνδ' εἶναι τὸ ὄν.

YAB. O halde, onlara bir kez daha soralım. Eğer onlar, varolandan herhangi bir şeyi, ne denli az olsa da cisimsel olmayan bir şey olarak açıklamaya hazır iseler bile, bu yeterlidir. Çünkü onlar, az önce sözü edilen şeylerle doğadaki cisimsel nesneleri bir tutmaları ve hangi bakımdan her ikisine varlık tanımaları konusundaki belirtiyi söylemek zorundadırlar. belki de bunda güçlük çekeceklerdir. Bu sıkıntıları gerçekse, bizim bir önerimizi kabul etmeye eğilimli olmayı isteyip istemediklerini ve şu varlık açıklamasına katılıp katılmayacaklarını bir araştır bakalım.

Platon, materyalistler safında bir gedik açmak istemektedir. Onların "ne denli az olsa da cisimsel olmayan bir şeyi" varolan olarak kabul etmelerini istiyor. Buna karşılık, biraz aşağıda yapacağı kendi varolan tanımıyla hem materyalistlerle hem de idealistlerle uzlaşmayı ummaktadır.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δή; λέγε, καὶ τάχα εἰσόμεθα.

ΞΕ. Λέγω δὴ τὸ καὶ ὁποιανοῦν τινα κεκτημένον δύναμιν εἴτ' εἰς τὸ ποιεῖν ἕτερον ὁτιοῦν πεφυκὸς
E εἴτ' εἰς τὸ παθεῖν καὶ σμικρότατον ὑπὸ τοῦ φαυλοτάτου, κἂν εἰ μόνον εἰς ἅπαξ, πᾶν τοῦτο ὄντως εἶναι· τίθεμαι γὰρ ὅρον ὁρίζειν τὰ ὄντα, ὡς ἔστιν οὐκ ἄλλο τι πλὴν δύναμις.

THEAI. Bu nasıl bir açıklama olacak? Hele söyle de sonra onların nasıl davranacaklarını bilmeye çalışalım.

YAB. Öyleyse açıklıyorum: Hangi tarzda olursa olsun bir güce (dünamis: güç, ya-
e pabilirlik) sahip olan her şey ya herhangi diğer bir nesnede bir değişiklik yapar ya da en önemsiz nesne bile onda çok az da olsa etki bırakır. Bu yalnızca bir kerecik bile olsa, tüm bu şeyin gerçek varlığa sahip olması için yeterlidir. çünkü varolan hakkındaki benim bu açıklamam, gücün (dünamis) var olması durumunda bir açıklamadır.

"Varolan"a ilişkin şimdiye dek yapılan araştırmaların ulaştığı bu nokta, bu varolan tanımı, her şeyden çok dikkate değerdir. Varolanın etkileyen ve etkilenen şey (dünamis) olarak anlaşılması, varolan ile varol-

mayan arasındaki ayrımın da bu "dünamis" kavramıyla belirlenmesi **Platon**'un bir başarısıdır. **Aristoteles** felsefesinde de önemli bir rol oynayan "dünamis" kavramı, **Platon**'un burada kullandığı biçimde anlaşılır.

ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἐπείπερ αὐτοί γε οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ παρόντι τούτου βέλτιον λέγειν, δέχονται τοῦτο.

ΞΕ. Καλῶς· ἴσως γὰρ ἂν εἰς ὕστερον ἡμῖν τε καὶ τούτοις ἕτερον ἂν φανείη. πρὸς μὲν οὖν τούτους
248 τοῦτο ἡμῖν ἐνταῦθα μενέτω ξυνομολογηθέν.

ΘΕΑΙ. Μένει.

35. ΞΕ. Πρὸς δὴ τοὺς ἑτέρους ἴωμεν, τοὺς τῶν εἰδῶν φίλους· σὺ δ' ἡμῖν καὶ τὰ παρὰ τούτων ἀφερμήνευε.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται.

ΞΕ. Γένεσιν, τὴν δὲ οὐσίαν χωρίς που διελόμενοι λέγετε; ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ σώματι μὲν ἡμᾶς γενέσει δι' αἰσθήσεως κοινωνεῖν, διὰ λογισμοῦ δὲ ψυχῇ πρὸς τὴν ὄντως οὐσίαν, ἣν ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχειν φατέ, γένεσιν δὲ ἄλλοτε ἄλλως;
B ΘΕΑΙ. Φαμὲν γὰρ οὖν.

THEAI. Bu durumda, şimdilik onlar, bundan daha iyi bir şey söylemeyi bilmeyeceklerinden, bunu kabul ederler.

YAB. İyi. Belki de, onlar da biz de daha sonra bu konuda başka görüşe varabiliriz.
248 buna karşın bu kabullenme şimdilik bize yetişir.

THEAI. Öyle olsun.

35. YAB. Öyleyse şimdi ötekilere, kavramlara (ide'lere) dost olanlara geçelim. Ama senin onların yanıtlarını da bize bildirmen gerek.

THEAI. Anlaştık.

YAB. Oluş'u varlık'tan kesinlikle ayırıyorsunuz, değil mi?

THEAI. Evet.

YAB. Size göre biz, bedenimiz sayesinde algı (duyum) aracılığıyla oluş'la ortaklık içindeyiz; ruh sayesinde de düşünme aracılığıyla gerçek varolan'la. Bu gerçek varolan,

sizin savınıza göre, oluş'un sürekli değişimi sırasında, her bakımdan kendi kendisiyle özdeş ve daima aynı tarzdadır.

b THEAI. Evet bizim görüşümüz budur.

İdealistler için ruh (psükhe)-beden (soma) ayrımı şu ölçüte dayanıyor: Ruh düşünen şey (logismos) olarak gerçek varlığa (ontos usia); beden ise duyan, algılayan şey (aysthetikhos) olarak oluş (genesis)'a yönelir. Bir başka deyimle varlık (ontos) ya da gerçek varlık (ontos usia) ile oluş (genesis) ayrımı, bilgi bakımından düşünme (logidsomay) ile duyma, algılama (aysthomay) ayrımına karşılıktır. Duyu bilgisinin gerçek varlığın bilgisi olmadığı sonucunu veren bu ayırım "**Theaitetos**"daki "duyu bilgisi" tartışmasına da uygun düşer. "**Theaitetos**"ta (151e) öne sürülen "bilgi (episteme)nin duyu algısı (aysthesis)ndan başka bir şey olmadığı" savı tartışılır ve **Dialog**, bilginin ne duyusal-algı (aysthesis) ne doğru-sanı (doksa alethes) ne de doğru-sanıyla bağıntılı söz (logos) olmadığı vargısıyla (210a-b) son bulur.

ΞΕ. Τὸ δὲ δὴ κοινωνεῖν, ὦ πάντων ἄριστοι, τί τοῦθ' ὑμᾶς ἐπ' ἀμφοῖν λέγειν φῶμεν; ἆρ' οὐ τὸ νῦν δὴ παρ' ἡμῶν ῥηθέν;

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

YAB. Peki ama, siz ey tüm en seçkin kişiler! Bu "ortaklık içinde olmak"tan neyi anlıyorsunuz? Her iki durum için bunun sizce anlamı nedir? Az önce bizim söylediğimiz olmasın?

THEAI. Neydi o?

Bedenin oluş'la, ruhun varlık'la ortaklık içnde olması biçimindeki idealistlerin bu görüşündeki "ortaklık içinde olma" (to koynon) kavramı, yukarıda varolan için bir ölçüt olarak öne sürülen "etkileme-etkilenme gücü", yani dünamis kavramıyla şimdi birleştirilecek. İki şeyin birbirinden etkilenmesi, bu ikisinin bir ortaklık içinde olması demektir.

ΞΕ. Πάθημα ἢ ποίημα ἐκ δυνάμεώς τινος ἀπὸ τῶν πρὸς ἄλληλα ξυνιόντων γιγνόμενον. τάχ' οὖν, ὦ Θεαίτητε, αὐτῶν τὴν πρὸς ταῦτα ἀπόκρισιν σὺ μὲν οὐ κατακούεις, ἐγὼ δὲ ἴσως διὰ συνήθειαν.

ΘΕΑΙ. Τίν' οὖν δὴ λέγουσι λόγον;

C ΞΕ. Οὐ συγχωροῦσιν ἡμῖν τὸ νῦν δὴ ῥηθὲν πρὸς τοὺς γηγενεῖς οὐσίας πέρι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἱκανὸν ἔθεμεν ὅρον που τῶν ὄντων, ὅταν τῳ παρῇ ἡ τοῦ πάσχειν ἢ δρᾶν καὶ πρὸς τὸ σμικρότατον δύναμις;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πρὸς δὴ ταῦτα τόδε λέγουσιν, ὅτι γενέσει μὲν μέτεστι τοῦ πάσχειν καὶ ποιεῖν δυνάμεως, πρὸς δὲ οὐσίαν τούτων οὐδετέρου τὴν δύναμιν ἁρμόττειν φασίν.

YAB. Etkilenme (pathema) ya da etkime (poyema), birbiriyle ilgi içinde olan nesnelerin doğurduğu herhangi bir güçten (dünamis) ortaya çıkar. Sevgili Theaitetos, belki de sen, onların bu konudaki yanıtını doğru anlamıyorsundur. Ama onlarla içli dışlı oluşum, benim için bunu olanaklı kılıyor.

THEAI. Ne diyor onlar?

c YAB. Onlar, topraktan çıkanlara* varlık hakkında biraz önce söylenenlerde bizimle uzlaşmıyorlar.

THEAI. Neyi kabul etmiyorlar?

YAB. En önemsiz ölçüde bile olsa bir şeyin etkilenme ya da etkileme gücünü biz, varlığın doğru bir belirlenimi olarak gösteriyoruz, değil mi?

THEAI. Evet.

YAB. Onların buna yanıtı şudur: Bir etkileme ve etkilenme gücü oluş'la iyice bağıntılıdır; ama bu gücün ne biri ne de öteki varlıkla ilgili hiçbir şey sağlamaz.

Oluş'u varlık'tan kesin olarak ayıran idealistler, etkileme-etkilenme gücünün —ki bu, varlık olmanın belirlenimi idi— oluş'ta bulunmasına karşın, yine de oluş'a varlık vermiyorlar. Bu da idealistlerin çelişkisi olarak görünüyor.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν λέγουσί τι;

ΞΕ. Πρὸς ὅ γε λεκτέον ἡμῖν ὅτι δεόμεθα παρ' D αὐτῶν ἔτι πυθέσθαι σαφέστερον εἰ προσομολογοῦσι τὴν μὲν ψυχὴν γιγνώσκειν, τὴν δ' οὐσίαν γιγνώσκεσθαι.

ΘΕΑΙ. Φασὶ μὴν τοῦτό γε.

* Kaba materyalistler kastediliyor (Bkz. 247c).

THEAI. Bu yanıtta bir şey var mıdır dersin?

d YAB. Elbette, en azından birçok şey. Ruhun bilen, varlık'ın da bilinen olduğu konusunda bizimle uzlaşıp uzlaşmayacaklarını, daha kesin bir biçimde onlardan öğrenmek arzusunda olduğumuzu onlara söylemeliyiz.

THEAI. Evet, onlar bu konuda uzlaşmaya varırlar.

Oluş'un varlığı konusunda idealistlerle anlaşmaya varılmayınca, bu kez ruhun varlıkla ortalık içide olduğu biçimindeki düşüncenin sınanmasına geçiliyor; varlık ölçütü ruhun işlerinde aranıyor.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ γιγνώσκειν ἢ τὸ γιγνώσκεσθαί φατε ποίημα ἢ πάθος ἢ ἀμφότερον; ἢ τὸ μὲν πάθημα, τὸ δὲ θάτερον; ἢ παντάπασιν οὐδέτερον οὐδετέρου τούτων μεταλαμβάνειν;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς οὐδέτερον οὐδετέρου· τἀναντία γὰρ ἂν τοῖς ἔμπροσθεν λέγοιεν.

ΞΕ. Μανθάνω· τόδε γε, ὡς τὸ γιγνώσκειν
Ε εἴπερ ἔσται ποιεῖν τι, τὸ γιγνωσκόμενον ἀναγκαῖον αὖ ξυμβαίνει πάσχειν. τὴν οὐσίαν δὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον γιγνωσκομένην ὑπὸ τῆς γνώσεως, καθ' ὅσον γιγνώσκεται, κατὰ τοσοῦτον κινεῖσθαι διὰ τὸ πάσχειν, ὃ δή φαμεν οὐκ ἂν γενέσθαι περὶ τὸ ἠρεμοῦν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

YAB. İmdi nasıl? Siz, bilen ile bilineni nasıl açıklıyorsunuz? Bir etkileme veya etkilenme ya da her ikisi olarak mı? Ya da biri bir etkilenme öteki bir etkileme midir? Ya da genellikle, ikisinden hiçbirinin etkilenmede olsun, etkilemede olsun herhangi bir payı yok mudur?

THEAI. Kuşkusuz sonuncusu. Çünkü aksi halde onlar, daha önceki savlarıyla çelişen şeyleri söylemiş olurlar.

YAB. Anlıyorum; yani onlar şunu söyliyeceklerdir: Eğer bilme bir etkileme ise,
e bundan ötürü bilinen de zorunlu olarak etkilenen olacaktır. O halde bu önermeye göre, varlık eğer bilgi tarafından bilinirse, tam da bilindiği ölçüde etkilenmek ve buna göre hareket etmek zorunda olacaktır. Duran bir şeyde ise bunu asla kabul edemeyiz.

THEAI Doğru.

Varsayımlar: Ruh=bilen, varlık=bilinen. Öne sürülen seçenekler, tüm mantıksal olasılıkları ifade eder:
1. Bilen + bilinen = etkileme.
2. Bilen + bilinen = etkilenme.
3. Bilen + bilinen = etkileme +etkilenme.
4. Bilen = etkileme.
5. Bilinen = etkilenme.
6. Ne bilenin ne de bilinenin ne etkileyenle ne de etkilenenle hiçbir ilgisi yok.

İdealistler sonuncusunu seçiyorlar. Daha doğrusu, öne sürülen seçeneklerdeki tuzağı gördükleri için idealistler tüm seçenekleri reddediyorlar. Tuzak şudur: İdealistlere göre yetkin varlık, hareketsiz, duran bir şeydir. Oysa etkileme ve etkilenme içinde olmayı kabul etmek demek, hareketi kabul etmek demektir. Varlığın hem hareketsiz hem hareketli olması kabulü ise bir çelişkidir.

ΞΕ. Τί δὲ πρὸς Διός; ὡς ἀληθῶς κίνησιν καὶ ζωὴν καὶ ψυχὴν καὶ φρόνησιν ἢ ῥᾳδίως πεισθησόμεθα τῷ παντελῶς ὄντι μὴ παρεῖναι, μηδὲ ζῆν αὐτὸ μηδὲ
249 φρονεῖν, ἀλλὰ σεμνὸν καὶ ἅγιον, νοῦν οὐκ ἔχον, ἀκίνητον ἑστὸς εἶναι;

ΘΕΑΙ. Δεινὸν μέντ' ἄν, ὦ ξένε, λόγον συγχωροῖμεν.

ΞΕ. Ἀλλὰ νοῦν μὲν ἔχειν, ζωὴν δὲ μὴ φῶμεν;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφότερα ἐνόντ' αὐτῷ λέγομεν, οὐ μὴν ἐν ψυχῇ γε φήσομεν αὐτὸ ἔχειν αὐτά;

ΘΕΑΙ. Καὶ τίν' ἂν ἕτερον ἔχοι τρόπον;

ΞΕ. Ἀλλὰ δῆτα νοῦν μὲν καὶ ζωὴν καὶ ψυχὴν ἔχειν, ἀκίνητον μέντοι τὸ παράπαν ἔμψυχον ὂν ἑστάναι;

B ΘΕΑΙ. Πάντα ἔμοιγε ἄλογα ταῦτ' εἶναι φαίνεται.

ΞΕ. Καὶ τὸ κινούμενον δὴ καὶ κίνησιν συγχωρητέον ὡς ὄντα.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Ξυμβαίνει δ' οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἀκινήτων τε ὄντων νοῦν μηδενὶ περὶ μηδενὸς εἶναι μηδαμοῦ.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐὰν αὖ φερόμενα καὶ κινούμενα πάντ' εἶναι συγχωρῶμεν, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ταὐτὸν τοῦτο ἐκ τῶν ὄντων ἐξαιρήσομεν.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

YAB. Ama Zeus aşkı için, yetkin varlığın (pantelos onti) gerçekte ne hareket ne yaşam ne ruh ne de kavrayıştan hiçbir pay almadığına, yani onun ne canlı olduğuna ne
249 de düşündüğüne, tersine onurlu kutsallıkta akıldan yoksun, devinimsiz dinginlikte durup kaldığına inanmamız nasıl beklenir?

THEAI. Evet Yabancı, bu en çok sakıncalı bir ödün olurdu.

YAB. Öyleyse, biz onun aklı olduğunu, ama yaşamı olmadığını mı söyliyeceğiz?

THEAI. Bunu nasıl yaparız?

YAB. Yetkin varlığın akıl ile yaşamı içeren bir ruhu olduğunu kabul etmeksizin, onda bu ikisinin (akıl ile yaşamın) bulunabileceğini mi söyliyeceğiz.

THEAI. O, bu ikisine başka nasıl sahip olabilir?

YAB. Demek ki o, akla, yaşama, ruha sahip olabilecek ve de canlı olmasına karşın mutlak hareketsizlikte sessizce durur, öyle mi?

b THEAI. Tüm bunlar, bana hepten saçma görünüyor.

YAB. O halde, hareket eden ve hareket, varolan olarak tanınmalıdır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Öyleyse Theaitetos, bundan şu sonuç çıkıyor: Eğer hiç hareket yoksa, hiç kimsede, hiçbir şey hakkında, hiçbir yerde akıl (nus) olmaz.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Öte yandan, her şeyin değişme ve harekette olduğunu kabul edecek olursak, aynı şekilde, bu önermeye göre akla uygun bilgi'yi varolan'ın alanından kendiliğinden çıkartmış olacağız.

THEAI. Nasıl?

İdealistlerin dediği gibi tüm varlık (pantelos onti) hareketsizse, bir bilgi olanağı, yani akıl (nus) da olmaz. Çünkü bilgi için en azından bir bilenin, yani etkiyenin olması gerekir. Bu hareketten başka bir şey değildir. Bilen akıl etkiyendir. Öte yandan, her şey değişiyorsa, değişmeyen, akla uygun bir bilgi (to logon) nasıl var olacak? Böylece idealistlerin değişmeyen, gerçek varlık (ontos usia) ile değişen oluş' (genesis)undan herhangi birini tek başına tüm varlık (pantelos onti) olarak kabul etmek söz konusu olmayacaktır.

ΞΕ. Τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ περὶ τὸ
C αὐτὸ δοκεῖ σοι χωρὶς στάσεως γενέσθαι ποτ' ἄν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Τί δ'; ἄνευ τούτων νοῦν καθορᾷς ὄντα ἢ γενόμενον ἂν καὶ ὁπουοῦν;

ΘΕΑΙ. Ἥκιστα.

ΞΕ. Καὶ μὴν πρός γε τοῦτον παντὶ λόγῳ μαχετέον, ὃς ἂν ἐπιστήμην ἢ φρόνησιν ἢ νοῦν ἀφανίζων ἰσχυρίζηται περί τινος ὁπῃοῦν.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

ΞΕ. Τῷ δὴ φιλοσόφῳ καὶ ταῦτα μάλιστα τιμῶντι πᾶσα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη διὰ ταῦτα μήτε τῶν ἓν ἢ καὶ τὰ πολλὰ εἴδη λεγόντων τὸ πᾶν ἑστηκὸς
D ἀποδέχεσθαι, τῶν τε αὖ πανταχῇ τὸ ὂν κινούντων μηδὲ τὸ παράπαν ἀκούειν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν παίδων εὐχήν, ὅσα ἀκίνητα καὶ κεκινημένα, τὸ ὂν τε καὶ τὸ πᾶν ξυναμφότερα λέγειν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα.

36. ΞΕ. Τί οὖν; ἆρ' οὐκ ἐπιεικῶς ἤδη φαινόμεθα περιειληφέναι τῷ λόγῳ τὸ ὄν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Βαβαὶ μέντ' ἂν ἄρα, ὦ Θεαίτητε, ὡς μοι δοκοῦμεν νῦν αὐτοῦ γνώσεσθαι περὶ τὴν ἀπορίαν τῆς σκέψεως.

E ΘΕΑΙ. Πῶς αὖ καὶ τί τοῦτ' εἴρηκας;

YAB. "Her bakış açısından aynı", "aynı tarzda" ve "aynı bakımdan" belirlenimlerin genellikle dinginlik olmaksızın, sence olanaklı olmadığı görünmüyor mu?

c THEAI. Asla olmaz.

YAB. Peki nasıl? Bu belirlenimler olmaksızın aklın (nus: akıl, akıl bilgisi) var olduğunu ya da herhangi bir yerde bir zaman var olacağını düşünebilir misin?

THEAI. Büsbütün hayır.

YAB. Bilginin, kavrayışın va aklın varlığını yadsıyan, ama buna karşın herhangi bir şey üzerine, herhangi bir savı tam kesinlikle öne süren birine de tüm söz silahlarıyla karşı koymak gerekir.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. O halde filozof için ve savlarının bu kesinliğini her şeyin üstünde tutan için büsbütün kaçınılmaz görünen şudur: O, ne bir ya da çok kavram (ide) kabul ederek her-
d şey'i (to pan) dinginlik olarak açıklayanlarla uzlaşır ne de varolan'a kaçınılmaz bir hareketi verenlerin en küçük bir sesini bile dinlemek bağışında bulunur; tersine o, tıpkı çocuk dileklerinde* olduğu gibi, hareketsiz olanla hareket edenin tümüne, yani varolan'a ve herşey'e her iki özelliği (hareket ve dinginlik) katmak zorunda kalır.

THEAI. Çok doğru.

36. YAB. Ne dersin? Sanki, varolanın doyurucu bir tanımına varmış olduğumuz izlenimi ortaya çıkmıyor mu?

THEAI. Tümüyle.

YAB. Ama Theaitetos, yine de kuşkuyu elden bırakmayalım. Çünkü yanılmıyorsam, biz şimdi ilkin bu düşüncedeki güçlükleri ayırd edeceğiz.

e THEAI. Bundan ne anlıyorsun? Bunun anlamı nedir?

İdealistlerin savlarının sınanması sonucunda varılan bu noktada, varolan, tüm varlık, çelişik gibi görünse de hem hareket hem de dinginlik özelliklerine sahip olarak anlaşılıyor. Ama böylece doğru bilginin, akıl bilgisinin imkanı sağlanmış oluyor. Varolan'ın ne olduğu belirlendikten ve bilginin imkanı sağlandıktan sonra, şimdi sıra bu ikisinin ilgisine, yani varlığın bilgisindeki sorunlara gelir. Varolan'dan hareket eden, varolan'ın ne olduğunu ve ne olmadığını sorarak yola koyulan, kendinden önceki filozofları, onların varlık kavrayışları bakımından ele alan **Platon**, varlık karşısındaki bu tavrıyla, kedisinden sonraki felsefeye varlık-sorununu en temel bir felsefe soruşu olarak bırakmıştır. Öğrencisi **Aristoteles**'den çağımız filozofu **Heidegger**'e dek varlık-sorusu, neredeyse felsefenin kendisiyle eş tutulmuştur.

ΞΕ. Ὦ μακάριε, οὐκ ἐννοεῖς ὅτι νῦν ἐσμεν ἐν ἀγνοίᾳ τῇ πλείστῃ περὶ αὐτοῦ, φαινόμεθα δέ τι λέγειν ἡμῖν αὐτοῖς;

ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ γοῦν· ὅπῃ δ' αὖ λελήθαμεν οὕτως ἔχοντες, οὐ πάνυ ξυνίημι.

ΞΕ. Σκόπει δὴ σαφέστερον, εἰ ταῦτα νῦν ξυν-
250 ομολογοῦντες δικαίως ἂν ἐπερωτηθεῖμεν ἅπερ αὐτοὶ τότε ἠρωτῶμεν τοὺς λέγοντας εἶναι τὸ πᾶν θερμὸν καὶ ψυχρόν.

ΘΕΑΙ. Ποῖα; ὑπόμνησόν με.

* Çocukların "her şeyi" istediği, filozofun da burada çocuklara öyküdüğü anlatılmak isteniyor.

ΞΕ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ πειράσομαί γε δρᾶν τοῦτο, ἐρωτῶν σὲ καθάπερ ἐκείνους τότε, ἵνα ἅμα τι καὶ προΐωμεν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Εἶεν δή, κίνησιν καὶ στάσιν ἆρ' οὐκ ἐναντιώτατα λέγεις ἀλλήλοις;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Καὶ μὴν εἶναί γε ὁμοίως φῂς ἀμφότερα αὐτὰ καὶ ἑκάτερον;

B ΘΕΑΙ. Φημὶ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ἆρα κινεῖσθαι λέγων ἀμφότερα καὶ ἑκάτερον, ὅταν εἶναι συγχωρῇς;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Ἀλλ' ἑστάναι σημαίνεις λέγων αὐτὰ ἀμφότερα εἶναι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Τρίτον ἄρα τι παρὰ ταῦτα τὸ ὂν ἐν τῇ ψυχῇ τιθείς, ὡς ὑπ' ἐκείνου τήν τε στάσιν καὶ τὴν κίνησιν περιεχομένην, συλλαβὼν καὶ ἀπιδὼν αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας κοινωνίαν, οὕτως εἶναι προσεῖπες ἀμφότερα;

C ΘΕΑΙ. Κινδυνεύομεν ὡς ἀληθῶς τρίτον ἀπομαντεύεσθαί τι τὸ ὄν, ὅταν κίνησιν καὶ στάσιν εἶναι λέγωμεν.

ΞΕ. Οὐκ ἄρα κίνησις καὶ στάσις ἐστὶ ξυναμφότερον τὸ ὄν, ἀλλ' ἕτερον δή τι τούτων.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΞΕ. Κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἄρα τὸ ὂν οὔτε ἕστηκεν οὔτε κινεῖται.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Ποῖ δὴ χρὴ τὴν διάνοιαν ἔτι τρέπειν τὸν βουλόμενον ἐναργές τι περὶ αὐτοῦ παρ' ἑαυτῷ βεβαιώσασθαι;

ΘΕΑΙ. Ποῖ γάρ;

ΞΕ. Οἶμαι μὲν οὐδαμόσε ἔτι ῥᾴδιον. εἰ γάρ τι

D μὴ κινεῖται, πῶς οὐχ ἕστηκεν; ἢ τὸ μηδαμῶς

ἑστὸς πῶς οὐκ αὖ κινεῖται; τὸ δὲ ὂν ἡμῖν νῦν ἐκτὸς τούτων ἀμφοτέρων ἀναπέφανται. ἦ δυνατὸν οὖν τοῦτο;

ΘΕΑΙ. Πάντων μὲν οὖν ἀδυνατώτατον.

YAB. Anlamıyor musun, ey kutlu delikanlı! Tüm araştırma boyunca, varlık hakkında şimdi olduğu gibi, çözümü ele geçirdiğimiz kuruntusuna kapılmamızdan daha büyük bir bilgisizlik içinde kendimizi hiçbir zaman bulmamıştık.

THEAI. En azından ben, bu sanıya kapılmıştım. Ama ansızın, bu kendi kendimizi aldatmaya nasıl varmış olduğumuz, bana salt bir bilmece gibi geliyor.

YAB. Öyleyse, herşey'in sıcak ile soğuk olduğunu söyleyenlere* vaktiyle sorduğumuz soruların, şimdi bu ödünler karşısında bize de haklı olarak yöneltilip yönetilemiyeceğini daha açık bir biçimde gör bakalım.

THEAI. Hangi sorulardı? Anımsamama yardım et!

YAB. Seve seve. Vaktiyle onlara yaptığım gibi, dikkat ve özenle seni de sorguya çekerek, bunu denemeye, hem de bu sırada biraz daha ilerleme sağlamaya çalışacağım.

THEAI. Peki.

YAB. İyi öyleyse. Sence, hareketle dinginlik tümüyle birbirine karşıt değil midir?

THEAI. Kuşkusuz öyledir.

YAB. Her ikisini ve ikisinden her birini aynı biçimde varolan olarak açıklıyor musun?

THEAI. Evet.

YAB. Onları varlık olarak kabul ettiğinde, her ikisine ve ikisinden her birine böylece aynı zamanda hareketi de yüklenmiş olursun, değil mi?

THEAI. Olanaksız bu.

YAB. Ama sen her ikisini varolan olarak açıkladığında, dinginliği de onlara atfetmiş olmuyor musun?

THEAI. Hareket ile dinginliği varlık olarak açıklarken, doğrusu biz, varolan'ı üçüncü bir şey diye göz önünde bulunduruyoruz.

YAB. O halde varolan, hareket ile durağanlığın bir toplamı değil, tersine bunlardan ayrı bir şeydir.

THEAI. Öyle görünüyor.

YAB. Kendine özgü doğası bakımından varolan kendi kendisinde ne dingin ne de hareketlidir.

THEAI. Doğru olsa gerek.

YAB. O halde bu konuda söz götürmez, güvenilir bir yargı edinmek ve bu konuda aydınlığa ulaşmak için düşünmenin hangi yöne çevrilmesi gerekir?

* Krşl. 243d-e

THEAI. Evet, hangi yöne?

YAB. Sanırım, nereye de baksak her şey güçlüklerle dolu görünüyor. Çünkü bir
d şey eğer hareket etmiyorsa, onun dingin olması gerekir, değil mi? Ya da öte yandan bir şey eğer hiçbir biçimde dingin değilse, onun hareket etmesi gerekmez mi? Ama şimdi varolan, bu ikisinin dışında kalan bir şey olarak bize görünüyor. İmdi bu genellikle olanaklı mıdır?

THEAI. Tamamen olanaksızdır.

Hareket ile dinginlik, varolan olarak ifade edilince, varolan üçüncü bir şey değilse, hareketle dinginlik birbirine karışmış olur; 250b'deki deyimle, hareket dinginliğe yüklenmiş olur. Bu olanaksız olduğuna göre, demek ki varolan, hareket ve dinginlikten ayrı üçüncü bir şey olarak anlaşılmalıdır. Bu durumda da güçlük şudur: Bir şey ya hareketlidir ya değildir. Bu varolan için de geçerlidir. Oysa varolanı hareket ve dinginliğin dışında ayrı bir şey olarak tutmuştuk. Ne hareketli ne de dingin olmayan bir şeyin olması olanaksızdır. Böylece bu varolan belirlemesi de yine dilenma biçimine sokulur. Bu da araştırmanın yeterli olmadığı, tersine sürdürülmesi gerektiği kanısını doğurur.

ΞΕ. Τόδε τοίνυν μνησθῆναι δίκαιον ἐπὶ τούτοις.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅτι τοῦ μὴ ὄντος ἐρωηθέντες τοὔνομα ἐφ' ὅ τί ποτε δεῖ φέρειν, πάσῃ συνεσχόμεθα ἀπορίᾳ. μέμνησαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Μῶν οὖν ἐν ἐλάττονί τινι νῦν ἐσμεν ἀπορίᾳ
Ε περὶ τὸ ὄν;

ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ μέν, ὦ ξένε, εἰ δυνατὸν εἰπεῖν, ἐν πλείονι φαινόμεθα.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐνταῦθα κείσθω διηπορημένον· ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἴσου τό τε ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν ἀπορίας μετειλήφατον, νῦν ἐλπὶς ἤδη καθ' ἅπερ ἂν αὐτῶν θάτερον εἴτε ἀμυδρότερον εἴτε σαφέστερον ἀναφαίνηται, καὶ θάτερον οὕτως ἀναφαίνεσθαι· καὶ
251 ἐὰν αὖ μηδέτερον ἰδεῖν δυνώμεθα, τὸν γοῦν λόγον ὅπηπερ ἂν οἷοί τε ὦμεν εὐπρεπέστατα διωσόμεθα οὕτως ἀμφοῖν ἅμα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς.

ΞΕ. Λέγωμεν δὴ καθ' ὁντινά ποτε τρόπον πολλοῖς

ὀνόμασι ταὐτὸν τοῦτο ἑκάστοτε προσαγορεύομεν.

ΘΕΑΙ. Οἷον δὴ τί; παράδειγμα εἰπέ.

37. ΞΕ. Λέγομεν ἄνθρωπον δή που πόλλ' ἄττα ἐπονομάζοντες, τά τε χρώματα ἐπιφέροντες αὐτῷ καὶ τὰ σχήματα καὶ μεγέθη καὶ κακίας καὶ ἀρετάς,
B ἐν οἷς πᾶσι καὶ ἑτέροις μυρίοις οὐ μόνον ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναί φαμεν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸν καὶ ἕτερα ἄπειρα, καὶ τἆλλα δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον· οὕτως ἓν ἕκαστον ὑποθέμενοι πάλιν αὐτὸ πολλὰ καὶ πολλοῖς ὀνόμασι λέγομεν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΞΕ. Ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γερόντων τοῖς ὀψιμαθέσι θοίνην παρεσκευάκαμεν· εὐθὺς γὰρ ἀντιλαβέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τά τε πολλὰ ἓν καὶ τὸ ἓν πολλὰ εἶναι, καὶ δή που χαίρουσιν οὐκ ἐῶντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον,
C ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον. ἐντυγχάνεις γάρ, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἐγῷμαι, πολλάκις τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακόσιν, ἐνίοτε πρεσβυτέροις ἀνθρώποις, καὶ ὑπὸ πενίας τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως τὰ τοιαῦτα τεθαυμακόσι, καὶ δή τι καὶ πάσσοφον οἰομένοις τοῦτο αὐτὸ ἀνηυρηκέναι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

YAB. O halde, bu bağlamda önceki bir olayı anımsamalıyız.

THEAI. Hangisi.

YAB. "Varolmayan"ın başlıca işaretinin nerde gösterileceğini sorduğumuz zaman, kendimizi hepten şaşkınlık içinde bulmuştuk. Anımsıyor musun?

THEAI. Nasıl anımsamam.

YAB. Ama şimdi varolan'dan dolayı içinde bulunduğumuz şaşkınlık daha mı az-
e dır?

THAI. Bence ey Yabancı! Bu şimdiki şaşkınlık, belki de daha da büyüktür.

YAB. Bu güçlüklerin tartışılması sonuçlanmış olmalıdır. Ama varolan ile varolmayan bizi aynı ölçüde şaşkınlığa uğratıyorsa, onlardan biri az veya çok açıklık kazan-

dığında, bunun diğeri için de söz konusu olacağını aynı ölçüde umabiliriz. İkisinden hiç-
251 birini de bilemiyecek olursak, hiç olmazsa yapabildiğimiz kadarıyla araştırmayı, her ikisi için aynı zamanda yolu yordamınca bir sonuca götürmeyi isteriz.

THEAI. Güzel.

YAB. O halde ortaya çıkan her durumda, aynı nesneye birçok yüklemler vermemizin ne anlama geldiğini söyliyelim.

THEAI. Nasıl bir nesneye? Bir örnek ver!

37. YAB. İnsandan söz ettiğimizde, ona çeşitli yüklemler veririz. Renk, biçim, büyüklük-küçüklük, kötülük ve erdem niteliklerini ona yöneltiriz. Tüm bunlar ve başka
b binlercesiyle, onun yalnız insan olduğunu değil, aynı zamanda iyi ve sayısız yüklemleri olduğunu da demeye getiririz. Başka nesneler için de bu böyledir: Onların her birini bir şey olarak ortaya koyuyor, sonra da buna karşın çok şey olarak ve çeşitli adlarıyla deyimliyoruz.

THEAI. Doğru.

YAB. Bununla yalnız gençlere değil, aynı zamanda ileri yaşlarında eğitim gören yaşlılara da şatafatlı bir şölen hazırlamış olacağız. Çünkü onların her biri çok'un bir, bir'in de çok olamıyacağı biçimindeki akla gelebilecek ilk itirazı hemen yapar. Bu husta, insana "iyi" denirse, bunun uygun olmadığını, yalnızca iyiye "iyi" ve insana "in-
c san" denilebileceğini göstermek onların hoşuna gider. Sanırım Theaitetos, büyük bir şevkle bu şeyler üzerine atılan insanlarla sık sık karşılaşıyorsundur. Kafaca zayıflıkları yüzünden tam bir hayranlıkla bu şeylere bağlanan ve böylece tüm bilgelik tacını buldukları kuruntusuna kapılan yaşını başını almış adamlara da arada sırada rastlıyorsundur?

THEAI. Elbette.

Bir öznenin kendisinden başka bir yüklemi nasıl aldığı sorusu **Platon** çağında çokça tartışılan bir soru olmuştur. Bu soru, yargının, dolayısıyle bilginin olanağını ortadan kaldıran, yalnızca özdeşlik yargılarına hak tanıyan bir sorudur. Aslında soru, yüklemi özneye veren "dir" koşacının bir matematik cümledeki "eşit" (=) işareti gibi görülmesi ya da normal dilin tıpkı bir matematik dili gibi sanılması temeline — yanlışına— dayanır. Buna göre, örneğin "insan iyi-dir" demek, "insan" ile "iyi"nin özdeş olması demektir. "Dir" koşacı bu özdeşliğin işaretidir. Yargı böyle anlaşılınca, o zaman yalnızca özdeşlikler doğru yargı olarak kabul görecektir. Örneğin, "insan insandır", "iyi iyidir" gibi. Buna karşın hiçbir özne, kendisinden başka bir şeyi yüklem olarak alamıyacaktır. Örneğin "insan iyidir" denemiyecektir. Bu da doğru bir yargının olamıyacağı, yargının ve bilginin olanağının yok sayılacağı anlamına gelir.

ΞΕ. Ἵνα τοίνυν πρὸς ἅπαντας ἡμῖν ὁ λόγος ᾖ τοὺς πώποτε περὶ οὐσίας καὶ ὁτιοῦν διαλεχθέντας,

D ἔστω καὶ πρὸς τούτους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅσοις ἔμπροσθεν διειλέγμεθα, τὰ νῦν ὡς ἐν ἐρωτήσει λεχθησόμενα.

ΘΕΑΙ. Τὰ ποῖα δή;

ΞΕ. Πότερον μήτε τὴν οὐσίαν κινήσει καὶ στάσει προσάπτωμεν μήτε ἄλλο ἄλλῳ μηδὲν μηδενί, ἀλλ' ὡς ἄμικτα ὄντα καὶ ἀδύνατον μεταλαμβάνειν ἀλλήλων οὕτως αὐτὰ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν λόγοις τιθῶμεν; ἢ πάντα εἰς ταὐτὸν ξυνάγωμεν ὡς δυνατὰ ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις; ἢ τὰ μέν, τὰ δὲ μή; τούτων, ὦ
E Θεαίτητε, τί ποτ' ἂν αὐτοὺς προαιρεῖσθαι φήσαιμεν;

ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν οὐδὲν ἔχω πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι.

ΞΕ. Τί οὖν οὐ καθ' ἓν ἀποκρινόμενος ἐφ' ἑκάστου τὰ ξυμβαίνοντα ἐσκέψω;

ΘΕΑΙ. Καλῶς λέγεις.

YAB. O halde bizim tartışmamız, herhangi bir zamanda varlık üzerine bir görüş
d ortaya atmış olanların istisnasız hepsini ilgilendirir. Bu görüş çok önemsiz de olabilir. Şimdi söylemek üzere olduğumuz şey, demin sözü edilenlere olduğu gibi daha önce kendileriyle uğraşmış olduklarımıza da soru biçiminde yöneltilmiş şey olsun.

THEAI. Nedir öyleyse?

YAB. Ne varlığı hareket ve dinginlikle ne de genellikle herhangi bir şeyi, başka herhangi bir şeyle birleştiremiyecek miyiz? Varsayımımıza göre birleşmenin olamıyacağı, karşılıklı bir ortaklığın kurulamıyacağı mı söz konusu? Yoksa biz, karşılıklı bağıntıya gelmeye yetili olarak her şeyi birleştirecek miyiz? Ya da bu bazı şeyler için geçerli,
e ama diğerleri için geçerli olmayacak mı? Bu seçeneklerden hangisini, ey Theaitetos, onlar yeğ tutarlar? Bu konuda ne söylemeliyiz?

THEAI. Ben bu konuda onlar adına yanıt verecek durumda değilim.

YAB. Niçin yanıtını madde madde vermeyi denemiyorsun? Böylece her adımda ortaya çıkan sonuçları gözden geçirirsin.

THEAI. Güzel söyledin.

Şimdi tartışılacak düşünceleri, şu şekilde sıralayabiliriz: Önce, diğer seçeneklerin de kendisinden çıkartılacağı genel sav soru biçiminde öne sürülüyor: Genellikle bir şey, başka bir şeyle birleştirilebilir mi? Buradan mantıksal olarak ortaya çıkan tüm seçenekler şunlardır: i. Hiçbir şey başka hiçbir şeyle birleştirilemez mi? ii. Her şey birbiriyle birleştirilir mi? iii. Bazı şeyler birbiriyle birleştirilir, bazı şeyler birleştirilemez mi? Yargı açsından baktığımız zaman, aynı seçenekleri bu kez şöyle dile getirebiliriz: i. Hiçbir özne, hiçbir yüklem almaz (mı?). Bunun anlamı yargının olanaksızlığıdır. ii. Her özne her yüklemi alır (mı?). Bu ise yargının olanağını sağlıyor, ama onun geçerlilik değerini, yani doğru ya da yanlış olup olmadığını bilme olanağını ortadan kaldırıyor. iii. Bazı özneler bazı yüklemleri alır (mı?). Doğru seçenek bu sonuncusu olacaktır. Araştırmaya birincisinden başlanıyor.

ΞΕ. Καὶ τιθῶμέν γε αὐτοὺς λέγειν, εἰ βούλει, πρῶτον μηδενὶ μηδὲν μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν κοινωνίας εἰς μηδέν. οὐκοῦν κίνησίς τε καὶ στάσις οὐδαμῇ μεθέξετον οὐσίας;

252 ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τί δέ; ἔσται πότερον αὐτῶν οὐσίας μὴ προσκοινωνοῦν ;

ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔσται.

ΞΕ. Ταχὺ δὴ ταύτῃ γε τῇ συνομολογίᾳ πάντα ἀνάστατα γέγονεν, ὡς ἔοικεν, ἅμα τε τῶν τὸ πᾶν κινούντων καὶ τῶν ὡς ἓν ἱστάντων καὶ ὅσοι κατ' εἴδη τὰ ὄντα κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχοντα εἶναί φασιν ἀεί· πάντες γὰρ οὗτοι τό γε εἶναι προσάπτουσιν, οἱ μὲν ὄντως κινεῖσθαι λέγοντες, οἱ δὲ ὄντως ἑστηκότ' εἶναι.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

Β ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ ὅσοι τοτὲ μὲν ξυντιθέασι τὰ πάντα, τοτὲ δὲ διαιροῦσιν, εἴτε εἰς ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς ἄπειρα εἴτε εἰς πέρας ἔχοντα στοιχεῖα διαιρούμενοι καὶ ἐκ τούτων συντιθέντες, ὁμοίως μὲν ἐὰν ἐν μέρει τοῦτο τιθῶσι γιγνόμενον, ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἀεί, κατὰ πάντα ταῦτα λέγοιεν ἂν οὐδέν, εἴπερ μηδεμία ἔστι ξύμμιξις.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Ἔτι τοίνυν ἂν αὐτοὶ πάντων καταγελαστό-

τατα μετίοιεν τὸν λόγον οἱ μηδὲν ἐῶντες κοινωνίᾳ παθήματος ἑτέρου θάτερον προσαγορεύειν.

C ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τῷ τε "εἶναί" που περὶ πάντα ἀναγκάζονται χρῆσθαι καὶ τῷ "χωρὶς" καὶ τῷ "τῶν ἄλλων" καὶ τῷ "καθ' αὑτὸ" καὶ μυρίοις ἑτέροις, ὧν ἀκρατεῖς ὄντες εἴργεσθαι καὶ μὴ συνάπτειν ἐν τοῖς λόγοις οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται.

D ΘΕΑΙ. Κομιδῇ λέγεις ὁμοιόν τε καὶ ἀληθές.

YAB. İstersen ilkin, hiçbir şeyin başka herhangi bir şeyle ortaklığa girmekte herhangi bir yetisi olmadığı biçimindeki varsayımı ele alalım. Buna göre, hareket ile dinginlik, varlıkla olan her türlü ortaklıktan çıkmış olmıyacak mı?

252

THEAI. Evet, elbette.

YAB. Ama nasıl? Onlardan biri, varlıktan pay almadıkça var olabilir mi?

THEAI. Hayır.

YAB. Öyle görünüyor ki, bu kabul* sayesinde, herşey'in harekette olduğu ya da herşey'in birşey olarak dingin durduğu görüşlerinde olan ve de varolanı her bağıntıda daima kendi kendisinde aynı olan kavramlar (ide'ler) bakımından açıklayan tüm bu ekollerin işi bitirilmiş oluyor. Çünkü bu kişilerin bir kısmı harekete gerçekten varolan diyerek, diğerleri de dinginliği gerçekten varolan diye açıklayarak, böylece hepsi de varlık tasarımını bu şeylere yüklemiş oluyor.

THEAI. Kuşkusuz.

b

YAB. Ama yine bunlar**, bazen her şeyi bir araya topluyor, bazen de ayırıyorlar. İster her şeyi birlikte bir araya getirsinler, ister bir'den sayısız çokluğu yeniden ayrıştırsınlar ya da her şeyi belirli öğe gruplarına ayırsınlar ve bunları yeniden bir araya getirsinler, ister bu olayların değişim içinde birlikte, isterse durmaksızın ardı ardına oluştuğunu söylesinler; —bunun hiç önemi yok. Eğer bireşime hiçbir varlık katılmamışsa onların söylediği her şey sıfırdır, geçersizdir.

THEAI. Doğru.

YAB. Dahası bu kişiler, herhangi bir şeyin başka bir şeyin durumuna katılması yüzünden başka bir şey olarak gösterilmesini kabul etmek istememekle, kendi bilimsel yöntemleri bakımından da kendilerini en gülünç konuma sokarlar.

* Hareket ile dinginliğin varlıkla olan ortaklıktan çıkmış olmaları kabulü.

* Heraklitos ile Empedokles kastediliyor. Krşl. 242e.

c THEAI. Nasıl?

YAB. Onlar, "varlık", "olmaksızın", "başka", "kendinde" ve daha binlerce deyimleri her yerde kesinlikle kullanmak zorundadırlar. Onlar bu deyimlere karşı koyamazlar; konuşmalarında onların bağıntılarından kaçınamazlar. Öyle ki onlar, başka yönlerden gelecek hiçbir çelişkiyi asla gereksemezler. Denildiği gibi düşmanı, karşıtı kendi evlerinde barındırırlar. Bu düşman onların kendi içindedir, bambaşka bir yoldaştır, bir tür Eurykles*'dir, onların sürekli izleyicisidir.

d THEAI. Gerçekten de yerinde ve doğru bir benzetme.

Vantrilok benzetmesinin kullanılmasının nedeni şudur: Hiçbir şey hiçbir şeyle birleştirilemezse, —ki burada eleştirilen görüş bunu söyler; o zaman ne harekete ne dinginliğe ne de ide'lere "varolan" yüklenebilir. Dahası varolan'ı hiçbir şeye katamıyacaksak hiçbir şeyin varlığından da söz edemiyeceğiz. Üstelik, yalnıca "varolan"ın ya da "varlık"ın başka bir sözcüğe yüklenmesinde değil, daha binlerce sözcükle yapılan deyimlerde de durum aynıdır. Oysa konuşan, bir şey söyliyen herkes —buna yukardaki savı öne sürenler de dahil—, böyle bir birleştirmeyi yapmak zorundadır. Bu birleştirmeyi yadsıyanlar, konuşurlarken, birbirlerine kattıkları sözcükleri söylerken, bunları kendileri söylemiyorlar da; yoksa o sözcükler bir vantrilokta olduğu gibi karınlarından mı çıkıyor?

ΞΕ. Τί δ', ἂν πάντα ἀλλήλοις ἐῶμεν δύναμιν ἔχειν ἐπικοινωνίας;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο μὲν οἷός τε κἀγὼ διαλύειν.

ΞΕ. Πῶς;

ΘΕΑΙ. Ὅτι κίνησίς τε αὐτὴ παντάπασιν ἵσταιτ' ἂν καὶ στάσις αὖ πάλιν αὐτὴ κινοῖτο, εἴπερ ἐπιγιγνοίσθην ἐπ' ἀλλήλοιν.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γέ που ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἀδύνατον, κίνησίν τε ἵστασθαι καὶ στάσιν κινεῖσθαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τὸ τρίτον δὴ μόνον λοιπόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

Ε 38. ΞΕ. Καὶ μὴν ἕν γέ τι τούτων ἀναγκαῖον, ἢ πάντα ἢ μηδὲν ἢ τὰ μὲν ἐθέλειν, τὰ δὲ μὴ συμμίγνυσθαι.

* **Eurykles**, V. yy.'da yaşamış bir vantrilok ve falcıydı. Krşl. **Aristophanes**, "Yaban Arıları", 1019. (İng. ye Çev. nin Notu)

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Καὶ μὴν τά γε δύο ἀδύνατον εὑρέθη.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πᾶς ἄρα ὁ βουλόμενος ὀρθῶς ἀποκρίνεσθαι τὸ λοιπὸν τῶν τριῶν θήσει.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ὅτε δὴ τὰ μὲν ἐθέλει τοῦτο δρᾶν, τὰ δ' οὔ,
253 σχεδὸν οἷον τὰ γράμματα πεπονθότ' ἂν εἴη. καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ μὲν ἀναρμοστεῖ που πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ξυναρμόττει.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τὰ δέ γε φωνήεντα διαφερόντως τῶν ἄλλων οἷον δεσμὸς διὰ πάντων κεχώρηκεν, ὥστε ἄνευ τινὸς αὐτῶν ἀδύνατον ἁρμόττειν καὶ τῶν ἄλλων ἕτερον ἑτέρῳ.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε.

ΞΕ. Πᾶς οὖν οἶδεν ὁποῖα ὁποίοις δυνατὰ κοινωνεῖν, ἢ τέχνης δεῖ τῷ μέλλοντι δρᾶν ἱκανῶς αὐτά;

ΘΕΑΙ. Τέχνης.

ΞΕ. Ποίας;

ΘΕΑΙ. Τῆς γραμματικῆς.

ΞΕ. Τί δέ; περὶ τοὺς τῶν ὀξέων καὶ βαρέων
B φθόγγους ἆρ' οὐχ οὕτως; ὁ μὲν τοὺς συγκερανυμένους τε καὶ μὴ τέχνην ἔχων γιγνώσκειν μουσικός, ὁ δὲ μὴ ξυνιεὶς ἄμουσος;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Καὶ κατὰ τῶν ἄλλων δὴ τεχνῶν καὶ ἀτεχνιῶν τοιαῦτα εὑρήσομεν ἕτερα.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τί δ'; ἐπειδὴ καὶ τὰ γένη πρὸς ἄλληλα κατὰ ταὐτὰ μίξεως ἔχειν ὡμολογήκαμεν, ἆρ' οὐ μετ' ἐπιστήμης τινὸς ἀναγκαῖον διὰ τῶν λόγων πορεύεσθαι τὸν ὀρθῶς μέλλοντα δείξειν ποῖα ποίοις συμφωνεῖ τῶν γενῶν καὶ ποῖα ἄλληλα οὐ δέχεται;
C καὶ δὴ καὶ διὰ πάντων εἰ συνέχοντ' ἄττ' αὖτ' ἐστιν, ὥστε συμμίγνυσθαι δυνατὰ εἶναι, καὶ πάλιν ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, εἰ δι' ὅλων ἕτερα τῆς διαιρέσεως αἴτια;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπιστήμης δεῖ, καὶ σχεδόν γε ἴσως τῆς μεγίστης;

39. ΞΕ. Τίν' οὖν αὖ προσεροῦμεν, ὦ Θεαίτητε, ταύτην; ἢ πρὸς Διὸς ἐλάθομεν εἰς τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐμπεσόντες ἐπιστήμην, καὶ κινδυνεύομεν ζητοῦντες τὸν σοφιστὴν πρότερον ἀνηυρηκέναι τὸν φιλόσοφον;

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

D ΞΕ. Τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ μήτε ταὐτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι μήτε ἕτερον ὂν ταὐτὸν μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι;

ΘΕΑΙ. Ναί, φήσομεν.

YAB. Peki eğer her şey birbirleriyle birleşme yetisini verecek olsaydık, ne olurdu acaba?

THEAI. Bunu çürütmeye benim de gücüm yeter.

YAB. Nasıl?

TEHAI. Hareketle dinginlik eğer birlikte bulunsalardı, hareketin kendisi tümüyle dinginliğe dönüşecek ve sonra da dinginlik, yeniden kendiliğinden harekette olacaktı.

YAB. Ama, hareketin dingin durması ve dinginliğin hareket etmesi ise zorunlu nedenlerden tümüyle olanaksızdır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. O halde geriye yalnızca üçüncü olanak kalıyor.

THEAI. Evet.

38. YAB. Ama o halde, bu durumlardan biri zorunlu olarak doğru olmalıdır: Ya
e her şey ya hiçbir şey ya da bazı şeyler birbiriyle birleşebilir olmalı; geri kalan diğer şeyler ise olmamalıdır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. İlk iki durum olanaksız görünüyor.

THEAI. Evet.

YAB. O halde doğru yanıt vermek istiyen herkes, bu üç durumun sonuncusunu benimseyecektir.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. O halde bazı şeylerin birbiriyle bağıntı kurabilir oldukları, bazılarının da ol-
253 madıkları göz önüne alındığında, burada harflerinkine benzer bir olgu var demektir. Çünkü harflerin de bazıları birbiriyle birleşebilir, bazıları birleşemez.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ünlüler, tıpkı bir şerit gibi hepsinin içinden geçmekle, ünsüzlerden daha

çok yarar sağlar. Öyle ki bu ünlülerden biri olmaksızın geri kalanların hiçbiri bir diğeriyle birleşemez.

THEAI. Evet, elbette.

YAB. Herkes hangi seslerin birbiriyle birleşmeye yetili olduğunu bilir mi? Yoksa bu konuda tam geçerli bilgi vermek için özel bir sanata mı gerek var?

THEAI. Kesinlikle böyle bir sanata gerek var.

YAB. Nedir bu?

THEAI. Dilbilgisi.

YAB. Ayrıca, yüksek ve alçak perdeden sesler için de böyle değil midir? Hangi
b seslerin birleşip, hangilerinin birleşmeyeceğini doğru olarak yargılama sanatına sahip olan biri, müzikten anlayan biridir; bundan bir şey anlamayan da müziği bilmeyen biridir, değil mi?

THEAI. Evet.

YAB. Öyleyse devam! Kavramlar (cinsler, türler) da birbirleriyle birleşmeleri bakımından aynı durumda olduğundan burada da kesinlikle belirli bir bilime gerek vardır. Hangi kavramların birbiriyle uyuştukları, hangilerinin birbirlerini dışladıkları sorusu üzerine doğru bilgi vermek istendiğinde; yargılar, bu bilime dayanılarak, olası kavram
c (tür) bağıntıları bakımından inceden inceye araştırılır, değil mi? Belirli temel kavramların tüm kavram alanını kuşatıp kuşatmadığı, yani hepsiyle bağıtıya girmeye yetili olup olmadığı biçimindeki soru için de aynı şeyi yapmak gerekmez mi? Öte yandan dışlamalara (ayrılmalara) gelince; acaba burada, kavram alanının bütününde başka ayrılma nedenleri mi var?

THEAI. Bu amaçlar için herhangi bir bilime değil, belki de en önemli bir bilime gerek vardır.

39. YAB. Öyleyse ey Theaitetos, bu bilime hangi adı vereceğiz? Yoksa biz Zeus'un yardımıyla, bilmeden, yalnızca salt gerçek karşısında heyecanlanan özgür insanların bilimiyle* mi karşı karşıya geldik; sofisti ararken, ondan önce filozofu mu bulduk?

THEAI. Ne demek istiyorsun.

d YAB. Kavramları (türleri) doğru bir biçimde ayırmayı; ne bir ve aynı kavrama ayrı anlamları ne de ayrı kavramlara aynı anlamı vermemeyi dialektik bilimin ödevi olarak açıklamıyacak mıyız?

THEAI. Evet, bunu diyeceğiz.

Felsefe ile "bilimsel tartışma sanatı" (dialektikes epistemes)nın bir tutulmasına yukarıda 227a, b'de de rastlanmıştı. "Tartışma sanatı" dediğimiz "dialektike" bileşik sözcüğünü yakından incelersek, onun "karşı karşıya koyma, ayırma, çözümleme sanatı, uğraşı" anlamına geldiğini

* Felsefenin "özgür bilim" (elevtheron epistemen) olduğu biçimindeki bu ifade, Aristoteles'de daha belirgin bir biçimde yerini bulur. Bkz. **Metafizik**, 982b, 20 ve devamı.

görürüz. Felsefe, bu adlandırmayla çözümleyici (analitik) bir etkenlik olarak anlaşıldığı gibi, onun ödevinin de çözümleme olduğu açıkça ifade edilmiş oluyor. Burada felsefe, kavram ve yargı (önerme) çözümlemesi olarak anlaşılıyor. Çağımız "çözümleyici (analitik) felsefe"si, kendisine **Platon** gibi bir öncü bulabilir, sanırım. (GİRİŞ'de "tartışma sanatı" ile ilgili sözlerimiz, burada anımsansın.)

ΞΕ. Οὐκοῦν ὅ γε τοῦτο δυνατὸς δρᾶν μίαν ἰδέαν διὰ πολλῶν, ἑνὸς ἑκάστου κειμένου χωρίς, πάντῃ διατεταμένην ἱκανῶς διαισθάνεται, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀλλήλων ὑπὸ μιᾶς ἔξωθεν περιεχομένας, καὶ μίαν αὖ δι' ὅλων πολλῶν ἐν ἑνὶ ξυνημμένην, καὶ
Ε πολλὰς χωρὶς πάντῃ διωρισμένας· τοῦτο δ' ἔστιν, ᾗ τε κοινωνεῖν ἕκαστα δύναται καὶ ὅπῃ μή, διακρίνειν κατὰ γένος ἐπίστασθαι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε διαλεκτικὸν οὐκ ἄλλῳ δώσεις, ὡς ἐγῷμαι, πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλῳ δοίη τις;

ΞΕ. Τὸν μὲν δὴ φιλόσοφον ἐν τοιούτῳ τινὶ τόπῳ καὶ νῦν καὶ ἔπειτα ἀνευρήσομεν, ἐὰν ζητῶμεν, ἰδεῖν
254 μὲν χαλεπὸν ἐναργῶς καὶ τοῦτον, ἕτερον μὴν τρόπον ἥ τε τοῦ σοφιστοῦ χαλεπότης ἥ τε τούτου.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ὁ μὲν ἀποδιδράσκων εἰς τὴν τοῦ μὴ ὄντος σκοτεινότητα, τριβῇ προσαπτόμενος αὐτῆς, διὰ τὸ σκοτεινὸν τοῦ τόπου κατανοῆσαι χαλεπός· ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΞΕ. Ὁ δέ γε φιλόσοφος, τῇ τοῦ ὄντος ἀεὶ διὰ λογισμῶν προσκείμενος ἰδέᾳ, διὰ τὸ λαμπρὸν αὖ τῆς χώρας οὐδαμῶς εὐπετὴς ὀφθῆναι· τὰ γὰρ τῆς τῶν
Β πολλῶν ψυχῆς ὄμματα καρτερεῖν πρὸς τὸ θεῖον ἀφορῶντα ἀδύνατα.

ΘΕΑΙ. Καὶ ταῦτα εἰκὸς οὐχ ἧττον ἐκείνων οὕτως ἔχειν.

ΞΕ. Οὐκοῦν περὶ μὲν τούτου καὶ τάχα ἐπισκεψόμεθα σαφέστερον, ἂν ἔτι βουλομένοις ἡμῖν ᾖ· περὶ δὲ τοῦ σοφιστοῦ που δῆλον ὡς οὐκ ἀνετέον, πρὶν ἂν ἱκανῶς αὐτὸν θεασώμεθα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

YAB. Buna gücü yeten kimse, "bir" kavramın (türün), kendi kendisiyle çelişen birçok kavram üzerine yayılması, keza, birbirinden ayrı birçok kavramın "bir" kavramca dışardan çevrelenmesi üstüne, dahası, "bir" kavramın diğer tüm kavramlarla, hem de tek tek herbiriyle bağıntı kurması hakkında ve son olarak, birbirlerine büsbütün karşıt olan
e birçok kavramlar üzerine kendini tümüyle aydınlatır. Bu da her tek durumda ne dereceye kadar bir bağıntının bulunabildiğini, ne dereceye kadar bulunamadığını kavrama uygun olarak ayırt etmeyi bilmek demektir.

THEAI. Çok doğru.

YAB. Ama sen, dialektik sanatını, felsefenin saf ve doğru yolundan olan kimseden başka birine vermeyeceksin.

THEAI. Nasıl olur da, başka birine verilebilir?

YAB. Filozofa gelince, onu aradığımızda, şimdi onu burada nasıl bulmuşsak, daha
254 sonra ve her zaman onu bulacağımız böyle bir yer vardır. Ama burada, sofistin durumunda olduğundan başka türlü güçlük olmasına karşın filozofu da açıkça tanımak güçtür.

THEAI. Nasıl.

YAB. Sofist varolmayan'ın karanlığına sıvışır, orada oyalanmayı sever. Bu yerin karanlığıdır onu güç bilinir kılan. Öyle değil mi.

THEAI. Öyle görünüyor.

YAB. Buna karşılık, varolan'ın ide'sini durmaksızın düşünme işine kendini kaptıran filozofta ise durum tam tersidir: Bulunduğu yerin parlaklığı, onu hiç de kolay bilinebilir
b yapmaz. Çünkü çoğunluğun tinsel gözü uzun süre tanrısal-olan'a bakmaya dayanamaz.

THEAI. Evet, bu da sofist için söylendiğinden hiç de daha az doğru değil.

YAB. Hoşumuza giderse, daha sonra filozof üzerine daha kesin araştırmalar yapanız. Ama sofiste sıra gelince, onu yeterince açığa çıkarmadan rahat edemiyeceğimiz ortada.

THEAI. Doğru.

Aynı araştırmada, filozofla sofiste neden birlikte rastlanıyor, sorusu burada açıklık kazanıyor: Filozof varolan'ın alanında bulunuyor; sofist ise varolmayan'ın karanlığında gizleniyor. Birbirinin karşıtı olan bu iki kavramdan birini araştıran, araştırdığı kavramı belirlemesi, sınırlandırması bakımından zorunlu olarak ötekini de ele alır. Bundandır filozofla sofistin "akrabalığı". Bir başka benzerlik de her ikisini ele geçirmenin güç oluşu. Güçlük, filozofta içinde bulunduğu aydınlığın parlaklığından, sofistte ise karanlıktan kaynaklanıyor. Parlak ışıkta göz kamaştığı için, karanlıkta ise ışık olmadığı için görme olamaz ya da güç olur. Her ikisi için de keskin göz gerek. Bu göz, beden gözü değil, tersine ruh gözüdür. **Platon**'da ve genellikle felsefede, beden gözünün tinsel göz ya da ruh gözü (psükhes ommata, 254b) için bir paradiğma ya da bir metafor oluşu burada anımsanmalıdır. Varolan'ın aydınlık, varolmayan'ın karanlık olarak ifade edilişi, mytholojik öğeleri **Dialog**'larında ("**Sofist**", bunlardan biri olmasa da.) bolca kullanan **Platon**'un bu tutumunun bir sonucu olabilir. Mytholoji'deki "aither (aydınlık)-erobes (karanlık)" karşıtlığı, burada aynı sırayla, "lamprotes-skhoteynos" karşıt sözcükleriyle dile getirilmiştir.

40. ΞΕ. Ὅτ' οὖν δὴ τὰ μὲν ἡμῖν τῶν γενῶν ὡμολόγηται κοινωνεῖν ἐθέλειν ἀλλήλοις, τὰ δὲ μή, καὶ τὰ μὲν ἐπ' ὀλίγον, τὰ δ' ἐπὶ πολλά, τὰ δὲ καὶ διὰ
C πάντων οὐδὲν κωλύειν τοῖς πᾶσι κεκοινωνηκέναι, τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ξυνεπισπώμεθα τῷ λόγῳ τῇδε σκοποῦντες, μὴ περὶ πάντων τῶν εἰδῶν, ἵνα μὴ ταραττώμεθα ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ προελόμενοι τῶν μεγίστων λεγομένων ἄττα, πρῶτον μὲν ποῖα ἕκαστά ἐστιν, ἔπειτα κοινωνίας ἀλλήλων πῶς ἔχει δυνάμεως, ἵνα τό τε ὂν καὶ μὴ ὂν εἰ μὴ πάσῃ σαφηνείᾳ δυνάμεθα λαβεῖν, ἀλλ' οὖν λόγου γε ἐνδεεῖς μηδὲν γιγνώμεθα περὶ αὐτῶν, καθ' ὅσον ὁ τρόπος ἐνδέχεται τῆς νῦν σκέψεως, ἐὰν ἄρα ἡμῖν πῃ
D παρεικάθῃ τὸ μὴ ὂν λέγουσιν ὡς ἔστιν ὄντως μὴ ὂν ἀθῴοις ἀπαλλάττειν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή.

40. YAB. İmdi anlaşılmış olduğu gibi, kimi kavramlar (türler) birbirleriyle ortaklığa girmeye hazırdır, kimileri değildir ve kimileri dar, kimileri geniş kapsamlıdır; kimile-
c ri de tüm alanın içine girerek hiçbir dirençle karşılaşmaksızın hepsiyle ortaklıkta bulunuyor, öyleyse biz de araştırmamızı sürdürürken, kalabalıktan yolumuzu şaşırmamak için bütün kavramları (türleri) göz önüne almayacak biçimde davranacağız. Biz, daha

çok, en önemli diye geçenlerin yalnızca bazılarını ele alıp, ilkin onların tek tek kendi başına ne olduklarını (neliklerini), sonra da birbiriyleriyle karşılıklı ortaklık kurma yetilerinin nasıl olduğunu gözden geçireceğiz. Böylece, tam bir açıklıkla kavramaya gücümüz yetmese de, şimdiki araştırma tarzımızın elverdiği kadarıyla, varolan'a ve varolmayan'a yetesiye bir açıklık getirmeyi başaracağız. Belki de varolmayan'ın gerçekten varolan olmadığı savından da kazasız belasız kurtulmayı umabiliriz.

TEHAI. Bizim yolumuz da bu olmalıdır.

İlkin kavramın kendisinin ne olduğunun, sonra da öteki kavramlarla ilgisinin araştırılması biçiminde betimlenen yöntemin felsefe çalışmaları için önemi, kavramsal açıklık kazandırmadaki rolü, **Platon**'dan sonra bile değerinden hiçbir şey yitirmemiştir. Ayrıca, eldeki Dialog'un kendisi de böyle bir yönteme sık sık tanıklık ediyor.

ΞΕ. Μέγιστα μὴν τῶν γενῶν, ἃ νῦν δὴ διῆμεν, τό τε ὂν αὐτὸ καὶ στάσις καὶ κίνησις.

ΘΕΑΙ. Πολύ γε.

ΞΕ. Καὶ μὴν τώ γε δύο φαμὲν αὐτοῖν ἀμίκτω πρὸς ἀλλήλω.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ὂν μικτὸν ἀμφοῖν· ἐστὸν γὰρ ἄμφω που.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τρία δὴ γίγνεται ταῦτα.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Οὐκοῦν αὐτῶν ἕκαστον τοῖν μὲν δυοῖν ἕτερόν ἐστιν, αὐτὸ δ' ἑαυτῷ ταὐτόν.

E ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Τί ποτ' αὖ νῦν οὕτως εἰρήκαμεν τό τε ταὐτὸν καὶ θάτερον; πότερα δύο γένη τινὲ αὐτώ, τῶν μὲν τριῶν ἄλλω, ξυμμιγνυμένω μὴν ἐκείνοις ἐξ ἀνάγκης ἀεί, καὶ περὶ πέντε ἀλλ' οὐ περὶ τριῶν ὡς ὄντων αὐτῶν σκεπτέον, ἢ τό τε ταὐτὸν τοῦτο καὶ θάτερον
255 ὡς ἐκείνων τι προσαγορεύοντες λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτούς;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Ἀλλ' οὔ τι μὴν κίνησίς γε καὶ στάσις οὔθ' ἕτερον οὔτε ταὐτόν ἐστι.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ὅτιπερ ἂν κοινῇ προσείπωμεν κίνησιν καὶ στάσιν, τοῦτο οὐδέτερον αὐτοῖν οἷόν τε εἶναι.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Κίνησίς τε στήσεται καὶ στάσις αὖ κινηθήσεται· περὶ γὰρ ἀμφότερα θάτερον ὁποτερονοῦν γιγνόμενον αὐτοῖν ἀναγκάσει μεταβάλλειν αὖ θάτερον ἐπὶ τοὐναντίον τῆς αὐτοῦ φύσεως, ἅτε
B μετασχὸν τοῦ ἐναντίου.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε.

ΞΕ. Μετέχετον μὴν ἄμφω ταὐτοῦ καὶ θατέρου.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν λέγωμεν κίνησίν γ' εἶναι ταὐτὸν ἢ θάτερον, μηδ' αὖ στάσιν.

ΘΕΑΙ. Μὴ γάρ.

ΞΕ. Ἀλλ' ἆρα τὸ ὂν καὶ τὸ ταὐτὸν ὡς ἕν τι διανοητέον ἡμῖν;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Ἀλλ' εἰ τὸ ὂν καὶ τὸ ταὐτὸν μηδὲν διάφορον σημαίνετον, κίνησιν αὖ πάλιν καὶ στάσιν ἀμφότερα εἶναι λέγοντες ἀμφότερα οὕτως αὐτὰ ταὐτὸν ὡς
C ὄντα προσεροῦμεν.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἀδύνατον.

ΞΕ. Ἀδύνατον ἄρα ταὐτὸν καὶ τὸ ὂν ἓν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Τέταρτον δὴ πρὸς τοῖς τρισὶν εἴδεσι τὸ ταὐτὸν τιθῶμεν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ θάτερον ἆρα ἡμῖν λεκτέον πέμπτον; ἢ τοῦτο καὶ τὸ ὂν ὡς δύ' ἄττα ὀνόματα ἐφ' ἑνὶ γένει διανοεῖσθαι δεῖ;

ΘΕΑΙ. Τάχ' ἄν.

ΞΕ. Ἀλλ' οἶμαί σε συγχωρεῖν τῶν ὄντων τὰ μὲν αὐτὰ καθ' αὑτά, τὰ δὲ πρὸς ἄλλα ἀεὶ λέγεσθαι.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ;

D ΞΕ. Τὸ δ' ἕτερον ἀεὶ πρὸς ἕτερον· ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκ ἄν, εἴ γε τὸ ὂν καὶ τὸ θάτερον μὴ πάμπολυ διεφερέτην· ἀλλ' εἴπερ θάτερον ἀμφοῖν μετεῖχε τοῖν εἰδοῖν ὥσπερ τὸ ὄν, ἦν ἄν ποτέ τι καὶ τῶν ἑτέρων ἕτερον οὐ πρὸς ἕτερον· νῦν δὲ ἀτεχνῶς ἡμῖν, ὅτιπερ ἂν ἕτερον ᾖ, συμβέβηκεν ἐξ ἀνάγκης ἑτέρου τοῦτο ὅπερ ἐστὶν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Λέγεις καθάπερ ἔχει.

ΞΕ. Πέμπτον δὴ τὴν θατέρου φύσιν λεκτέον ἐν
E τοῖς εἴδεσιν οὖσαν, ἐν οἷς προαιρούμεθα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ διὰ πάντων γε αὐτὴν αὐτῶν φήσομεν εἶναι διεληλυθυῖαν· ἓν ἕκαστον γὰρ ἕτερον εἶναι τῶν ἄλλων οὐ διὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μετέχειν τῆς ἰδέας τῆς θατέρου.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

YAB. Daha önce, inceden inceye araştırdığımız en önemli tür-kavramları varolan'ın kendisi ve de dinginlik ile hareketti.

THEAI. Evet bunlar çok daha önemliydiler.

YAB. Ama bu son ikisi, açıklamamıza göre, birbiriyle bir bağıntıya giremez.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Ama varolan bu ikisiyle birleşebilir; çünkü ikisi de vardır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Demek ki hepsi üç etti.

THEAI. Elbette.

YAB. O halde onların her biri, diğer ikisinden ayrı, ama kendi kendisiyle aynıdır.

e THEAI. Doğru.

YAB. Ama bu "aynı" ile "ayrı"dan neyi anlamıştık? Onlar da iki ayrı kavram mıdır? Her zaman zorunlu olarak bu üçüyle bağıntıda olmalarına karşın bu üçünden ayrı mıdırlar? Öyle ki, onların hepsine birden üç değil de beş gözüyle mi bakmalıyız? Yoksa biz bu "aynı" ve "ayrı" diye, bilmeden, demin sözü geçen kavramlardan birini mi anlı-

255 yoruz?

THEAI. Belki.

YAB. Ama hareket ile dinginlik ne "ayrı" ne de "aynı" ile bir tutulur.

THEAI. Nasıl?

YAB. Hareket ile dinginlik hakkında kullandığımız ortak deyimin bu ikisinden biri olabilmesi olanaksızdır.

THEAI. Niçin?

YAB. Hareket dinginleşecek, öte yandan dinginlik hareket edecekti de ondan. Eğer hangisi olursa olsun ikisinden biri, eşit ölçüde ikisi üzerine yayılırsa, zorunlu ola-
b rak diğeri, kendine özgü doğasının karşıtına dönüşecektir; çünkü o, karşıta katılacaktır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Ama her ikisi de hem "aynı"ya hem "ayrı"ya katılacak.

THEAI. Evet.

YAB. Demek ki, dinginliğin olduğu gibi hareketin de "aynı" ya da "ayrı" olduğunu söyleyemeyiz.

THEAI. Hayır, söyleyemeyiz.

YAB. Ama şöyle ya da böyle "varolan" ile "aynı"yı bir kavram olarak düşünmemiz gerekmez mi?

THEAI. Belki.

YAB. Ama eğer "varolan" ile "aynı hiç ayrı değilse, hareket ile dinginliğin ikisini birden "varolan" olarak gösterdiğimizde, bu ikisini "aynı" olarak da göstermek zorunda
c kalacağız.*

THEAI. Ama doğrusu bu olanaksızdır.

YAB. O halde "varolan" ile "aynı" da bir olamaz.

THEAI. Olamaz.

YAB. Öyleyse biz, "aynı"yı dördüncü bir kavram olarak diğer üçünün yanına koyacağız.

THEAI. Herhande.

YAB. İmdi nasıl? "Ayrı"yı bir beşinci olarak mı tanıyacağız? Yoksa biz buna ve "varolan"a bir kavram hakkında yalnızca gelişigüzel iki ad olarak mı bakacağız.

THEAI. Belki.

d YAB. "Varolan"ın daima ya kendi başına var olarak ya da bir başkasıyla bağıntıda olarak değerlendirildiğini her halde kabul edeceksin.

THEAI. Nasıl etmem ki!

YAB. Ama "ayrı", daima ancak bir başka şey ile ilgi içinde bulunur, değil mi?

THEAI. Evet.

YAB. "Varolan" ile "ayrı" karşısında kökten bir ayrım olmasaydı bu olmazdı. Bu takdirde şöyle olacaktı: Eğer "varolan" gibi "ayrı", demin adlandırılan iki biçime katılsaydı, o zaman kendi ayrılığı bir başka şey ile olan ilgisinden kaynaklanmayan bazı "ayrı"lar da var olacaktı. İmdi biz, ayrı olan her şeyin kesinlikle ancak bir başka şey ile bağıntıda var olabilen şey olduğunu koşulsuz zorunlu bir önerme olarak onaylamış olduk.

THEAI. Doğru söylüyorsun.

YAB. Demek ki, "ayrı"nın doğasını belirttiğimiz kavram dizisinde beşinci bir üye

* Bu cümleyi şöyle formüle edebiliriz:
varolan = aynı
(hareket+dinginlik) = varolan
o halde:
(hareket+dinginlik) = aynı
Sonuç yanlış, çıkarım kurala uygun ve ikinci öncül de doğru ise —ki Platon'a göre öyledir; demek ki birinci öncül (varolan=aynı) yanlıştır. Buna göre "aynı" yeni ve dördüncü bir kavram olarak anlaşılmalıdır.

e olarak tanıyacağız.

THEAI. Evet.

YAB. Ve şimdi, bu kavramın tüm kavram alanı içinde yayıldığı savına sıra geldi. Çünkü her tek kavram, kendine özgü doğası yüzünden değil, tersine "ayrılık ide'si"ne (ideas tes thateru) katılması yüzünden diğerlerinden ayrıdır.

THEAI. Kuşkusuz.

"Ayrı"nın da başka bir kavram (tür) olduğu belirlenmekle, böylece beş temel kavram elde edilmiş oldu. (Bu beş kavramın "Sofist"teki Platon ontolojisi'nin temel öğeleri olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.) Yukarıda ancak bazı kavramların bazı kavramlarla birleşebileceği, bazılarının birleşemiyeceği saptanmıştı. Şimdi bu birleşme-birleşememe ayrımı açısından elimizdeki kavramlarda durum nedir? Önce "varolan"ı ele alalım: "Varolan" hem tek başına bulunur hem de "varolmayan" dışındaki kavramlarla birleşebilir. Birbirinin karşıtı olan "hareket" ile "dinginlik" de birbirlerinin dışında diğer kavramlarla birlikte bulunabilecekleri gibi hem de kendi başlarına bulunurlar. "Aynı" ile "ayrı" ise ancak ve ancak bir başka kavramla bulunurlar, tek başlarına bulunamazlar. "Aynı" ile "ayrı"nın birbirleriyle birleşip birleşemiyeceği konusunda bir şey söylenmiyor ama şimdiye dek izlenen düşünce biçiminden, onların birbirine katılamıyacaklarını çıkarmak olasıdır. "Ayrı" hakkında söylenen, "aynı" hakkında söylenmemekle birlikte, herhalde şu sav onun için de geçerli olsa gerektir: Diğer kavramlar kendi başlarına bulundukları halde "ayrı" (ve tabii "aynı" da) tek başına bulunamıyor. O zaman onların varlığı tehlikeye giriyor. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için idea'lar yardıma çağrılıyor. Böylece "ayrı", "ayrı-lık ide'sine katılmak"la (to metekheyn tes ideas tes thateru; 255e) varlık kazanıyor. Esasen bir kavramın (türün) varlığını temin eden onun ide'sidir. Üstelik tek başına (var) olmayan "ayrı" (herhalde "aynı" da), tam da bu tek başına olamamadan dolayı, eğer var ise, demek ki tüm kavram alanını kapsayan, bu alanın tümüne yayılan bir kavramdır.

41. ΞΕ. Ὧδε δὴ λέγωμεν ἐπὶ τῶν πέντε καθ' ἓν ἀναλαμβάνοντες.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Πρῶτον μὲν κίνησιν, ὡς ἔστι παντάπασιν ἕτερον στάσεως. ἢ πῶς λέγωμεν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐ στάσις ἄρ' ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

256 ΞΕ. Ἔστι δέ γε διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ὄντος.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν.

ΞΕ. Αὖθις δὴ πάλιν ἡ κίνησις ἕτερον ταὐτοῦ ἐστιν.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Οὐ ταὐτὸν ἄρα ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν αὕτη γ' ἦν ταὐτὸν διὰ τὸ μετέχειν αὖ πάντ' αὐτοῦ.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Τὴν κίνησιν δὴ ταὐτόν τε εἶναι καὶ μὴ ταὐτὸν ὁμολογητέον· καὶ οὐ δυσχεραντέον. οὐ γὰρ ὅταν εἴπωμεν αὐτὴν ταὐτὸν καὶ μὴ ταὐτόν, ὁμοίως εἰρήκαμεν, ἀλλ' ὁπόταν μὲν ταὐτόν, διὰ τὴν μέθεξιν
B ταὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν οὕτω λέγομεν, ὅταν δὲ μὴ ταὐτόν, διὰ τὴν κοινωνίαν αὖ θατέρου, δι' ἣν ἀποχωριζομένη ταὐτοῦ γέγονεν οὐκ ἐκεῖνο ἀλλ' ἕτερον, ὥστε ὀρθῶς αὖ λέγεται πάλιν οὐ ταὐτόν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν κἂν εἴ πῃ μετελάμβανεν αὐτὴ κίνησις στάσεως, οὐδὲν ἂν ἄτοπον ἦν στάσιμον αὐτὴν προσαγορεύειν;

ΘΕΑΙ. Ὀρθότατά γε, εἴπερ τῶν γενῶν συγχωρησόμεθα τὰ μὲν ἀλλήλοις ἐθέλειν μίγνυσθαι, τὰ δὲ μή.

C ΞΕ. Καὶ μὴν ἐπί γε τὴν τούτου πρότερον ἀπόδειξιν ἢ τῶν νῦν ἀφικόμεθα, ἐλέγχοντες ὡς ἔστι κατὰ φύσιν ταύτῃ.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Λέγωμεν δὴ πάλιν· ἡ κίνησίς ἐστιν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, καθάπερ ταὐτοῦ τε ἦν ἄλλο καὶ τῆς στάσεως;

ΘΕΑΙ. Ἀναγκαῖον.

ΞΕ. Οὐχ ἕτερον ἄρ' ἐστί πῃ καὶ ἕτερον κατὰ τὸν νῦν δὴ λόγον.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Τί οὖν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο; ἆρ' αὖ τῶν μὲν τριῶν ἕτερον αὐτὴν φήσομεν εἶναι, τοῦ δὲ τετάρτου μὴ φῶμεν, ὁμολογήσαντες αὐτὰ εἶναι πέντε, περὶ
D ὧν καὶ ἐν οἷς προὐθέμεθα σκοπεῖν;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; ἀδύνατον γὰρ συγχωρεῖν ἐλάττω τὸν ἀριθμὸν τοῦ νῦν δὴ φανέντος.

ΞΕ. Ἀδεῶς ἄρα τὴν κίνησιν ἕτερον εἶναι τοῦ ὄντος διαμαχόμενοι λέγωμεν;

ΘΕΑΙ. Ἀδεέστατα μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ σαφῶς ἡ κίνησις ὄντως οὐκ ὂν ἐστι καὶ ὄν, ἐπείπερ τοῦ ὄντος μετέχει;

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Ἔστιν ἄρα ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ ὂν ἐπί τε κινήσεως εἶναι καὶ κατὰ πάντα τὰ γένη. κατὰ πάντα Ε γὰρ ἡ θατέρου φύσις ἕτερον ἀπεργαζομένη τοῦ ὄντος ἕκαστον οὐκ ὂν ποιεῖ, καὶ ξύμπαντα δὴ κατὰ ταὐτὰ οὕτως οὐκ ὄντα ὀρθῶς ἐροῦμεν, καὶ πάλιν, ὅτι μετέχει τοῦ ὄντος, εἶναί τε καὶ ὄντα.

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει.

ΞΕ. Περὶ ἕκαστον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μέν ἐστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

41. YAB. Tek tek ele aldığımıza göre, bu beş şey üzerine sırasıyla şunları söyliyeceğiz.

THEAI. Neleri?

YAB. İlkin, hareketin dinginlikten tümüyle ayrı olduğunu. Yoksa ne tür bir şey söylemiştik?

THEAI. Bu tür bir şeyi.

YAB. Öyleyse hareket dinginlik değildir.

THEAI. Asla.

256 YAB. Ama o, "varolan"a katılması yüzünden vardır.

THEAI. Evet.

YAB. Öte yandan da hareket "aynılık"tan ayrıdır.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Demek ki o, "aynı" değildir.

THEAI. Hayır.

YAB. Oysa her şey "aynı"ya katıldığı için o da "aynı" idi.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. O halde, hareketin hem "aynı" olduğunu hem "aynı" olmadığını kuşku duy-
b madan kabul etmeliyiz. Çünkü biz onu (hareketi) "aynı" ve "aynı değil" diye adlandırdığımızda, bunu aynı bağlamda yapmayız; tersine ona "aynı" dediğimizde, aynılıktan pay almaktan dolayı, bu, kendi kendisiyle bağıntısında olur. Ama ona "aynı değil" dediğimizde, bu, onun ayrılıkla olan ortaklığından dolayı olur. Öyle ki bu ayrılık yüzünden o.

aynılıktan ayrılmış ve "aynı" değil, tersine "ayrı" olmuştur. Böylece, haklı olarak da, aynı olmadığı yeniden söylenmiş olur.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Hareketin kendisinin herhangi bir bağlamda dinginlikten pay aldığı var sayılsaydı, onun dingin olduğunu söylemekte şaşılacak bir şey olmazdı.

THEAI. Oysa kavramların bazen birbirleriyle karışmaya elverişli, bazen elverişsiz olduğunu kabul edersek, bu çok doğru olur.

c YAB. İmdi, bunun kanıtlanmasını şimdi ortaya koyduklarımızdan önce çoktan yapmış, bu suretle onun doğası gereği olduğunu göstermiştik.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Öyleyse yeniden söyleyelim: Hareket, aynılıktan ve dinginlikten nasıl ayrı idiyse, ayrılıktan da ayrıdır.

THEAI. Evet, bu onun için zordur.

YAB. Demek ki o, bir bağlamda ayrı değildir ama şimdiki kanıtımıza göre ise ayrıdır.

THEAI. Doğru.

YAB. Peki, şimdi bundan ne çıkar? Araştırmak üzere seçtiğimiz kavramların (türd lerin) beş ayrı kavram olduğunu kabul ettikten sonra, hareketin ilk üçünden ayrı olduğunu öne sürecek ve buna karşılık dördüncüden ayrılığını yadsıyacak mıyız?

THEAI. Bunu nasıl yapabiliriz? Çünkü demin ortaya çıkan sayıdan daha azını söyleyebilmemiz olanaksızdır

YAB. Öyleyse, hareketin varolan'dan ayrı olduğu önermesine hiç çekinmeden katılacağız.

THEAI. Hiç çekinmeden.

YAB.Varolan'dan pay aldığı için bir varolan olmakla birlikte hareket, gerçekte apaçık olarak bir varolmayan değil midir?

THEAI. Apaçık öyledir.

YAB. O halde varolmayan'ın genellikle diğer tüm kavramlara olduğu gibi, hareke-
te de etkide bulunmasından başka türlüsü asla düşünülemez. Ayrılık genellikle kendi
e doğası gereği etkide bulunduğu için herbir varolanı "ayrı" yapar; demek ki o (her bir varolan) varolan değildir. Böylece aynı şekilde bu bakış açısından hepsini haklı olarak açıkça varolmayan diye gösterebiliyoruz. Öte yandan hepsi de varolan'a katıldığı için yeniden hepsinden varlık diye söz edebiliyor ve hepsini varolan olarak adlandırabiliyoruz.

THEAI. Evet, ben de öyle sanıyorum.

YAB. Demek ki kavramların her bir bağıntısında "varolan" çoktur, ama "varolmayan" sonsuz sayıdadır.

THEAI. Öyle görünüyor.

Varolan'ın bir kavrama (türe) katılması, onu kendisi olarak, yani varolan olarak onaylar; ama onun sayısını çoğaltmaz. Kaç kavram (tür) varsa, o kadar da varolan vardır. Buna karşın varolmayan, bir kavrama (türe) katılmakla, o kavramı kendisi dışında, kendisinden başka (ayrı) yapar. Bu başka'lar ise sayıca sonsuzdur. Varolan'ın çok, varolmayan'ın sonsuz sayıda olmasıdan anlaşılan bu olsa gerek.

257 ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὂν αὐτὸ τῶν ἄλλων ἕτερον εἶναι λεκτέον.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

ΞΕ. Καὶ τὸ ὂν ἄρ' ἡμῖν, ὅσαπέρ ἐστι τὰ ἄλλα, κατὰ τοσαῦτα οὐκ ἔστιν· ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ὂν ἓν μὲν αὐτό ἐστιν, ἀπέραντα δὲ τὸν ἀριθμὸν τἆλλα οὐκ ἔστιν αὖ.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ καὶ ταῦτα οὐ δυσχεραντέον, ἐπείπερ ἔχει κοινωνίαν ἀλλήλοις ἡ τῶν γενῶν φύσις. εἰ δέ τις ταῦτα μὴ συγχωρεῖ, πείσας ἡμῶν τοὺς ἔμπροσθεν λόγους οὕτω πειθέτω τὰ μετὰ ταῦτα.

ΘΕΑΙ. Δικαιότατα εἴρηκας.

B ΞΕ. Ἴδωμεν δὴ καὶ τόδε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὁπόταν τὸ μὴ ὂν λέγωμεν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐναντίον τι λέγομεν τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἕτερον μόνον.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Οἷον ὅταν εἴπωμέν τι μὴ μέγα, τότε μᾶλλόν τί σοι φαινόμεθα τὸ σμικρὸν ἢ τὸ ἴσον δηλοῦν τῷ ῥήματι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Οὐκ ἄρ', ἐναντίον ὅταν ἀπόφασις λέγηται σημαίνειν, συγχωρησόμεθα, τοσοῦτον δὲ μόνον, ὅτι τῶν ἄλλων τὶ μηνύει τὸ μὴ καὶ τὸ οὗ προτιθέμενα

C τῶν ἐπιόντων ὀνομάτων, μᾶλλον δὲ τῶν πραγμάτων περὶ ἅττ' ἂν κέηται τὰ ἐπιφθεγγόμενα ὕστερον τῆς ἀποφάσεως ὀνόματα.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

257 YAB. O halde varolanın kendisinin de diğerlerinden ayrı olduğu söylenmelidir.

THEAI. Zorunlu olarak.

YAB. Öyleyse varolan, başka bir şey olduğu her durumda bizce var değildir. Çünkü o, başka şey olmakla, gerçi kendi başına "bir"dir, ama varolmayan bağlamında sayısız "başka"da bulunur.

THEAI. Doğru olsa gerek.

YAB. Bunda sakınılacak bir şey de yoktur; çünkü kavramlar (türler) kendi doğaları bakımından birbiriyle bağıntıda bulunurlar. Bunu kabul etmeyen bir kimsenin buradan çıkan sonucu çürütmesi için ilkin bizim daha önceki kanıtlarımızla hesaplaşması gerekir.

b THEAI. Çok yerinde bir istek.

YAB. Şunu da gözden geçirelim.

THEAI. Neyi?

YAB. Öyle görünüyor ki biz, "varolmayan"dan söz ettiğimizde, bununla, "varolan"ın bir karşıtını değil, tersine yalnızca "ayrı-olan" bir şeyi anlıyoruz.

THEAI. Nasıl?

YAB. Örneğin, biz bir şeyi "büyük-olmayan" diye adlandırdığımızda, acaba onu yalnızca "küçük" olarak mı nitelendiririz; keza onu "eşit" diye de niteliyemez miyiz?

THEAI. Ama bu nasıl olur?

YAB. Değillemeden söz edildiğinde, değilleme karşıtı gösteriyorsa, buna izin vermiyeceğiz. Yalnızca şunu kabul edeceğiz: Bu "yok" ile "değil"*, bunu izleyen deyimlerden ya da daha çok, değillemenin ardı sıra gelen** deyimlerin ilgisi olduğu şeylerden ayrı olarak bir şeyi gösteriyor.

c

THEAI. Kesinlikle.

"Varolmayan" ("yok" ya da "değil"), bir kavramın (örneğin: Varolanın) değillemesi olarak alındığında, bu, varolan'ın karşıtını değil, tersine ondan başka ("Başka" ya da "ayrı" katıldığı kavrama, "varolmayın"ın yaptığı etkiyi yapıyordu.) bir şeyi gösterir. Örneğin, "büyük-olmayan", "büyük"e karşıt olan tek bir şeyi değil, tersine "sarı olan", ıslak olan", "güzel olan"... gibi.

42. ΞΕ. Τόδε δὲ διανοηθῶμεν, εἰ καὶ σοὶ ξυνδοκεῖ.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἡ θατέρου μοι φύσις φαίνεται κατακεκερματίσθαι καθάπερ ἐπιστήμη.

* Yunanca'da iki ayrı değilleyici olan "me" ile "u" karşılığı.

** Yunanca'da değilleyiciler, değilledikleri deyimlerden önce gelir.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Μία μέν ἐστί που καὶ ἐκείνη, τὸ δ' ἐπί τῳ γιγνόμενον μέρος αὐτῆς ἕκαστον ἀφορισθὲν ἐπω-
D νυμίαν ἴσχει τινὰ ἑαυτῆς ἰδίαν· διὸ πολλαὶ τέχναι τ' εἰσὶ λεγόμεναι καὶ ἐπιστῆμαι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὰ τῆς θατέρου φύσεως μόρια μιᾶς οὔσης ταὐτὸν πέπονθε τοῦτο.

ΘΕΑΙ. Τάχ' ἄν· ἀλλ' ὅπῃ δὴ λέγωμεν.

ΞΕ. Ἔστι τῷ καλῷ τι θατέρου μόριον ἀντιτιθέμενον;

ΘΕΑΙ. Ἔστιν.

ΞΕ. Τοῦτ' οὖν ἀνώνυμον ἐροῦμεν ἢ τιν' ἔχον ἐπωνυμίαν;

ΘΕΑΙ. Ἔχον· ὃ γὰρ μὴ καλὸν ἑκάστοτε φθεγγόμεθα, τοῦτο οὐκ ἄλλου τινὸς ἕτερόν ἐστιν ἢ τῆς τοῦ καλοῦ φύσεως.

ΞΕ. Ἴθι νυν τόδε μοι λέγε.

E ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἄλλο τι τῶν ὄντων τινὸς ἑνὸς γένους ἀφορισθὲν καὶ πρός τι τῶν ὄντων αὖ πάλιν ἀντιτεθὲν οὕτω ξυμβέβηκεν εἶναι τὸ μὴ καλόν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ὄντος δὴ πρὸς ὂν ἀντίθεσις, ὡς ἔοικ', εἶναί τις συμβαίνει τὸ μὴ καλόν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα.

ΞΕ. Τί οὖν; κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἆρα μᾶλλον μὲν τὸ καλὸν ἡμῖν ἐστι τῶν ὄντων, ἧττον δὲ τὸ μὴ καλόν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

258 ΞΕ. Ὁμοίως ἄρα τὸ μὴ μέγα καὶ τὸ μέγα αὐτὸ εἶναι λεκτέον;

ΘΕΑΙ. Ὁμοίως.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ μὴ δίκαιον τῷ δικαίῳ κατὰ ταὐτὰ θετέον πρὸς τὸ μηδέν τι μᾶλλον εἶναι θάτερον θατέρου;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Καὶ τἆλλα δὴ ταύτῃ λέξομεν, ἐπείπερ ἡ θατέρου φύσις ἐφάνη τῶν ὄντων οὖσα, ἐκείνης δὲ οὔσης ἀνάγκη δὴ καὶ τὰ μόρια αὐτῆς μηδενὸς ἧττον ὄντα τιθέναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

B ΞΕ. Οὐκοῦν, ὡς ἔοικεν, ἡ τῆς θατέρου μορίου φύσεως καὶ τῆς τοῦ ὄντος πρὸς ἄλληλα ἀντικειμένων ἀντίθεσις οὐδὲν ἧττον, εἰ θέμις εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ ὄντος οὐσία ἐστίν, οὐκ ἐναντίον ἐκείνῳ σημαίνουσα, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ἕτερον ἐκείνου.

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Τίν' οὖν αὐτὴν προσείπωμεν;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι τὸ μὴ ὄν, ὃ διὰ τὸν σοφιστὴν ἐζητοῦμεν, αὐτό ἐστι τοῦτο.

ΞΕ. Πότερον οὖν, ὥσπερ εἶπες, ἔστιν οὐδενὸς τῶν ἄλλων οὐσίας ἐλλειπόμενον, καὶ δεῖ θαρροῦντα ἤδη λέγειν ὅτι τὸ μὴ ὂν βεβαίως ἐστὶ τὴν αὑτοῦ
C φύσιν ἔχον, ὥσπερ τὸ μέγα ἦν μέγα καὶ τὸ καλὸν ἦν καλὸν καὶ τὸ μὴ μέγα μὴ μέγα καὶ τὸ μὴ καλὸν μὴ καλόν, οὕτω δὲ καὶ τὸ μὴ ὂν κατὰ ταὐτὸν ἦν τε καὶ ἔστι μὴ ὄν, ἐνάριθμον τῶν πολλῶν ὄντων εἶδος ἕν; ἤ τινα ἔτι πρὸς αὐτό, ὦ Θεαίτητε, ἀπιστίαν ἔχομεν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

42. YAB. İstersen şunu da gözden geçirelim.

THEAI. Neyi?

YAB. Bana öyle geliyor ki, tıpkı bilim gibi "ayrılık"ın doğası da her şeyi küçük parçalara dek ayırmaktır.

THEAI. Nasıl?

YAB. Bilim de doğrusu birdir, ama herhangi bir tek alan ile ilgili olan onun her
d bölümü, kendine özgü adını kendisi için ayrılmış olarak korur. Özel sanatlar ve bilimler için birçok adlar olması bundandır.

THEAI. Çok doğru.

YAB. Doğası bakımından bir olan ayrılık kavramının parça-alanlarında da durum aynıdır.

THEAI. Belki, ama bunun nasıl olduğunu görelim.

YAB. Ayrılık'ın güzel'e karşıt olan bir parça-alanı var mıdır?

THEAI. Vardır.

YAB. İmdi ne diyeceğiz? Onun bir adı var mıdır ya da yok mudur?

THEAI. Bir adı var. Çünkü "güzel-değil" dediğimiz her durumda, bu, güzelin özünden ve başka her şeyden kesinlikle ayrıdır.

YAB. Öyleyse, hadi devamını da söyle bana!

e THEAI. Neyi?

YAB. Buradan, güzel-olmayan'ın varolanın herhangi bir cinsinden ayrılmış ve öte yandan varolanın herhangi bir cinsine karşı konulmuş olduğu sonucu çıkmaz mı?

THEAI. Evet.

YAB. Öyle görünüyor ki, bundan da şu sonuç çıkıyor: Güzel-olmayan, varolanla birlikte bulunan bir varolan karşıtıdır.

THEAI. Çok doğru.

YAB. Ama nasıl? Bu kanıta göre, güzeli, daha çok varolan; buna karşılık güzel-olmayanı daha az varolan mı sayacağız?

THEAI. Kesinlikle hayır.

258 YAB. O halde varlığı, büyük'ün kendisine olduğu gibi, büyük-olmayan'a da aynı ölçüde katacak mıyız?

THEAI. Aynı ölçüde.

YAB. Öyleyse, biri diğerinden daha çok var olmadığına göre, haklı-olmayan'a da, haklı olan'a olduğu gibi aynı geçerliği vermemiz gerekir.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. Daha sonra gelecek tüm durumlarda da böyle yapmak zorundayız. Madem ki ayrılık'ın doğası gerçek varlığa sahip olduğunu gösterdi; öyleyse, onun payına varlık düşmüş ise, zorunlu olarak onun bölümlerine de kendisine verilen varolma'dan daha azı verilemez.

THEAI. Kuşkusuz evet.

b YAB. Öyle görünüyor ki konu şudur: Karşısına varolan'ın doğasının bir parça-alanı konulmuş olan ayrılık doğasının bir parça-alanı, eğer bunu söyliyebilecek denli gözü pek olunursa, varolan'ın kendisinin sahip olduğu kadar varlığa sahiptir. Çünkü o, varolan'ın karşıtını değil, yalnızca varolan'dan ayrı olduğunu gösterir.

THEAI. Apaçık öyle.

YAB. Öyleyse ona ne diyeceğiz?

THEAI. Besbelli ki bu, sofist dolayısıyla aramakta olduğumuz varolmayan'dır.

YAB. O halde bana göre, varolmayan, varlık-içeriği bakımından başka hiçbir varolan'dan aşağı değildir. Öyle ki, varolmayan'ın kendi öz doğasına kesinlikle sahip olduğu, artık hiçbir dayanağa başvurmadan söylenmeli mi? Nasıl "büyük" büyük idi, "güzel" güzel idi ve "büyük-olmayan" büyük-değil, "güzel-olmayan" güzel-değil idiyse, aynı şekilde "varolmayan" da var-değil (değil-varolan) olarak varolan'ın pek çok cinslerinin çokluğunda bir öğe idi ve bir ögedir, değil mi? Yoksa ey Theaitetos, bu konuyla ilgili herhangi bir kuşkumuz daha mı var?

c

THEAI. Hayır, yok.

. Platon'a göre "değilleme", "olmama" ya da "varolmayan" bir deyime katılınca, yani o deyim değillenince, ortaya çıkan değillenmiş ifade de bir varolan ifadesidir. ("Varlık=Söz" varsayımını anımsayınız.) Örneğin, güzel-olmayan (Bu, güzel'e -var-olmayan'ın katılması demektir.), güzel dışındaki pek çok şeyi, yani pek çok varolanı'ı ifade eder. Örneğin, sarı-olan kuru-olan, büyük-olan, kolay-olan... gibi. Buna göre, var-olmayan da tıpkı güzel-olmayan gibi "var"ın değili, yani "var"dan başka olan şeyleri gösterir. O zaman da o, varolan'lar içinde bir varolan olur; tıpkı güzel-değil'in "sarı-, kuru-, büyük-, kolay-... olan"lar içinde "sarı-olan" olması gibi. "Varolmayan"la "güzelolmayan"ı paralel okuma tarzında, ama aynı cümlede kullanarak bu düşünceyi birlikte ifade edelim ("güzelolmayan"la ilgili olan sözcükler ayraç içinde yazılacaktır.): Varolmayan (güzelolmayan), var'ın (güzel'in) değili olarak, değillenmiş var'ların (güzel'lerin) alanı ya da özü, doğası olarak var (güzel) olandır.

43. ΞΕ. Οἶσθ' οὖν ὅτι Παρμενίδῃ μακροτέρως τῆς ἀπορρήσεως ἠπιστήκαμεν;

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Πλεῖον ἢ 'κεῖνος ἀπεῖπε σκοπεῖν, ἡμεῖς εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ζητήσαντες ἀπεδείξαμεν αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

D ΞΕ. Ὅτι ὁ μέν πού φησιν,

οὐ γὰρ μή ποτε τοῦτο δαμῇ, εἶναι μὴ ἐόντα,
ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.

ΘΕΑΙ. Λέγει γὰρ οὖν οὕτως.

ΞΕ. Ἡμεῖς δέ γε οὐ μόνον ὡς ἔστι τὰ μὴ ὄντα ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ὃ τυγχάνει ὂν τοῦ μὴ ὄντος ἀπεφηνάμεθα· τὴν γὰρ θατέρου φύσιν ἀποδείξαντες οὖσάν τε καὶ κατακεκερματισμένην
E ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα πρὸς ἄλληλα, τὸ πρὸς τὸ ὂν ἕκαστον μόριον αὐτῆς ἀντιτιθέμενον ἐτολμήσαμεν εἰπεῖν ὡς αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὄντως τὸ μὴ ὄν.

ΘΕΑΙ. Καὶ παντάπασί γε, ὦ ξένε, ἀληθέστατά μοι δοκοῦμεν εἰρηκέναι.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἡμᾶς εἴπῃ τις ὅτι τοὐναντίον τοῦ ὄντος τὸ μὴ ὂν ἀποφαινόμενοι τολμῶμεν λέγειν ὡς ἔστιν. ἡμεῖς γὰρ περὶ μὲν ἐναντίου τινὸς αὐτῷ χαίρειν πάλαι λέγομεν, εἴτ' ἔστιν εἴτε μή, λόγον

259 ἔχον ἢ καὶ παντάπασιν ἄλογον· ὃ δὲ νῦν εἰρήκαμεν
εἶναι τὸ μὴ ὄν, ἢ πεισάτω τις ὡς οὐ καλῶς λέγομεν
ἐλέγξας, ἢ μέχριπερ ἂν ἀδυνατῇ, λεκτέον καὶ ἐκείνῳ
καθάπερ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι συμμίγνυταί τε ἀλλήλοις τὰ γένη καὶ τό τε ὂν καὶ θάτερον διὰ πάντων
καὶ δι' ἀλλήλων διεληλυθότα τὸ μὲν ἕτερον μετασχὸν
τοῦ ὄντος ἔστι μὲν διὰ ταύτην τὴν μέθεξιν, οὐ μὴν
ἐκεῖνό γε οὗ μετέσχεν ἀλλ' ἕτερον, ἕτερον δὲ τοῦ
ὄντος ὂν ἔστι σαφέστατα ἐξ ἀνάγκης εἶναι μὴ ὄν·
B τὸ δὲ ὂν αὖ θατέρου μετειληφὸς ἕτερον τῶν ἄλλων
ἂν εἴη γενῶν, ἕτερον δ' ἐκείνων ἁπάντων ὂν οὐκ
ἔστιν ἕκαστον αὐτῶν οὐδὲ ξύμπαντα τὰ ἄλλα πλὴν
αὐτό, ὥστε τὸ ὂν ἀναμφισβητήτως αὖ μυρία ἐπὶ
μυρίοις οὐκ ἔστι, καὶ τἆλλα δὴ καθ' ἕκαστον οὕτω
καὶ ξύμπαντα πολλαχῇ μὲν ἔστι, πολλαχῇ δ' οὐκ
ἔστιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

43. YAB. Görüyor musun, Parmenides'e karşı gelmekle onun yasağını da çiğnemiş olduk.

THEAI. Nasıl?

YAB. Ona karşı sürdüğümüz kanıtlarla araştırmamızın ilerleyişinde, onun araştırmaya tümüyle kapalı bilmek istediği alanı, hem de asaslı bir parça aşmış olduk.

d YAB. Çünkü o şöyle diyordu:

Asla kanıtlanamaz var-olmayanın var olduğu

Hayır, böyle bir araştırma yolundan düşünceni uzak tut.*

THEAI. Evet, bunlar onun sözleriydi.

YAB. İmdi biz, yalnızca, varolmayan'ın var-olduğunu serimlemekle kalmadık, aynı zamada varolmayan'ın özünü oluşturan kavramı da gösterdik. Çünkü biz, ayrılık'ın doğasını varolan olarak ve bir diğeriyle karşılıklı bağıntısında var olma'nın tümüne sahip olmuş olarak gösteriyorduk. Ve bu nedenle, ilgili varlığın karşısına konmuş olan ay-
e rılık doğasının söz konusu bölümünün daima gerçekte varolmayan olduğunu gösterecek kadar yürekli olduk.

THEAI. Ve böylece ey Yabancı, tümüyle haklı olduğumuz da görünüyor.

YAB. O halde, varolmayan'ı varolan'ın salt karşıtı olarak koyduğumuzu ve bunun üzerine onun var olduğunu savlamaya yeltendiğimizi bize hiç kimse söylemesin. Hayır, varolan'ın salt bir karşıtı ile ve onun var olup olmadığı, anlamlı mı ya da tümüyle an-

* Krşl.: 237a

259 lamsız mı olduğu sorusuyla bizim çoktan beri artık bir ilgimiz yoktur. Varolmayan'a ilişkin şimdiki açıklamamıza gelince; bu, ya çürütülecek ve bu konuda haksız olduğumuz bize gösterilecek ya da, eğer bu yapılmazsa, bizim önermelerimizle bağıntılı olan şu sonuçları dile getirmekten başka geriye hiçbir şey kalmayacaktır: Kavramlar birbirleriyle birleşebilirler. Varolan ile ayrılık'ın alanı, tüm kavramları, keza onların bir diğeriyle karşılıklı bağıntısını içine alır. Böylece, ayrı-olan, varolan'a kendi payına düşen katılması sayesinde gerçi var olur, ama o, katıldığı şeyin kendisi olmaz; tersine ondan ayrı olan bir şeydir; ama o, varolan'dan ayrı olmakla apaçık zorunlulukla varolan değildir.

b Öte yandan varolan, ayrılık'a katılan olarak diğer tür-kavramlarından ayrıdır. Tüm diğerlerinden bu ayrı oluş, varolan'ın ne tek tek olanda ne de bütünde tüm ötekilerden biri olmadığını, tersine kendi varlığına kendinde sahip olduğunu gösterir. Böylece, öte yandan varolan'ın binlerce ve binlerce durumunda (var) olmadığı ve buna göre, ayrı-olan'ın da ister tek tek olanda ister bir arada olarak olsun birçok bakımdan hem (var) olduğu hem de (var) olmadığı kuşku götürmez.

THEAI. Doğru.

Bu pasajda, "varolan" ile "ayrı" arasındaki bağıntıların çözümlemesi, şu şekilde gösterilebilir:

1. Ayrı, varolan'la bir ortaklık içine girdiğine göre, varolan'dan pay alır; yani o vardır.
2. Bu pay alma, tam bir örtüşme olmadığından, ayrı, varolan'dan ayrıdır.
3. Varolan'dan ayrı olmak, var olmamak demektir.
4. Ayrı, varolan'dan ayrı olduğuna göre, o var değildir. (1'le çelişik.)

Bu ortaklık içine girmeye bir de "varolan" açısından baktığımızda durum şudur:

5. Varolan, ayrı'ya katılmakla tüm diğer kavramlardan (türlerden) ayrılır; yani o, hiçbir türle bir ortaklık içine girmez. Bu durumda varolan, hiçbir şeydir, yani varolmayan'dır.
6. Sonuç:
   - 6.1 Varolan hem vardır (varolandır) hem var değildir (varolmayandır). (Kendi kendisiyle çelişik.)
   - 6.2 Ayrı hem vardır (varolandır) hem var değildir (varolmayandır). (Kendi kendisiyle çelişik.)

Böylece, "varolmayanın var olduğu kanıtlanamaz" diyen **Parmenides**'in sözü bir kez daha çürütülmüş(?) olur; çelişik yargılara varılmak pahasına. Bize göre, bu kavramsal çözümlemedeki çarpıklık şuradan ileri geliyor: Birincisi, hep söylediğimiz "varlık=söz" varsayımı. İkincisi, birincisine bağlı olarak, "ayrı" sözcüğüne bir tür kavramı yüklenmiş olması. Oysa "ayrı", örneğin "insan" gibi bir takım nesneleri (objeleri) içine alan bir tür kavramı ya da adı değildir. "Ayrı", tıpkı "değil" ("değil" de bir tür kavramı olarak görülmüştü.) gibi, mantık diliyle söylersek, bir "değilleme eklemi"dir. Örneğin, "ayrı" eklemini "masa" kavramına verdiğimiz zaman "masa'dan ayrı" deyimini elde ederiz ki, bu da "masa-değil" demektir.

ΞΕ. Καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἐναντιώσεσιν εἴτε ἀπιστεῖ τις, σκεπτέον αὐτῷ καὶ λεκτέον βέλτιόν τι τῶν
C νῦν εἰρημένων· εἴτε ὥς τι χαλεπὸν κατανενοηκὼς χαίρει τοτὲ μὲν ἐπὶ θάτερα τοτὲ δ' ἐπὶ θάτερα τοὺς λόγους ἕλκων, οὐκ ἄξια πολλῆς σπουδῆς ἐσπούδακεν, ὡς οἱ νῦν λόγοι φασί. τοῦτο μὲν γὰρ οὔτε τι κομψὸν οὔτε χαλεπὸν εὑρεῖν, ἐκεῖνο δ' ἤδη καὶ χαλεπὸν ἅμα καὶ καλόν.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὃ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὸ ταῦτα ἐάσαντα ὡς δυνατὰ τοῖς λεγομένοις οἷόν τ' εἶναι καθ' ἕκαστον ἐλέγχοντα ἑπακολουθεῖν, ὅταν τέ τις ἕτερον ὂν πῃ ταὐτὸν εἶναι φῇ καὶ ὅταν ταὐτὸν ὂν
D ἕτερον, ἐκείνῃ καὶ κατ' ἐκεῖνο ὅ φησι τούτων πεπονθέναι πότερον. τὸ δὲ ταὐτὸν ἕτερον ἀποφαίνειν ἁμῇ γέ πῃ καὶ τὸ θάτερον ταὐτὸν καὶ τὸ μέγα σμικρὸν καὶ τὸ ὅμοιον ἀνόμοιον, καὶ χαίρειν οὕτω τἀναντία ἀεὶ προφέροντα ἐν τοῖς λόγοις, οὔτε τις ἔλεγχος οὗτος ἀληθινὸς ἄρτι τε τῶν ὄντων τινὸς ἐφαπτομένου δῆλος νεογενὴς ὤν.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

44. ΞΕ. Καὶ γάρ, ὠγαθέ, τό γε πᾶν ἀπὸ παντὸς ἐπιχειρεῖν ἀποχωρίζειν ἄλλως τε οὐκ ἐμμελὲς
E καὶ δὴ καὶ παντάπασιν ἀμούσου τινὸς καὶ ἀφιλοσόφου.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Τελεωτάτη πάντων λόγων ἐστὶν ἀφάνισις τὸ διαλύειν ἕκαστον ἀπὸ πάντων· διὰ γὰρ τὴν ἀλλήλων τῶν εἰδῶν συμπλοκὴν ὁ λόγος γέγονεν ἡμῖν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

YAB. Bu karşıtlığı kabul etmek istemiyen bir kimse, şöyle bir düşünüp taşınsın ve şimdi ortaya konandan daha iyi bir şeyi ileri sürsün. Ama bununla çetin bir giz bulundu-
c ğuna inanan bir kimse, sevincinden tümceleri bazen bu yöne, bazen öte yöne zorla çekerek yorumlarsa, bu, şimdiki açıklamalarımızdan da çıktığı gibi boşuna bir zahmet olur. Çünkü bu buluş ne akıllıca ne de çetindir. Buna karşılık bir başka ödev var ki o, hem çetin hem de güzeldir.

THEAI. Nedir o?

YAB. Daha önce söylendiği gibi, bu önemsiz şeyleri gereği gibi bir yana atıp, ortaya konmuş olan savları tek tek sıkı bir biçimde sınayarak bunlardan sonuç çıkarılabilmesi için bir kimsenin, "ayrı" olan bir şeyi herhangi bir bağlamda "aynı" olarak açıklaması ya da "aynı" olan bir şeyi, ikisinden birini kendi kanısına göre gerçekten dikkate aldığı bağlam ve tarzda "ayrı" olarak açıklaması gerekir. Ama aynı olanı, düşünmeden, ayrı diye açıklamak ve ayrı olanı, aynı, büyük olanı küçük, benzer olanı benzemez ve karşıtlarla yapılan bu sonsuz oyunda onun tartışma zevki alması, işte bu, doğru bir sınama biçimi değildir; tersine bu, apaçık ki, varolan'ın ele alınışında işe hepten yeni başlayan birinin çocuksu bir denemesidir.

THEAI. Çok doğru

44. YAB. Ve de sevgili dostum, her şeyi her şeyden ayırma denemesi, yalnızca yersiz değil, aynı zamanda hiç eğitilmemiş ve felsefe dışı bir kafanın belirtisidir.

THEAI. Neden?

YAB. Eğer her kavram, tüm diğerleriyle ortaklaşa olmaktan çıkarılırsa, bu, her açıklamayı genellikle olanaksız yapmaktan başka hiçbir şey demek değildir. Çünkü her şeyden önce bizim konuşmamız, kavramların (türlerin) birbirleriyle bağıntısı sayeside gerçekleşir.

THEAI. Doğru

Kavramlar arasındaki tüm bağıntılar, ortaklıklar yok sayılırsa, herhangi bir kavrama hiçbir kavram yüklenemiyeceği için ne bir açıklama ne de herhangi bir konuşma olanaklı olur. Sözü, bir şey söylemeyi olanaklı kılan, kavram bağıntılarıdır. Kavram bağıntısının, bir başka deyişle, yargının olanağını yadsıyanlar, bu savlarıyla bile kendileri bir yargıda bulunmuş, bir söz söylemiş olacaklarından, onların bu çelişkili durumu yukarıda (252c) vantrilok benzetmesiyle alay konusu olmuştu.

260 ΞΕ. Σκόπει τοίνυν ὡς ἐν καιρῷ νῦν δὴ τοῖς τοιούτοις διεμαχόμεθα καὶ προσηναγκάζομεν ἐᾶν ἕτερον ἑτέρῳ μίγνυσθαι.

ΘΕΑΙ. Πρὸς δὴ τί;

ΞΕ. Πρὸς τὸ τὸν λόγον ἡμῖν τῶν ὄντων ἓν τι γενῶν εἶναι. τούτου γὰρ στερηθέντες, τὸ μὲν μέγιστον, φιλοσοφίας ἂν στερηθεῖμεν, ἔτι δ' ἐν τῷ παρόντι δεῖ λόγον ἡμᾶς διομολογήσασθαι τί ποτ' ἔστιν, εἰ δὲ ἀφῃρέθημεν αὐτὸ μηδ' εἶναι τὸ παράπαν,

οὐδὲν ἂν ἔτι που λέγειν οἷοί τ' ἦμεν· ἀφῃρέθημεν
B δ' ἄν, εἰ συνεχωρήσαμεν μηδεμίαν εἶναι μῖξιν μηδενὶ πρὸς μηδέν.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς τοῦτό γε· λόγον δὲ δι' ὅ τι νῦν διομολογητέον οὐκ ἔμαθον.

ΞΕ. Ἀλλ' ἴσως τῇδ' ἑπόμενος ῥᾷστ' ἂν μάθοις.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τὸ μὲν δὴ μὴ ὂν ἡμῖν ἕν τι τῶν ἄλλων γένος ὂν ἀνεφάνη, κατὰ πάντα τὰ ὄντα διεσπαρμένον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο σκεπτέον εἰ δόξῃ τε καὶ λόγῳ μίγνυται.

ΘΕΑΙ. Τί δή;

ΞΕ. Μὴ μιγνυμένου μὲν αὐτοῦ τούτοις ἀναγ-
C καῖον ἀληθῆ πάντ' εἶναι, μιγνυμένου δὲ δόξα τε ψευδὴς γίγνεται καὶ λόγος· τὸ γὰρ τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν ἢ λέγειν, τοῦτ' ἔστι που τὸ ψεῦδος ἐν διανοίᾳ τε καὶ λόγοις γιγνόμενον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ὄντος δέ γε ψεύδους ἔστιν ἀπάτη.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἀπάτης οὔσης εἰδώλων τε καὶ εἰκόνων ἤδη καὶ φαντασίας πάντα ἀνάγκη μεστὰ εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τὸν δέ γε σοφιστὴν ἔφαμεν ἐν τούτῳ που
D τῷ τόπῳ καταπεφευγέναι μέν, ἔξαρνον δὲ γεγονέναι τὸ παράπαν μηδ' εἶναι ψεῦδος· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὔτε διανοεῖσθαί τινα οὔτε λέγειν· οὐσίας γὰρ οὐδὲν οὐδαμῇ τὸ μὴ ὂν μετέχειν.

ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα.

260 YAB. O halde, bizim şimdi bu insanlara karşı yaptığımız savaşı başarıyla sonuçlandırmamızın ve onları, kavramların birbiriyle bağıntı kurabileceğini kabullenmeye zorla razı etmenin ne denli yerinde olduğunu açıkça görmelisin.

THEAI. Ne bakımdan?

YAB. Şu bakımdan: Söz (tümce, deyim) var olan türlerden biridir. Bundan yok-

sun kalırsak, en iyi şeyden, yani felsefeden yoksun kalırız. Ama dahası, sözün (tümcenin) asıl özü hakkında şu anda anlaşmamız gerek. Ama eğer biz onun varlığını genellikte yadsımak zorunda kalsaydık, artık asla herhangi bir şey söylemeye gücümüz
b yetmezdi. Fakat, herhangi iki kavram arasında en azından bile olsa bir bağıntının bulunmadığına izin vermiş olsaydık, o zaman biz onu (sözü) yadsımak zorunda olacaktık.

THEAI. Bu doğru. Ama sözün özü hakkında şimdi niçin anlaşmamız gerektiği, bence yine de açık değil.

YAB.En kolayından, şu yol belki de sana açık gelecektir.

THEAI. Hangisi?

YAB. Varolmayan, diğerlerinin yanında, varolan türlerden biri olarak hem de tüm varolan üzerine yayılmış olarak kendini bize gösterir.

THEAI. Evet.

YAB. O halde şimdi de onun (varolmayanın) sanı ve söz (deyim) ile bağıntısı olup olmadığı üzerine daha çok düşünmek gerek.

THEAI. Bu niçin?

YAB. Onlar arasında hiçbir bağıntı bulunmazsa, her şey zorunlu olarak var olmalıdır. Ama bağıntı varsa, yanlış sanı ve yanlış söz de vardır. Çünkü varolmayan'ı düşün-
c mek (sanmak) ya da deyimlemek, düşünmede ve sözde yanılgıyı doğuran şeydir.

THEAI. Evet.

YAB. Ama yanılğı varsa aldanma da vardır.

THEAI. Evet.

YAB. Aldanma varsa, zorunlu olarak hayaller, kopyalar, görüntülerle dolu her şey vardır.

THEAI. Başka türlü nasıl olabilirdi ki?

YAB. Sofistin sığınağını tam da bu yörelerde aradığını ve yanılgının genellikle
d var olmasını katı ve kesin olarak reddettiğini, ondan söz ederken öne sürmüştük. Öyle ya, varolmayan hiç kimsece düşünülemez ya da söylenemez; varolmayan'ın en azından da olsa varlık'tan payı yoktu.

THEAI. Öyleydi.

Yukarıda, varolmayan'ın var olduğu sonucuna varılmasının, böyle bir sonuç istenmesinin nedeni şimdi ortaya çıkmış bulunuyor: Sanıları,yanılmaları,aldanmaları nasıl yadsıyabiliriz! Bunların var oluşu bir gerçek! Üstelik sofistin tüm yaptıkları da bunlar! Bunları yok sayarsak, sofistin yanılmadığını söylemiş oluruz. Öte yandan, sanılar var demek, - sanı varolmayan olduğuna göre - varolmayan var demek oluyor. Bu çarpıklığın kaynağı da yine aynı " varlık= söz" varsayımı. Çünkü yanıltıcı söz de, sanı da bir söz olduğuna göre, o da bir tür gerçekliğe sahip olacaktır, yani var olacaktır. Böylece ortaya iki türlü varolan çıkıyor: i. gerçekte varolan; ii. varolmayanın var olduğu var olan. Sofistin tüm etkinlikleri bu ikincisine girer. (Bu sonuç, bir bakıma şöyle yorumlanabilirdi: **Platon** sofisti eleştirmek, eleştirmek bir yana, onu yerin dibine batırmak uğruna "varolmayanın varlığı" gibi

çelişik bir savı öne sürmüştür. Ama bu yorum hem yüzeysel hem de **Platon**'a yapılmış bir haksızlık olurdu."Sofist" teki sofist eleştirisi , görünüşte bir amaçtır; bu **Dialog**'daki asıl amaç, bir ontoloji'dir, dile dayanan, dilden çıkartılan, dil=varlık temeli üstüne kurulan bir ontoloji. Bu arada anımsanmalıdır ki, **Platon**'dan yaklaşık ikibin dörtyüz yıl sonra ortaya çıkan **Heidegger** ontolojisi de aynı özellikleri taşımakla, kendisini aynı düzlemde bulur. O kadar ki "dil=varlık"ın **Heidegger**'cesi "Dil varlığın evidir." ise, "varolmayan vardır"ın bu günümüz filozofundaki karşılığı da "Hiç hiçler"dir.)

ΞΕ. Νῦν δέ γε τοῦτο μὲν ἐφάνη μετέχον τοῦ ὄντος, ὥστε ταύτῃ μὲν ἴσως οὐκ ἂν μάχοιτο ἔτι· τάχα δ' ἂν φαίη τῶν εἰδῶν τὰ μὲν μετέχειν τοῦ μὴ ὄντος, τὰ δ' οὔ, καὶ λόγον δὴ καὶ δόξαν εἶναι τῶν οὐ μετεχόντων, ὥστε τὴν εἰδωλοποιικὴν καὶ φαν-
Ε ταστικήν, ἐν ᾗ φαμεν αὐτὸν εἶναι, διαμάχοιτ' ἂν πάλιν ὡς παντάπασιν οὐκ ἔστιν, ἐπειδὴ δόξα καὶ λόγος οὐ κοινωνεῖ τοῦ μὴ ὄντος· ψεῦδος γὰρ τὸ παράπαν οὐκ εἶναι ταύτης μὴ συνισταμένης τῆς κοινωνίας. διὰ ταῦτ' οὖν λόγον πρῶτον καὶ δόξαν καὶ φαντασίαν διερευνητέον ὅ τί ποτ' ἔστιν, ἵνα φανέντων καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν τῷ μὴ ὄντι
261 κατίδωμεν, κατιδόντες δὲ τὸ ψεῦδος ὂν ἀποδείξωμεν, ἀποδείξαντες δὲ τὸν σοφιστὴν εἰς αὐτὸ ἐνδήσωμεν, εἴπερ ἔνοχός ἐστιν, ἢ καὶ ἀπολύσαντες ἐν ἄλλῳ γένει ζητῶμεν.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε, ὦ ξένε, ἔοικεν ἀληθὲς εἶναι τὸ περὶ τὸν σοφιστὴν κατ' ἀρχὰς λεχθέν, ὅτι δυσθήρευτον εἴη τὸ γένος. φαίνεται γὰρ οὖν προβλημάτων γέμειν, ὧν ἐπειδάν τι προβάλῃ, τοῦτο πρότερον ἀναγκαῖον διαμάχεσθαι πρὶν ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἀφικέσθαι. νῦν γὰρ μόγις μὲν τὸ μὴ ὂν ὡς οὐκ
Β ἔστι προβληθὲν διεπεράσαμεν, ἕτερον δὲ προβέβληται, καὶ δεῖ δὴ ψεῦδος ὡς ἔστι καὶ περὶ λόγον καὶ περὶ δόξαν ἀποδεῖξαι, καὶ μετὰ τοῦτο ἴσως ἕτερον, καὶ ἔτ' ἄλλο μετ' ἐκεῖνο· καὶ πέρας, ὡς ἔοικεν, οὐδὲν φανήσεταί ποτε.

ΞΕ. Θαρρεῖν, ὦ Θεαίτητε, χρὴ τὸν καὶ σμικρόν

τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὅ γ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων ἢ καὶ πάλιν εἰς τοὔπισθεν ἀπωσθείς; σχολῇ που, τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. νῦν δ' ἐπεί, ὠγαθέ, τοῦτο ὃ λέγεις διαπεπέρανται, τό τοι μέγιστον ἡμῖν τεῖχος ἠρημένον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄλλα ἤδη ῥᾴω καὶ σμικρότερα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

45. ΞΕ. Λόγον δὴ πρῶτον καὶ δόξαν, καθάπερ ἐρρήθη νῦν δή, λάβωμεν, ἵνα ἐναργέστερον ἀπολογισώμεθα πότερον αὐτῶν ἅπτεται τὸ μὴ ὂν ἢ παντάπασιν ἀληθῆ μέν ἐστιν ἀμφότερα ταῦτα ψεῦδος δὲ οὐδέποτε οὐδέτερον.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Φέρε δή, καθάπερ περὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐλέγομεν, περὶ τῶν ὀνομάτων πάλιν ὡσαύτως ἐπισκεψώμεθα. φαίνεται γάρ πῃ ταύτῃ τὸ νῦν ζητούμενον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον οὖν δὴ περὶ τῶν ὀνομάτων ὑπακουστέον;

ΞΕ. Εἴτε πάντα ἀλλήλοις ξυναρμόττει εἴτε μηδέν, εἴτε τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δὲ μή.

ΘΕΑΙ. Δῆλον τοῦτό γε, ὅτι τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δ' οὔ.

ΞΕ. Τὸ τοιόνδε λέγεις ἴσως, ὅτι τὰ μὲν ἐφεξῆς λεγόμενα καὶ δηλοῦντά τι ξυναρμόττει, τὰ δὲ τῇ συνεχείᾳ μηδὲν σημαίνοντα ἀναρμοστεῖ.

YAB. İmdi öyle ki, her ne kadar bundan, varolmayan'ın varolan'dan pay aldığı, sofistin bu noktada belki de artık korunacak bir yeri olmadığı sonucu çıkıyorsa da, belki de sofist, kısmen kuşkusuzca varolmayan'dan pay alan, ama kısmen de almayan kavramları öne sürecek ve deyim ile sanının bu sonunculara ait olduğunu söyliyecektir. Demek ki o, bizim onu temsilcisi yaptığımız hayaller ve görüntülerle uğraşan sanatta, sanı ve deyimin varolmayan'la hiçbir ortaklığı olmadığı için genellikle hiçbir varlığın bulunmadığı, çünkü bu ortaklık olmaksızın genellikle hiçbir yanılgının olmayacağı üzerine yeniden ısrarla duracaktır. Bu nedenle ilkin, deyimin, sanının ve tasarımın (tasarım: göz

önünde canladırma: fantasia) asıl özünün iç yüzü araştırılmalıdır. Bu açıkça ortaya çıkarıldıktan sonra, bunun varolmayan'la ortaklığını biliriz ve bunun üzerine, eğer sofist burada ise onu burada da sıkıca tutmak, ama değilse buradan muaf tutmak ve onu başka bir kavram (tür) alanında aramak için yanılgıyı varolan olarak gösteririz.

261

THEAI. Doğrusu ey Yabancı, başlangıçta sofistten söz ederken, onun yakalanması güç bir av türü olduğunu söylemekte tümüyle haklıydık. Çünkü öyle görünüyor ki, onun berkittiği siperin gerçekten hiçbir eksiği yok. O böyle bir siperin arkasına saklandığı için ona yaklaşmadan önce, ilkin bu siperi ele geçirmek gerekir. Çünkü biz şimdi bu siperlerden birinin, yani "varolmayan var değildir" tümcesinin başarıyla üstesinden gelir gelmez, bir ikincisi de ortaya çıkmış olacaktır: Bu kez deyim ile sanıda da yanılgının gerçekten bulunduğunun tanıtı ortaya konulmalıdır. Bundan sonra belki de yeni bir siper daha açılacaktır ve bundan sonra da bir başkası. Kimbilir, belki de bunun hiç sonu gelmeyecektir.

b

YAB. Ne denli yavaş olursa da daima ileriye doğru gidildikçe, ey Theaitetos, gücü yettiğince insanın cesareti kırılmamalı. Çünkü bizimki gibi bir durumda umudunu yitiren biri ya da hiçbir şeyi başaramıyacağı ya da hatta başlangıç noktasına yeniden geri döneceği başka durumlarda ne yapacak? Atasözünün dediği gibi, böyle biri kaleyi zor ele geçirir. Ama şimdi sevgili dostum, sözünü ettiğin engelin başarıyla aşıldığı bu yerde en güçlü direnek gerçekten ele geçirildi. Diğerleri daha az direnecek ve böylelikle onların işini daha kolay bitireceğiz.

c

THEAI. Haklısın.

45. YAB. Öyleyse, demin belirtildiği gibi, ilkin deyim ile sanıyı ele alalım. Böylece, varolmayan'ın onlarla (deyim ve sanıyla) ilişkisinin bulunup bulunmadığı ya da sözü edilen bu ikisinin her durumda doğru olup olmadığı ve yanılgının onların tümüyle dışında kalıp kalmadığı üzerine daha büyük bir açıklık kazanırız.

THEAI. Doğru.

d

YAB. Peki öyleyse. Kavramlar (türler) ve harfler üzerine nasıl anlaşmışsak, şimdi de tümüyle aynı biçimde sözcükler (: adlar, işaretler) üzerine de bir araştırma yapalım. Çünkü aranılan şey, bu yoldan herhangi bir biçimde ortaya çıkacaktır.

THEAI. Sözcüklerle ilgili olarak dikkatimizi nereye çevirelim?

YAB. Şuraya: Tüm sözcüklerin mi, yoksa hiçbirinin mi birbirine uyup uymadığı ya da bazılarının uyuştuğu, bazılarının uyuşmadığı üzerine.

THEAI. Apaçık sonuncusu: Bazılarının uyuştuğu, bazılarının uyuşmadığı.

YAB. Bununla belki de şunu anlıyorsun: Doğrudan doğruya birbiri ardı sıra söylenip belirli bir anlamı da olanlar birbirleriyle uyuşur, öte yandan böyle bir art arda oluşta hiçbir anlamı olmayanlar birbiriyle uyuşmaz.

e

Buna göre, bir ifadede sözcüklerin ard arda geliş sırasını, yani sözdizimini belirleyen "anlam"dır. Eğer ard arda getirilen sözcükler, yalnızca

tek tek değil, bu birlikte oluşta da bir anlam taşıyorlarsa, o zaman bu sözcükler birbiriyle uyumlu olarak sıralanmışlar demektir. Herbiri tek başına birer anlamı olan iki adın ya da iki fiilin birbiri ardına birleşmesi ile ortaya anlamlı bir deyim çıkmadığı halde, bir ad ile bir fiilin birleşmesi, anlamlı bir deyimi meydana getirir. Birinci duruma örnek: "insan at" ya da "Geliyor koşuyor"; ikincisine örnek: "At koşuyor." Buradaki temel düşünceyi bugünün terminolojisiyle söylersek şöyle dile getirebiliriz: Sentaksı belirleyen semantiktir. İlk bakışta doğru gibi gelen bu düşünce üstüne tartışılabilir. Belki tam tersi bile söylenebilir: Sentaks semantiği belirler. Ama bu tartışma için başka bir yere gerek vardır.

ΘΕΑΙ. Πῶς τί τοῦτ' εἶπες;

ΞΕ. Ὅπερ ᾠήθην ὑπολαβόντα σε προσομολογεῖν. ἔστι γὰρ ἡμῖν που τῶν τῇ φωνῇ περὶ τὴν οὐσίαν δηλωμάτων διττὸν γένος.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

262 ΞΕ. Τὸ μὲν ὀνόματα, τὸ δὲ ῥήματα κληθέν.

ΘΕΑΙ. Εἰπὲ ἑκάτερον.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὂν δήλωμα ῥῆμά που λέγομεν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἐκεῖνα πράττουσι σημεῖον τῆς φωνῆς ἐπιτεθὲν ὄνομα.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ' αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' οὐκ ἔμαθον.

Β ΞΕ. Δῆλον γὰρ ὡς πρὸς ἕτερόν τι βλέπων ἄρτι ξυνωμολόγεις· ἐπεὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐβουλόμην εἰπεῖν, ὅτι συνεχῶς ὧδε λεγόμενα ταῦτα οὐκ ἔστι λόγος.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Οἷον "βαδίζει," "τρέχει," "καθεύδει," καὶ τἆλλα ὅσα πράξεις σημαίνει ῥήματα, κἂν πάντα τις ἐφεξῆς αὖτ' εἴπῃ, λόγον οὐδέν τι μᾶλλον ἀπεργάζεται.

ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ;

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ πάλιν ὅταν λέγηται "λέων," "ἔλαφος," "ἵππος," ὅσα τε ὀνόματα τῶν τὰς

πράξεις αὖ πραττόντων ὠνομάσθη, καὶ κατὰ
C ταύτην δὴ τὴν συνέχειαν οὐδείς πω ξυνέστη λόγος·
οὐδεμίαν γὰρ οὔτε οὕτως οὔτ' ἐκείνως πρᾶξιν οὐδ'
ἀπραξίαν οὐδὲ οὐσίαν ὄντος οὐδὲ μὴ ὄντος δηλοῖ τὰ
φωνηθέντα, πρὶν ἄν τις τοῖς ὀνόμασι τὰ ῥήματα
κεράσῃ· τότε δ' ἥρμοσέν τε καὶ λόγος ἐγένετο
εὐθὺς ἡ πρώτη συμπλοκή, σχεδὸν τῶν λόγων ὁ
πρῶτός τε καὶ σμικρότατος.

ΘΕΑΙ. Πῶς ἄρ' ὧδε λέγεις;

ΞΕ. Ὅταν εἴπῃ τις· "ἄνθρωπος μανθάνει,"
λόγον εἶναι φῂς τοῦτον ἐλάχιστόν τε καὶ πρῶτον;
D ΘΕΑΙ. Ἔγωγε.

ΞΕ. Δηλοῖ γὰρ ἤδη που τότε περὶ τῶν ὄντων ἢ
γιγνομένων ἢ γεγονότων ἢ μελλόντων, καὶ οὐκ
ὀνομάζει μόνον, ἀλλά τι περαίνει, συμπλέκων τὰ
ῥήματα τοῖς ὀνόμασι. διὸ λέγειν τε αὐτὸν ἀλλ' οὐ
μόνον ὀνομάζειν εἴπομεν, καὶ δὴ καὶ τῷ πλέγματι
τούτῳ τὸ ὄνομα ἐφθεγξάμεθα λόγον.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

THEAI. Bununla ne demek istiyorsun?

YAB. Sanırım şunu: Demin beni onaylarken anladığın şeyi.* Şöyle ki, varlık hakkında ses ile yapılan iki bildirim türüne sahibiz.

THEAI. Bu türler nelerdir?

262 YAB. Birine "adlar" denir, diğerine "fiiller."

THEAI. İkisini de açıkla bakalım!

YAB. Hangileriyle eylemleri deyimliyorsak, onları "fiil" diye adlandırıyoruz.

THEAI. Evet.

YAB. Ama, eyliyenlerin kendileriyle ilgili olan ses göstergesine "ad" diyoruz.

THEAI. Çok doğru.

YAB. Ne yalnızca adları doğrudan doğruya art arda dizmekle ne de ama ad olmaksızın yalnızca fiillerle hiçbir zaman bir konuşma yapılamaz.

THEAI. Bunu anlamadım.

YAB. Açıkçası, biraz önce bana katılırken, demek ki başka bir şeyi göz önünde

* **Theaitetos**'un anladığı varsayılan şey, sanırım şu: **Yabancı**, 261d'de sözcüklerin birbiriyle uyuşup uyuşmaması konusunda üç seçenek sunmuştu. **Theaitetos** üçüncüsünü seçmişti: Bazı sözcükler uyuşur, bazıları uyuşmaz. Bu seçenek, **Yabancı**'nın **Theaitetos**'un seçmesini istediği seçenekti, yani **Yabancı**'nın asıl düşüncesi idi. Böylece **Theaitetos, Yabancı**'yı onaylamış oluyordu.

b bulunduruyordun.* Çünkü demin, doğrudan doğruya öyle bir art arda dizilişin bir konuşma olmadığını söylemek istemiştim.

THEAI. Nasıl?

YAB. Örneğin, konuşmada "yürür", "koşar", "uyur" ve eylem gösteren fiilleri birbiri ardınca sıralarsam da, bu suretle ortaya gerçek bir deyim çıkmaz.

THEAI. Nasıl yani?

c YAB. Öte yandan, eyliyenlerle ilgili olan tüm adlarla birlikte "aslan", "geyik", "at" dendiğinde, bu art arda dizilmeden de hiçbir deyim oluşmaz. Çünkü ne birinci ne de ikinci durumda söylenen şey, herhangi bir eylemi veya eylem-olmayanı ya da varolan veya varolmayan birşeyin varlığını deyimlemiyor. Bu ancak adlarla fiillerin birleşmesiyle olur. O zaman uygunluk sağlanır ve ilk birleşme bir deyimi oluşturduğu gibi, bu deyim de olası deyimler içinde ilki ve en kısası olabilir.

THEAI. Bununla ne demek istiyorsun?

YAB. Eger biri "insan öğrenir." derse, bunu sen en kısa ve ilk deyim olarak gösterirsin, değil mi?

THEAI. Evet.

d YAB. Öyle ki o, varolan veya oluşan veya olmuş olan veya olacak olan üzerine bilgi veriyordur. Ve o düpedüz sözcükleri söylemiyor, tersine fiillerle adları birleştirerek gerçek bir sav öne sürüyor. Böylece artık onun gerçekten konuştuğunu, yalnızca sözcükler ortaya koymadığını söylemeliyiz. Ve bu bağıntıya bundan böyle "deyim" adını veririz.

THEAI. Kuşkusuz.

Yukarıda, sözcüklerin art arda dizilişini belirleyen şeyin "anlam" olduğunu görmüştük. Şimdi de "anlam"ı belirleyen şeyi görüyoruz: Bir sözcük sıralamasının anlamlı olması için onun "varolan veya oluşan veya var olmuş olan veya var olacak olan" üstüne bilgi vermesi, kısacası varlığın deyimlenmesi olması gerekir. Bunun için de en azından bir ad (onama) ile bir fiile (rema) gerek vardır. Başka bir deyişle, gerçek bir savın, bir deyimin oluşması için en azından bir ad ile bir fiil birleştirilmelidir. Demek ki, özetle söylersek, sözcükerin art arda dizilişini (sentaksı) belirleyen anlam (semantik), anlamı belirleyen ise varlıksal (ontik) olma durumudur. Bu nedenle diyebiliriz ki, **Platon**'a göre, bir deyim, bir ifade, bir cümle, ontik temel üzerinde, aşağıdan yukarıya, alttakinin üstekini belirlediği sıralamayla, semantik ve sentaktik yapıların yer aldığı bir bütünlüktür. Bu bütünlüğün yapı öğelerinin içinde anlam ile söz dizimi sıralamsına ilişkin daha önce belirttiğim kuşkular bir yana, "ontik temel" için de benzeri kuşkularım olduğunu söylemeliyim. Şöyle ki, "cehennemde yanmak", "Allah belanı versin!" "kaf dağının ardı" gibi hiçbir varlıksal temeli olmayan

* **Theaitetos**'un 262a'da "çok doğru" diye onayladığı **Yabancı**'nın sözleri kastediliyor. (Alm. ya Çev. nin Notu)

deyimlere de bir anlam verilebiliyor. Bu tartışma da elbette Platon'la yapılacak bir tartışma değil. Bu nedenle yukarıda söylediğimizi burada da yineliyelim: Bu tartışma için başka bir yere gerek vardır.

46. ΞΕ. Οὕτω δὴ καθάπερ τὰ πράγματα[2] τὰ μὲν ἀλλήλοις ἥρμοττε, τὰ δ' οὔ, καὶ περὶ τὰ τῆς φωνῆς αὖ σημεῖα τὰ μὲν οὐχ ἁρμόττει, τὰ δὲ
Ε ἁρμόττοντα αὐτῶν λόγον ἀπειργάσατο.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἔτι δὴ σμικρὸν τόδε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Λόγον ἀναγκαῖον, ὅταν περ ᾖ, τινὸς εἶναι λόγον, μὴ δέ τινος ἀδύνατον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ ποιόν τινα αὐτὸν εἶναι δεῖ;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Προσέχωμεν δὴ τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς.

ΘΕΑΙ. Δεῖ γοῦν.

ΞΕ. Λέξω τοίνυν σοι λόγον συνθεὶς πρᾶγμα πράξει δι' ὀνόματος καὶ ῥήματος· ὅτου δ' ἂν ὁ λόγος ᾖ, σύ μοι φράζειν.

263 ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται κατὰ δύναμιν.

ΞΕ. Θεαίτητος κάθηται. μῶν μὴ μακρὸς ὁ λόγος;

ΘΕΑΙ. Οὔκ, ἀλλὰ μέτριος.

ΞΕ. Σὸν ἔργον δὴ φράζειν περὶ οὗ τ' ἐστὶ καὶ ὅτου.

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι περὶ ἐμοῦ τε καὶ ἐμός.

ΞΕ. Τί δὲ ὅδ' αὖ;

ΘΕΑΙ. Ποῖος;

ΞΕ. Θεαίτητος, ᾧ νῦν ἐγὼ διαλέγομαι, πέτεται.

ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτον οὐδ' ἂν εἷς ἄλλως εἴποι πλὴν ἐμόν τε καὶ περὶ ἐμοῦ.

ΞΕ. Ποιὸν δέ γέ τινά φαμεν ἀναγκαῖον ἕκαστον εἶναι τῶν λόγων.

Β ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τούτων δὴ ποιόν τινα ἑκάτερον φατέον εἶναι;

ΘΕΑΙ. Τὸν μὲν ψευδῆ που, τὸν δὲ ἀληθῆ.

ΞΕ. Λέγει δὲ αὐτῶν ὁ μὲν ἀληθὴς τὰ ὄντα ὡς ἔστι περὶ σοῦ.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Ὁ δὲ δὴ ψευδὴς ἕτερα τῶν ὄντων.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὰ μὴ ὄντ' ἄρα ὡς ὄντα λέγει.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Ὄντων δέ γε ὄντα ἕτερα περὶ σοῦ. πολλὰ μὲν γὰρ ἔφαμεν ὄντα περὶ ἕκαστον εἶναί που, πολλὰ δὲ οὐκ ὄντα.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

C ΞΕ. Ὃν ὕστερον δὴ λόγον εἴρηκα περὶ σοῦ, πρῶτον μέν, ἐξ ὧν ὡρισάμεθα τί ποτ' ἔστι λόγος, ἀναγκαιότατον αὐτὸν ἕνα τῶν βραχυτάτων εἶναι.

ΘΕΑΙ. Νῦν δὴ γοῦν ταύτῃ ξυνωμολογήσαμεν.

ΞΕ. Ἔπειτα δέ γε τινός.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Εἰ δὲ μὴ ἔστι σός, οὐκ ἄλλου γε οὐδενός.

ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ;

ΞΕ. Μηδενὸς δὲ ὢν οὐδ' ἂν λόγος εἴη τὸ παράπαν· ἀπεφήναμεν γὰρ ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν λόγον ὄντα μηδενὸς εἶναι λόγον.

ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα.

D ΞΕ. Περὶ δὴ σοῦ λεγόμενα, λεγόμενα μέντοι θάτερα ὡς τὰ αὐτὰ καὶ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, παντάπασιν ἔοικεν ἡ τοιαύτη σύνθεσις ἔκ τε ῥημάτων γιγνομένη καὶ ὀνομάτων· ὄντως τε καὶ ἀληθῶς γίγνεσθαι λόγος ψευδής.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα μὲν οὖν.

46. YAB. İmdi, nasıl nesnelerden bazıları birbiriyle uyuşuyor, bazıları uyuşmuyorsa, bu durum ses göstergeleri için de geçerlidir: Göstergelerin bir bölümü birbiriyle
e uyuşmaz; ama birlikte uyum sağlayanları ise deyimi oluştururlar.

THEAI. Hiç kuşku yok.

YAB. O halde küçük bir nokta daha.

THEAI. Nedir o?

YAB. Bir deyim her ne olursa olsun bir şey'in bir deyimi olmak zorundadır; aksi halde o, olanaksızdır.

THEAI. Evet.

YAB. Geçerliliği bakımından belirli bir niteliği de olması gerekmez mi?

THEAI. Kesinlikle.

YAB. O halde iyi dikkat edelim.

THEAI. Evet, bu yapılmalı.

YAB. İmdi, bir ad ile bir fiilin yardımıyla bir şeyi bir eylemle bağlayarak, sana bir deyim yönelteceğim. Ama deyimin neden söz ettiğini bana bildirmelisin.

263 THEAI. Elimden geldiğince, evet.

YAB. "Theaitetos oturuyor." Doğrusu bu hiç de uzun bir deyim sayılmaz, değil mi?

THEAI. Hayır, kısa bir deyim.

YAB. Onun ne üzerine söz ettiğini ve öznesinin ne olduğunu söylemek senin işin.

THEAI. Benim üzerime söz ettiği ve onun öznesi olduğum apaçık.

YAB. Peki, şu deyimde durum nedir?

THEAI. Hangisinde?

YAB. "Şimdi kendisiyle konuştuğum Theaitetos uçuyor."

THEAI. Bu tümcenin de benden söz ettiğini ve onun öznesi olduğumu bildirdiğini herkes kabul eder.

YAB. İmdi, bizim saptadığımıza göre, her deyim, kendi geçerliği bakımından belirli bir niteliğe sahip olmalıdır.

b THEAI. Evet.

YAB. O halde bu iki tümcenin her birine hangi niteliği vereceğiz?

THEAI. Bunlardan biri yanlış, diğeri doğrudur.

YAB. Ama doğru olanı, senin hakkında gerçek-olanı'ın varlığını deyimler.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Buna karşılık yanlış olan, gerçek-olan (varolan)'dan ayrı bir şeyi söyler.

THEAI. Evet.

YAB. O halde o, varolan'ı söylüyor, ama senin hakkında geçerli olandan ayrı olan varolan'ı: Çünkü biz, her şeye ve herbir şeye ait ve de pek çok varolmayan olduğunu öne sürüyoruz.

THEAI. Kuşkusuz.

c YAB. O halde sana ilişkin ikinci deyimim, ilkin, deyimi kavramsal olarak tanımlamamız bakımından kesinlikle deyimlerin en kısalarından biri olmalıdır.

THEAI. Bu konuda biraz önce anlaşmıştık.

YAB. Dahası o, bir şey hakkında olmalıdır.

THEAI. Evet.

YAB. Ama eğer o senin hakkında değilse, başka herhangi bir şey hakkında hiç değildir.

THEAI. Elbette.

YAB. Ama hiç hakkında olsaydı, asla hiçbir deyim olamıyacaktı. Çünkü biz, bir deyimin — eğer o gerçek bir deyim ise— Hiç hakkında olmasını bir olanaksızlık olarak göstermiştik.

THEAI. Çok doğru.

YAB. Demek ki, senin hakkında söylenmiş, ama öyle söylenmiş ki, sanki ayrı-olan aynı ve varolmayan varolan olarak. Fiillerin ve adların bu tür bir bağlantısının olduğu yolda, gerçeklikte ve doğrulukta yanlış bir deyime varılmıştır.

THEAI. Çok doğru.

Bu kırk altıncı bölüm, **Platon**'un ontik temelli mantığı hakkında fikir edinmek bakımından özellikli bir bölümdür. Bu nedenle buradaki düşünceleri açık bir biçimde görebilmek için, onları bir arada toplamakta ve bir bir sıralamakta yarar görüyorum:

1. Ancak birbiriyle uyuşan sözcükler (ses göstergeleri: semeyon tes fones) bir deyim (logos) oluşturur.
2. Bir deyim bir şeyin deyimidir.
3. Deyimin geçerlilik (doğruluk) değeri: dogru veya yanlış: var veya yok.

3.1 (3)'e ve (2)'ye göre, deyimin doğru olması, deyimlediği şeyin var olması demektir.

3.2 Deyim yanlışsa, (3)'den dolayı o, varolmayanı deyimliyor. Ama (2)'den dolayı bir şey dediği için, varolmayanı bir şey olarak, yani varolan olarak deyimliyor.

4. (3)'ün genellemesi: Gerçeklik (var olma) = Doğruluk. Varolmama = Yanılgı.
5. Yanılgının nedeni: Bir şeye ait olmıyanı ona aitmiş gibi söylemek; yani ayrı'yı (ait olmıyanı) aynı (ait olan) yapmak. Bu da varolmayanı varolan olarak söylemek demektir.
6. "Hiç", hiç olarak deyimlenemez (2'den dolayı); ancak varolan olarak söylenir.

Buradan anlaşılacağı gibi, **Platon**'un mantığını "ontik" diye nitelendirmemizin nedini şudur: Birincisi doğrulukla varlık aynı şey olarak kabul ediliyor; ikincisi dilin kaçınılmaz biçimde varlığı yansıttığı varsayılıyor. Buna göre bir söz söylenmişse ya varolan varolan olarak dile gelmiştir —bu doğru bir deyimdir— ya da voralan varolmayan ve varolmayan varolan olarak söylenmiştir. Bu da yanlış bir sözdür. Ve yine: Hiç'ten (varolmayandan) hiç (varolmayan) olarak söz edilemez. Bu son yargı paradokstur: O, doğru ise, onu söyliyememek gerekirdi. Ama o söylenmiştir. O, yanlış ise demek ki hiçten hiç olarak söz edilebilir.

47. ΞΕ. Τί δὲ δή; διάνοιά τε καὶ δόξα καὶ φαντασία, μῶν οὐκ ἤδη δῆλον ὅτι ταῦτα τὰ γένη ψευδῆ τε καὶ ἀληθῆ πάνθ' ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐγγίγνεται;

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ὧδ' εἴσει ῥᾷον, ἂν πρῶτον λάβῃς αὐτά, τί
Ε ποτ' ἔστι καὶ τί διαφέρουσιν ἕκαστα ἀλλήλων.

ΘΕΑΙ. Δίδου μόνον.

ΞΕ. Οὐκοῦν διάνοια μὲν καὶ λόγος ταὐτόν· πλὴν ὁ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὑτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπωνομάσθη, διάνοια;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἀπ' ἐκείνης ῥεῦμα διὰ τοῦ στόματος ἰὸν μετὰ φθόγγου κέκληται λόγος;

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐν λόγοις αὐτὸ ἴσμεν ὄν—

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Φάσιν τε καὶ ἀπόφασιν.

ΘΕΑΙ. Ἴσμεν.

264 ΞΕ. Ὅταν οὖν τοῦτο ἐν ψυχῇ κατὰ διάνοιαν ἐγγίγνηται μετὰ σιγῆς, πλὴν δόξης ἔχεις ὅ τι προσείπῃς αὐτό;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Τί δ' ὅταν μὴ καθ' αὑτὸ ἀλλὰ δι' αἰσθήσεως παρῇ τινι τὸ τοιοῦτον αὖ πάθος, ἆρ' οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν ἕτερόν τι πλὴν φαντασίαν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπείπερ λόγος ἀληθὴς ἦν καὶ ψευδής, τούτων δ' ἐφάνη διάνοια μὲν αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ψυχῆς διάλογος, δόξα δὲ διανοίας ἀποτελεύτησις,
Β "φαίνεται" δὲ ὃ λέγομεν σύμμιξις αἰσθήσεως καὶ δόξης, ἀνάγκη δὴ καὶ τούτων τῷ λόγῳ ξυγγενῶν ὄντων ψευδῆ τε αὐτῶν ἔνια καὶ ἐνίοτε εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

47. YAB. Ya dahası? Düşünme (dianoya), sanı (doksa) ve tasarım (göz önünde bulundurma: fantasia) ister yanlış ister doğru olsun, bunlar, ruhumuzda oluşan olayların

tüm türleri değil midir?

THEAI. Nasıl?

YAB. İlkin, her birinin kendi başına ne olduğunu ve birbirlerinden nasıl ayrıldıklarını kavrarsan o zaman bunu daha kolay anlıyacaksın.

THEAI. Hadi anlat!

YAB. O halde, düşünme ile konuşma (deyim: logos) aynı şeydir. Ancak birincisi, ses oluşmaksızın ruhun içinden kendi kendisiyle bir konuşmasıdır. Bundan dolayı ona "düşünme" adını veririz.

THEAI. Kuşkusuz.

YAB. Buna karşılık düşünmenin ruhtan fışkırıp ses eşliğinde ağız içinden çıkmasına konuşma (logos) denir.

THEAI. Doğru.

YAB. Ve de Konuşmada bilinen bir şey daha vardır.

THEAI. Ne?

YAB. Evetleme ile hayırlama.

THEAI. Evet, bunu biliyoruz.

264

YAB. Demek ki bu, ruhta hiç ses çıkarmadan doğrudan doğruya düşünme ile oluşuyorsa, yalnızca sanı diye belirtilebilir.

THEAI. Kesinlikle.

YAB. İmdi böyle bir olgu, ruhta salt kendi başına değil de, tersine algının aracılığıyla oluşursa, o zaman "görüsel tasarım (fantasia)" onun için biricik doğru belirtidir.

THEAI. Elbette.

YAB. İmdi doğru ve yanlış deyim (konuşma: logos) var olduğu; bu alan içinde düşünme, ruhun kendi kendisiyle konuşması; sanı ise düşünmenin sonucu; "görsel tasarım" (faynetay) da adlandırdığımız gibi algı (aysthesis) ile sanının bir birleşmesi olarak görüldüğü için bu olgular da deyimle (konuşma ile) akraba olmaları bakımından bir bölümüyle ve kimi durumlarda zorunlu olarak yanlış olmaları gerekir.

b

THEAI. Kuşkusuz.

Deyim (konuşma: logos), dille ifade edilmiş, dile getirilmiş düşüncedir. Ancak, böyle bir deyim, dile getirilmeden önce ruhta (zihinde) ne gibi şeyler oluyor? Bu "ruh olayları" nelerdir ve hangi niteliklere sahiptir? Ruhtaki bu olup bitenler, aynı yerde, yani ruhta oluşmalarından dolayı birbirleriyle akrabadırlar. Öte yandan, ruhun bu olgularını birbirinden ayırmak gerekir. İlkin, deyim dediğimiz şeyi ayıralım: Bu, ruhta oluşan düşünceyi ruhun evetlemesi veya hayırlaması sonucunda ağızdan ses olarak çıkan bir yargıdır. Ama ruhtaki böyle bir olguya ruh, bir evetleme ya da bir hayırlama katarak onu ağızdan çıkarmadan, bu ruhsal etkinliğin ruh içindeki sonucu söz konusu ise, o bir "sanı" olarak adlandırılır. Üçüncü olarak, ruhtaki olgu eğer bir algılamanın sonucu ise, ona da fantasia (görüsel tasarım: imaj) denir. Fantasia, tıpkı sanı gibi ruh tarafından bir evetleme ya da hayırlama işleminden geçmemiştir. Bu bakımdan o, bir yanıyla algı, bir yanıyla da sanıdır.

Sanı (doksa) ile fantasia, meydana geldikleri yerin ruh olması nedeniyle deyim (logos) ile akraba olduklarından, onlar da deyim gibi kimi durumda "doğru", kimi durumda "yanlış" olacaklardır. Buna göre, "doğru sanı", "doğru fantasia" olacağı gibi, "yanlış sanı" ve "yanlış fantasia" da olacaktır. Burada da doğruluk ölçütü, deyimde olduğu gibi "var olma" ve "varolmama"dır. Var olan sanı ya da fantasia "doğru", var olmayan "yanlış" olacaktır. Böylece, "yanlış sanı" ve "yanlış fantasia" epistemolojik olarak temellendirilmekle, sofistik sanat olan sanı (doksa) ve görüntü-resim (eydolon)'in araştırılması için gerekli kavramsal hazırlık yapılmış olur.

ΞΕ. Κατανοεῖς οὖν ὅτι πρότερον ἠρέθη ψευδὴς δόξα καὶ λόγος ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν ἣν ἐφοβήθημεν ἄρτι, μὴ παντάπασιν ἀνήνυτον ἔργον ἐπιβαλλοίμεθα ζητοῦντες αὐτό;

ΘΕΑΙ. Κατανοῶ.

48. ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' εἰς τὰ λοιπὰ ἀθυμῶμεν. ἐπειδὴ γὰρ πέφανται ταῦτα, τῶν ἔμπροσθεν ἀναμνησθῶμεν κατ' εἴδη διαιρέσεων.

ΘΕΑΙ. Ποίων δή;

ΞΕ. Διειλόμεθα τῆς εἰδωλοποιικῆς εἴδη δύο, τὴν μὲν εἰκαστικήν, τὴν δὲ φανταστικήν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τὸν σοφιστὴν εἴπομεν ὡς ἀποροῖμεν εἰς ὁποτέραν θήσομεν.

ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα.

ΞΕ. Καὶ τοῦθ' ἡμῶν ἀπορουμένων ἔτι μείζων κατεχύθη σκοτοδινία, φανέντος τοῦ λόγου τοῦ πᾶσιν ἀμφισβητοῦντος, ὡς οὔτε εἰκὼν οὔτε εἴδωλον οὔτε φάντασμα εἴη τὸ παράπαν οὐδὲν διὰ τὸ μηδαμῶς μηδέποτε μηδαμοῦ ψεῦδος εἶναι.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθῆ.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ πέφανται μὲν λόγος, πέφανται δ' οὖσα δόξα ψευδής, ἐγχωρεῖ δὴ μιμήματα τῶν ὄντων εἶναι καὶ τέχνην ἐκ ταύτης γίγνεσθαι τῆς διαθέσεως ἀπατητικήν.

ΘΕΑΙ. Ἐγχωρεῖ.

YAB. Farkında mısın, yanlış sanı ile yanlış deyim beklediğimizden daha önce bulgulanmış oldu? Çünkü araştırmaya koyulduğumuz hedefin, asla ele geçirilemez bir hedef olmasından korkuyorduk.

THEAI. Evet, farkındayım.

48. YAB. Artık bundan böyle hiçbir korkumuz olmasın. Çünkü şu anda başarmış olduğumuz açıklamalardan sonra, şimdi de kavram (tür) bakımından daha önce yaptığımız bölümlemeleri anımsayalım.

THEAI. Hangi bölümleri?

YAB. Resim yapan sanatı (eydolopoyike) iki tarza ayırmıştık: İlki kopya eden (eykastike), ikincisi görüntü yapan sanat (fantastike).*

THEAI. Evet.

YAB. Sofisti bu ikisinden hangisine koyacağımız konusunda ikircikli olduğumuzu da açıklamıştık.

THEAI. Evet, öyleydi.

YAB. Ne resmin ne kopyanın ne de görüntü-resim'in asla var olmadığını öne süren her şeyle hepten bağdaşmaz sav ortaya çıktığında, bu kuşkunun içinde aldatıcılığın daha zorlu bir durumuna düşmüştük. Çünkü her düşünce, yanılgının her türünün varoluşunu dışarıda tutar.

THEAI. Haklısın.

YAB. Fakat yanlış deyim ile yanlış sanının gerçekten var olduğu ortaya çıktıktan sonra, varolan'ın kopyalarının olduğuna ve bu durumun bir aldatma sanatını olanaklı kıldığına artık hiçbir şey karşı koymaz.

THEAI. Öyle

Nasıl yanlış deyimin ve yanlış sanının olması, onları doğru diye öne sürme olanağını yaratabiliyorsa, aynı şekilde, kopya (eykon)nın olması da onu gerçek olarak gösterme olanağını verir. Bu olanağı kullanmak, yanlışı doğru, kopyayı gerçek sandırmak, karşısındakini aldatmaktan başka bir şey değildir. Sofist de bu aldatma sanatının ustasıdır. Burada ilginç olan bir nokta da sofistik sanatın gelip geçici bir uğraş olmadığı, adeta nesnenin doğası gereği var olduğunun ima edilmesidir. Çünkü sözü edilen olanak, zamansal-tarihsel-kültürel olmakla sınırlı olmayıp, varlıksal (ontik) bir olanaktır. Bu da sofistlerin her zaman karşımıza çıkabileceği anlamına gelir.

ΞΕ. Καὶ μὴν ὅτι γ' ἦν ὁ σοφιστὴς τούτων πότερον, διωμολογημένον ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν ἦν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

* Bkz.: 236c

ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἐπιχειρῶμεν, σχίζοντες διχῇ τὸ
E προτεθὲν γένος, πορεύεσθαι κατὰ τοὐπὶ δεξιὰ ἀεὶ
μέρος τοῦ τμηθέντος, ἐχόμενοι τῆς τοῦ σοφιστοῦ
κοινωνίας, ἕως ἂν αὐτοῦ τὰ κοινὰ πάντα περιελόντες,
τὴν οἰκείαν λιπόντες φύσιν ἐπιδείξωμεν μάλιστα
265 μὲν ἡμῖν αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐγγυτάτω
γένει τῆς τοιαύτης μεθόδου πεφυκόσιν.
ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

YAB. Bundan başka sofistin demin adı geçen türlerden birine girdiği konusunda daha önce anlaşmıştık.*

THEAI. Evet.

YAB. O halde, söz konusu olan türü iki bölüme ayırmayı yeniden deneyelim ve
e bölünme sonunda daima sağ yanda kalan bölüm-parçasını alarak ilerlemeye çalışalım. Bu sırada, sofistin diğerleriyle olan ortak belirtilerini, tüm bu belirtileri ondan alana dek, daima elde tutalım ve yalnızca onun kendine özgü doğasının özgünlüğünü alıkoyalım. Bunu her şeyden önce kendi düşüncemizin denetiminden geçirdikten sonra, araştır-
265 ma yolunda, çoğunlukla, bize akraba olduklarını sayanların düşüncesine de sunalım.

THEAI. Doğru.

Kavram bölümlemelerinin soyağacı biçimli şeması, "Sofist"i Almanca'ya çeviren O. Apelt'in dipnotundan anladığımıza göre, şöyle yapılır: İkiye bölmeye üstte konulan en genel kavramdan başlanır, basamak basamak aşağıya doğru yapılan ikiye ayırmalarda, aranılan kavramın dışında kalan her şey daima sol yana ayrılır. Buna karşılık, uygun tanımlar sağ yana konur. Böylece, sağ yanda aşağıya doğru, yavaş yavaş aranılan tanıma varılır. Bu "Phaidros" (265e) dialogunda da geçer. Biz de yaptığımız çizelgelerde bu yöntemi uyguladık; çizelgelerdeki ayırmalar metindeki bölmelere karşılık gelsin diye.

ΞΕ. Οὐκοῦν τότε μὲν ἠρχόμεθα ποιητικὴν καὶ
κτητικὴν τέχνην διαιρούμενοι;
ΘΕΑΙ. Ναί.
ΞΕ. Καὶ τῆς κτητικῆς ἐν θηρευτικῇ καὶ ἀγωνίᾳ
καὶ ἐμπορικῇ καί τισιν ἐν τοιούτοις εἴδεσιν ἐφαντάζεθ' ἡμῖν;

*.Bkz.: 236c

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ μιμητικὴ περιείληφεν αὐτὸν τέχνη, δῆλον ὡς αὐτὴν τὴν ποιητικὴν δίχα
B διαιρετέον πρώτην. ἡ γάρ που μίμησις ποίησίς τίς ἐστιν, εἰδώλων μέντοι, φαμέν, ἀλλ' οὐκ αὐτῶν ἑκάστων· ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ποιητικῆς δὴ πρῶτον δύο ἔστω μέρη.

ΘΕΑΙ. Ποίω;

ΞΕ. Τὸ μὲν θεῖον, τὸ δ' ἀνθρώπινον.

ΘΕΑΙ. Οὔπω μεμάθηκα.

YAB. Meydana getirme ile elde etme sanatı bölümlemesini vaktiyle en üste koymamış mıydık?*

THEAI. Evet.

YAB. Ve de sofist, av, savaş, tecim ve elde etme sanatının diğer kimi tarzlarının temsilcisi olarak bize görünmüştü, değil mi?**

THEAI. Elbette.

YAB. Ama şimdi o, barınağını öykünme (taklit) sanatında buldu. Bundan dolayı da meydana getirme sanatının ilkin iki bölüme ayrılması gerektiği apaçık ortadadır.
b Çünkü öykünme bir yaratma (meydana getirme) türüdür; ama doğaldır ki, gerçek nesnelerle değil, yalnızca resimlerle meydana getiren bir tür. Öyle değil mi?

THEAI. Hiç kuşku yok.

YAB. O halde, ilkin meydana getirme sanatının iki türü araştırılacaktır.

THEAI. Hangileri?

YAB. Tanrısal olanı ile insansal olanı.

THEAI. Bunu henüz anlamadım.

Sofistin mimesis (taklit, öykünme)'le ilgisi 234a'dan beri yer yer çeşitli vesilelerle ifade edildi. Fakat şimdi, sofistin bir öykünmeci (mimetes) olduğu, daha önceki sofist tanımlarında yapıldığı gibi, sanat kavramının bölümlenmesiyle gösterilecek. Şimdiye dek sofistin altı ayrı tanımı yapılmıştı (Bkz.: Çizelgeler). Ama bunların altısında da (biri kuşkulu) sofist, "elde etme sanatı"nın altındaki bir yerde bulunuyordu. Onların ortak noktası, hepsinin de "elde etmeci" oluşuydu. Oysa şimdi "meydana getirme sanatı" (poyetike), sofistle ilgisi bakımından ilk kez ele alanıyor. Bu sanatın bölümlemesi yapılarak yedinci kez sofist tanımına varılacak; ama "elde etmeci" olarak değil, tersine "meydana ge-

* Bkz.: 219b c; ÇİZELGE: 1

** Bkz.: ÇİZELGE: 2, 3, 4

tirci" (poyetes) olarak. İlk beş tanım "GENEL ÇİZELGE: 1'de topluca gösterilmişti. İkircikli bir sofist tanımı olan altıncısı da ÇİZELGE: 5'de bulunuyordu. Eldeki çalışmanın sonuna koyacağımız ÇİZELGE: 6 ile yedinci ve sonuncu sofist tanımı yapılmış olacak ve tüm tanımlar bir arada, bir çizelgede, yani GENEL ÇİZELGE: 2'de gösterilecek.

Burada belirtmek istediğim bir nokta şu: **Dialog**'un başında (219a, b, c) tüm sanatlar, "meydana getirme" (poyetike) ve "elde etme" (ktetike) diye ikiye ayrılmış; meydana getirme sanatı da "tarım", "araç-gereç yapımı ve düzenlenmesi" ile "öykünme" (taklit) sanatı olarak üç bölümde görülmüştü. Fakat o zaman maksat elde etme sanatını ayrıştırmak olduğu için meydana getirme sanatının bölümleri üstünde durulmamıştı. Onların yalnızca üç bölüm olduğu söylenmekle yetinilmişti. Ama şimdi durum farklı: Elde etme sanatı yeterince çözümlendi; sıra meydana getirme sanatına geldi. Şimdi bu sanatın bölümlenmesi yapılacak. Fakat bu bölümleme yeni bir bölümleme olacağından, 219b'deki üçlü bölümlemeyi burada bulamıyacağız. Buarada, hep yapıldığı gibi, ikili bölmeyi görüyoruz. Bu da ilkin tanrısal ile insansal meydana getirme sanatı biçiminde dile getiriliyor.

49. ΞΕ. Ποιητικήν, εἴπερ μεμνήμεθα τὰ κατ' ἀρχὰς λεχθέντα, πᾶσαν ἔφαμεν εἶναι δύναμιν ἥτις ἂν αἰτία γίγνηται τοῖς μὴ πρότερον οὖσιν ὕστερον γίγνεσθαι.

ΘΕΑΙ. Μεμνήμεθα.

C ΞΕ. Ζῷα δὴ πάντα θνητὰ καὶ φυτὰ ὅσα τ' ἐπὶ γῆς ἐκ σπερμάτων καὶ ῥιζῶν φύεται καὶ ὅσα ἄψυχα ἐν γῇ ξυνίσταται σώματα τηκτὰ καὶ ἄτηκτα, μῶν ἄλλου τινὸς ἢ θεοῦ δημιουργοῦντος φήσομεν ὕστερον γίγνεσθαι πρότερον οὐκ ὄντα; ἢ τῷ τῶν πολλῶν δόγματι καὶ ῥήματι χρώμενοι—

ΘΕΑΙ. Ποίῳ;

ΞΕ. Τῷ τὴν φύσιν αὐτὰ γεννᾶν ἀπό τινος αἰτίας αὐτομάτης καὶ ἄνευ διανοίας φυούσης, ἢ μετὰ λόγου τε καὶ ἐπιστήμης θείας ἀπὸ θεοῦ γιγνομένης;

D ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν ἴσως διὰ τὴν ἡλικίαν πολλάκις ἀμφότερα μεταδοξάζω· νῦν μὴν βλέπων εἰς σὲ καὶ ὑπολαμβάνων οἴεσθαί σε κατά γε θεὸν αὐτὰ γίγνεσθαι, ταύτῃ καὶ αὐτὸς νενόμικα.

ΞΕ. Καλῶς γε, ὦ Θεαίτητε· καὶ εἰ μέν γέ σε ἡγούμεθα τῶν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἄλλως πως δοξαζόντων εἶναι, νῦν ἂν τῷ λόγῳ μετὰ πειθοῦς ἀναγκαίας ἐπεχειροῦμεν ποιεῖν ὁμολογεῖν· ἐπειδὴ

δέ σου καταμανθάνω τὴν φύσιν, ὅτι καὶ ἄνευ τῶν
E παρ' ἡμῶν λόγων αὐτὴ πρόσεισιν ἐφ' ἅπερ νῦν
ἔλκεσθαι φῄς, ἐάσω· χρόνος γὰρ ἐκ περιττοῦ
γίγνοιτ' ἄν· ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα
ποιεῖσθαι θείᾳ τέχνῃ, τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων
ξυνιστάμενα ἀνθρωπίνῃ, καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν
λόγον δύο ποιητικῆς γένη, τὸ μὲν ἀνθρώπινον εἶναι,
τὸ δὲ θεῖον.

ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

ΞΕ. Τέμνε δὴ δυοῖν οὔσαιν δίχα ἑκατέραν αὖθις.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

266 ΞΕ. Οἷον τότε μὲν κατὰ πλάτος τέμνων τὴν
ποιητικὴν πᾶσαν, νῦν δὲ αὖ κατὰ μῆκος.

ΘΕΑΙ. Τετμήσθω.

ΞΕ. Τέτταρα μὴν αὐτῆς οὕτω τὰ πάντα μέρη
γίγνεται, δύο μὲν τὰ πρὸς ἡμῶν, ἀνθρώπεια, δύο
δ' αὖ τὰ πρὸς θεῶν, θεῖα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὰ δέ γ' ὡς ἑτέρως αὖ διῃρημένα, μέρος μὲν
ἓν ἀφ' ἑκατέρας τῆς μερίδος αὐτοποιητικόν, τῷ δ'
ὑπολοίπῳ σχεδὸν μάλιστ' ἂν λεγοίσθην εἰδωλο-
ποικῷ· καὶ κατὰ ταῦτα δὴ πάλιν ἡ ποιητικὴ
διχῇ διαιρεῖται.

B ΘΕΑΙ. Λέγε ὅπῃ ἑκατέρα αὖθις.

50. ΞΕ. Ἡμεῖς μέν που καὶ τἆλλα ζῷα καὶ ἐξ
ὧν τὰ πεφυκότ' ἐστί, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τούτων
ἀδελφά, θεοῦ γεννήματα πάντα ἴσμεν αὐτὰ ἀπειργα-
σμένα ἕκαστα· ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Τούτων δέ γε ἑκάστων εἴδωλα, ἀλλ' οὐκ
αὐτὰ παρέπεται, δαιμονίᾳ καὶ ταῦτα μηχανῇ
γεγονότα.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

ΞΕ. Τά τε ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ὅσα μεθ' ἡμέραν
φαντάσματα αὐτοφυῆ λέγεται, σκιὰ μὲν ὅταν ἐν
C τῷ πυρὶ σκότος ἐγγίγνηται, διπλοῦν δὲ ἡνίκ' ἂν
φῶς οἰκεῖόν τε καὶ ἀλλότριον περὶ τὰ λαμπρὰ καὶ

λεῖα εἰς ἓν ξυνελθὸν τῆς ἔμπροσθεν εἰωθυίας ὄψεως ἐναντίαν αἴσθησιν παρέχον εἶδος ἀπεργάζηται.

ΘΕΑΙ. Δύο γὰρ οὖν ἐστι ταῦτα θείας ἔργα ποιήσεως, αὐτό τε καὶ τὸ παρακολουθοῦν εἴδωλον ἑκάστῳ.

ΞΕ. Τί δὲ τὴν ἡμετέραν τέχνην; ἆρ' οὐκ αὐτὴν μὲν οἰκίαν οἰκοδομικῇ φήσομεν ποιεῖν, γραφικῇ δέ τιν' ἑτέραν, οἷον ὄναρ ἀνθρώπινον ἐγρηγορόσιν ἀπειργασμένην;

D ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τἆλλα οὕτω κατὰ δύο διττὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας αὖ ποιητικῆς πράξεως, τὸ μὲν αὐτό, φαμέν, αὐτουργικῇ, τὸ δὲ εἴδωλον εἰδωλοποιικῇ.

ΘΕΑΙ. Νῦν μᾶλλον ἔμαθον, καὶ τίθημι δύο διχῇ ποιητικῆς εἴδη· θείαν μὲν καὶ ἀνθρωπίνην κατὰ θάτερον τιμῆμα, κατὰ δὲ θάτερον τὸ μὲν αὐτῶν ὄν, τὸ δὲ ὁμοιωμάτων τινῶν γέννημα.

49. YAB. Başlangıçta söyleneni* anımsarsak, daha önce var olmayıp, sonradan varoluşa gelen şeyin nedeni olan herhangi bir etkenliği "meydana getiren" olarak nitelemiştik.

THEAI. Evet, anımsıyoruz.

c YAB. İmdi tüm ölümlü hayvanlar ve bitkiler, tohumdan ve kökten çıkıp toprak üstünde yetişen her şey, aynı şekilde, topragın içinde oluşan eriyebilen ve eriyemiyen tüm cansız cisimler, bunların hepsinin önceki hiçlik'ten, sonradan, Tanrısal yaratıcı-güç'ten başka bir güçle varoluşa geldikleri mi söylenecek? Yoksa büyük çoğunluğun inanıp söylediğini mi kabul edeceğiz?

THEAI. Nedir o?

YAB. Buna göre doğa, herhangi bir sebeple bilinçsizce etkiyen tüm bunları ve düşünmeksizin kendi kendine yaratan ilk-nedeni meydana getirmiştir. Yoksa, ilk-etkiyen'in akıl ve bilgi ile donatılmış Tanrısal tarzdan başka bir şey olmadığı ve Tanrı'dan çıktığı mı söylenecek?

d THEAI. Ben, belki de gençliğimden ötürü, çok kez, iki görüş arasında bocalıyorum. Ama bu kez, gözlerimi senden ayırmadığım ve senin nesnelerin Tanrısal kaynağına inandığın kanısında olduğum için ben de bu (ikinci) görüşü tutuyorum.

YAB. Çok güzel, ey Theaitetos! Eğer seni gelecekte başka bir görüşün yandaşı ol-

* 219b'de Yabancı'nın "bir kimse, önceden var olmayan bir şeyi..." diye başlayan sözleri anlatılmak isteniyor.

duğunu açıkça bildirecek kararsızlardan saysaydık, zorlayıcı inandırma gücünün gerekçeleriyle senin onayını kazanmayı şimdiden denerdik. Ama şimdiki açıklamandan dolayı kendini çevirdiğini hissettiğin yöne, bizim kanıtlarımız olmadan da senin yaratılışının kendi kendiliğinden döneceğini bilecek kadar bu yaratılışı yeterince tanıdığım için böyle bir şeye gerek kalmayacak. Çünkü bu, yalnızca zaman kaybı olurdu. Ancak şunu var sayıyorum: Sözü geçen doğa nesneleri Tanrısal sanatla (Theya tekhne) yaratılmışlardır. Buna karşılık, insanın bunlardan oluşturduğu şeyler insansal sanatla meydana getirilmişlerdir ve bu öğretiye göre, meydana getirme sanatının iki türü vardır: Biri insansal (anthropinon), biri Tanrısal (Theyon).

THEAI. Çok doğru.

YAB. İmdi bu ikisinin herbirini de yeniden ikişer bölüme ayır!

THEAI. Nasıl?

266 YAB. Tüm meydana getirme sanatını nasıl enine böldüysen, şimdi de onu boyuna böl!

THEAI. Peki, öyle olsun.

YAB. Anlaşılan tüm olarak ortaya dört bölüm çıkıyor. İkisi bizim, insanların yönünde, yani insansal; ikisi de Tanrıların yönünde, yani Tanrısal.

THEAI. Evet.

YAB. Ama öteki tarz (enine) bölünmede her iki yönün herbiri için nesnelerin kendisini meydana getirmeyi kapsayan bir bölüm ortaya çıkıyor. Geriye kalan iki bölüm de, en iyisi, "resim-çıkaran" (eydolopoyike) olarak nitelendirilmelidir. O halde burada, meydana getirme sanatının bir çift-bölünmesi yeniden karşımıza çıkıyor.

b THEAI. Bunun bu iki yönde nasıl olduğunu söyle!

50. YAB. Bizler ve diğer yaratıklar ve kendilerinden tüm oluşmuş olanların meydana geldiği elemanlar, yani ateş, su ve sözü edilen daha başkaları, bunların hepsi, bildiğimiz gibi, Tanrı'nın ürünleridirler: Yaratılmış nesnelerin kendisi.

THEAI. Evet.

YAB. Bütün bunlara, nesnelerin kendilerinden ayrı olmakla birlikte, yine de Tanrısal etkiyle meydana getirilmiş olan resimler (gölge, hayal: eydolon) karşılık olur.

THEAI. Hangi tarzda?

YAB. Uykudaki hayaller ve gündüzün bilinen şu doğal görüntüler: Aydınlıkta ka-

c ranlık yerlerin oluşturduğu gölgeler; keza yansımış-görüntü: Kendi ışığı ve başka bir ışık, parlak ve düz yüzeylere düştüğünde ve bilinen aslına (yanların düzeni bakımından) ters olan, aslının bir kopyasını göz önüne koyan bir resmin meydana gelmesi.*

THEAI. Demek ki, Tanrısal etkinliğin iki türlü ürünü olsa gerek: İlkin nesnenin kendisi, ikincisi herbirine karşılık olan resim (gölge).

YAB. Peki ama bizimkinde, insansal sanatta durum nedir? Evin kendisi yapı sana-

* Bununla, sağ yanın sol, sol yanın sağ yan olarak göründüğü yansılar anlatılmak isteniyor. (Alm. ya Çev. nin Notu)

tının bir ürünü; sanki uyanıklar için yapılmış insan yapısı bir rüya olan başka türlü bir ev de resim sanatının ürünü olmayacak mı?

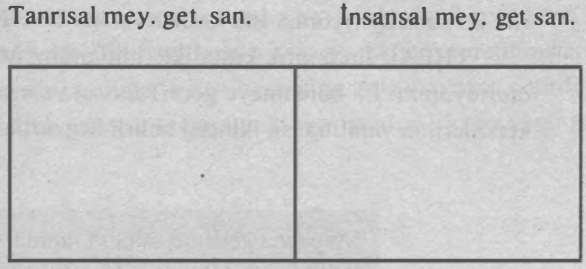
d THEAI. Kesinlikle.

YAB. Aynı şekilde şunu diyeceğiz: Meydana getirme sanatımızın iki türlü ürünlerini iki yana ayırıyoruz: İlki nesnelerin kendisi ve ikincisi onların resmi.

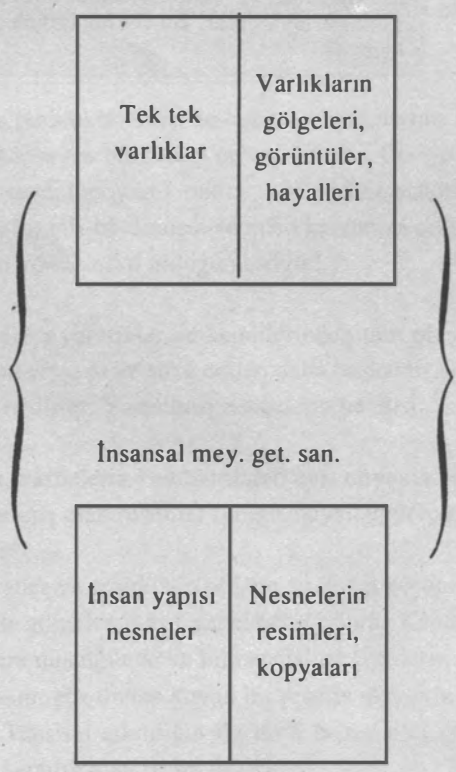
THEAI. İmdi artık kesinlikle biliyorum: Meydana getirme sanatını daima iki türe oturtuyorum: İlk bölünmeye göre Tanrısal ve insansal; diğerine göre birincisi nesnelerin kendilerinin yaratılması, ikincisi belirli benzerliklerin üretimi.

Meydana getirme sanatı (yapma, yaratma sanatı: poyetike), önce enine (kata platos) bölünerek "Tanrısal" ve "insansal" olmak üzere ikiye ayrılır; sonra, enine bölünmüş bu iki kısım alt alta konarak, ikisi birden boylu boyunca (kata mekhos) ikiye bölünür. Böylece, biri nesnelerin, varlıkların kendilerini meydana getiren (insansal ve Tanrısal), diğeri bunların resimlerini, kopyalarını, gölge ve hayallerini meydana getiren (insansal ve Tanrısal) sanat olmak üzere iki türlü meydana getirme sanatı ortaya çıkar. Bu iki tür bölmeyi şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

Şekil: 1
Enine (kata platos) bölme:



Şekil: 2 Boylu boyunca (kata mekhos) bölme:



İkinci tür bölmede, Şekil: 2'de sağ yandaki alt alta bulunan kısımlar, üstteki Tanrısal, alttaki insansal olmak üzere mimetik sanatı gösterirler. Sol yandaki diğer iki bölüm ise Tanrısal ve insansal mimetik olmayan meydana getirme sanatını ifade eder. Bu iki bölüme belli bir ad verilmez. Ancak bu alana bir ad verilmemiş olsa da, mimesis dışında kalan bir meydana getirme sanatının varlığı belirlenmiş olur. Bu alanda, sağ yandaki mimetik sanatın ürünleri olan gölgeler, resimler vb.'nin asılları olan Tanrı yapısı varlıklarla insan yapısı nesneler bulunur. Tanrısal meydana getirme sanatı bakımından bu asıllar, bu dünyadaki tek tek doğal varlıklardır (Bkz.: 266b). (Burada asıl varlık olarak idea'lar söz konusu edilmez. Bu nedenle, burada Devlet'te olduğu gibi, bir "idea-nesne-resim" sıradüzeninden ve buna uygun olarak bir değer skalasından söz edilmemelidir.) Tanrısal mimetik sanattan ise doğal varlıklara ışığın vurmasıyla o nesnelerin gölgelerinin meydana gelmesi, rüyadaki görüntüler vb. anlaşılıyor (Bkz.: 266b-c). İnsansal meydana getirme sanatının mimetik olmayan bölümüne genel bir ad verilmiyor. Ama bu alan için "ev yapma sanatı" (oykodomike) örnek gösteriliyor (266c). İnsansal mimetik sanat için ise "görüntü sanatı" (fantastike) deyimi kullanılıyor (266d). Görüntü oluşturan bu sanat, "kopya yapan sanat" (eykastike) diye adlandırılan Tanrısal mimetik sanatın insansal mimetik sanattaki karşılığıdır. Ve o, "sanki uyanıklar için yapılmış insan yapısı bir rüya" (266c) olarak nitelendiriliyor. Böylece ikisi birlikte "resim (benzer) yapıcı sanat" (eydolopoyike veya 266d'deki biçimiyle: eydolurgike ya da genel anlamda: mimesis) olarak adlandırılan sanatın Tanrısal olanı (kopya yapan sanat) bir yana bırakılacak, insansal olan yanı (görüntü oluşturan sanat) ise yeniden ele alınacak ve tekrar tekrar bölümlenerek sofiste varılacaktır. Bunu metnin sonunda çizelge ile göstereceğiz.

ΞΙ. ΞΕ. Τῆς τοίνυν εἰδωλουργικῆς ἀναμνησθῶμεν ὅτι τὸ μὲν εἰκαστικόν, τὸ δὲ φανταστικὸν ἔμελλεν εἶναι γένος, εἰ τὸ ψεῦδος ὄντως ὂν ψεῦδος καὶ τῶν ὄντων ἔν τι φαινείη πεφυκός.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐφάνη τε καὶ διὰ ταῦτα δὴ καταριθμήσομεν αὐτὼ νῦν ἀναμφισβητήτως εἴδη δύο;

ΘΕΑΙ. Ναί.

267 ΞΕ. Τὸ τοίνυν φανταστικὸν αὖθις διορίζωμεν δίχα.

ΘΕΑΙ. Πῇ;

ΞΕ. Τὸ μὲν δι' ὀργάνων γιγνόμενον, τὸ δὲ αὐτοῦ παρέχοντος ἑαυτὸν ὄργανον τοῦ ποιοῦντος τὸ φάντασμα.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς;

ΞΕ. Ὅταν, οἶμαι, τὸ σὸν σχῆμά τις τῷ ἑαυτοῦ χρώμενος σώματι προσόμοιον ἢ φωνὴν φωνῇ φαίνεσθαι ποιῇ, μίμησις τοῦτο τῆς φανταστικῆς μάλιστα κέκληταί που.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Μιμητικὸν δὴ τοῦτο αὐτῆς προσειπόντες ἀπονειμώμεθα · τὸ δ' ἄλλο πᾶν ἀφῶμεν μαλακι-
B σθέντες καὶ παρέντες ἑτέρῳ συναγαγεῖν τε εἰς ἓν καὶ πρέπουσαν ἐπωνυμίαν ἀποδοῦναί τιν' αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Νενεμήσθω, τὸ δὲ μεθείσθω.

ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ τοῦτο ἔτι διπλοῦν, ὦ Θεαίτητε, ἄξιον ἡγεῖσθαι· δι' ἃ δέ, σκόπει.

ΘΕΑΙ. Λέγε.

ΞΕ. Τῶν μιμουμένων οἱ μὲν εἰδότες ὧ μιμοῦνται τοῦτο πράττουσιν, οἱ δ' οὐκ εἰδότες. καίτοι τίνα μείζω διαίρεσιν ἀγνωσίας τε καὶ γνώσεως θήσομεν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε ἄρτι λεχθὲν εἰδότων ἦν μίμημα; τὸ γὰρ σὸν σχῆμα καὶ σὲ γιγνώσκων ἄν τις μιμήσαιτο.

C ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τί δὲ δικαιοσύνης τὸ σχῆμα καὶ ὅλης ξυλλήβδην ἀρετῆς; ἆρ' οὐκ ἀγνοοῦντες μέν, δοξάζοντες δέ πῃ, σφόδρα ἐπιχειροῦσι πολλοὶ τὸ δοκοῦν σφίσι τοῦτο ὡς ἐνὸν αὐτοῖς προθυμεῖσθαι φαίνεσθαι ποιεῖν, ὅτι μάλιστα ἔργοις τε καὶ λόγοις μιμούμενοι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πάνυ γε πολλοί.

ΞΕ. Μῶν οὖν πάντες ἀποτυγχάνουσι τοῦ δοκεῖν εἶναι δίκαιοι μηδαμῶς ὄντες; ἢ τούτου πᾶν τοὐναντίον;

ΘΕΑΙ. Πᾶν.

ΞΕ. Μιμητὴν δὴ τοῦτόν γε ἕτερον ἐκείνου
D λεκτέον οἶμαι, τὸν ἀγνοοῦντα τοῦ γιγνώσκοντος.

ΘΕΑΙ. Ναί.

52. ΞΕ. Πόθεν οὖν ὄνομα ἑκατέρῳ τις αὐτῶν λήψεται πρέπον; ἢ δῆλον δὴ χαλεπὸν ὄν, διότι τῆς

τῶν γενῶν κατ' εἴδη διαιρέσεως παλαιά τις, ὡς ἔοικεν, ἀργία τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἀσύννους παρῆν, ὥστε μηδ' ἐπιχειρεῖν μηδένα διαιρεῖσθαι· καθὸ δὴ τῶν ὀνομάτων ἀνάγκη μὴ σφόδρα εὐπορεῖν. ὅμως δέ, κἂν εἰ τολμηρότερον εἰρῆσθαι, διαγνώσεως ἕνεκα τὴν μὲν μετὰ δόξης μίμησιν δοξομιμητικὴν
E προσείπωμεν, τὴν δὲ μετ' ἐπιστήμης ἱστορικήν τινα μίμησιν.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Θατέρῳ τοίνυν χρηστέον· ὁ γὰρ σοφιστὴς οὐκ ἐν τοῖς εἰδόσιν ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς μιμουμένοις δή.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Τὸν δοξομιμητὴν δὴ σκοπώμεθα ὥσπερ σίδηρον, εἴτε ὑγιὴς εἴτε διπλόην ἔτ' ἔχων τινά ἐστιν ἐν ἑαυτῷ.

ΘΕΑΙ. Σκοπῶμεν.

268 ΞΕ. Ἔχει τοίνυν καὶ μάλα συχνήν. ὁ μὲν γὰρ εὐήθης αὐτῶν ἐστιν, οἰόμενος εἰδέναι ταῦτα ἃ δοξάζει· τὸ δὲ θατέρου σχῆμα διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις κυλίνδησιν ἔχει πολλὴν ὑποψίαν καὶ φόβον, ὡς ἀγνοεῖ ταῦτα ἃ πρὸς τοὺς ἄλλους ὡς εἰδὼς ἐσχημάτισται.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἔστιν ἑκατέρου γένους ὧν εἴρηκας.

ΞΕ. Οὐκοῦν τὸν μὲν ἁπλοῦν μιμητήν τινα, τὸν δὲ εἰρωνικὸν μιμητὴν θήσομεν;

ΘΕΑΙ. Εἰκὸς γοῦν.

ΞΕ. Τούτου δ' αὖ τὸ γένος ἓν ἢ δύο φῶμεν;

ΘΕΑΙ. Ὅρα σύ.

B ΞΕ. Σκοπῶ· καί μοι διττὼ καταφαίνεσθόν τινε· τὸν μὲν δημοσίᾳ τε καὶ μακροῖς λόγοις πρὸς πλήθη δυνατὸν εἰρωνεύεσθαι καθορῶ, τὸν δὲ ἰδίᾳ τε καὶ βραχέσι λόγοις ἀναγκάζοντα τὸν προσδιαλεγόμενον ἐναντιολογεῖν αὐτὸν αὑτῷ.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ὀρθότατα.

ΞΕ. Τίνα οὖν ἀποφαινώμεθα τὸν μακρολογώτερον εἶναι; πότερα πολιτικὸν ἢ δημολογικόν;

ΘΕΑΙ. Δημολογικόν.

ΞΕ. Τί δὲ τὸν ἕτερον ἐροῦμεν; σοφὸν ἢ σοφιστικόν;

ΘΕΑΙ. Τὸ μέν που σοφὸν ἀδύνατον, ἐπείπερ οὐκ
C εἰδότα αὐτὸν ἔθεμεν· μιμητὴς δ' ὢν τοῦ σοφοῦ δῆλον ὅτι παρωνύμιον αὐτοῦ τι λήψεται, καὶ σχεδὸν ἤδη μεμάθηκα ὅτι τοῦτον δεῖ προσειπεῖν ἀληθῶς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν παντάπασιν ὄντως σοφιστήν.

51. YAB. O halde daha önceki açıklamamızı yeniden anımsayalım: Buna göre,
e eğer yanılgı gerçekten yanılgı olarak ve varolan'ın doğal bir türü olarak görünüyorsa, resim yapıcı sanat için biri kopya yapan biri de görüntü oluşturan olmak üzere iki bölümün var olması gerekiyordu.

THEAI. Öyleydi.

YAB. İmdi bu tanıt açıklanmadı mı? Bu nedenle onu bundan böyle iki yadsınamaz tür olarak saymıyacak mıyız?

THEAI. Evet, sayacağız.

267 YAB. O halde, görüntü-oluşturan sanatı tekrar iki türe bölelim.

THEAI. Nasıl.

YAB. Biri araç ve gereçlerle yapılır; diğeri ise görüntü-resmi meydana getiren kimsenin kendi kendini araç yapmasıyla oluşur.*

THEAI. Bununla ne demek istiyorsun?

YAB. Şöyle bir şeyi: Eğer bir kimse, kendi vücuduyla senin şeklini ya da kendi sesiyle senin sesini yaklaşık eş bir biçimde tasvir edecek kadar kendi vücuduna egemen olursa, görüntü-oluşturan sanatın bu bölümüne, genellikle, öykünme (taklit: mimesis) adı verilir.

THEAI. Evet.

YAB. Demek ki bu bölümü, öykünen sanat diye adlandıracağız. Ama geri kalan
b hepsini, daha başka zahmetlerden kurtulmak için görmezden gelelim ve tümünü birlikli bir biçimde kavrama işini ve buna uygun bir ad vermeyi başka birine bırakalım.

THEAI. Peki, kabul; hadi yolumuza devam edelim.

YAB. Ama bu öykünme sanatı da ey Theaitetos, bir ikili bölümü daha gerektirir. Nedenini sana söyliyeyim.

THEAI. Hadi söyle!

* Birincisiyle ressam, heykeltraş ve benzerleri; ikincisiyle sahne ve konuşma sanatçıları anlatılmak isteniyor. Sofistler de bu sonunculara girer. (Alm. ya Çev. nin Notu)

YAB. Öykünenler, bazen öykündükleri şeyin bilgisinde olarak, bazen de olmayarak bu işi yaparlar. Gerçekten, bilgisizlik ile bilgi arasındaki ayrımdan, görebileceğimiz daha büyük bir ayrım ne olabilirdi?

THEAI. Hiçbir şey.

YAB. Demin verilen örnekte, bilgi ile yapılan öykünme söz konusu ediliyordu. Çünkü ancak senin görünüşünü ve seni tanıyan öykünmede başarılı olur.

c THEAI. Hiç kuşku yok.

YAB. Öyle ama, doğruluğun ve genellikle tüm erdemliliğin tasvirinde durum nedir? Gerçek bilgiye dayanmadan, gözlerinin önünde hayal meyal canlandırdıkları şey sanki ruhlarında gerçekten varmış gibi, tümüyle belirsiz sanıdan görüntü çıkarmak için sözle ve eylemle güçleri yettiğince öykünmeler yaparak canla başla çalışan pek çok kimse yok mudur?

THEAI. Gerçekten birçok kimse var.

YAB. Acaba onların hepsi, hiç de haklı olmadıkları halde, haklı oldukları görüntüsünü vermekte başarısız mıdır? Yoksa durum bunun tam tersi midir?

THEAI. Tam tersi.

d YAB. Öyleyse bu öykünmeci, ötekinden, bilgisiz bilenden büsbütün ayrı olarak açıklanmalıdır.

THEAI. Evet.

52. YAB. İmdi, herbiri için uygun bir adı nereden bulacağız? Bu, kuşkusuz, güçlüklerle doludur. Üstelik atalarımız, türlerin tarzlarına göre bölünmesi karşısında eskilerden kalma anlaşılmaz bir kayıtsızlık içinde bulunduklarından, böylece, hiç kimse de en azından bile olsa bu konuda bir denemeye girişmediğinden ötürü de güçlükler çoktur. Sözcüklerde belli bir eksikliğin olması bunun zorunlu sonucudur. Buna karşın biz, çok cüretli görünse de, ayrımın amacına uyarak, doğrudan doğruya sanıya dayanan öy-

e künmeye "sanı-öykünmeciliği"(doksomimetike), bilgiye dayanan öykünmeye "bilimsel öykünme" (historiken mimesin) diyeceğiz.

THEAI. Öyle olsun.

YAB. İmdi bizce, burada yalnızca birincisi kullanılabilirdir. Çünkü sofist, bilene değil ama, doğrusu öykünene girer.

THEAI. Elbette.

YAB. O halde, tıpkı bir demir parçasının sağlam ya da herhangi bir çatlağı olup olmadığını dener gibi sanı-öykünmecisini de deneyelim.*

THEAI. Deneyelim.

YAB. Hem de çok belirgin bir çatlağı var. Çünkü bu işte bulunanlardan biri alığın

268 tekidir. Gerçekte yalnızca sandığı şeyi, gerçekten de bildiği inancını taşıyor. Ama öteki-

* "Çatlak demir" benzetmesiyle, sanırım şu söylenmek isteniyor: Çözümlenmek üzere ele alınan kavram (burada "sanat") artık bölümlenemiyecek hale gelinceye dek parçalara ayrılmalıdır. Bu ayırma, bölme işinde bulunduğumuz herhangi bir basamakta, kendimize "yeter, bundan öteye bölme olmaz" demeden önce, elimizdeki parça-kavramın daha da bölünebilir olup olmadığını iyice incelemeliyiz.

nin görünüşü; kaçamaklı sözleriyle, içinde taşıdığı şiddetli güvensizliği ve başkaları önünde kendine bilir süsü vermek istediği şeyi bilmemekten duyduğu korkuyu açığa vuruyor.

THEAI. Gerçekte, betimlediğin bu ikisinin herbiri ayrı bir türün temsilcisidir.

YAB. Öyleyse birini dürüst bir öykünmeci, diğerini ikiyüzlü bir öykünmeci olarak gösterebilir miyiz?

THEAI. Tümüyle öyle görünüyor.

YAB. İmdi bu sonuncusu için yalnızca bir türü mü, yoksa iki türü mü kabul edeceğiz?

THEAI. Ona da bir bak!

b YAB. Bakıyorum. İki tür insan gözüme çarpıyor. Bana kalırsa birincisi, büyük kalabalıkların önünde alenen ve uzun konuşmaya yetenekli ikiyüzlü biri olarak ortaya çıkıyor. Diğeri ise, dost çevrelerinde ve kısa konuşmalarıyla birlikte konuştuğu kişiyi, zorla kendi kendisiyle çelişmeye iten biri olarak görünüyor.

THEAI. Çok doğru söylüyorsun.

YAB. Öyleyse ilkini, uzun konuşanı kim diye açıklayacağız? Bir devlet adamı (politikos) ya da bir halk hatibi (demologikos) mi?

THEAI. Halk hatibi.

YAB. Peki diğeri nasıl adlandırılacak? Bilge (sofos) ya da sofist diye mi?

THEAI. Bilge diye adlandırılabilmesi olanaksızdır. Çünkü biz onu bilmeyen biri

c diye açıklamıştık. Ama bilge öykünmecisi olarak o, bilge ile akraba bir adı apaçık elde eder. İmdi onun gerçekte, şu söz götürmez halis sofist diye açıklanması gerektiği konusunda artık hemen hemen herhangi bir kuşkum kalmadı.

Halk hatibi (demologikon), seslendiği kalabalığın zihninde boş görüntüler, yanlış imgeler oluşturmakla halkın aldatır. Üstelik o, ikiyüzlüdür. Çünkü söylediklerine kendisi inanmaz; sözlerinin doğru olmadığını bilir. Sofist de aynı durumdadır. Aralarındaki ayrım, halk hatibinin kalabalık önünde, uzun ve tek başına konuşma (monolog)'lar yapmasına karşın, sofistin daha dar bir çevrede, karşısındakilerle karşılıklı konuşması, onları çelişkilere düşürmesindedir. Sofistin tanımlarından biri de (Tanım: 5, Bkz.: ÇZİLEGE: 4), onun bir çelişme sanatı ustası olmasıydı. Öte yandan sofist, sofos (bilge)'un bir taklitçisi olmakla, ister istemez, bu "sofos" adı ile aynı kökten gelen, dolayısıyla onunla akraba olan kendi adını ("sofist"i) ele geçirmiştir.

ΞΕ. Οὐκοῦν συνδήσομεν αὐτοῦ, καθάπερ ἔμπροσθεν, τοὔνομα συμπλέξαντες ἀπὸ τελευτῆς ἐπ' ἀρχήν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τὸ δὴ τῆς ἐναντιοποιολογικῆς εἰρωνικοῦ μέρους τῆς δοξαστικῆς μιμητικόν, τοῦ φανταστι-
D κοῦ γένους ἀπὸ τῆς εἰδωλοποιικῆς οὐ θεῖον ἀλλ' ἀνθρωπικὸν τῆς ποιήσεως ἀφωρισμένον ἐν λόγοις τὸ θαυματοποιικὸν μόριον, ταύτης τῆς γενεᾶς τε καὶ αἵματος ὃς ἂν φῇ τὸν ὄντως σοφιστὴν εἶναι, τἀληθέστατα, ὡς ἔοικεν, ἐρεῖ.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

YAB. O halde, daha önce yaptığımız gibi, onun ad tanımını çepeçevre kavrayarak, böylece, hepsini sondan başa doğru birbirine bağlamıyacak mıyız?

THEAI. Elbette, evet.

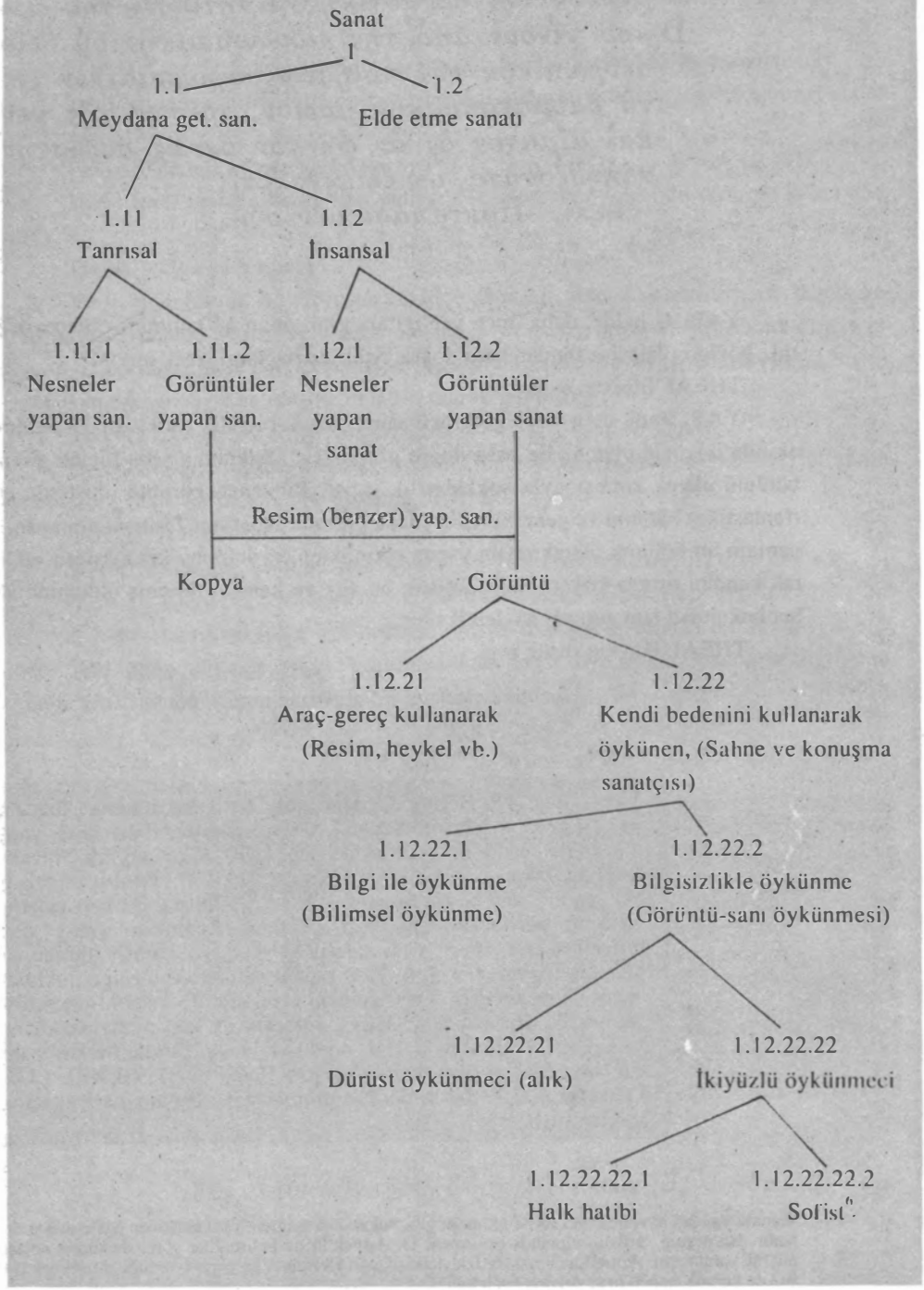
YAB. İmdi, çelişmeye götürücü sanat, sözde-bilgelik (doksastike: sandırmacılık) altında ikiyüzlü olan ve de başa doğru gidildikçe*, öykünme sanatı içine giren sanatın bölümü olarak konuşmayla hokkabazlık yapar. Bu sanat, görüntü oluşturan etkinliğin (fantastike) bölümü ve genellikle meydana getirme sanatının Tanrısal olmayan, insansal yanının bir bölümü olarak resim yapan etkinlikten (eydolopoyike) ayrılmış etkinlik olarak kendini ortaya koyar. Halis sofistin bu soy ve kandan türemiş olduğunu söyleyen, her bakımdan tam gerçeği söylemiş olur.

THEAI. Hiç kuşkusuz evet.

Şimdi önce, 49. Bölüm' (265b-c)den Dialog'un sonuna (268d) dek süren "meydana getirme sanatı" bölümlemesini, daha önce yaptığımız gibi toplu olarak bir çizelgede (ÇİZELGE: 6)gösterelim. Ancak, bu çizelgede yukarıda şekillerle (Şekil: 1; Şekil:2) ayrıntılı olarak gösterilen "enine" ve "boylu boyunca" bölme, yalnızca iki ayrı çatal çizgileriyle gösterilecek, çatalların istenen kısımları yatay çizgi ile birleştirilecek, sonra yine çatallı ayırma, her zaman olduğu gibi sağ yandan devam edecektir. Kod numarası olarak, çizelge numarası olan "6"yı vermiyeceğiz. Daha önceki çizelgelerde kısalık olsun diye öyle yapmıştık. Burada buna gerek yok. Burda kod numarası olarak GENEL ÇİZELGE: 1'deki "1.1" kodu alınacak. Çünkü bu kod zaten baştan "meydana getirme sanatı"na gitti. Fakat burda GENEL ÇİZELGE: 1'deki gibi üçlü bir bölme yapılmayacak. Bunun nedeni daha önce açıklanmıştı.

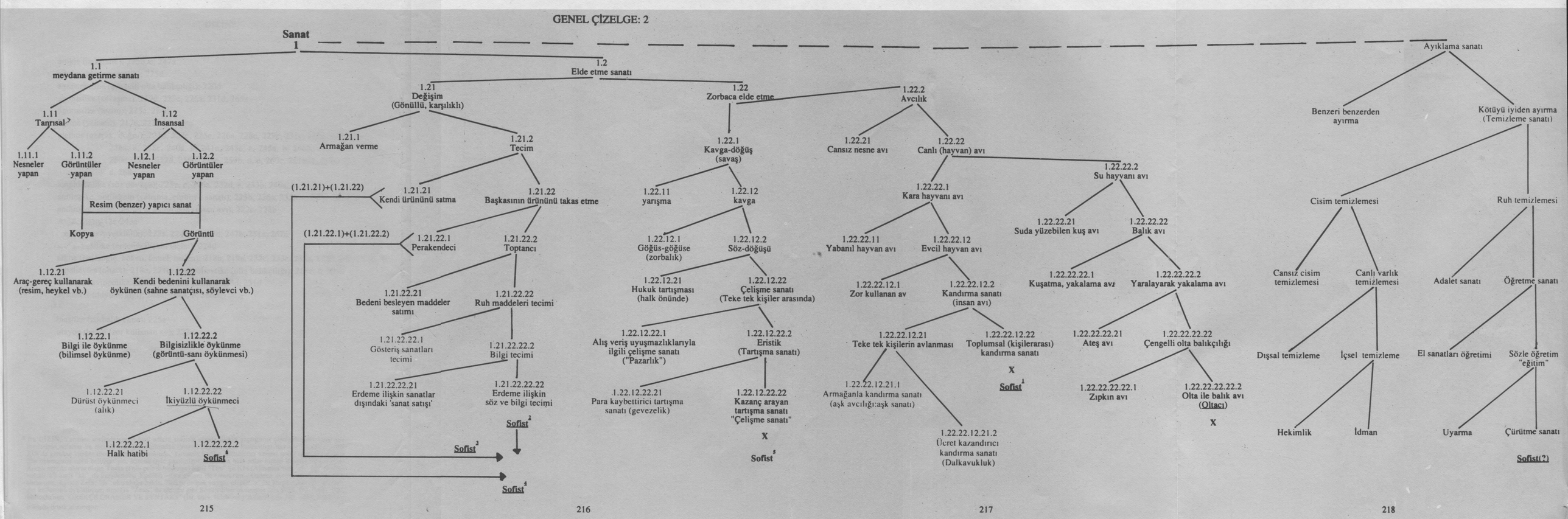
* Burada yapılan sıralama, her zaman olduğu gibi yukarıdan aşağıya, yani genelden özele doğru değil, tersinedir. Bu durum, sofistin almanca çevirmeni O. Appelt'in de belirttiğine göre, ifadelerin anlaşılmasında güçlük yaratmıştır. Appelt, çevirisinde izleyicisi olduğu Heindorf'un yapmış olduğu düzeltmeleri benimser. Biz de burada Appelt'in çevirisine bağlı kaldık.

ÇİZELGE: 6


Sanat
1
1.1
Meydana get. san.
1.2
Elde etme sanatı
1.11
Tanrısal
1.12
İnsansal
1.11.1
Nesneler yapan san.
1.11.2
Görüntüler yapan san.
1.12.1
Nesneler yapan sanat
1.12.2
Görüntüler yapan sanat
Resim (benzer) yap. san.
Kopya
Görüntü
1.12.21
Araç-gereç kullanarak (Resim, heykel vb.)
1.12.22
Kendi bedenini kullanarak öykünen, (Sahne ve konuşma sanatçısı)
1.12.22.1
Bilgi ile öykünme (Bilimsel öykünme)
1.12.22.2
Bilgisizlikle öykünme (Görüntü-sanı öykünmesi)
1.12.22.21
Dürüst öykünmeci (alık)
1.12.22.22
İkiyüzlü öykünmeci
1.12.22.22.1
Halk hatibi
1.12.22.22.2
Sofist

ÇİZELGE: 5'de gösterdiğimiz ikircikli sofist tanımını (çürtüme sanatı ustası) saymazsak, böylece altı ayrı sofist tanımı elde etmiş oluduk. Şimdi bu tanımların tümünü birden tek bir çizelgede (GENEL ÇİZELGE: 2) göstermek istiyoruz. Bu çizelgeye bakacak biri, tüm **Dialog**'un iskeletini, karkasını bir anda karşısında görecektir, ne aksik ne fazla. Belki de çalışmamızın en önemli başarısı, bu çizelgeler olacaktır. GENEL ÇİZELGE: 2'de hem bölümleme kod numaraları hem de adlar, birlikte yazılacağından, GENEL ÇİZELGE: 1'de olduğu gibi, katılan çizelgelerin numaraları burada yer almayacak; tüm kod numaraları bir bütün oluşturacak biçimde yeniden alınacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi "ayıklama sanatı"nın bölümlenmesi sonunda varılan sofist tanımı kuşku verici idi. Bunun sofist mi, yoksa filozof mu olduğu belli değildi. Dahası, ÇİZELGE: 5'de de görüleceği gibi bu sofist (?)in tüm nitelikleri, olumlu niteliklerdi. Oysa diğer tüm tanımlarda sofist hep olumsuz nitelikler almıştı. Ayrıca, "ayıklama sanatı"nı, yaptığımız çizelgelerin herhangi birine eklemek için metinde hiçbir belirti yoktur. Üstelik, onu sanatın ilk bölümlemesine de koyamıyorduk. Çünkü metinde, sanatın ilkin daima iki bölüme (meydana getirme-elde etme) ayrıldığı açıkça belirtiliyordu. Bu nedenlerden "ayıklama sanatı"nı GENEL ÇİZELGE: 1'e koymamıştık. Ancak şimdi metnin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Metnin iç yapısını tümüyle birden görebilmek için "ayıklama sanatı"nı, yani ÇİZELGE: 5'i de GENEL ÇİZELGE: 2'ye ekliyeceğiz; bu eklemenin iğreti olmasından dolayı bu iş için kesik çizgiler (---) kullanacağız. Ekleme yeri, en üstte, en genel anlamdaki "sanat" olacak ve bu eklentiye kod numarası verilmeyecektir.

GENEL ÇİZELGE: 2



DİZİN*

adikia (haksızlık); 225b, c, 247a
adoleskhia (gevezelik); 225d
agkistrevtike (çengelli olta balıkçılığı); 220d
agonistike (savaşma); 219d, 225e, 226a, 231d, 265a
agorastike (tecim); 223c, 224d
agrios (yabanıl); 217e, 222b
alethos (gerçek, doğru); 221d, 222e, 225c, 226a, 228c, 229c, 231c, 233c, 234c, 235a, e, 236a, e, 238c, 240a, b, 241e, 243a, e, 245a, b, 246b, c, d, 248e, 249d, 250c, 251b, 252d, 256c, 258e, 259b, d, e, 260c, 261a, c, 263b, d, e, 264a, d, 268c
amphisbetike (söz dövüşü); 225b, c, 226a, 232d, e, 233b, 246a, b
antilogike, antilegein (çelişme, çürütme sanatı); 225b, 226a, 232b, e, 233c, d, 235a
anthropotherias, theran te anthropon (insan avı); 222c, 223b
Aphrodite: 242e-243a
arete (erdem, yetkinlik); 223a, 224c, d, 227d, 247b, 251a, 267c
aretes poletike (erdeme ilişkin tecim); 224d
arkhe (başlangıç, köken, temel, neden); 218b, 219a, 232c, 233e, 238a, 242b, 243d, 268c
aspalievtes (oltacı); 218e, 221c, d/ aspalievtike (olta balıkçılığı); 218e, d, 221c
avtorgon avtopolike (kendi ürününü satma); 223d, 231d
aysthesis (duyum, algı); 248a, 264a, b, 266c

biastike (zorbalık etme); 225a
biayon theran (zor kullanan av); 222c

* Bu DİZİN, Yunanca metinde geçen özel adları, sofistik sanata ilişkin yaptığımız çizelgelerdeki sanat bölümlerinin adlarını ve metnin içeriği bakımından önemli sayılan bazı kavramları içeriyor. Gerek bu DİZİN'de gerekse kitabın tüm geri kalan kısmında, Yunanca harfler, çiftsesliler ve sert nefes işaretleri sözcüğün okunuşunu nasıl belirlemişse, sözcük öyle yazılmıştır. Yalnızca özel adlar bunun dışında tutulmuştur. Ancak nerede olursa olsun Theta (t'nin peltek okunuşu) harfi "The" ile Khi (Almanca'daki "ch" gibi okunan nefesli 'k') harfi "kh" ile karşılanmış; Epsilon - Eta ayrımı ile Omikron - Omega ayrımı yazılışta dikkate alınmıştır. Ayrıca Zeta, "ds" okunduğu halde, Türkçe'de çok yaygın olarak "z" ile karşılandığı için bu yaygın kullanıma uyulmuştur; örneğin "Zeus" da olduğu gibi Sözü edilen okunuşlar için Prof. Dr. Zafer Taşlıklıoğlu'nun "GREKÇE GRAMER VE SYNTAKS" (İst. üniv. Edebiyat Fakültesi yay. No: 1344, 1968) adlı kitabı örnek alınmıştır.

demiurgikas didaskalias (el sanatları öğretimi); 229d
diakritike (ayıklama sanatı); 226c, d, 231b
diakritike homoyon aph' homoyon (benzeri benzerde ayırma); 226d
dialektike (tartışma sanatı); 253d, e
dianoya (düşünme, düşünme gücü, anlama yetisi); 217a, 227c, 229c, 238b, c, 247c, 250c, 255b, c, 260c, d, 263d, e, 264a, 265c
didaskalike (öğretme sanatı); 229a, b, c, d, 231b, 232b
dikanike (hukuk tartışması); 225b
dikaya (hak, hukuk, doğruluk); 225b, c, 236a, 238c, 247a, b, 250a, d, 253e, 257a, 258a, 267c
Dike (adalet Tanrıçası); 229a
doksa (kanı, sanı, tasarım, kuruntu); 216c, d, 223a, b, 227a, c, 228b, 229a, 230b, c, d, 231e, 233b, c, 234d, 235a, b, 236e, 237c, 239c, e, 240d, e, 241a, e, 242a, b, c, 243d, 244a, 246d, 247b, 249c, d, 258e, 260b, c, d, e 261b, c, 263d, 264a, b, d, 265c, d, 267c, d, 268c,
doretike (armağan verme); 223c
dünamis (güç, yapabilirlik, olanak, etki vb.); 219a, b, 226a, c, 227b, 232c, e, 233a, b, c, 234b, c, 235a, c, 236b, c, 238c, 239b, c, 241b, 244b, 245a, 246d, 247a, c, d e, 248b, c, 250d, e, 251a, b, d, e, 252d, e, 253a, c, d, e, 254b, c, 255c, 256d, 259a, c, 261b, 262e, 263a, c, 265b, 268b

Elea, Elea'lı; 216a, 242d
elegkhos, elegktikos (çürütme, sınama, kanıtlama); 216b, 230d, 231b, 241d, 242a, b, 259a, c, d, 261d
emporike (toptan tecim); 223d, 224d, 265a
enugroterike (su hayvanı avı); 220a
epideyktike (gösteriş sanatı); 224b
episteme (bilgi); 216c, 226b, 232a, 233a, c, 235a, 249c, 253b, c, d, e, 257c, d, 265c
epithumia (arzu, tutku); 228b
eristike (kavgacı tartışma sanatı); 225c, d, e, 226a, 231e,
erotikes tekhnes (aşk avcılığı sanatı); 222e
Eurykles; 252c
evdaymonia (mutluluk); 230e
eydolon (resim, hayal, biçim, gölge, görüntü); 234c, 236a, c, 239d, 240a, 241e, 260c, 264c, 265b, 266b, c, d
eydolopoyike (resim-benzer yapan sanat); 235b, 236c, 239d, 260d, 264c, 266a, d, 268d
eydos (görme, görünüş, biçim, tarz, kavram vb.); 219a, c, d, 220a, 222d, e, 223c, 225c, 226c, e, 227c, d, 229c, 230a, 231b, c, 234b, 236c, d, 246b, c, 248a, 249c, 251a, 252a, 253d, e, 254a, c, 255c, d, e, 256e, 257b, d, 258c, d, 260d, 261d, 264c, 265a

eykastike (benzetme-, kopya sanatı); 235d, 236b, c, 264c, 266d
eykon (resim, kopya); 236a, 240b, d, 241e

fantasma (görünüş, resim, biçim tasarım, hayal, gölge); 216c, d, 223c, 234e, 236b, c, 240d, 241e, 260c, e, 263d, 264a, d, 266b, 267a
fantastike (görüntü yapan sanat); 236c, 239d, 260d-e, 264c, 266d, 267a, 268c

genesis (oluş); 232c, 235e, 245d, 246c, 248a, c, e, 249c
genos (doğuş, cins, tür); 216c, 217a, c, 218d, 219e, 220a, b, 222d, 223a, c, 224c, e, 226a, 228a, d, e, 229b, 231b, 235b, c, 253b, e, 254b, d, e, 255c, 256b, d, 257a, e, 259a, b, d, 260a, b, 261a, d, 263d, 264e, 265a, e, 266e, 267d, 268d
georgia (tarım); 219a, 234a
gnafevtike (döğmecilik sanatı); 227a
grafikos (resim sanatı); 234b, 235e, 236b, 266c
gümnastike (idman sanatı); 226e, 229a

halievtike (balık tutma) 220b
hamillètike (yarış); 225a
hedone (haz); 222e, 225d, 228b
hekontas metabletike (gönüllü değişim) / allaktike (değişim); 219d, 223c, 224c, d
Hellas (Yunanistan); 229d
hemerotherike (evcil hayvan avı); 222c, 223b
herkotherike (yakalama avı); 220c
Homeros; 216a

iatrike (hekimlik); 226e, 229a, 230c
idiotherevtike (tek tek kişilerin avlanması); 222d, 223b
İonia'lı; 242d

kapelike (perakende tecim); 223d, 224e, 231d
katharmos, kathartike (temizleme, arıtma); 226d, e, 227a, b, c, d, 230c, d, e, 231b, e
keyrotike (zorbaca elde etme); 219d, 223b, 226a
khrematistike (kazanç arama); 225e, 226a
kolakike (dalkavukluk); 222e
kosmetike (süsleme sanatı); 227a
Ksenophanes; 242d
ktetike (elde etme sanatı); 219c, d, 223c, 224c, d, 225a, 265a

makhetike (kavga, savaş); 225a, 226a, 246c
manikos (çılgın, deli, meczup); 216d
mathematopolike (bilgi tecimi); 224b, e
metabletike (takas etme); 223d
mimema (kopya); 235e, 241e, 264d, 267b
mimetike (öykünme -taklik- sanatı); 219b, 234b, 235c, d, 236b, c, 265a, 267a, c, d, 268c
mistharnetike (ücret kazandırıcı sanat); 222d, e, 223b
Mousa (esin perisi); 242d, e

noema (düşünce, anlama yetisi); 237a, 258d
nuthetetike (uyarma); 230a

onoma (ad); 217a, 218c, 219b, 220a, c, d, 221a, b, c, d, 223a, 224b, c, 225a, 226b, c, d, e, 227a, 229c, 232a, 240a, 244c, d, 250d, 251a, b, 255c, 257c, 261d, 262a, b, c d, e, 263d, e, 267d, 268c
ornithevtike (kuş avı); 220b

paradeygma (örnek, model); 218d, 221c, 226c, 233d, 235d, 251a
Parmenides; 216a, 217c, 237a, 241d, 242c, 244e, 258c
paydeya (eğitim); 229d, 230a, 231b, 234b, 235a
pezotherike (kara hayvanı avı); 220a, 223b
pithanurgike (kandırma sanatı); 222d
plektike (yaralama avı); 220d
poyetike (meydana getirme –yapma, yaratma– sanatı); 219b, c, d, 265a, b, e 266a, d
pragma (eylem, etkenlik, eylem tarzı, olgu, şey, durum/etki, iş, yarar); 218c, 233d, 234c, 244d, 257c, 262d, e
Protagoras; 232d
psükhe (ruh); 219e, 220a, 223e, 224a, b, d, 227c, d, 228b, d, e 230c, 231b, d, e, 240d, 243c, 246e, 247a, b, 248a, d, e, 249a, 250b, 254b, 263d, e, 264a, 265c
psükhemporike (ruh maddeleri tecimi); 223e, 224b, d
psükhes katharseon (ruh temizlemesi); 227c

Sikelay (Sicilya'lı); 242d
Sokrates; 216a-218b. Genç Sokrates; 218b
soma (beden, cisim); 219a, 221a, 223e, 225a, 226e, 227a, b, c, 228a, e, 230c, 246a, b, c, e 247b, c, d, 248a, 265c, 267a
soma apsükhon kathayreyn (cansız cisim temizlemesi); 227b
soma empsükhon kathayreyn (canlı cisim temizlemesi); 227b
somata katharseon (bedeni, cismi temizleme); 226e, 227c

soma trefetay polun (bedeni besleyen şeylerin satımı); 223e

tekhne (sanat); 219a, c, d, 221b, c, d 222d, e, 223a, b, c, 224c, 226a, b, c, 227b, 228e, 229a, 230e, 231b, e, 232a d, e, 233d, 234b, c, d, 235, b,d, 236c, 239d, 240c, d, 241b, e, 253a, b, 257d, 264d, 265a, e, 266c
tekhnites (sanatçı-zanaatçı); 219a
tekhnopolike (sanat satışı); 224c
Theaitetos; 216a,268d
Theodoros; 216a-217b
theran pürevtike (ateş avı); 220d
therevtike (avcılık); 219e, 223b, c, 227b, 231d, 265a
triodontia (üç çatallı zıpkın avı); 220e

usia (varlık, varolma, gerçek varlık, öz-nitelik, töz, içerik, yapabilirlik, güç, sahip-olma); 219b, d, 220a, 224b, 226c, 232c, 235d, 236a, 238a, 239b, 240d, 241c, 242c, 245d, 246a, b, c, 248a, c, d, e, 250b, 251c, d, e, 252a, 255e, 258a, b, d, 260c, d, 261d, 262c, 264d, 265b

Zenon; 216a
Zeus; 253c
zootherike (hayvan avı); 220a, 223b

ÖMER NACİ SOYKAN

METİN OKUMA

Platon: Sofist
Yunanca-Türkçe

METİN OKUMA / PLATON: SI
2 109753 730177

1000000
KABALCI

ara yayıncılık